

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**DOKTORA
TEZİ**

**CANAN TAN'IN ROMANLARI VE HİKÂYELERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

CANAN UĞURDAĞ

**TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

EYLÜL 2024

**CANAN TAN'IN ROMANLARI VE HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

Canan UĞURDAĞ

**DOKTORA TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

EYLÜL 2024

TEZ ONAY SAYFASI

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Anabilim Dalı YENİ TÜRK EDEBİYATI Programı DOKTORA öğrencisi CANAN UĞURDAĞ tarafından hazırlanan CANAN TAN'IN ROMANLARI VE HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME Başlıklı tez çalışması 17/09/2024 tarih ve 14.00 saatinde yapılan tez savunma sınavında aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile DOKTORA TEZİ olarak **KABUL** edilmiştir.

	Kabul	Ret
Başkan: Prof. Dr. Nurullah ÇETİN Ankara Üniversitesi	☒	☐
Üye: Prof. Dr. Nâzım Hikmet POLAT Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye: Doç. Dr. Erdoğan KUL Ankara Üniversitesi	☒	☐
Üye: Prof. Dr. Fatih SAKALLI Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐
Üye: Prof. Dr. Ayfer YILMAZ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	☒	☐

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

CANAN UĞURDAĞ
26.08.2024

CANAN TAN'IN ROMANLARI VE HİKÂYELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME
(Doktora Tezi)

Canan UĞURDAĞ

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eylül 2024

ÖZET

Bu çalışmanın merkezini yazar olarak Canan Tan, onun roman ve hikâyeleri oluşturmaktadır. Ulusal Nasrettin Hoca Gülmece Yarışması, Aziz Nesin Mizah Öyküleri Yarışması, Bu Yayınevi Çocuk Öyküleri Yarışması gibi çeşitli yarışmalarda ödüller alan yazarın 2024 yılı itibariyle on bir romanı, beş tane de çocuk romanı bulunmaktadır. Popüler edebiyata sadece romanları ile değil; hikâyeleri ile de dahil olan yazarın, çoğunluğu mizahî üslûpla kaleme aldığı hikâyeleri de mevcuttur. Yazar, romanlarındaki anlatım ve edebi çizgisiyle bir yandan popüler edebiyata ait özellikleri sergilemekte bir yandan toplumdaki sosyal sorunları da ortaya koymaktadır. Ayrıca, hikâyeleri ile de mizahi üslûbun gelişimine ve çocuk edebiyatına katkı sunmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde yazarın hayatı ve edebi kişiliği üzerinde durulmuş, ikinci bölümünde romanları, üçüncü bölümde çocuk romanları, dördüncü bölümde hikâyeleri, beşinci bölümde de çocuk hikâyeleri ele alınmıştır. Metinler, Prof. Dr. Nurullah Çetin'in Roman Çözümleme Yöntemi adlı eserindeki tahlil metoduna göre incelenmiştir. İnceleme metodu ile ilgili bilgi de çalışmanın Giriş kısmında verilmiştir. Canan Tan, romanlarında konu olarak daha çok, aşk ve ilişkileri anlatmaya yönelik bir tutum sergilemiştir. Mizahî hikâyelerinde de aynı konuların mizahî üslûpla ele alındığını belirtmek gerekir. Canan Tan'ın roman ve hikâyeleriyle ilgili yapılan bu inceleme, modern Türk edebiyatında hem popüler romanın hem de çocuk ve gençlik edebiyatının 2000'li yıllarda kaydettiği ivmeyi göstermesi bakımından kayda değerdir.

Bilim Kodu : 30201
Anahtar Kelimeler : Türkiye Sahası Yeni Türk Edebiyatı, Canan Tan, popüler roman, hikâye, roman tahlili.
Sayfa Adedi : 172
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ayfer Yılmaz

A REVIEW ON CANAN TAN'S NOVELS AND STORIES

(PhD Thesis)

Canan UĞURDAĞ

GAZİ UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September 2024

ABSTRACT

The center of this study is Canan Tan, her novels and stories. The author, who received awards in various competitions such as the National Nasrettin Hodja Laughing Competition, Aziz Nesin Humor Stories Competition, and Bu Publishing House Children's Stories Competition, has eleven novels and five children's novels as of 2024. He added to popular literature not only with his novels; The author, who is also included with his stories, also has stories, most of which are written in a humorous style. With his narrative and literary style in his novels, the author not only exhibits the characteristics of popular literature, but also reveals the social problems in society. Additionally, he contributes to the development of humorous style and children's literature with his stories. In the first part of the study, the author's life and literary personality are discussed, in the second part, his novels, in the third part, children's novels, in the fourth part, his stories, and in the fifth part, children's stories are discussed. Texts, Prof. Dr. It was analyzed according to the analysis method in Nurullah Çetin's work titled Novel Analysis Method. Information about the examination method is also given in the Introduction part of the study. Canan Tan's novels mostly focused on talking about love and relationships. It should be noted that the same topics are discussed in a humorous style in his humorous stories. This review of Canan Tan's novels and stories is noteworthy as it shows the momentum of both popular novels and children's and youth literature in modern Turkish literature in the 2000s.

Science Code : 30201

Keywords : Late Turkish Literature in Turkish Field, Canan Tan, Novel, Story, Novel analysis.

Page Number : 172

Supervisor : Prof. Dr. Ayfer YILMAZ

TEŞEKKÜR

Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca beni destekleyen, teşvik eden ve çalışmalarına yön veren değerli danışman Hocam Prof. Dr. Ayfer YILMAZ'a ve doktora eğitimim süresince çalışmalarına öneri ve düşünceleriyle her zaman katkıda bulunan kıymetli Hocam Prof. Dr. Fatih SAKALLI'ya; tez izleme jürisinde bulunarak toplantılarda tezime kıymetli fikirleri ile katkı sağlayan Prof. Dr. Nurullah ÇETİN, Prof. Dr. Nazım Hikmet POLAT ve Doç. Dr. Erdoğan KUL hocalarıma öncelikli olarak içtenlikle teşekkür ediyorum.

Bu uzun süreçte her daim yanımda olan tüm değerli meslektaşlarım ve dostlarıma özellikle de Dr. Hümeysra KARABIYIK ve kıymetli kuzenim Dr. Elif SÜTÇÜ'ye; son olarak hem akademik hem de kişisel yaşamımda benden hiçbir zaman sevgi, ilgi ve desteklerini esirgemeyen anneme, babama, ağabeyim ve ailesine gönülden teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

CANAN TAN'IN HAYATI VE SANATI

1.1. Hayatı.....	9
1.1.1. Ailesi-Öğrenimi- Mesleki ve Bireysel Hayatı.....	9
1.2. Sanatı.....	10
1.2.1. Sanatçı Kişiliğinin Oluşumu ve İlk Edebi Tecrübeleri	10
1.2.2. Sanat Yaşamının Devamı ve Fikirleri	12
1.2.3. Ödülleri.....	15
1.3. Eserleri	16
1.3.1. Canan Tan'ın Romanları	16
1.3.2. Canan Tan'ın Çocuk Romanları.....	16
1.3.3. Canan Tan'ın Mizahî Üslûpla Kaleme Aldığı Hikâyeleri.....	16
1.3.4.Canan Tan'ın Çocuk Hikâyeleri.....	17
1.3.5. Diğer Eserleri	17

II. BÖLÜM

ROMANLARIN KURGUSAL YAPISI

2.1. Romanların Tanıtımı.....	19
2.1.1. Piraye.....	19

2.1.2. Eroinle Dans	20
2.1.3. Yüreğim Seni Çok Sevdİ	20
2.1.4. En Son Yürekler Ölür	21
2.1.5. İz	22
2.1.6. İssız Erkekler Korosu	22
2.1.7. Hasret	23
2.1.8. Pembe ve Yusuf	24
2.1.9. Kelepçe	25
2.1.10. Başıbozuk Sevdalar	26
2.1.11. Sızı	26
2.2. Anlatıcı	27
2.2.1. Anlatıcı Tipleri	27
2.2.1.1. Gözlemci anlatıcı	27
2.2.1.2. Özne anlatıcı	31
2.2.1.3. Çoğul anlatıcı	36
2.2.2. Aktarma Yöntemleri	38
2.3. İçerik	41
2.3.1. Konu	41
2.3.1.1. Aşk ve evlilik	42
2.3.1.2. Aile ve dostluk ilişkileri	48
2.3.1.3. Töre ve gelenekler	52
2.3.1.4. Bireysellik	55
2.3.1.5. Türk – Yunan mübadelesi ve göç	58
2.3.1.6. Madde bağımlılığı	60
2.3.1.7. Kadın mahkûmların yaşamları ve cezaevi	62
2.3.2. Zaman	63
2.3.2.1. Nesnel zaman	63

2.3.2.2. Vak’a zamanı	65
2.3.2.3. Anlatma zamanı	69
2.3.3. Mekân.....	71
2.3.3.1. Somut mekânlar	71
2.3.3.1.1. Açık mekân.....	71
2.3.3.1.2. Kapalı mekân	75
2.3.3.2. Mekân tasvirleri	79
2.3.4. Kişiler Kadrosu.....	82
2.3.4.1. Merkezî kişiler	82
2.3.4.1.1. Eğitimli ve mücadeleci kadın	83
2.3.4.1.2. Toplumdan dışlanan kadın.....	85
2.3.4.1.3. Kırılgan ve hassas kadın	86
2.3.4.1.4. Kırılgan ve merhametli erkek	87
2.3.4.2. Tip ve karakter	89
2.3.4.2.1. Olumlu tipler.....	90
2.3.4.2.2. Olumsuz tipler	91
2.3.4.3. Yardımcı kişiler	93
2.4. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri.....	96
2.4.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri.....	96
2.4.1.1. Olay örgüsü.....	96
2.4.1.2. Olay bütünlüğü.....	100
2.4.1.3. Bölümlendirme	101
2.4.1.4. Metinlerarası ilişkiler	104
2.4.1.5. Romanlarda Kullanılan Metinlerarası Teknikler	105
2.4.1.5. Kurgu türleri.....	111
2.4.2. Dil ve Üslûp.....	112

III. BÖLÜM

ÇOCUK ROMANLARININ KURGUSAL YAPISI

3.1. Çocuk Edebiyatına Kısa Bir Bakış	115
3.2. Çocuk Romanlarının Tanıtımı	117
3.2.1. Sokaklardan Bir Ali.....	117
3.2.2. Beyaz Evin Gizemi.....	118
3.2.3. Ah Şu Uzaylılar	118
3.2.4. Sevgi Dolu Bir Yürek.....	119
3.2.5. Uzay Kampı Maceraları	119
3.3. Anlatıcı.....	120
3.4. İçerik	122
3.4.1. Konu	122
3.4.1.1. Merhamet	123
3.4.1.2. Sevgi ve dostluk.....	124
3.4.1.3. Uzay ve bilim.....	125
3.4.2. Zaman.....	126
3.4.3. Mekân.....	127
3.4.4. Kişiler Kadrosu.....	129
3.5. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri	132
3.5.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri.....	132
3.5.2. Dil ve Üslûp.....	134

IV. BÖLÜM

MİZAH ÜSLÛBUYLA YAZILMIŞ HİKÂYELERİN KURGUSAL YAPISI

4.1. Mizah Üslûbuna Kısa Bir Bakış	135
4.2. Hikâyelerin Tanıtımı	136
4.2.1. İster Mor İster Mavi	136
4.2.2. Sol Ayağımın Başparmağı.....	137

4.3. Anlatıcı.....	137
4.4. İçerik	139
4.4.1. Konu	139
4.4.1.1. Kadın- erkek ilişkileri	139
4.4.1.2. Günlük hayatta karşılaşılan gülünç durumlar	140
4.4.2. Zaman.....	141
4.4.3. Mekân.....	141
4.4.4. Kişiler Kadrosu.....	142
4.5. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri	142
4.5.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri.....	142
4.5.2. Dil ve Üslûp.....	143

V. BÖLÜM

ÇOCUK HİKÂYELERİNİN KURGUSAL YAPISI

5.1. Hikâyelerin Tanıtımı.....	145
5.1.1. Sevgi Yolu.....	145
5.1.2. Arkadaşım Pasta Panda	145
5.1.3. Sokakların Prensesi Şima	146
5.1.4. Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa	146
5.1.5. Aliş'e Kardeş Geliyor.....	147
5.1.6. Aliş Anaokulunda.....	147
5.1.7. Aliş Okula Başlıyor	148
5.1.8. Aliş Sünnet Oluyor Maviş de Gelin	148
5.1.9. Aliş ile Maviş Hayvanat Bahçesinde.....	148
5.1.10. Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan.....	149
5.2. Anlatıcı.....	149
5.3. İçerik	151
5.3.1. Konu	151

5.3.1.1. Aile.....	152
5.3.1.2. Sevgi ve dostluk.....	153
5.3.1.3. Merhamet	154
5.3.4. Zaman.....	155
5.3.5. Mekân.....	156
5.3.6. Kişiler Kadrosu.....	157
5.4. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri	159
5.4.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri.....	159
5.4.2. Dil ve Üslûp.....	159
SONUÇ	161
KAYNAKÇA.....	165
ÖZGEÇMİŞ	171

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılan kısaltmaların açıklamaları aşağıdaki şekildedir.

Kısaltmalar	Açıklamalar
AA	Aliş Anaokulunda
ÂMHBB	Aliş ile Maviş Hayvanat Bahçesinde
AKG	Aliş’e Kardeş Geliyor
AOB	Aliş Okula Başlıyor
APP	Arkadaşım Pasta Panda
AŞU	Ah Şu Uzaylılar
BACKAC	Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan
BEG	Beyaz Evin Gizemi
bkz.	Bakınız
BS	Başlıbozuk Sevdalar
BSÇY	Beşiktaş’ım Sen Çok Yaşa
C.	Cilt
ED	Eroinle Dans
Ed.	Editör
ESYÖ	En Son Yürekler Ölür
H	Hasret
IEK	İssız Erkekler Korosu
İ	İz
İMİM	İster Mor İster Mavi
K	Kelepçe
P	Piraye
Prof. Dr.	Profesör Doktor
PY	Pembe ve Yusuf
S	Sızı
S.	Sayı
s.	Sayfa
SABP	Sol Ayağımın Baş Parmağı
SBA	Sokaklardan Bir Ali

Kısaltmalar**Açıklamalar****SDBY**

Sevgi Dolu Bir Yürek

SPŞ

Sokakların Prensesi Şima

SY

Sevgi Yolu

UKM

Uzay Kampı Maceraları

YSÇS

Yüreğim Seni Çok Sevdi

GİRİŞ

Sanat yapmanın bir varlık şartı olduğu düşünülürken, insanın sanatla öncelikle kendisini ve algıladığı somut- soyut dünyayı ifade ettiği söylenilebilir. “Güzel sanatların ana kollarından biri olan edebiyatın yegâne ifade vasıtası/malzemesi dildir. Bir başka söyleyişle edebiyatın dille yapılan bir güzel sanat”(Çetişli, 2014:15) olduğunu söylemek yanlış olmaz. Edebî metin ise estetiği içine alarak kişinin hayatla ve kendisiyle bağlar kurmasında ve bunu paylaşmasında ona yardımcı olan vasıtalarından biridir. “Edebi metinler, ele aldıkları temayı üç anlatma biçimine göre sanat eseri haline getirirler. Bunlardan ilki anlatma- nakletme; ikincisi coşkuyla dile getirme; üçüncüsü de göstermedir (Aktaş, 2013:28). Bu çalışmanın ana eksenini oluşturan roman ve hikâye türleri ise anlatma esasına bağlı türler içerisinde yer alırlar.

Bildiğimiz anlamdaki gerçek dünyayı, gerçek mekânlar, zaman, motif, durum, olgu ve kişileri yansıtan roman, ilk kez Ortaçağ’ın sonlarında görülmeye başlanmıştır. Ancak roman türünden önce hem doğuda hem batıda – az önce bahsedilen anlatma- nakletme ihtiyacını- karşılamak üzere gerçekçi özellikler taşımayan, hayal, abartı ve tasarlama ürünü masal, destan, halk hikâyesi gibi başka ürünler de vardır (Çetin, 2007:13). Roman türünün gelişimine yapı, anlayış, mahiyet itibarıyla -ana hatlarıyla- bakıldığında ise romanları; klâsik roman, modern roman ve postmodern roman olarak değerlendirmek mümkündür (Çetin, 2007:70). Hikâye türü de Batı edebiyatında doğup gelişen sanatsal anlatı türlerinden biridir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise hikâye türü çeşitlenmiştir. Hikâyeler de genel olarak bilinen tasnifiyle klâsik hikâye/olay hikâyesi ve modern hikâye/ durum hikâyesi şeklinde sınıflandırılabilir. Feridun Andaç, bununla ilgili olarak hikâyenin “bir gözlemden, izlenim ya da tasarımdan yola çıkarak bir olayın, bir durumun, bir kesitin, bir ân’ın anlatımı” (Andaç, 2008, s. 20) olduğunu belirtir. Roman ve hikâyeye dair uzun uzadıya pek çok bilgi verilebilir ancak bu çalışmanın ana eksenlerinden biri olan popüler romana değinmek daha anlamlı olacaktır.

Canan Tan'ın Romanları ve Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme adlı çalışmamızın temelinde popüler edebiyat kavramı oldukça önem arz etmektedir.¹ Popüler edebiyata, özelinde de romana değinmeden evvel popülizm hakkında kısaca bilgi vermek gerekir.

“Popüler (Fr.): Halkın zevklerine uygun, halk tarafından tutulan. Popülizm: Fransa’da halkın duyuş ve davranış tarzını dile getirmeyi amaç edinmiş, yazarlarca (Halkçılar) 1929-1930 yıllarında kurulan edebi okul. İlkın yalnız roman için düşünölen popülizm, burjuva ve salon psikolojisine, işsiz bir topluma mensup aydınların özentili tutumuna karşı çıkmak ve bilinçli bir şekilde halktan insanlar safında yer almak iddiasındaydı. Akım hor görölen işlerle meşgul sosyal sınıfları bütün özellikleriyle yansıtmaya çalışırken, natüralizmin dile getirmekten hoşlandığı kabalık ve bayağılıklardan sakınmaya da itina etti. Gerçeğı değıştirmek bir yüceleştirmek gayretine kapılmadıysa da, halkta en iyi ne varsa, onu bulup ortaya çıkarmak için gayret harcadı. Ahlâki, sosyal, siyasi alanlarda herhangi bir angajmana girmekten ayrıca sakındı. Tabii ve sade bir dil ve üslûbu benimsedi.” (Meydan Larousse’den akt. Sağlık, 2010:92-93).

Popülizm aslında bir tavır olarak da düşünölebilir. Bu tavır, kaynağı itibariyle başlangıçta milliyetçi/halkçı hareketlerin çıkış noktasında yer alsa da günümüzde bir ticari olguya dönüşmüştür. Hem milliyetçi/halkçı hareketler çerçevesinde hem de ticari çerçevede popülizm; yaratılan, yapılp çatılan bir metadır. Popülizm yaratmak ise bir bakıma bir metanın halk tarafından beğenilmesini, halkın üretilen maddi ya da manevi metaya rağbet göstermesini sağlamak olarak tanımlanabilir (Güngör, 2012:4). Peki eldeki bu meta/ ürün popüler olma sıfatını kazandığında hangi özellikleri taşıyacaktır? Bunun cevabını ise Özcan Aygün şu şekilde aktarır:

1. Halka yönelik olarak düşünölmesi
2. Sadelik, basitlik, anlaşılrlık
3. Genelde, halkın heyecanlarının ve duygularının ön planda tutulması
4. Yüzeyselliğı
5. Yorum bakımından çeşitliliğe imkân tanınması
6. Geniş kitlelere ulaşmada en iyi vasıta kabul edilen medyanın, kullanımı ve başarı elde edilerek tanınmasının sağlanması
7. Değişik yorumlara fırsat tanınması
8. Çoğunlukla, hitap edilen kitlenin haberdar edilmesi endişesinin daha önde tutulması

¹ Canan Tan'ın ait eserlerin popüler edebiyat çevresinde değerdendirilebileceğı ile ilgili olarak 2023 yılında Zübeyde Şahin tarafından yapılan “Popüler Roman Geleneğı ve Canan Tan” adlı bir yüksek lisans tezi de mevcuttur. Tezin künyesi Kaynakça’da verilmiştir.

9. Görüntünün öncelikli kabul edilmesi
10. Doğru, güzel ve iyi kavramlarının yerine, iyi iş gören ve satan tabirlerinin kullanımının önceliği ele geçirmesi
11. Muhtevadan çok şeklin öne çıkarılması (Aygün'den akt. Güngör, 2012:5).

Geniş halk kitlelerine ulaşan popülist tavır, bundan sonra kültürün bir parçası olarak kendine özgü bir kültür geliştirecek, böylelikle popüler kültür denilen kavram alanı ortaya çıkacaktır. Popülizm ve popüler kültüre genel olarak değindikten sonra popüler kültürün sanatla ilişkisine de değinmek gerekir. Siyasi, ekonomik ve sosyolojik olarak farklı yönleri bulunan popüler kültürün, bu değişkenlerle yakından ilgili olduğu kadar, sanatla da derin bir ilişkisi vardır. “Popüler sanat, geniş halk kitleleri üzerinde, popüler kültürün hâkim olduğu toplumlarda kitlelerin sanat ihtiyacını giderir. Bu çerçevede yayıncılık, dağıtımıcılık, sanat üretimi gibi alanlar bakımından kapitalizmle de doğrudan bağlantılıdır” (Güngör, 2012:22).

Popüler kültür, gerçek edebiyatı geri plana iten bir güç olarak düşünülüp çoğu zaman olumsuz eleştiri alsa da temelini popülizme özgü yapıdan alan, “... uygun ortamda piyasaya sunulan ve birçok kişi tarafından rağbet gören bir edebiyat türü vardır. Bunun adı popüler edebiyattır” (Aygün, 2002:52). Güzel sanatların önemli bir kolu olan edebiyatın, popüler kültürle ilişkisi değerlendirildiğinde kaynağını popülizmden alan popüler edebiyat kavramı karşımıza çıkar. Bu kavram “...genel manası ile geniş okuyucu kitlelerine hitap eden, okuyucuda merak, heyecan ve acıma gibi duyguları uyandırmayı hedefleyen, tamamen hızlı tüketime yönelik, basit vak’alar üzerine kurulu, olayların ve kişilerin kesin hatlarla ortaya konulduğu, olmadık tesadüflerle örülü edebiyat ürünlerini kapsar” (Yılmaz, 2014:142).

Genel manasıyla temelini popülizmden alan, estetik anlamda kayda değer bir önem taşımasa da okuyucuyu daha fazla okumaya yönlterek, okuyucuda -bir anlamda- okuma sevgisini artıran popüler roman ise şu şekilde tanımlanabilir:

“...yazarı açısından estetik gaye güdülmeksizin kaleme alınan; yayılıp yazılmasında başta ticari gaye olmak üzere sanat dışı sebepler bulunan; okurun fikrinden çok duygu ver heyecanlarını harekete geçirmeyi hedefleyen; çok sayıda okura ulaşan; kolay anlaşılıp rahat çözümlenen; okurda belli bir seviye aramayan basmakalıp bir yapı arz eden; bir çoğu filme alınarak okur dışında sinema ve televizyonda da çok sayıda izleyiciye ulaşmış nitelikteki romanlardır.” (Acer, 2013:1)

Geniş bir okur kitlesine sahip olan popüler romanın doğuşuna değinmek gerekirse her bir ülkede ayrı bir gelişim evresi geçirdiği söylenilebilir. Ülkeler ve edebiyatları, aşağı yukarı aynı dönemleri yaşayarak ve hemen hemen aynı yıllarda ilk popüler eserleri ortaya çıkarmışlardır. Sanayi devrimi sonrasında değişen ve gittikçe yenileşen dünyada matbaanın yaygınlaşması, buna bağlı gazetecilik geleneğinin yayılması da popüler romanın farklı edebiyatlarda aynı döneme denk gelmesinde önemli bir sebep olarak düşünülebilir (Çavdaroğlu, 2021:21).

Türk edebiyatında; Batılı anlamda romanın Tanzimat döneminde iki koldan ilerlediğini söylemek yanlış olmaz. Bunlardan birincisi, Namık Kemal'in açtığı sanatsal/ edebi roman yolu, diğeri ise Ahmet Mithat Efendi ile birlikte açılan ve devamında Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim gibi isimleri görebileceğimiz popüler roman yoludur.

Halk kültürü ile popüler kültürün birbiri içinde bir senteze ulaşması XIX. yüzyılın ikinci yarısında, iki koldan gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi tercüme romanların etkisi iken ikicisi ise Ahmet Mithat Efendi'nin popülizm anlayışıdır (Çelik, 2001:14). Tanzimat Dönemi'nde gazeteciliğin de etkisiyle tefrika geleneği ortaya çıkmış, böylelikle popüler romanın da ilk örnekleri okuyucuya sunulmuştur. Toplumun geneline hitap eden, kolay anlaşılır bir yapıya sahip olan tefrikalar, popüler roman örneklerini de etkilemiştir.

Edebiyatımızın Tanzimat'tan sonra ilerleyen diğer dönemlerinde de karşımıza çıkan popüler roman örnekleri, Cumhuriyet Dönemi'nde de diğer dönemlerde olduğu gibi edebî değeri yüksek olan diğer romanlara kıyasla daha çok okur kitlesine ulaşmıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında, *popüler tarih, polisiye, duygusal aşk ve halk romanları* gibi popüler roman türlerinde eser veren yazarları ise şu şekilde sıralamak mümkündür: *Sermet Muhtar Alus, Mahmut Yesari, Osman Cemal Kaygılı, Burhan Cahit Morkaya, Muazzez Tahsin Berkand, Esat Mahmut Karakurt, Ethem İzzet Benice, Mükerrer Kâmil Su, Mebrure Sami Koray, Cahit Uçuk, Peride Celâl, Kerime Nadir Azrak, Turhan Tan, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Feridun Fazıl Tülbentçi, Abdullah Ziya Kozanoğlu, Murat Sertoğlu, Ragıp Şevki Yeşim, Oğuz Özdeş, Bekir Büyükkarın, Server Bedi* takma ismiyle *Peyami Safa, Vedat Örfi Bengü* gibi isimler, çeşitli türlerde popüler roman örnekleri yazmışlardır.

Canan Tan'ın eserlerinin yayımladığı 2000'li yıllara gelindiğinde ise popüler Türk romancılığının popüler kültüre göre çeşitlendiğini; alternatif tarih, siyaset, din, aşk, kadın, ahlâk, cinsellik, çevre, biyografi, komplo teorisi, çağın eleştirisi, suç, adalet gibi birçok konuda popüler roman örneklerine rastlandığını belirtmek gerekir. 2000 sonrası roman; teknolojik gelişmeler ve küreselleşmeyle, tüketim çağının en hızlı zamanlarını yaşar. Sadece kitap sayfalarında değil, e-book şeklinde de piyasada yer alan popüler romanlar, geniş bir okuyucu kitlesine hitap eder ve hızlıca tüketilir (Sayar, 2020:1095).

Popüler romanın türlerine bakıldığında ise bu romanları; aşk romanları, polisiye ve dedektiflik romanları, casusluk romanları, popüler tarihî romanlar, toplumsal-acıklı romanlar, heyecan, macera ve gerilim romanları olarak da sınıflandırmak mümkündür. Şaban Sağlık, popüler romanın bu türlerine dizi ve serileri de eklemiştir. Buna göre popüler edebiyatın içerisinde mavi dizi (taşralı kız-kentli kız erkek veya fakir kız-zengin erkek arasındaki aşk anlatılır) beyaz dizi (mavi diziye benzese de toplumsal farklılıklardan çok, toplumun her kesiminde yaşanan aşkları anlatır) pembe dizi (genellikle cinsellik ve macera ağırlıklıdır) kara dizi (karanlık cinayetleri anlatır) birbirini takip eden dizi romanlarıdır. Serilerde ise mizahî romanlar, ideolojik-angaje romanlar, politik romanlar, göçmen edebiyatı, kadın romanları, fotoroman ve çizgi romanlar bulunmaktadır (Sağlık, 2010:134-156).

Veli Uğur ise edebiyatımızda 1980 sonrasındaki popüler romanların türleri için şöyle bir sınıflandırma sunar: Aşk romanları, hidayet romanları, bilimkurgu romanları, fantastik romanlar, polisiye romanlar, casus romanları, korku romanları, siyasal kurgular, tarihî romanlar (Uğur, 2018:53).

Roman ve hikâyelerini incelediğimiz bu çalışmamızda, Canan Tan'ın romanlarının bir kısmını popüler aşk ve kadın romanları (Piraye, Yüreğim Seni Çok Sevdî, Sızı, En Son Yürekler Ölür, Başıbozuk Sevdalar) bir kısmını ise toplumsal-acıklı romanlar (Issız Erkekler Korosu, Kelepçe, Pembe ve Yusuf, Eroinle Dans, İz, Hasret) oluşturur.

Alemdar Yalçın, 'Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı' adlı eserinde aşk romanlarının özelliklerini ayrıntılı biçimde şöyle açıklar:

“Roman sanatının ilk önemli ürünlerinden başlayarak, aşk vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Aşk romanları, insanların iç dünyalarının en müstesna köşesine yerleşen

duyguların dışı vurumudur. Bu nedenle aşk romanları bütün dünyada bir sektör olarak milyonlarca basılır ve satılır. Aşk romanları, roman sanatının yaygınlaştığı, matbaa sektörünün geliştiği andan itibaren bütün dünya ülkelerinde en çok okunan roman türü olarak kabul edilir. Okunuşundaki kolaylık, kadın-erkek ilişkisi gibi her yerde, her zaman varlığını hissettiren bir doğal çatışma unsuruna sahip oluşu, insanların duygularını olumlu veya olumsuz yönde okşamaları ve duygu yoğunluğunu artırmaları bu ilginin en önemli sebeplerindendir. Hedef kitlesi genellikle gençlik ve orta kültür tabakasıdır. Aşk romanları genellikle olay ağırlıklıdır. Olaylar kaba hatlarıyla verilir. Sevgi ve nefret arasındaki gidiş gelişlerin mantıki, sosyal, psikolojik sebepleri irdelenmez.” (Yalçın, 2002; 218- 219, 223)

Sıralanan bütün bu özelliklere de bakılarak, aşk romanlarının geniş kitlelerce okunduğu dolayısıyla etki altına alabileceği okur sayısının da azımsanmayacak derecede olduğu düşünülebilir.

Popüler kadın romanlarında ise aşk bir unsurken genelde özgür ve bağımsız kalmak isteyen kadınların dramatik hikâyeleri anlatılmıştır. Kadının ön planda olması ve kadının ekonomik özgürlük başta olmak üzere erkekten bağımsız kalması gibi unsurlar, bu tür romanların ortak motiflerini de oluşturur (Sağlık, 2010: 153). Toplumsal-acıklı romanlar veya sosyal popüler romanlar olarak değerlendirilebilecek romanlar ise acı çeken âşıklar, acıklı olaylar, toplumsal-sosyal olaylardan kaynağını alma gibi hususlara sahiplerdir (Sağlık, 2010:142). Yapı, üslup ve motifler açısından diğer popüler romanlarla aynı özellikleri gösterse de bu tür romanlarda toplumsallık ön plândadır. Canan Tan’ın romanları değerlendirilirken romanların kurgu türü olarak bu iki sınıflandırma temel alınmıştır.

Canan Tan’ın Romanları ve Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme adlı çalışmamızda Canan Tan’ın yaşamı ve edebî kişiliğinden yola çıkılarak roman ve hikâyelerinin incelenmesi söz konusu edilmiştir. Tezin temel amacı, günümüz Türk edebiyatında yapıtlarıyla geniş bir okuyucu kitlesine sahip olan Canan Tan’ın romanlarını ve hikâyelerini tanıtarak tahlil etmek ve popüler edebiyat geleneğimiz içinde yazarın edebî anlayışı ile ilgili değerlendirmede bulunmaktır.

Günümüz Türk edebiyatının en çok okunan yazarlarından olan Canan Tan, 2013 yılında Forbes² dergisinin yaptığı bir araştırmada en çok okunan yazarlar listesinde ikinci sırada yer almıştır. Bu bağlamda popüler romancılığın özellikle 2000’li yıllarda kaydettiği ivmeyi

² Yazarın bu hususla ilgili olarak gazeteci Ayşe Arman’a verdiği röportaj için bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/forbes-un-en-cok-kazananlar-listesinde-ucuncu-degil-ikinciyim-22771509> erişim tarihi: 23.09. 2023)

tespit ve değerlendirme açısından da bu çalışma önem arz etmektedir. Yazar, toplumun her kesiminden insana hitap eden romanlarının yanı sıra, çocuk edebiyatı ve mizah üslûbu ile oluşturduğu hikâyeleriyle de günümüz edebiyatında mühim bir yer tutmaktadır. Canan Tan'ın çocuk edebiyatı ve mizahî üslûpla kaleme aldığı hikâyeleri dışında başka eserleri de vardır.

Ancak, yukarıda saydığımız bu çalışmaları dışında Canan Tan, günümüz edebiyatında daha çok romanlarıyla ön plâna çıkmıştır denilebilir. Yazarın ifadesiyle “Eroinle Dans” adlı eseri Türkiye’de madde bağımlılığı hakkında yazılmış ilk ve tek romandır.³ Bu romanının dışında son dönem edebiyatımızda en çok okunan romanlardan biri olan Piraye de toplumun bir kesimindeki yaşamı gözler önüne sermesi ve töre gerçeğini anlatması yönünden önemli bir eserdir. *Yüreğim Seni Çok Sevdi, Hasret, İz, En Son Yüreklere Ölür, Issız Erkekler Korosu, Sızı, Başbozuk Sevdalar, Kelepçe, Pembe ve Yusuf* yazarın kaleme aldığı diğer romanlarıdır. Bu romanların hemen hepsinde aşk teması ağırlıkta olsa da yazar toplumsal-acıklı konulara da yer vermiştir. Romanlarında kullandığı akıcı dil de Canan Tan'ın romanlarının zevkli ve rahat bir şekilde okunmasını sağlamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde Canan Tan'ın hayatı, sanatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Yazarla ilgili olarak Gülten Vural'ın 2017’de Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde hazırladığı Yüksek Lisans tezi “Canan Tan'ın Eserlerinde Toplumsal Eleştiri” ve Zübeyde Şahin'in 2023 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırladığı “Popüler Roman Geleneği ve Canan Tan” adlı çalışmaları bulunmaktadır. Bunların haricinde Zeynep Mekin Medeni de 2017 yılında Çukurova Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda “Eine didaktisch- komparatistische annäherung an die phänomene "empathie, identitätsuche und fremdverstehen" in der kinder- und jugendliteratur: dargestellt an den werken , von Canan Tan's „Eroinle Dans" und Renate Welshs „Dieda oder das fremde Kind" / Renate Welsh'in "Dieda Oder Das Fremde Kind,, Ve Canan Tan'ın "Eroinle Dans,, Adlı Eserlerinde Çocuk Ve Gençlik Yazını Bağlamında , "Empati, Kimlik Arayışı Ve Yabancılaşma,, ' Kavramlarına Öğretibilimsel Bir Yaklaşım” adlı Canan Tan'ın sadece tek bir romanını karşılaştırmalı olarak incelediği, tamamı Almanca yazılmış bir doktora tezi mevcuttur. Bu tez çalışmalarının yanı sıra 2024 yılının Haziran ayında Gözde Gerçek'in Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı

³ Canan Tan ile yapılmış bir röportajdan. İlgili bağlantı adresi: <http://gzlbrcn.blogspot.com.tr/2012/12/canan-tan-roportaj.html> (25.01.2015 -22.15)

Anabilim Dalı çatısı altında hazırladığı “Canan Tan’ın Romanlarında Yapı ve İzlek” isimli bir yüksek lisans çalışması da bulunmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, yazarın roman türünde yazdığı bütün eserleri tanıtılmış ve eserler, roman tahlili metoduyla incelenmiştir. Bu noktada Prof. Dr. Nurullah Çetin’in Roman Çözümleme Yöntemi’nde sunduğu tahlil plânı esas alınmıştır. Bu plânı kullanmamızın sebebi, metin tahlili ağırlıklı olan çalışmada ayrıntılı bir tahkiyeli eser plânına ihtiyaç duymamız ve bu tahlil plânının roman ve hikâye türünün değerlendirilmesi noktasında gerekli her şeye cevap veren nitelikte olmasıdır. Bu metotla ilgili olarak şu şekilde bir sistem izlenmiştir:

Romanların Kurgusal Yapısı başlığını taşıyan ikinci bölümde yazarın Erol ile Dans, Piraye, Yüreğim Seni Çok Sevd, Hasret, İz, En Son Yüreklr Ölür, İssız Erkekler Korosu, Pembe ve Yusuf, Başbozuk Sevdalar, Sızı ve Kelepçe adlı romanlarının öncelikle tanıtımları yapılmıştır. Romanların Kurgusal Yapısı başlığı altında Anlatıcı, Anlatıcı Tipleri (Gözlemci- Özne- Çoğul Anlatıcı) ve Aktarma Yöntemleri incelenmiştir. İçerik kısmında Konu, Zaman (Nesnel, Anlatma, Vak’a Zamanı), Mekân (Somut Mekânlar, Açık Mekânlar, Kapalı Mekânlar, Mekân Tasvirleri), Kişiler Kadrosu (Merkezî Tipler, Tipler), değerlendirilmiştir. Anlatma Yöntemi ve Ögeleri başlığı altında da Kurgulama Tekniğı ve Ögeleri, Olay Örgüsü, Olay Bütünlüğü, Son, Bölümlendirme, Metinlerarası İlişkiler, Kurgu Türleri’ne yer verilmiştir. Bu kısımda son başlığı ise Dil ve Üslûp oluşturmaktadır. Aynı yöntem, Canan Tan’ın çocuk romanlarının incelendiğı üçüncü bölümde de kullanılmıştır. Ancak, bu metinler romanlara nazaran karmaşıklığı az olan, daha sade düzeydeki eserler olduğu için roman çözümleme yöntemindeki esas başlıklar temel alınarak genel bir inceleme yapılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümü olan Mizah Üslûbuyla Yazılmış Hikâyelerin Kurgusal Yapısı’nda ise aynı yöntem, yazarın mizahî üslûpla yazdığı hikâyelerine uygulanmıştır. Burada da yazarın tam manasıyla mizahî özellikler sergileyen, gülmece unsurlarının ağır bastığı, mizahî üslûpla kaleme aldığı iki eserindeki (İster Mor İster Mavi ve Sol Ayağımın Baş Parmağı) hikâyelerine yer verilmiştir. Son bölüm olan beşinci bölüm ise yazarın çocuk hikâyelerine aittir. Burada, aynı yöntem ana başlıklar altında sunulmuş, metinler de bu yönteme göre değerlendirilmiştir. Bu çalışmada, Canan Tan’ın on bir tane romanı, beş tane çocuk romanı, yirmi tane çocuk hikâyesi ve mizahî üslûpla kaleme aldığı yirmi üç hikâyesi incelenmiştir. Sonuç kısmında ise yazarın tahlil ettiğimiz eserleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

I. BÖLÜM

CANAN TAN'IN HAYATI VE SANATI

1.1. Hayatı

1.1.1. Ailesi-Öğrenimi- Mesleki ve Bireysel Hayatı

Modern Türk edebiyatının 2000'li yıllardaki en popüler isimlerinden olan Canan Tan'ın evlenmeden önceki soyadı Demirel'dir. Tam adı Cavidan Canan Demirel olan yazar, 28 Eylül 1951'de Ankara'da dünyaya gelmiştir. Yazarın annesi Nihal Ulviye Hanım; bankacı, babası Necdet Bey ise İller Bankası'nda müfettiş olup sonradan bakan danışmanlığı da yapmıştır (Vural, 2017:6). Canan Tan TRT Okul adlı TV kanalında yayımlanan “Ben Öğrenciyken” isimli 30 Aralık 2016 tarihli programda isminin veriliş hikâyesini şöyle aktarmıştır:

“Babamlar yedi erkek kardeşmiş ve annemle evlendiklerinde; ‘yedi tane altın perçemli oğlan doğursan havadır, ben bir kızım olsun istiyorum. Daha sonra ben doğmuşum. Tek çocuğum, başka çocuk da istememişler. İsmimi babam koymuş: Canan. Ama bir de Cavidan var. Canan sevgili demek, Cavidan da ebedi demek.”(<https://www.dailymotion.com/video/x56vp17> erişim tarihi: 11.04.2019)

Canan Tan'ın anne ve babası çalıştığı için çocukluğu teyzeleri, anneannesi ve dayısıyla geçirmiştir. Ayrıca Canan Tan'ın anne ve babası sürekli okuyan, eğitilmiş kişilerdir. Bu da onun kitap okuma alışkanlığını çocuk yaşta edinmesini sağlamıştır. Eğitilmiş bir çevrede yetişen Canan Tan; ilkokulu Ankara Mimar Kemal İlkokulu'nda ortaokulu da yine aynı okulun ortaokul kısmında okur. Ankara Kız Lisesi'nde öğrenimini sürdürürken bir yandan edebiyata da ilgi duymaya başlar. (<https://www.dailymotion.com/video/x56vp17> erişim tarihi: 11.04.2019) Üniversite ve sonrasındaki hayatını ise şu şekilde özetlemek mümkündür:

“27 Eylül 1967 tarihinde Ankara Eczacılık Fakültesi'ne kaydını yaptırır. Üniversitedeki yıllarında Canan Hanım, öğrenci konseyi başkanı Diyarbakırlı Orhan Bey'le tanışır. Orhan Tan, Canan Hanım gibi Eczacılık Fakültesi'nde okumuştur. Aynı zamanda Diyarbakır Gazi Köşkünü sahiplerinin torunudur. 1971'de üniversiteden dereceyle mezun olan Canan Hanım, 16 Eylül 1972 tarihinde Orhan Bey'le evlenir ve 21 yaşında Diyarbakır'a gelin gider. Orhan Bey, Diyarbakır'dayken Edip (Edip Bey, Orhan Bey'in babasıdır.) Tan

Eczaanesini açar. Canan Hanım ise Diyarbakır Numune Hastanesi'ne eczacı olarak atanır. Hastanede altı ay çalıştıktan sonra Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Farmakoloji Bölümünün Farmakoloji kürsüsüne asistan olarak alınır. Ancak ilerleyen zamanlarda sağlık nedeniyle rapor alamadığı için asistanlıktan istifa etmek zorunda kalır. Canan Hanım, evliliğinden bir yıl sonra kızı Renan'ı; ondan üç buçuk yıl sonra da oğlu Sinan'ı dünyaya getirir. Diyarbakır'da Edip Eczaanesini açar. Diyarbakır'da eşi ve çocuklarıyla on yıl kalmıştır. Çocuklarının ilkokuldan mezun olmasından sonra ailesiyle birlikte Diyarbakır'dan ayrılarak İzmir'e yerleşir." (Vural, 2017:6)

Canan Tan, İzmir'e yerleştikten sonra, eczacılık mesleğini eşi Orhan Bey ile birlikte sürdürmeye devam eder. Bir yandan da yazarlık hayatına da giriş yapmıştır:

"Canan Tan, eczacılık mesleğini sürdürürken Türkiye'nin pek çok gazetesinde konuk ya da haftalık olarak köşe yazıları yayımlamıştır. *Kazete Bağımsız Kadın Gazetesi*'nin "Kazete-Mazete" köşesinde, *Sabah* gazetesine ait olan *Mimoza* dergisinin "Çuvaldız" köşesinde ve *Milliyet* gazetesinin *Milliyet Pazar* ekinde köşe yazıları yazmıştır. *Yeni Asır* gazetesinde ise 19 Eylül 2003 ve 22 Nisan 2005 tarihleri arasında haftada üç gün, köşe yazarı olarak güncel yazılar yayımlamıştır. Günümüzde de *Hürriyet*, *Akşam*, *Vatan* vb. gazetelerde ara sıra konuk yazar olarak köşe yazılarını yayımlamaktadır. Ayrıca Malatya Film Festivali'nde, okullarda yapılan yarışmalarda, TÜRGÖK (Türkiye Görme Özürlüler Kitaplığı)'te jüri üyeliği yapmıştır. Bunların yanı sıra canantan.com adında kendisine ait bir de internet sitesi bulunmaktadır. Urla'da bir yazlığı ve Narlıdere'de de bir evi vardır." (Vural , 2017:8)

Yazarın, 1973 Diyarbakır doğumlu Renan isimli bir kızı ve 1975 doğumlu Sinan isimli bir oğlu vardır. Canan Tan, yazdığı gazete yazılardan sonra edebiyat hayatına hikâyeleri ile aldığı ödüller ile adım atmış, ama adını romanları ile duyurmuştur. Yazarın İzmir'de, Urla'da ve İstanbul'da evleri bulunmakta ve yaşamını buralarda sürdürmektedir. 2020 yılındaki Covid salgınından sonra kitap fuarlarına da artık katılamamaktadır. Yazı yazmaya halen devam etmekte ancak eskisi kadar yoğun bir şekilde çalışmalarını sürdürememektedir. Yazar, 2021 yılında yayımladığı ve daha önceki hikâyelerinden oluşan kitabı *Önce Sen Vardın*'dan sonra yeni bir eser yayımlamamıştır.

1.2. Sanatı

1.2.1. Sanatçı Kişiliğinin Oluşumu ve İlk Edebi Tecrübeleri

Eğitilmiş ve iyi birer okur olan anne ve babasının yetiştirdiği yazarın, edebiyata ilk adımı lise yıllarında gerçekleşir. Lise birinci sınıftaki edebiyat öğretmeni Ahmet Tulu onu, yazması

konusunda cesaretlendirmiştir. 2011 yılında Cine-5⁴ isimli televizyon kanalında edebiyat öğretmeniyle arasında geçen bir diyalogu anlatan yazar, yazdığı ilk kompozisyonun öğretmeni tarafından çok beğenildiğini, öğretmenin kendisi için “Hayal gücü var, kurgu var, yanı sıra ifade de var. Senden bir şeyler olur.” dediğini de söylemiştir.

Canan Tan, lise öğrenimi sırasında Fen sınıfına kaydolmuştur ve öğretmeniyle birlikte okul gazetesini çıkarmış ve lise son sınıftayken de Ankara’da Hisar dergisinin düzenlediği bir şiir yarışmasına (1967) katılmıştır. *Hisar* dergisinin yayın kurulundan oluşan jürinin (Mehmet Çınarlı, İlhan Geçer, Mustafa Necati Karaer ve Sami Aşar) değerlendirmesinden geçen Canan Tan, *Maskeli Balo* şiiriyle birincilik ödülünü kazanır.⁵ Canan Tan’ın edebiyat hayatında kazandığı ilk ödülü aldığı bu yarışmada birinci seçilen *Maskeli Balo* adlı şiiri ise şu şekildedir:

“Maskeli balodayız hepimiz
Gülüyoruz
Daha doğrusu gülmeye çabalıyoruz
Dostça sarılıyoruz birbirimize
Sımsıkı, içten
Ama, sakın aldanmayın bu görünüşe
Yalnızca kendimizi oyalıyoruz
Biliyorsunuz, maskeli balo burası
Yüzümüzde kalın maskeler
Ne kadar da sevimliyiz hepimiz
El ele, biriz, beraberiz
Kendimizce mutluyuz biz

Ara sıra bir rüzgâr esiyor
Siz de farkındasınız ya
Maskeleri dalgalandıran ılık bir rüzgâr
Aralanan maskelerin altından korkunç yüzler çıkıyor
Nerede az önceki dostlarım?
Daha demin candan kucaklaştıklarım?
Hiçbir şey kalmamış burada
Korkunç ve acı gerçeklerden başka
Hakikat kara, kapkara
Hakikat dehşet dolu
Uzun, upuzun bir yol hakikat
Umutsuzlukların yolu

Sonunda kesildi şu uğursuz rüzgâr
Maskelerimiz yerli yerinde

⁴ İlgili bağlantı için bkz: (. <https://www.youtube.com/watch?v=sXdx6e-3W5s> erişim tarihi: 09.05.2022)

⁵ Röportajla ilgili bağlantı için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=sXdx6e-3W5s> erişim tarihi: 08.05.2021)

O korkunç yüzleri görmek istemiyorum bir daha
 Ya rüzgâr tekrar eserse
 Ama bu sefer hazırlıklı olalım
 Daha sıkı takalım maskelerimizi bundan sonra
 Ne dersiniz?
 Anlıyorum, bu kez de nefes alamıyorsunuz
 Bu oyunun devamı sıkıyor sizleri
 Hepimiz bıktık zannederim
 Öyleyse çıkaralım maskelerimizi
 Gerçek yüzlerimizle görelim birbirimizi
 İster acı, ister tatlı, alışır her şeye insan
 Mutlu günlere kanatlı ayrılır maskeli balodan (Tan, 2017:23-24).

Üniversiteye devam ederken yazarlık ile ilgilenmeyen Canan Tan, okulunu bitirip Diyarbakır’a gittikten sonra orada yazmaya dair bir heves duymaya başlar. Diyarbakır’dan İzmir’e döndüğünde ise aslında yazarlık yapmak istediğini daha iyi anlamıştır.

1.2.2. Sanat Yaşamının Devamı ve Fikirleri

Canan Tan, çocuk edebiyatına ait edebi eserler ve mizahî üslûpla kaleme aldığı hikâyeleri ile gerçek manada sanat yaşamına başlamıştır denilebilir. Ondan önce İzmir’de *Kazete Bağımsız Kadın Gazetesi*’nin “Kazete-Mazete” köşesinde, *Sabah* gazetesine ait olan *Mimoza* dergisinin “Çuvaldız” köşesinde ve *Milliyet* gazetesinin *Milliyet Pazar* ekinde köşe yazıları yazmıştır. *Yeni Asır* gazetesinde ise 19 Eylül 2003 ve 22 Nisan 2005 tarihleri arasında haftada üç gün, köşe yazarı olarak güncel yazılar yayımladığını söylemek mümkündür.

Canan Tan’ın Diyarbakır’da geçirdiği yıllar, edebiyat hayatının da geç başlamasına neden olmuştur. Diyarbakır’dayken “Oğlum” adlı öyküsü *Hürriyet* gazetesinin senaryo yarışmasında birinci olmuş ve fotoroman olarak çekilmiştir. 1996 yılında Aziz Nesin’in ölümünün birinci yıldönümü adına düzenlenen yarışmaya katılan Canan Tan, yarışmada; *İster Mor, İster Mavi* adlı ilk kitabıyla birincilik ödülünü kazanmıştır. Ayrıca 1997 yılında Rıfat Ilgaz adına düzenlenen bir yarışmada *Sol Ayağımın Başparmağı* adlı hikâyesiyle de ödül kazanmıştır. Canan Tan, Çocuk Edebiyatı adına düzenlenen yarışmalara katılmış, yazdığı çocuk hikâyeleriyle de ön plâna çıkmıştır. (Vural, 2017: 10)

Yazdığı mizahî üslûba sahip hikâyelerden sonra kendisi, yaş grubu olarak yetişkinlere de hitap edebilecek hikâyeler ve romanlar yazmaya şöyle karar vermiştir:

“Yetişkinler adına yazdığı *Çikolata Kaplı Hüzünler* öykü kitabını eşzamanlı olarak dört ya da beş yayınevine gönderir. Böylelikle Altın Kitaplar Yayınevi tarafından 2002 yılında yetişkinlere dair öykü kitabı çıkar. Ancak Altın Kitaplar Yayınevi’nin: “*Bizim Türk halkımız, öyküden çok romanı sever. Senin kalemin romana da yatkın*” şeklindeki yönlendirmesiyle ilk romanı olan ve kadın duyarlılığını anlatan *Piraye*’yi yazar ve 2003 yılında yayımlanır. Canan Tan’ın *Piraye* romanı, kendisi için bir milattır. Çünkü *Piraye*, yazarın meşhur olmasını sağlayan ve en çok okunan romanıdır. Bu roman, Çince, Korece, Yunanca, Bulgarca, Sırpça, Hırvatça, İngilizceye çevrilmiştir. Ayrıca yazarın *Hasret* romanı da *Piraye* gibi farklı bir dile, yani Yunancaya çevrilen eserlerdendir. Çünkü bu roman, Ankara’nın Keskin ilçesi ile Selanik arasında geçer.” (Vural, 2017:10)

Yazarın 2003 yılında yayımlanan *Piraye*’den günümüze, on bir roman ve beş çocuk romanıyla toplam on altı romanı vardır. Canan Tan’ın mizahî üslûp ile kaleme aldığı yedi tane de hikâye kitabı mevcuttur. Bunlar içerisinde ise tam manasıyla mizahî üslûp özelliği gösteren, gülmece unsurlarının ağır bastığı hikâye kitapları ise - ödüllü öykülerinin yer aldığı- *İster Mor İster Mavi* ve *Sol Ayağımın Başparmağı*’dır. Anneannem İnternette isimli kitabında ise yazarın daha önceden farklı kitaplarında yayımlanan hikâyelerinden seçmeler mevcuttur. Yazarın ayrıca yirmi tane de çocuk hikâyesi yayımlanmıştır. Romanlarında aşk ve sosyal konulara yer veren yazar, hikâyelerinde ise komik öğelerin yer aldığı günlük durumlara ve çocukların dünyasıyla ilgili unsurlara yer vermiştir.

Yazar, katıldığı bir televizyon programında kendisini en çok etkileyen eserin Victor Hugo’nun *Sefiller* romanı olduğunu, Ayrıca Yaşar Kemal’in *İnce Memed*’inden, Nâzım Hikmet’in şiirlerinden, Aziz Nesin’in öykülerinden; Fakir Baykurt, Kemal Tahir, Orhan Kemal gibi Türk yazarlardan; Andre Gide, Mark Twain, Virginia Woolf gibi yabancı yazarlardan da etkilendiğini söylemiştir.⁶

Popüler bir yazar olan Canan Tan ile pek çok röportaj yapılmıştır. Geniş bir edebi tür yelpazesinde eserler veren yazarın Bircan Güzel ile yaptığı röportajda “Mizah öykülerinden, klasik öykü türüne, çocuk kitaplarından, romana, oradan şiire uzanan geniş bir yelpazeniz var. Bu yelpazeyi bu kadar geniş tutup okunan eserler vermenizin sırrı nedir? Kendinizi en yakın hissettiğiniz ve en özgür olduğunuz tür hangisi?” sorularına ise Tan, şöyle yanıt vermiştir:

“Değişik türde eser veren tek yazar ben değilim. Hem şiir, hem öykü, hem de roman yazan pek çok yazarımız var. Ancak işin içine mizah ve çocuk edebiyatı da girince yelpazeyi biraz fazlaca genişletmiş oluyoruz. Sır diye bir şey yok. Değişen duygu durumları ve

⁶ İlgili bağlantı için bkz.([ps://www.youtube.com/watch?v=d5OiHXo6PXg](https://www.youtube.com/watch?v=d5OiHXo6PXg) erişim tarihi: 12.03.2021)

zihinsel birikimler farklı türlere yöneliyor beni. Bu türler arasında keskin ayrımlar yapamam. O an hangi kitap üzerine yoğunlaşmışsam kendime en yakın hissettiğim olur. Yazmak özgürlük demektir zaten. Kendinizi özgür hissetmeden tek satır yazamazsınız. Yazsanız da doğal olmaz, bir yanıyla okura yansır yapaylık.” (<https://gzlbrcn.blogspot.com/2012/12/canan-tan-roportaj.html> erişim tarihi: 09.05.2021)

Yine aynı röportajda, Canan Tan’ın yazarlık ile ilgili düşünceleri ise şu şekildedir:

“Hiçbir zaman, ‘Artık yazar oldum,’ demedim ben. Okurlarım hissettirdi. Onlara çok şey borçluyum. İlk başta yazma eyleminin çok okumak ve kendini yetiştirmekle mümkün olduğunu düşünürdüm. Yanlış! Öyle olsa bütün kitap kurtlarının yazar olması gerekirdi. Oysa küçücük bir metni yazmakta bile zorlanıyor insanlar. Dilekçe yazmayı beceremeyen yüksek öğrenimli aydınlarımız var. Görüldüğü kadar kolay değil bu iş. Yol yordam göstererek, düzgün yazı yazmayı öğretebilirsiniz ancak. Yazar olmanın okulu yok. Edebiyat fakülteleri edebiyatı ve edebiyat tarihi öğretirler.” (<https://gzlbrcn.blogspot.com/2012/12/canan-tan-roportaj.html> erişim tarihi: 09.05.2021)

Canan Tan, Simge Çerkezoğlu ile yaptığı röportajda eserlerini nasıl yazdığıyla ilgili bir soruya ise şöyle yanıt vermiştir:

“İnsan her hikâyede kendini anlatırsa bir noktada tıkanıp kalır. Romancılık ve yazarlık kurgulamaktır. İnsanın hayal gücünü kullanmasıdır. Bir noktada da yaratıcılıktır. Kitaplarımı da gerçekten empati yaparak yazıyorum. Bu durum okuyucudaki duygusal dozu daha da artırıyor. Okura daha sıcak geliyor ve inandırıcı oluyor. Yazma şeklimde bir tiyatro oyununu sahneye koyar gibidir. Başka yazarlar nasıl yapıyor bilmiyorum ama ben yazıyorum ve yazdıklarımı yüksek sesle okuyorum. Konuşur gibi de yazdığım için okurum benimle konuşur gibi algılıyor. Bu da bize karşılıklı sıcak iletişim sağlıyor.” (<https://www.simgecerkezoglu.com/erkeklerin-cok-derdi-oldugunu-dusunuyorum-canan-tan/> erişim tarihi 23.01.2022)

Popüler roman yazarı olarak okurlarıyla her zaman güçlü bir bağ kurmaya çalışan yazar, bu karşılıklı sevgiyi de “okurlarım benim her şeyim, onlarla aramda çok sıkı bir iletişim var” diyerek açıklamıştır. (<https://www.milliyet.com.tr/gundem/yazmak-benim-icin-nefes-almak-gibi-2446258> erişim tarihi: 08.10.2022)

1.2.3. Ödülleri

Canan Tan yazarlık hayatı boyunca özellikle de okuyuculara yönelik düzenlenen etkinliklerde pek çok ödül almıştır. Yazarın geçmişten günümüze kadar aldığı ödülleri, kronolojik olarak şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Hürriyet gazetesinin Kelebek eki, Senaryo Yarışması birincilik ödülü, “Oğlum” adlı senaryosu ile (1979).
2. Ulusal Nasrettin Hoca Gülmece Öykü Yarışması 1. Mansiyon, “Dedektiflik Bürosu” adlı hikâyesi (1988).
3. İnkılâp Kitabevi’nin Aziz Nesin Gülmece Öykü Yarışması birincilik ödülü, İster Mor, İster Mavi adlı mizahî üslûpla kaleme aldığı hikâye kitabı (1996).
4. 1997: BU Yayınevinin Çocuk Öyküleri Yarışması 1. Mansiyon, Sevgi Yolu adlı çocuk öykü kitabı ile (1997).
5. Rıfat Ilgaz Gülmece Öykü Yarışması birincilik ödülü, Sol Ayağımın Başparmağı adlı mizahî üsluplu hikâye kitabı (1997).
6. İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanları birincilik ödülü, Sokaklardan Bir Ali adlı çocuk romanı (1997).
7. İzmir Büyükşehir Belediyesinin Cumhuriyetin 75. Yılı Çocuk Öyküleri birincilik ödülü, Arkadaşım Pasta Panda adlı çocuk öykü kitabı (1998).
8. Türk Kütüphaneciler Derneği’nden, 2009 Yılı’nın En Çok Okunan Yazarı ödülü, Yüreğim Seni Çok Sevdi adlı romanı. (2010).
9. İstanbul Kültür Üniversitesi, 1. Ulusal Medya ve İletişim Ödül Töreni, Yılın Kitabı ödülü, Piraye adlı romanı (2012).
10. Balçova Kaymakamlığı İl Halk Kütüphanesi, En Çok Okunan Yazar ödülü (2013).
11. Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 3. Medya Ödülleri, En İyi Yazar ödülü (2013).
12. İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkiye’nin En Prestijli Öğrenci Ödülleri, 13. Yılın Yıldızları Ödül Töreni, Yılın En Beğenilen Yazarı ödülü (2014).
13. Yeşilay Derneği’nin Zümrüdanka Ödül Gecesi, En Yeşilaycı Ödülü (2015).
14. İstanbul Kültür Üniversitesi, Öğrenci Yaşam, Kariyer ve Mezun Danışma Birimi, Bir Tutam İlgi Bir Tutam Sevgi Kariyer Onursal Ödülleri, Yılın En Beğenilen Kitap Yazarı ödülü (2017).

1.3. Eserleri⁷

1.3.1. Canan Tan'ın Romanları

1. *Piraye* (2003)
2. *Eroinle Dans* (2005)
3. *Yüreğim Seni Çok Sevdi* (2007)
4. *En Son Yürekler Ölür* (2009)
5. *İz* (2011)
6. *İssız Erkekler Korosu* (2012)
7. *Hasret* (2013)
8. *Pembe ve Yusuf* (2014)
9. *Kelepçe* (2016)
10. *Başıbozuk Sevdalar* (2017)
11. *Sızı* (2018).

1.3.2. Canan Tan'ın Çocuk Romanları

1. *Sokaklardan Bir Ali* (1997)
2. *Sevgi Dolu Bir Yürek* (1999)
3. *Beyaz Evin Gizemi* (2000)
4. *Ah Şu Uzaylılar!* (2002)
5. *Uzay Kampı Maceraları* (2014)

1.3.3. Canan Tan'ın Mizahî Üslûpla Kaleme Aldığı Hikâyeleri

1. *İster Mor, İster Mavi* (1996)
2. *Sol Ayağımın Başparmağı* (1997)
3. *Oğlum Nasıl Fenerbahçeli Oldu* (1997)
4. *Fanatik Galatasaraylı* (2001)
5. *Türkiye Benimle Gurur Duyuyor* (2004)
6. *Ah Benim Karım! Ah Benim Kocam!* (2015)

⁷ Yazarın yapıtlarıyla ilgili bilgiler her kısımda bulunan eser tanıtımlarında verildiği için burada sadece liste şeklinde yer almıştır.

7. *Anneannem İnternette* (2020)

1.3.4. Canan Tan'ın Çocuk Hikâyeleri

1. *Sevgi Yolu* (1997)
2. *Arkadaşım Pasta Panda* (1998)
3. *Sokakların Prensesi Şima* (1999)
4. *Beşiktaşım Sen Çok Yaşa!* (2004)⁸
5. *Aliş'e Kardeş Geliyor* (2008)
6. *Aliş Anaokulunda* (2008)
7. *Aliş Okula Başlıyor* (2008)
8. *Aliş Sünnet Oluyor Maviş de Gelin* (2008)
9. *Aliş ile Maviş Hayvanat Bahçesinde* (2008)
10. *Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan* (2021)

1.3.5. Diğer Eserleri

Canan Tan, kızı Renan Tan'ın ABD'ye seyahatini anlattığı ve çeşitli gezi yazılarından oluşan *Yolum Düştü Amerika'ya* isimli kitabını 2002'de Altın Kitaplar Yayınevi'nden yayımlamıştır. Yazarın 2017 yılında, Doğan Kitap'tan içerisinde otuz iki şiirinin bulunduğu kitabı *Şiirce* basılmıştır. Canan Tan'ın mizahî üslûpla kaleme aldığı hikâyeleri dışında farklı türlerdeki öykülerinden oluşan kitapları ise *Çikolata Kaplı Hüzünler* (2002) *Söylenmemiş Şarkılar* (2004), *Aşkın Sanal Halleri* (2010) Altın Kitaplar Yayınevi'nden, güncel -toplumsal konulardan hareketle kaleme aldığı *İssız Kadınlar Sokağı* (2019) isimli kitabı ise Doğan Kitap'tan yayımlanmıştır. Yazarın son kitabı *Önce Sen Vardın* ise sanatçının edebiyatta 25.yılına binaen daha önceki eserlerinden derlenerek hazırlanmış bir kitaptır.

⁸ Bu hikâye kitabının içerisinde on adet öykü mevcuttur.

II. BÖLÜM

ROMANLARIN KURGUSAL YAPISI

2.1. Romanların Tanıtımı

2.1.1. Piraye

Yazarın ilk romanı olan Piraye, Altın Kitaplar Yayınevi tarafından 2003 yılında basılmıştır. Romanın ilk baskısının- yurtdışında “best-seller” (çok satan) romanlara özgü olarak- arka kapak yazısında eserin sürükleyiciliği ile ilgili olarak okur görüşlerine yer verilmiştir. Yazarın kitapları, 2013 yılından itibaren, eserlerin yayın haklarını alan Doğan Kitap’tan⁹ yayımlanmaya başlanmıştır. Aynı adlı yayınevinden, 2016 yılında basılan kitabın arka kapağında şu satırlar yer almaktadır:

“Diyarbakır... Dar bir eşikten geçip geldim sana. Huzurundayım. Hoşgörü kapını açık tut. Bil ki direnmem sana değildi. Altın tepside sunulan acı şerbeti beni ürküten. Devrimci ruha sahip Piraye'nin İstanbul'dan kopmak istememesini yadırgama. Anadolu'nun en ücra köşelerine bile koşa koşa gidecek yüreğe sahipti o. Ona ters düşen Diyarbakır değil, Diyarbakır konaklarına gelin olmak. Ağalığa, beyliğe kulaklarını tıkamış, halktan yana, özgürlük âşığı, yüzü insana dönük; ama deneyimsiz, toy, gencecik bir kız... Anlamaya çalış onu. Küçücük bir kum tanesi, bedenine yerleşen. Ya özümseyeceksin ya da irinleşecek derinliklerinde. Sancılı kıvranımlarla atıvereceksin uzaklara. Geldiği yere, belki de bambaşka diyarlara savrulup gidecek. Onun sende kalmasını sağla. Kol kanat ger gurbetten gelmiş konuğuna. Anlı şanlı Diyarbakır, bir Piraye'yi barındıramadı, dedirtme kendine.(Tan, P).

Eser, 428 sayfa olup üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde yirmi üç alt kısım, ikinci bölümde yirmi sekiz alt kısım, üçüncü bölümde ise üç alt kısım mevcuttur. Piraye ile ilgili olarak Dicle Üniversitesinden Mustafa Yiğitoğlu, 2019 yılında Edebi Eleştiri Dergisi’nde *Canan Tan’ın Töre Eksenli İki Romanında Düzenin Koruyucuları* adlı makaleyi yayımlanmıştır. Piraye, konu olarak bir aşk romanı olup yazarın bu bağlamdaki ilk eseridir.¹⁰

⁹ Romanın en son baskısı (53. basım) Aralık 2022 tarihinde Doğan Kitap’tan yapılmıştır.

¹⁰ Piraye yazarın ilk romanı olmasının yanı sıra basıldıktan bir ay sonra çok satan kitaplar listelerinde yer almış, bir ay sonunda ikinci baskıyı yapmıştır. Tavsiye Evi – Canan Tan Söyleşisi (<https://www.youtube.com/watch?v=Q4gMlp816cY> erişim tarihi 10.12.2019).

2.1.2. Eroinle Dans

Yazarın ikinci romanı, toplumsal bir problem olan madde bağımlılığını anlatan Eroinle Dans adını taşımaktadır. 2005 yılında Altın Kitaplar Yayınevi'nden basılan eserin arka kapak yazısında, yazarın ilk kitabı Piraye'de olduğu gibi okur görüşlerine yer verilmiştir. Bu eser, 2016 yılında -yeniden- Doğan Kitap¹¹ tarafından yayımlanır ve arka kapak yazısında şu satırlar yer alır:

“Eroinle Ölüm Dansı Yapanların Öyküsü. Eroin sözcüğü kimseyi ürkütmesin. Madde bağımlılığının 12 yaşına indiği ülkemizde, başımızı kuma gömmeden gerçekleri irdelemek zorundayız. Eroinle Dans, uyuşturucu ve eroin konusunda Türkiye'de yazılmış ilk ve tek roman. Her yaştan, her kesimden, uyuşturucuyla tanışmamış ya da kullanıcı, çok sayıda okurum oldu. 2014'te Yeşilay Derneği'nin Zümrüdüanka Ödüllerinde ‘En Yeşilaycı Edebiyatçı’ ödülünü aldım. Önceleri kuşkuyla yaklaşıırken, artık okullarda tavsiye kitabı. ‘Çok şaşıracaksın ama... Sana olan tutsaklığım buraya kadar Eroin! Vedalaşmamızın zamanı geldi. Tüm sorumluluğu sana yüklemem haksızlık olur. Yaptığımızın ölüm dansı olduğunu bile bile, kollarındaki sarhoşluğumu sürdürdüğüm için, ben de en az senin kadar suçluyum. Ama bitti artık... Ölüm dansı tek kişiliktir! Bundan sonrasında bana eşlik edemeyeceksin. Ölümüm senin elinden olmayacak Eroin! Bu zevki tattırmayacağım sana...’ Eroinle ölümüne dans! Bitti deseniz de bir yerlerde sürüyor hâlâ. Değişen, yalnızca dans edenler...” (Tan, ED).

397 sayfadan oluşan eserde üç ana bölüm vardır. İlk bölüm on bir kısımdan, ikinci bölüm on dört kısımdan, üçüncü bölüm ise on sekiz kısımdan oluşmaktadır. Eserin konusu, toplum sağlığını yakından ilgilendiren bir tema olduğundan Çukurova Üniversitesi Alman Dili Eğitimi Bölümünde Almanca olarak 2017 yılında Zeynep Tekin Medeni tarafından *Renate Welsh'in 'Dieda Oder Das Fremde Kind,, ve Canan Tan'ın 'Eroinle Dans,, Adlı Eserlerinde Çocuk ve Gençlik Yazını Bağlamında 'Empati, Kimlik Arayışı ve Yabancılaşma,, 'Kavramlarına Öğretibilimsel Bir Yaklaşım* adlı doktora tez çalışması yapılmıştır. Bu doktora tezi kavram alanı olarak eğitim bilimlerini esas almaktadır.

2.1.3. Yüreğim Seni Çok Sevdi

Canan Tan'ın üçüncü romanı 2007 yılında Altın Kitaplar Yayınevi'nden yayımlanan Yüreğim Seni Çok Sevdi isimli eserdir. Yazarın aşk konulu ikinci eseri olan romanın 2016 yılında Doğan Kitap¹² tarafından yapılan baskısının arka kapak yazısında;

¹¹ Romanın en son baskısı (24. basım) Haziran 2022 tarihinde Doğan Kitap'tan yapılmıştır.

¹² Romanın en son baskısı (37. basım) Şubat 2023 tarihinde Doğan Kitap'tan yapılmıştır.

“Herkesin kendinden bir şeyler bulabileceği kadar gerçek, destansı bir aşkın öyküsü... Biliyorum, imkânsız aşk bu!” demişti Murat. ‘Ama hükmedemiyorum kendime. Çünkü, Yüreğim Seni Çok Sevdi!’
Ardından da dizelere dökmüştü sevdasını: yüreğim seni çok sevdi o yürek talan o yürek yangın yeri o yürek seni istiyor bir tek seni...
Aslı ile Murat'ın İstanbul-Bursa-Amerika üçgeninde yaşadıkları destansı aşkın öyküsü.”
(Tan, YSÇS,).

Cümleleri yer alır. 474 sayfa olan roman, bu sefer ana bölümlere ayrılmamış, Otuz dokuz alt bölümden oluşmuştur. Popüler edebiyat bağlamında, eser üzerine Yüzüncü Yıl Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi’nde, M. Şahin Yavuzer tarafından *Canan Tan’ın Yüreğim Seni Çok Sevdi Adlı Romanına Popüler Roman Açısından Bir Yaklaşım* (2018) adlı bir makale yayımlanmıştır.

2.1.4. En Son Yürekler Ölü

Yazarın dördüncü romanı En Son Yürekler Ölü adıyla 2009 yılında Altın Kitaplar Yayınevi’nden basılmıştır. Eserin 2016’da Doğan Kitap’tan¹³ yayımlanan arka kapak yazısında şu ifadeler yer verilmiştir:

“Canan Tan bu kez, aşkın yanı sıra, ağırlıklı olarak organ nakli konusuna dokunduruyor kalemini. Yaşamla ölümün kıyasıya savaştığı yol ayrımında geçen çarpıcı bir öykü. Yanı başınızda yaşıyormuşçasına gerçek...
‘Sen, gözlerinden ateşler saçarak,
zehirli oklarını bana yöneltirken,
ben sana âşık oldum Nehir...’
‘Sen, tüm şatafatlı tanımlardan sıyrılıp en doğal halinle, yaramazlık yapan çocuklar gibi boynunu bükmüş, bağışlanmayı beklerken, ben sana
âşık oldum Deniz...’
Yüreklerle düşen ilk kıvılcımlar...
Sonsuza dek süreceğine inanılan
aşk ve mutluluk...
Ve o uğursuz kaza!
Kadının belleğinde kalan son sözcükler.
‘Sıkı tutun Nehir!’ (Tan, ESYÖ)

417 sayfalık eserin temel konusu yine aşktır fakat yazar, romanda organ bağıışı hususunu dile getirerek aşk konusu içerisinde işlemiştir. Eser, yetmiş bir adet bölüm başlığından oluşmaktadır.

¹³ Romanın en son baskısı (26. basım) Kasım 2022 tarihinde Doğan Kitap’tan yapılmıştır.

2.1.5. İz

Yazarın beşinci romanı olan *İz*, Altın Kitaplar Yayınevi tarafından 2011 yılında basılmıştır. Baba-kız ilişkisi çevresinde şekillenen, Verda adlı bir avukatın babasının ölümünü aydınlatmak istemesiyle gelişen olayların anlatıldığı bir eserdir. Romanın 2016'da Doğan Kitap'tan¹⁴ yayımlanan arka kapak yazısında şu ifadeler yer almıştır:

“Yakın çevremizde benzerlerini görebileceğimiz gerçeklikte bir baba-kız öyküsü. Minicik çocuk ellerimi avucunun içine hapsedtiğinde, yüreğim yüreğinde eriyordu babacığım. Parmaklarım büyüdü diye mi tutmuyorsun artık ellerimi? Keşke hep küçük kalsalardı... Ne oldu da ayrıldı ellerimiz baba? Hiçbir zaman sormadım bunu sana. Sormak istediğimde fırsat olmadı, fırsat olduğunda cesaretim... Kariyerinde zirveye ulaşmış ünlü avukat Vedat Karacan'ın intiharıyla başlıyor öykü. Bu beklenmedik ölümün ardında yatan gizi çözmek, Verda'ya düşmektedir. Geriye dönüp baktığında yüzleştiği keşke'leriyle, pişmanlıklarıyla ve içini kavuran devasa bir özlemle sürecektir babasının izini...” (Tan, İ).

395 sayfa olan roman, altmış dokuz adet bölüm başlığından oluşmaktadır.¹⁵

2.1.6. Issız Erkekler Korosu

Canan Tan'ın altıncı romanı olan *Issız Erkekler Korosu*, 2012 yılında Altın Kitaplar Yayınevi tarafından basılmıştır. Geçmişinde olumsuz olaylar yaşamış olan Recep adlı bir adamın Âdemoğlu Pansiyon adıyla bir işletme kurması ve buraya gelen erkeklerin yaşamlarından kesitlerin derlenerek anlatıldığı roman, Canan Tan'ın dört eserindeki (Pembe ve Yusuf, Başbozuk Sevdalar, *Yüreğim Seni Çok Sevdi*, Piraye) erkek karakterlerin hayatlarından bahseder. İç içe geçmiş sekiz hikâyeden oluşan romanın 2016 yılında Doğan Kitap'tan yayımlanan baskısındaki arka kapak yazısı şu şekildedir:

“Ezilen, horlanan, acı çeken, ağlayan, üşüyen, hatta dayak yiyen erkekler...
Âdemoğlu Pansiyon'da bir fasıl gecesi...
Oradakilerin hepsi erkek!
Her birinin ayrı bir hikâyesi, o hikâyenin içine nakşolmuş ayrı bir şarkısı var.
Ve tanıdık birkaç yüz...
Piraye'nin Haşım'ı, Yüreğim Seni Çok Sevdi'nin Murat'ı, Çikolata Kaplı Hüzünler'in
Eylemci'si Vedat, Pembe ve Yusuf'un Yusuf'u da orada.
Issız erkeklerden oluşan muhteşem koro eşliğinde şarkılarını söylüyorlar.
‘Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır!’ sözü verenler...

¹⁴ Romanın en son baskısı (21. basım) Kasım 2022 tarihinde Doğan Kitap'tan yapılmıştır.

¹⁵ Eserle ilgili olarak Altın Kitaplar Yayınevi 2011'de bir tanıtım videosu da yayımlamıştır. (<https://www.youtube.com/watch?v=d9bujFpe1VU> erişim tarihi: 09.03.2022).

‘Beni kör kuyularda merdivensiz bıraktın’ diye sitem edenler...
 ‘Şimdi uzaklardasın’ diyerek hiç dönmeyecek sevgililerine seslenenler...
 ‘Eller kadir kıymet bilmiyor anne’ diye ağıt yakanlar...
 Onların hikâyelerini paylaşırken, şarkılarında da kendinizi bulacaksınız...” (Tan, IEK)

221 sayfa olan roman, yirmi bölümden ve romanda¹⁶ adı geçen şarkılar listesinden oluşmaktadır.

2.1.7. Hasret

Yazarın yedinci romanı olan Hasret, diğer romanlarından farklı olarak Türk-Yunan Mübadelesi’ni konu almaktadır. Bu romanın ana ekseninde bir aşk hikâyesi olmakla birlikte, Yaşanmış bir tarihî olay da hikâyeye yöne vermektedir. Türk genci Tacettin ile Rum kızı Patricia’nın hikâyesi, oldukça fazla kişiden oluşan ve sürükleyici bir olay dizisi ile okuyucuya sunulmuştur. Bu romanla birlikte Canan Tan, yayınevini değiştirerek eserlerinin yayın haklarını tamamen Doğan Kitap’a¹⁷ devretmiştir. 2013 yılında yayımlanan eserin arka kapak yazısı ise şu şekildedir:

“Hasret en büyük esarettir
 Gittin...
 Bir yemin kaldı aramızda
 Yarısı senin
 Yarısı benim...
 Hasret, izleri Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet öncesi döneme uzanan, gerçek yaşamdan alınmış kırık bir aşkın ve ömür boyu süren hasretin öyküsü.
 Müslüman bir bey oğluyla bir Rum kızının tüm engellere rağmen filizlenen sevdası, önüne çıkan ne varsa yakıp yıkacak güçte bir kora dönüşür. Ancak ayrılık kaçınılmazdır.
 Lozan Antlaşması’nın öncesinde imzalanan Mübadele Sözleşmesi, bir buçuk milyona yakın insanı yerlerinden yurtlarından ederken, geride parçalanmış hayatlar, boynu bükük aşklar ve nesiller boyu sürecek hasret hikâyeleri bırakacaktır. Tıpkı Tacettin’le Patricia’nın hikâyesi gibi...” (Tan, H)

¹⁶ Canan Tan 30 Ocak 2013 tarihinde CNN Türk’de yayınlanan Hafta Sonu Keyfi adlı programda Pınar Esen’e kitabın kısa bir tanıtımını yapmış ve eserin konusundan bahsetmiştir. İlgili bağlantı için bkz. <https://www.cnnturk.com/video/hazir-cevap/biyografi/canan-tan-issiz-erkekler-korusu-adli-kitabinda-neler-anlatti> erişim tarihi 21.12.2021)

¹⁷ Romanla ilgili olarak Doğan Kitap’ın yayımladığı tanıtım videosunda Canan Tan, bu eserini gerçek bir hikâyeden uyarlayarak yazdığını özellikle belirtir. Konuyla ilgili olarak oldukça fazla araştırma yapan yazar bu durumu ilgili bağlantılı videoda da anlatmıştır. Bkz. (<https://www.youtube.com/watch?v=w--1KiwMBIU> erişim tarihi: 21.10.2022)

345 sayfa ve üç ana bölümden oluşan romanın ilk bölümü otuz başlıktan, ikinci bölümü on altı başlıktan, üçüncü ve son bölümü ise dört başlıktan oluşmaktadır. Eser¹⁸ üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında ise Fatih Sakallı'nın 2015 yılında 21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Dergisi'nde yayımlanan *Bir Mübadele Romanı: Hasret*, İlker Çöltü'nün 2021 yılında, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi'nde *Canan Tan ve Nur İçöz'ün Bellek Romanlarında Göç Ve Aşk Mübadelesi Üzerine Bir Karşılaştırma*, İsmail Alper Kumsar'ın 2018 yılında Motif Vakfı Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiriler Kitabında yer alan *Keskin Ve Selânik Arasında Mübadele'nin Yarım Bıraktığı Bir Aşk Hikâyesi: Hasret* isimli makaleleri literatürde yer almaktadır.

2.1.8. Pembe ve Yusuf

Canan Tan'ın sekizinci romanı olan Pembe ve Yusuf'ta, toplumda, dolayısıyla edebiyatta da kendine yer bulan töre konusu ele alınmıştır. Yazarın ilk romanı Piraye'de de töre ve geleneklerle ilgili hususlar vardır ancak o romanda temel konu aşk olduğu için töre hususu biraz daha arka planda kalmıştır denilebilir. Pembe ve Yusuf adlı romanda ise töre konusu temel mesele olarak karşımıza çıkmaktadır. 2014 yılında Doğan Kitap'tan¹⁹ yayımlanan eserin arka kapak yazısı ise şu şekildedir:

“Ne benim sözüm geçer bu iklimde/ Ne de senin/ Böyle gelmiş böyle gider/ Son söz
TÖRE'nin!
Birbirlerine delicesine düşkün iki kardeşin,
Pembe ile Yusuf'un sızılı ve çarpıcı öyküsü.
Ezenler ve ezilenlerin amansız savaşımı.
Üzerinde yaşadığımız coğrafyanın değişmez kaderi...
Törenin kara gölgesi renklerin üzerine çökerken, içlerinde en gariban gördüğü
"pembe"ye vermişti önceliği. Soluğu kesildi "pembe"nin, beti benzi attı. Güzelim
rengini yitiriverdi. Varlığını sürdürmekle yok olmak arasındaki ince çizgide asılı kaldı.
Tıpkı yaşamın içindeki gerçek PEMBE'ler gibi...” (Tan, PY)

295 sayfalık romanda birinci bölüm otuz bir, ikinci bölüm dokuz, üçüncü ve son bölüm ise yedi başlıktan oluşmaktadır.

¹⁸ Romanın en son baskısı (79. basım) Şubat 2023 tarihinde Doğan Kitap'tan yapılmıştır.

¹⁹ Romanın en son baskısı (78. basım) Ekim 2022 tarihinde Doğan Kitap'tan yapılmıştır.

Piraye adlı romanın tanıtım kısmında belirtilen ve Mustafa Yiğitoğlu tarafından 2019 yılında Edebi Eleştiri Dergisi'nde yayımlanan *Canan Tan'ın Töre Eksenli İki Romanında Düzenin Korumucuları* adlı yazıda Pembe ve Yusuf²⁰ romanı da ele alınmıştır.

2.1.9. Kelepçe

Yazarın dokuzuncu kitabı, Kelepçe²¹ adıyla 2016 yılında Doğan Kitap'tan²² yayımlanır. Diğer romanlarından daha farklı bir anlatım biçimiyle romandaki her kişinin kendi hikâyesini anlattığı eserde, çeşitli sebeplerden hüküm giymiş kadınların öyküleri söz konusu edilmiştir. Canan Tan madde bağımlılığı, mübadele, töre gibi toplumsal konulardan sonra bu kitabında kadınların toplumda suça itilmesinin sebepleri hakkında düşünmüş ve sosyal problemlere değinmiştir.

“Yeter, Mimoza, Gonca, Beyza, Sultan, Zeyno, Merve... Ve diğerleri... Bir avuç kader mahkûmu kadın! 'Büyük konuşmasın hiç kimse! 'Böyle bir olay benim başıma gelmez!' demesin. 'Asla' diye başlayan cümleler kurmasın. Hiç ummadığınız bir anda, kapkara bir çukurun dibinde bulabilirsiniz kendinizi. Tıpkı benim gibi...' diyor Beyza. Bir de Mine var aralarında. Dört duvarın dışında bambaşka bir dünyanın olduğundan habersiz, anasının yatağını, yemeğini ve günahını paylaşan, 'Hiç uçurtma uçurmadım ben, Kumdan kaleler yapmadım hiç, Sokaklarda oynayamadım, Çocuğum ben ama Çocukluğumu yaşayamadım!' diyen ve eksik büyüyen bir çocuk. Her birinin ayrı bir hikâyesi var. İç burkan, hüznü; ama bir o kadar da heyecan verici ve çarpıcı..." (Tan, K)

Roman 200 sayfadan ve yirmi sekiz adet başlıktan oluşmaktadır. Roman üzerine Alev Sınar Uğurlu'nun 2017 yılında Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde yayımlanan *Canan Tan'ın Kaleminden Kelepçeli Kadınlar* isimli bir makalesi bulunmaktadır.

²⁰ Canan Tan eserin konusuyla ilgili olarak daha önce çalıştığı Altın Kitaplar Yayınevi'ndeki editörünün tavsiyesi olduğunu belirtmiştir. Tan'ın yaptığı açıklamayla ilgili olarak Tavsiye Evi adlı bir sosyal medya platformunda 2015 yılındaki şu video izlenebilir.Bkz. (<https://www.youtube.com/watch?v=CaC3hxxTEho> erişim tarihi 23.12.2021)

²¹ Canan Tan, 2016 yılında NTV'de yayımlanan Gece-Gündüz adlı kültür-sanat programında Kelepçe adlı romanının yazılış öyküsünü anlatırken “Kelepçeli kadınlarımızı yazmak istedim, onlar neden demir parmaklıklar arkasına düşüyorlar? Bunu düşünerek gerçekten bir kapalı cezaevine girerek araştırmalarımı yaptım.” demiştir. İlgili bağlantı için bkz. (<https://www.youtube.com/watch?v=d50iHXo6PXg> erişim tarihi 03.05.2023)

²² Romanın en son baskısı (61. basım) Mayıs 2022 tarihinde Doğan Kitap'tan yapılmıştır.

2.1.10. Başıbozuk Sevdalar

Canan Tan, onuncu romanı Başıbozuk Sevdalar²³ ile aşk konusuna tekrar bir dönüş yapmıştır. Bu romanında, aşkın yanında dostluk kavramı da oldukça ön plandadır. Çocuk yaşta ailesini kaybeden Şiir adlı genç bir kadının hayata tutunma çabalarını, arkadaşlık ilişkilerini ve yeniden hayata dönüşünü anlatan eser, Doğan Kitap'tan²⁴ 2017 yılında yayımlanmıştır. Roman, arka kapak yazısında şu cümlelerle tanıtılır:

“Onunla bir ömür değil onun için bir ömürdür sevdâ...
 ‘Suç bende! Acılarımı dışa vursam sorun yok. Ama olabildiğince acılaşıp sözcükleri ortalığa saçacağıma yutuyorum. Pervasızca zehirliyorlar beni...’ diyor Şiir. ‘Kardeşlik zorunlu arkadaşlık, arkadaşlıksa seçilmiş kardeşliktir’ dedirten bir can dost, Eda var yanında. Ve Şiir’in hayatına dokunan üç erkek... ‘Bugüne kadar duyduğum, okuduğum, dinlediğim ya da seslendirdiğim bütün şiirlerden daha güzelsin!’ diyen Ezel.
 ‘Aşkın yaşı yoktur, mantığı da’ tezini savunan Baran.
 Ve hikâyesi, ‘Seni herkesten kıskanıyorum’ ile ‘Nereden sevdim o zalim kadını’ arasında sıkışıp kalmış bir Recep.
 Şiir’in ruh hali ise karmakarışık. Şöyle ifade ediyor kendini: ‘Bütün renkler çekip gitmiş hayatımdan Siyaha, beyaza razıyım da... Kapkara bir kuytunun derinine itivermişler beni. Gözlerim gökkuşağının yedi rengine hasret. Dokunsalar tel tel dağılacak yüreğim Beynimse çoktan yükünü almış. Darmadağın...’ ” (Tan, BS)

Üç bölümden meydana gelen romanın ilk bölümünde otuz sekiz, ikinci bölüm yirmi altı, son bölümde ise on başlık vardır.

2.1.11. Sızı

Canan Tan’ın on birinci ve son romanı 2018 yılında Doğan Kitap’tan²⁵ yayımlanan Sızı adlı eseridir. 2003 yılından itibaren iki yılda bir, 2013’ten itibaren de her yıl romanı yayımlanan yazarın 2018’den beri yeni bir romanı yayımlanmamıştır. Gerçek bir yaşam hikâyesinden²⁶ esinlenerek yazılmış olan romanda anne sevgisinden mahrum kalarak büyüyen Efsun adlı genç bir kadının, yaşamda ayakta kalma çabaları, aşk ve ilişkiler çerçevesinde anlatılır. Romanın tanıtım bülteninde ise şiirsel ifadeler yer alır:

“Başımı göğsüne dayayıp

²³ Yazar, Başıbozuk Sevdalar isimli kitabının tanıtımını sosyal medya platformu Tavsiye Evi’nin YouTube kanalında da yapmıştır. (Bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=sXdx6e-3W5s> erişim tarihi: 09.05.2022)

²⁴ Romanın en son baskısı (52. basım) Mayıs 2023 tarihinde Doğan Kitap’tan yapılmıştır.

²⁵ Romanın en son baskısı (38. basım) Kasım 2022 tarihinde Doğan Kitap’tan yapılmıştır.

²⁶ Canan Tan, eserinin ilk sayfasında romanda hikâyesini anlattığı astrolog Filiz Özkol’a teşekkür eder. (S, s.12)

Ağlamamı bekleme benden
O baş çoktan ayrıldı gövdesinden

Ruhun bedenden ayrılması gibi
Sessizce, ama onurlu

Gitme kal, diyemem
Git...
Bu baş bunu da atlatır
Ama...
Yürek için söz veremem!” (Tan, S.)

2.2. Anlatıcı

2.2.1. Anlatıcı Tipleri

2.2.1.1. Gözlemci anlatıcı

Anlatıcı (narrator), romancının hikâyeyi anlattığı, romancı ile okuyucu ile bir nevi aracılık eden kişidir. Anlatıcı, romanda olup biten her şeyi, kişileri, olayları, mekânı, işleyen zamanı kısacası romanda bulunan tüm hususları okuyucuya aktarır. Bu aktarma işlevini gerçekleştiren anlatıcı, olayları aktarırken veya kişileri sunarken öznel veya nesnel bir tutum izleyebilir. Anlatıcı unsuru, roman metninde geçen hikâyenin kişilerinden olabileceği gibi bu hikâyede rol almayan, olayların dışında bir anlatıcı da olabilir (Çetin, 2007:105).

Anlatıcı tipleri; *Gözlemci Anlatıcı*, *Özne Anlatıcı* ve *Çoğul Anlatıcı*²⁷ olmak üzere üç grupta incelenebilir. Gözlemci anlatıcı kendi içerisinde, *nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı*, *öznel tutumlu gözlemci anlatıcı* ve *tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı* olarak sınıflandırılmaktadır.

Roman türünde en fazla tercih edilen ve destan devrinden bu yana en çok kullanılan anlatıcı türü olan gözlemci anlatıcı tipinde anlatıcı; olay kişilerini, mekânı, zamanı ve metnin kurgu dünyasında yer alan tüm olayları hazırlayan, onların belli bir sistem dahilinde olmasını sağlayan dışardan bakarken aynı zamanda gözlemci niteliği taşıyan bir konuma sahiptir (Bulut, 2014:40). Gözlemci anlatıcı; “bazı romanlarda kendini açıkça belli eder, zaman

²⁷ Buradaki sınıflandırma, Prof. Dr. Nurullah Çetin’in Roman Çözümleme Yöntemi adlı eserindeki metoda göre yapılmıştır. (Çetin, 2007:105-120)

zaman olayları keserek araya girer ve ‘ey okuyucu’ gibi hitap ifadeleriyle romandan apayrı bir konumda ortaya çıkar”(Çetin,2007:106).

Gözlemci anlatıcı kendi içerisinde üç grupta incelenir:

- a. Nesnel Tutumlu Gözlemci Anlatıcı
- b. Öznel Tutumlu Gözlemci Anlatıcı
- c. Tanrısal Konumlu Gözlemci Anlatıcı

Bunlardan ilkinde (a) gözlemci anlatıcı, olaylara kişilere dışardan belli bir mesafeden, tarafsız, yansız bir şekilde bakar. Olaylarda belirleyici bir role sahip değildir. İkincisinde (b) gözlemci anlatıcı, olayları roman kişilerinden birinin görüş açısıyla, onun bakış açısıyla anlatır. Olaylar roman kişinin değil, gözlemci anlatıcının ağzından aktarılır. (Çetin, 2007:110). Üçüncü gruptaki gözlemci anlatıcı (c) ise kurgusal metindeki her ayrıntıya vakıf olan anlatıcıdır. Tanrısal konumlu anlatıcı, roman kişilerini çok yakından tanır ve bunları hiçbir mani olmadan okuyucuya aktarma imkânı sunar. Bu anlatıcı tipinin her şeyi bildiğini, roman kişilerinin hayatlarının ve düşüncelerinin tamamına hâkim olduğunu söylemek doğru olur (Çetin, 2015:11).

Canan Tan’ın on bir romanının üç tanesinde tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı, altı romanında özne anlatıcı, iki romanında da çoğul anlatıcı mevcuttur. Yazarın tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıyı kullandığı eserleri; sürükleyici bir aşk hikâyesi olan *En Son Yürekler Ölür*, tarihimizin önemli dönüm noktalarından birini, Türk-Yunan mübadelesini anlatan *Hasret*, töreler ekseninde iki kardeşin acıklı öyküsünü okuyucuya sunan *Pembe ve Yusuf* tur.

Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcının en önemli niteliklerinden biri de romanda yer alan kişilerin tüm ruh dünyalarına vâkıf olmasıdır. Nitekim, *En Son Yürekler Ölür* adlı romanının merkezi kişisi Nehir’in, iş adamı Deniz ve onun asistanı Yeliz hakkındaki iç konuşması şu şekilde metne yansımıştır:

“Deniz ve Yeliz... diye yineliyor içinden. İki isim arasındaki kafiyeden hoşlanmıyor nedense. Yapay ve sinir bozucu bulduğu bu ses uyumunun, patronla asistan arasındaki gerçek ilişkilere ne derece yansıdığını merak ediyor bir an. Saçmalama Nehir, diyor içinden. Böyle anlamsız ayrıntılara kafa yormaya ne gerek var? Kendini çözmekte de zorlanıyor aslında. İlk kez, bir iş görüşmesi öncesinde bu derece huzursuz. Gerginliğinin

kökenine inmeye çalıştığında, kafasındaki belirsizlik biraz olsun aydınlanıyor sanki...” (ESYÖ, s.21)

Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı her şeyi bilse de ancak bazen taraflı davranıp kişilerin iç dünyalarını anlatırken yorumlarda da bulunabilir. Bu değerlendirmeye uygun olarak Canan Tan’ın *En Son Yürekler Ölür* romanının merkezi kişisi Nehir ve sonradan eşi olacak Deniz’in yaşadıkları şu şekilde yansıtılmıştır:

“Nehir’in ardından odasında tek başına kalan Deniz, izlediği soluk kesen filmin “SON” yazısıyla sinemadan dışarı çıkmış, salonun karanlığından sonra gözleri gün ışığına uyum sağlayamamış, sarsıcı karelerin etkisinden kurtulamadığı için gerçek yaşamla arasındaki köprüye ulaşmakta güçlük çeken bir izleyici gibi hissediyor kendini. Bu halde oluş nedenini çözemiyor. Nehir’in yüzü, gözleri, su gibi akan bakışları her aklına geldiğinde, içini saran sıcaklığı da...” (ESYÖ, s.36).

Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı roman kişilerinin iç dünyalarını aktarmaya devam eder:

“Karı koca, iki garsonun iki tarafından tutarak getirdiği ahşap meze tepsisinden, el çabukluğuyla birbirleriyle yarıścırasına seçtikleri küçük tabaklarla masayı donatıyorlar. Nehir’in canının çektiği tek bir yiyecek yok içlerinde. Ara sıcak, ana sıcak tuzlu balık laflarını da ilgisizce dinliyor” (ESYÖ, s.57).

Canan Tan’ın *En Son Yürekler Ölür* adlı romanında tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı sadece bir kısımda, her şeye vâkıf konumundan ayrılarak özne anlatıcıya dönüşmüştür. Bu, anlatıcı tekniğinin sürdürülebilirliği açısından teknik bir hata olarak görülebilir. Anlatıcı bu kısımda araya girerek tarihi bir olay hakkında okuyucuya bilgi vermek ister:

“İnanıp inanmamak size kalmış, benden anlatması :Ortaçağda Suriye ve Mısır’dan kalkan gemiler Yunanistan ve Oniki Adalar’a mal taşırlarken buradan geçerlermiş. Gemileri için gerekli olan suyu da bu koylardan alırlarmış. Günlerden bir gün, suyu biten teknelerden birinin yaşlı kaptanının genç ve yakışıklı oğlu, su almak için geldiği bugünkü Belcekız Koyu’nda, güzeller güzeli Belcekız’la tanışır. O kadar güzeldir ki Belcekız, genç kaptan görür görmez âşık olur bu Yörük kızına. Belcekız’ın içi de bir hoş olmuştur genç kaptanı görünce. O günden sonra, koyu çepeçevre saran dağların yamaçlarında, genç kaptanın gelişini özlemle bekler Yörük kızı. Genç kaptan, su alma bahanesiyle koya geldikçe, sık sık buluşmaya başlarlar (ESYÖ, s.113).

Yazarın *Hasret* adlı, tarihi arka plana sahip tek romanında ise yine tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı söz konusudur. Kurtuluş Savaşı’ndan önce Keskin’de birlikte yaşayan Rumlar ve Türklerin yaşamlarının, aşk konusunun merkez yapılarak anlatıldığı romanda anlatıcının -çoğunlukla tarafsız kalmaya çalışsa da- bazı kısımlarda yorum yaparak tahminde bulunduğu göze çarpar. Nitekim, Tan’ın *Hasret* adlı romanının yardımcı kişilerinden olan

Hacı Ali Bey'in kuması Fatış Hatun'un dediğim dedik tavrı hakkında anlatıcı bir tahminde bulunur:

“İki karısına da aynı derecede düşküncü Hacı Ali Bey, ancak Ümüş Hatun'a derin bir saygı duyarken, gönlünün tüm muhabbetini Fatış Hatun'un önüne sermekten kendini alamıyordu. Fatış Hatun'un aile fertleri üzerindeki hükümler tavrı, zaman zaman hırçınlığa varan dediğim dedik yaklaşımları da büyük bir ihtimalle buradan kaynak buluyordu.” (H, s.20).

Yazarın, tanrısal konumlu gözlemci anlatıcının mevcut olduğu son romanı ise *Pembe ve Yusuf*'tur. Güneydoğu Anadolu'da başlayan olay dizisiyle gelişen roman, yazarın Piraye adlı romanına benzer olarak, törelerin insanların yaşamlarına etkilerinin anlatıldığı bir yapıttır. Bu eserde tanrısal konumlu anlatıcının tutumunun baştan sona sürekliliği, aynı anlatıcı türünün kullanıldığı diğer iki esere göre metin boyunca sabit tutulmaya çalışılmıştır. *Pembe ve Yusuf*'ta metnin başından sonuna kadar bu anlatıcı (konumu) varlığını sürdürür. Roman kişilerinin her birinin ruh halini bilen tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı, aynı paragrafta birden fazla kişinin iç dünyasını aktarmıştır:

“Ne var ki Servet avluyu ve eyvanı gasp etmişti adeta. Hamdullah Bey'in son nefesini verdiği kerevetin karşısına çakılıp kalmış, gözleri kah kapalı, kah açık, oturduğu yerde sağa sola sallanarak, kendi kafasında şekillendirdiği tarzda sürdürüyordu yasını. Fatma Hanım baktı ki oğlunun hali hal değil, vazgeçti kadınları avluya taşımaktan. Varsın sıcak olsun, taziye gelen ziyaretçileri iç odada kabul etmeyi sürdürecekti. Evin içinde bunalan, canından bezmiş biri daha vardı: Ara odadaki tek kişilik hücrede yaşamaya mahkum edilmiş, bir suçlu gibi çile dolduran Zehra!”(PY, s.20).

Çoğunlukla tarafsız kalmaya çalışan tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı, bazen roman kişilerine acıyarak yaklaşır. Nitekim *Pembe ve Yusuf* adlı romanda töreler nedeniyle kız kardeşi *Pembe*'yi öldürmesi beklenen *Yusuf*'un ruh hali anlatılırken bu durum söz konusu olmuştur:

“Eli titredi *Yusuf*'un tabağına börek dilimini koyarken. Zavallı *Yusuf*! Zavallı kardeşi... *Pembe*'den de zordu onun işi. Nasıl becerecekti bu ağır yükün altından kalkmayı? Diyelim ki becerdi, yazık değil miydi fidan gibi gencecik çocuğa? Katil olacaktı, abla katili! Törelere göre bir leke silinecekti, ama silinmesi mümkün olmayan, ömür boyu sabit kalacak bir başka leke yapışıp kalacaktı *Yusuf*'un alına” (PY, s.239).

2.2.1.2. Özne anlatıcı

Anlatıcı tiplerinden biri olan “özne anlatıcı” için “ ‘kahraman anlatıcı’, ‘tanık anlatıcı’, ‘birinci kişi anlatıcı’, ‘ben anlatıcı’, ‘benzer anlatıcı’, ‘first person’, ‘homodiegetic’ gibi ifadeler de kullanılır” (Çetin, 2007:112). Bu tür eserlerde anlatıcı hem eylemi gerçekleştiren özne hem de anlatan-aktaran kişidir. Burada kişi, özyaşamöyküsel türdeki romanlarda olduğu gibi bizzat yaşadıklarını ilk ağızdan, yani kendisi nakleder. Duyguları, düşünceleri, yorum ve değerlendirmeleri tamamen kendisine aittir. Özne anlatıcının anlatım konumu içten bakıştır ve bakış açısı kendisine mâl edilir. Tek boyutlu bakış açısının hâkim olduğu bu tür anlatıcıların olduğu romanlarda özne, iki ayrı kişilik olarak karşımıza çıkar:

1. Aktarılan özne: Olayların bizzat öznesi yani olayları kendisi yaşayan kişi.

2. Aktarıcı özne: Aktarılan özneyi sunan kişi. Bu kısımda da özne yine ikiye ayrılır: **Özdeş özne:** Roman kişinin, yaşadıklarını sıcağı sıcağına, aradan zaman geçmeden aktarması ile ortaya çıkar. Burada kişinin kendisine uzaktan bakmadığı, yaşantı, gözlem ve izlenimlerini sadece tasviri olarak tek boyutlu anlatması söz konusudur. **Ayrışmış özne** ise, hatırlamalara, hatıralara dayalı olarak yazılan birinci kişili anlatım tarzına sahip romanlarda öznenin çift kişiliğe sahip olmasıdır. Yaşadıklarını sonradan kaleme alan yazar anlatıcı, gençken yaşadıklarını anlatırken **aktarılan özne**, olgunluk çağında yaşadıklarını anlatırken ise **aktarıcı özne** olarak değerlendirilebilir (Çetin, 2007: 113-114).

Canan Tan’ın incelediğimiz romanlarının altı tanesi kahraman anlatıcıların biyografik hikâyeleridir. *Piraye*, *Eroinle Dans*, *İz*, *Yüreğim Seni Çok Sevdi*, *Başlıbozuk Sevdalar* ve 2018’de yayımlanan *Sızı* adlı eserler popüler roman olmalarının yanı sıra özyaşamöyküsel²⁸roman özellikleri de sergileyerek özne anlatıcı tarafından okuyucuya aktarılmıştır.

Yazarın oldukça popüler olmasını ve eserlerin geniş kitleler tarafından okumasını sağlayan ilk romanı *Piraye*’de, İzmir’den Diyarbakır’a gelin giden diş hekimi bir genç kadının yaşadığı kültürel ve geleneksel çatışma, dramatik bir kurgu içinde anlatılır. Aslında eser,

²⁸ Bu tür romanda esere konu olan kişinin geçirdiği çok önemli olaylar ve dikkate değer özellikleri işlenir. Burada sıradanlık bir anlam ifade etmez. Bu türün olumsuz tarafı yazarın manevra alanını daraltması, malzeme belli olduğu için hayali kurgunun bir ölçüde azalmasıdır. Ayrıca romana konu olan kişi, bütün yönleriyle değil; ancak yazarın seçimine bağlı kalarak yarım olarak anlatılır(Çetin, 2007:236).

Canan Tan'ın hayatı ile paralellik gösteren aşamalara sahiptir. Yazara sorulan “Piraye siz misiniz?” sorusuna, Tan, ısrarla hayır dese de romanın kendi hayatından izler taşıdığını da ifade eder:

“Bütün yazarlar işe başlarken tanınmamıştırlar. Yavaş yavaş tanınırlar. Benim tanınmam, Canan Tan adının bilinir olması büyük ölçüde Piraye sayesinde oldu. Ancak Piraye ben değilim. Benden bir şeyler almış da değil. Ortak noktalarımız var tabii. Ben de Diyarbakır'a çok genç yaşta, 23 yaşında, okulu bitirir bitirmez gelin gittim. Piraye'nin hikayesi de öyleydi. O da İstanbul'da diş hekimliği okuyarak Diyarbakır'a gelin gitmişti. Ben de Diyarbakır'da on yıl kaldım. Romanım için oradan beslendim. Diyarbakır dokusu olan bir şehirdir. Bana farklı duygular kazandırdı ve bu romanı yazdırdı. Böylece Piraye'nin açtığı yolda ilerleyerek tanınır ve bilinir oldum.”²⁹

Piraye adlı romanda aynı isimli kahraman anlatıcı, eserin başından sonuna kadar yaşadıklarını anlatır. Özne anlatıcı Piraye'nin başından geçenler ve eserdeki diğer kişiler özel olarak kahraman anlatıcı Piraye tarafından aktarılır. Okuyucunun bildikleri, yazar anlatıcının yorumları ve değerlendirmeleriyle sınırlı kalır. Az önce de belirtildiği gibi burada tek yönlü bir bakış söz konusudur. Örneğin Piraye; ablası Hatice'nin eşinden ayrı olarak kendilerine ziyarete gelmesini şu şekilde yorumlamıştır:

“Zavallı ablam! Acıyorum ona. Evliliğinin tek kazanımı çocukları. Bu gelişi, görünürde yaz tatili amaçlı olsa da; iki aylık bir kaçış, gizleniş aslında...Eniştem de ablam da araya girecek ayrılık günlerinden şikâyetçi görünmüyorlar. Tam tersine, beraber olacağımız şu iki günün bile çarçabuk geçmesini ister gibiler. Eniştem İstanbul'a, etkisinden bir türlü kurtulamadığı hızlı gençlik günlerini yeniden yaşamaya koşacak. Ablamsa, evlilik öncesinin Hatice'si kimliğiyle aramızda dolanıp duracak. Göksel 'le Gökçe olmasa, onları bir arada tutacak hiçbir ortak noktaları yok.” (P, s.46).

Özne anlatıcı tipinin kullanıldığı romanlarda sıklıkla görülen bir diğer özellik de özne anlatıcının olaylar karşısında çaresizliğe düştüğü zaman birtakım iç konuşmalara yapması ve kendisini sorgulamasıdır. Nitekim, Piraye'nin kahraman anlatıcısı bunu roman boyunca sıkça yapar:

“Yüreğimin gölgeli, kuytu bir köşesinde; kendi seçtiğim yolda yürüyor olsaydım, bu heyecana bambaşka coşkuların eşlik edeceğini söyleyen, duymamaya gayret ettiğim, gittikçe cılızlaşan bir ses var. Evet, artık çok geç! Bugün üniversiteye başlıyorum. Marmara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi'ne. Bu, tüm duygu ve düşüncelerime zıt seçim bana ait değildi. Ama haksızlık etmemeliyim. Son karar bana bırakılmıştı. Öne sürdüğüm seçeneklerin üstleri çeşitli nedenlerle çizildikten sonra, elim kolum bağlı, kendi

²⁹ Simge Çerkezoğlu'nun kendi web sitesi için yapmış olduğu röportajdan alınmıştır. (<https://www.simgecerkezoğlu.com/erkeklerin-cok-derdi-oldugunu-dusunuyorum-canan-tan/> erişim tarihi: 11.09.2020).

tercihimi kendim yapmıştım. Ben de, belli kuralların dışına çıkamayan, hatta bazı konularda tutucu sayılabilecek aileme inat edercesine, hiç de onaylanmayacak istekler sıralamıştım ama...Toplum içinde saygın bir yere sahip, örnek insan, yirmi beş yıllık dış doktoru bir baba; kızının, konservatuvarın tiyatro bölümüne gitmesini nasıl kabul edebilirdi?”(P, s.6).

Piraye romanında, yaşadıklarını sıcaklığına, aradan zaman geçmeden aktarması ile ortaya çıkan özdeş özne söz konusudur. Nitekim, roman kişisi, eserin sonuna kadar yaşadıklarını anbean kendi gözlemlerine dayanarak anlatmıştır.

Canan Tan'ın özne anlatıcı kullandığı diğer romanı *Eroinle Dans* 'tır. Burada da başkışı, tıpkı Piraye'de olduğu gibi üniversiteyi yeni kazanmış bir genç kız olan Eylül'dür. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nü kazanan Eylül, iyi bir ailede yetişmiş, idealleri olan bir öğrencidir. Eylül, üniversite okumak için İstanbul'a gelir, lâkin burada kurduğu yanlış arkadaşlık ilişkileri nedeniyle uyuşturucu bağımlısı olur. Eser, Eylül'ün başından geçenlere odaklanan toplumsal içeriği ön plana çıkan bir romandır. Romanda anlatıcı, metnin başından sonuna kadar Eylül adlı özne anlatıcıdır. Okuyucu, eser boyunca her şeyi onun bakış açısından öğrenir. Özne anlatıcı, kişilerin ruh hallerini de kendi bakış açısına göre yorumlar. Nitekim roman kahramanı Eylül, arkadaşı Tarık'ın iç dünyasını tahmin yoluyla anlamaya çalışırken, “Abartılı bir sevinçle karşılıyor beni Tarık. Gelişim, gerçekten de onun için bu kadar önemli mi, yoksa grubun içinde yama gibi durduğumu hissetmeyeyim diye mi böyle davranıyor, kestiremiyorum. Bildiğim tek şey, o anda orada bulunmaktan duyduğum mutluluk” (ED, s.222) şeklinde ifadeler kullanır. Canan Tan'ın bu romanında da özne anlatıcı, yaşadıklarını sıcaklığına anlattığı için özdeş özne olarak değerlendirilebilir.

İz isimli roman da Canan Tan'ın özne anlatıcı tekniğini kullandığı eserlerinden biridir. Avukatlık yapan Verda adlı genç bir kadının, babasının ölümünü haber aldıktan sonra yaşadıklarının konu edildiği romanda yine baştan sona kadar özne anlatıcı mevcuttur. Fakat bu romanda yaşadıklarını hemen kaydeden anlatıcı değil, geriye dönüş tekniği ile hatıralarını nakleden bir anlatıcıyla karşılaşırız. Mesela, Verda'nın sonradan eşi olan Bülent'i, babasıyla tanıştırdığı zamanki bir hatırasını anlatırken bu sefer özdeş özne konumlu anlatıcı değil, geçmişini hatırlayan ayrılmış özne niteliği ortaya çıkar:

“İşte babam! Çok değil, üç beş dakika öncesinin içimde ışıklar yakan sıcacık tavırlarından sıyrılmış, o çok iyi bildiğim katı, sert uzlaşmaz, yüzünü çıkarmıştı gene ortaya. Böylelikle kendini daha güçlü hissediyordu belki. Hele Bülent gibi, tehlikeli gördüğü yabancı

birilerinin karşısındayken. Oysa, onu tanısa böyle düşünmez, böyle davranmazdı. Uyumlu, kavgayı, didişmeyi sevmeyen, uzlaşıcı bir insandı Bülent” (İ, s.94).

Yine aynı alıntıda özne anlatıcının, iç dünyasını yine kendi bakış açısına göre yorumladığını görmek mümkündür.

Canan Tan’ın özne anlatıcı kullandığı başka bir eseri de *Yüreğim Seni Çok Sevdi* isimli romandır. Yazarın aşkı anlatan romanları içerisinde ön planda gelen eserlerinden olan *Yüreğim Seni Çok Sevdi*’de iyi bir eğitim almış, özgürlüğüne düşkün Aslı adlı genç bir kadınla varlıklı bir aileden gelen, olanakları sınırsız olan Murat adlı genç bir adamın yaşadığı aşk öyküsü anlatılır. Romanın anlatıcısı, merkezi kişi olan Aslı’dır. Özne anlatıcı, diğer romanlarda da olduğu gibi olayın merkezindedir ve genel olarak olayların tüm yükünü üstlenip kendi gözlem ve yaşantısını okuyucuya aktarır. Özne anlatıcı burada da çift kişiliğe ayrılmış durumdadır. Özne anlatıcı Aslı, romanın başlangıcında olgun ve romanda geçen olayları yaşayan, ayrılmış özne olarak karşımıza çıkar. Şimdiki zamandaki özne olarak geçmişteki günleri özlemle hatırlayan biridir. İstanbul’dan gelen bir telefon, Aslı’yı Türkiye’deki bir seminere davet etmiştir. Özne anlatıcı, aşağıdaki kısımda bu telefonla birlikte dün ve bugün arasında nasıl sıkıştığını şu şekilde nakleder:

“Daha önce hiç bulunmadığı yabancı bir ortama uyum sağlamaya çalışan birinin çekingen ve ürkek ruh haliyle oradan oraya savrulmaya, hırpalanmaya hazır; eskilerin silik ama her geçen saniye farklı bir canlılık kazanarak, şaşırtıcı bir ivmeyle etten kemikten birer bedene kavuşan, beni istemim dışında, teklifsizce derinliklerine çekiveren görüntülerin çılgın akışına teslim ettim gözlerimi. Zaman kavramını tümüyle yitirmiştim. Dün ile bugün kol kola girmişler, beni şaşırtmak için tüm hünerlerim sergiliyorlardı sanki. Kâh neşe içinde, uyumla dans ediyorlar; kâh amansız bir savaşın dövüşçüleri olup kıyasıya hırpalıyorlardı birbirlerini. Sonunda dün, bugünün önüne geçti; yaşlı bedeniyle onun diri görüntüsünü örterken, eskimişliğine ve yıpranmışlığına inat, olağanüstü bir güçle beni kendisine çekiverdi...Murat! ve Bursa” (YSÇS, s.9).

Aslı adlı merkezi kişi, artık uzak bir hatıra olan olayları nakletmeye, eskiden çok sevdiği Murat ve onunla özdeşleşen Bursa’yı anlatmaya bu kısımdan sonra başlayacak ve romanın sonunda Murat ile yeniden karşılaşana kadar olan biteni ayrılmış özne olarak anlatacaktır.

Canan Tan’ın ben/özne anlatıcı tarzını kullandığı bir başka romanı da *Başbozuk Sevdalar*’dır. Küçük yaşta, ailesindeki problemler nedeniyle ebeveynleriyle iletişimsizlik yaşayan ve yalnız kalan Şiir adlı genç bir kadının özel hayatında yaşadığı problemleri ilişkilerin anlatıldığı bir eser olan *Başbozuk Sevdalar*’da, genç kadının, arkadaşları

sayesinde hayata tutunuşu bir roman kurgusu içinde okuyucuya sunulur. Romanın özne anlatıcısı Şiir, üniversite öğrencisi genç bir kadındır. Yazarın bu romanında popüler romana³⁰ has özelliklerden biri olan, okuyucuyla sohbet eder şekilde bir anlatım tarzı da dikkati çeker. Nitekim Şiir, Turizm İşletmeciliği Bölümü öğrencisi olarak staj yapmaya gittiği Fethiye'deki lüks tatil köyünü anlatırken bu özellik kullanılmıştır:

“Haklı olarak, ‘Senin gibi gariban bir üniversite öğrencisinin böyle bir mekânda ne işi var?’ diye sorabilirsiniz. Hatta yetinmeyip, ‘Tatil yapmaya mı geldin buralara?’ diyerek, anamı babamı da bu işin içine katarak, biraz iğneli de olsa, ‘Ailecek iyi tatiller!’ dileklerinizi sıralamaya kalkabilirsiniz ki, o takdirde gülmekten zor yanıt vereceğimi peşinen belirtmeliyim.” (BS, s.15).

Popüler romanlarda anlatıcının, olayları okurların duygu ve heyecanlarını ortaya çıkaracak şekilde anlatma görevi de vardır denilebilir. Hatta okurun burada, akıl ve mantığından ziyade, hisleri harekete geçirilir (Sağlık, 2010:159). Mesela, yine aynı romandaki özne anlatıcı Şiir, Recep adlı kişiyle yaşadıklarından duyduğu hisleri okurlara ifade ederken “anlatıcının hisleri harekete geçirme vazifesini” gerçekleştirmiştir: “Ah Recep ah! Biz seninle sevgili bile olamamıştık ki... Neyin şansını istiyorsun benden? Üçünün de üzerine sünger çekip koskoca birer nokta koymaktan başka hiçbir şey gelmiyordu elimden. Bu arada büyüklerimiz ne demiş: Kapatılmamış parantez bırakmayacaksın ardında!” (BS, s.322).

Canan Tan’ın romanlarındaki – daha sonra kişiler kısmında bahsedilecek olan- kadın tipini genel hatları ile, hep kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan, bağımsız, hayatta başına ne gelirse gelsin yoluna devam etmeyi seçen kişiler olarak çizmesi, özne anlatıcıların ifadelerine de yansımaktadır. Bu romanda da özne anlatıcı Şiir, kendisine aralarında problem yaşadığı kişileri, istediği zaman bir kalemde silecek kadar güçlü bir kişi olduğuna okuyucuları inandırmaya çalışmaktadır.

Yazarın, özne anlatıcıyı kullanıldığı son romanı *Sızı*’dır. Bu eser, Canan Tan’ın yazdığı son romandır aynı zamanda. Dört bölümden oluşan romanın kahramanı Efsun adlı genç bir kadındır. Roman gerçek bir hayat hikâyesinden kaynağını almıştır. Nitekim yazar, eserinin başında “*Yaşam öyküsünü benimle paylaşarak, bu kitabı yazmama vesile olan değerli astrolog Filiz Özkol’a*” (S, s.14). teşekkürlerini sunar. Canan Tan eserinde Filiz Özkol’u,

³⁰ Popüler romanda anlatıcı genelde birinci veya üçüncü şahıstır. Popüler romanda anlatıcının varlığı diğer romanlardan farklı değildir ancak fark, anlatıcının bakış açılarıdır. Bu tür romanlardaki anlatıcı genelde kendini açıkça belli eder ve taraf tutar. Anlatıcı, yer yer araya girerek okuyucuyla sohbet eder tarzda ifadeler de kullanır (Sağlık, 2010:158).

Efsun adıyla özne anlatıcı olarak karşımıza çıkarır. Yapıtta olayları yine tek bir kişinin ağzından, Efsun'dan dinleriz. Yazar, özne anlatıcı vasıtasıyla Efsun isminin veriliş hikâyesini naklederken, toplumda kız çocuğuna bakışla ilgili olumsuz görüşü de yansıtarak yine okuyucunun hislerini harekete geçirmeyi istemiştir:

“Anneannem koymuş adımı. Bendeki farklılığı ilk hisseden de oymuş zaten. Diğer bebeklere benzemiyordum pek. İlk çılgınlıkla dünyaya ‘merhaba’ diyen bebelerin gözleri genellikle yumulu olur ya...Fal taşı gibi açılmış benimkiler. Annemin yüzüne diktiğim sabit bakışlarsa, şaşırtıcı derecede anlamlıymış. Ne var ki annem o anlamlı bakışların farkında bile değilmiş. Onun gözünde, bedenine musallat olmuş habis bir urdan farkım yokmuş. İstenmeyen bir bebek, hele o bebek kızsas... Anasının bile umurunda olmuyor ne yazık ki! Çok narin, uslu bir bebekmişim. Kırk gün boyunca hiç ağlamamışım. Annemin yüzüne bakmışım hep, zerrece gözümü kırpmadan! ‘Farklı bir çocuk bu!’ demiş anneannem. ‘Gizil güçlerle kutsanmış gibi. Adı da Efsun olsun bari” (S, s.15).

Efsun, kendi isminin veriliş hikâyesinden başlayarak, bulunduğu zamandan itibaren öyküsünü anlatmaya başlar. Başlangıçta ayrılmış özne olarak görülen anlatıcı, romanın sonuna kadar özdeş özne olarak kalıp, olanları okuyucuya aktarır.

2.2.1.3. Çoğul anlatıcı

Romanda çoğul anlatıcı, roman kişilerinin kendilerini ayrı ayrı anlatması yani kendi kendilerini ifade etmeleri olarak tanımlanabilir. Ayrıca bir metinde birden fazla anlatıcı tipine yer verildiğinde de çoğul anlatıcının varlığından söz edilebilir. Bir romanda bazı olay ve durumlar gözlemci, bazıları özne anlatıcı bazıları da her şeye vâkıf olan tanrısal konumlu anlatıcı vasıtasıyla nakledildiğinde bu çoğul anlatıcıyı işaret eder (Çetin, 2007:115). Bu tür anlatıcı tarzı ise daha çok postmodern³¹ türdeki eserlerde görülür.

Canan Tan'ın *Issız Erkekler Korosu* ve *Kelepçe* adlı romanları çoğul anlatıcının olduğu eserlere örnek verilebilir. Anlatıcıların ana olayın birer parçası olmalarına rağmen her bölümde değiştiği bu romanlarda yazar, tanrısal konumlu anlatıcı ile özne anlatıcıyı bir araya getirmeye çalışmıştır.

³¹ Prof. Dr. İsmail Çetışli, *Metin Tahlillerine Giriş -2* adlı inceleme eserinde, modern çağda çoğul anlatıcıya olan ihtiyacı şu şekilde anlatır: “Hakim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcı, kahraman bakış açılı birinci tekil anlatıcı veya müşahit bakış açılı anlatıcılar, modern dönemlerin yazarları ve okuyucuları tarafından önemli ölçüde sıkıcı, monoton, gerçeklikten uzak biraz da ilkel bulunmaya başlanır. Bütünüyle anlatma sanatı olan hikâye ve romana, çağa uygun bir kimlik kazandırabilmek için yeni teknikler aranır. Bunlardan birisi de çoğulcu bakış açısıdır (Çetışli, 2014:110).

İssiz Erkekler Korosu, Canan Tan'ın bazı romanlarındaki kişilerin bir araya geldiği, bir nevi derleme sayılabilecek romanıdır. Başlıbozuk Sevdalar'daki Recep, Pembe ve Yusuf eserindeki Yusuf, Piraye'deki Haşim ve Yüreğim Seni Çok Sevdi adlı eserdeki Murat'ın, bir gece Âdemoğlu adlı pansiyonda yolları kesişir. Bu roman, yarım kalan, bitmemiş öykülerin devamı şeklinde tasarlanmıştır.

Romanda Recep adlı karakterin, yaşamında hep mutsuz olmuş erkekler için açtığı Âdemoğlu Pansiyonundaki fasıl gecesi ve bu geceye katılan kişilerin hayatta yaşadıkları olumsuzluklar okuyucuya sunulmuştur. Roman, Recep'in düzenlediği fasıl gecesinin hazırlığı doğrultusunda tanrısal konumlu anlatıcıyla başlar. Bu anlatıcı tipi, her zaman olduğu gibi tüm duygu, düşünce ve olaylara muktedir bir anlatıcı tipidir. Misafirler, fasıl gecesi için pansiyona geldikçe anlatıcı tipi değişerek özne anlatıcı tipine geçiş yapılır. Bu kısımlarda hikâyelerin anlatıcıları kahramana göre değişiklik gösterir. Bu anlatıcılar, yazarın diğer eserlerindeki ön plâna çıkmış kişilerdir, ancak o eserlerde kendi hikâyelerini kendileri anlatmamışlardır. Canan Tan bu romanında çoğul anlatıcı tipini kullanarak farklı bir yöntem denemeye çalışmıştır fakat bu, roman bütünlüğünden uzaklaşılmasına neden olmuştur. Yirmi bölümden oluşan romanın ilk on bölümünde tanrısal konumlu anlatıcı diğer bölümlerde ise özne anlatıcı kullanılmıştır. Özne anlatıcılar, hatıralarına dayalı olarak olayları anlattıkları için ayrılmış özne olarak adlandırılabilirler.

Yazarın çoğul anlatıcı tipini kullandığı bir başka romanı ise kadın mahkûmların hikâyelerinden oluşan *Kelepçe* isimli eseridir. Roman, baş karakter olan Yeter'in anlatımıyla yani özne anlatıcı ile başlar.

“Anlatıcı Yeter, olaylara şahit olmamış ama bu kadınların hepsini görmüş, hepsiyle konuşmuştur. Dolayısıyla okur ile mahkûmlar arasındaki irtibatı Yeter kurmaktadır. Kadınlar hikâyelerini bazen kendileri ayrıntılı bir şekilde anlatırlar, bazen de Yeter ana hatlarıyla onların yaşadıklarından söz eder. Hiçbir müdahaleci tavır göstermeden sadece kendisine anlatılanları veya işittiklerini naklederek okuru yeni tanışacağı mahkûma hazırlar, okurun ona nasıl bakacağını belirler. Anlatıcı Yeter de onlardan biridir. Bu nedenle kader arkadaşlarının psikolojik durumlarını, yaşadıkları şartları iyi bilir. Yeter'in hikâyesinden roman boyunca parça parça söz edilirken en son anlatıda baştan sona yaşadıkları kendi ağzından aktarılır” (Uğurlu, 2016:110).

Görüldüğü üzere eser aslında tek bir özne anlatıcı üzerine kuruludur. Bu anlatıcı, okur ve mahkûm kadınlar arasındaki irtibatı kurar. Yeter, bildiği kadarı ile kadınların hikâyelerinden de söz eder. Romanın hem ilk özne anlatıcısı hem de tüm hikâyelerin ortağı Yeter, kendisini

“yeni gelen kader mahkumlarını karşılayıp *"hoş geldin"* diyen ben; başlarından geçen trajik hikayeleri, yüreklerine çöreklenmiş dertlerini dinleyen gene ben...” (K, s.22) diyerek tanıtır. Ancak anlatma sırası diğer kadınlara geçtiğinde özne anlatıcı değişir ve roman böylelikle bu anlatıcıların kendi ağızlarından anlattıkları hikâyeler ile devam eder: “Bugün her zamankinden de erken başladım güne. Uyku fakiriyim ya... Alıştım artık; geldim geleli, iki saat kesintisiz uyuduğum vaki değil. Herkesten geç yatıp hepsinden erken kalktığım için, ‘Yeter Abla, koğuşumuzun gece nöbetçisi!’ diyor kızlar. Sabah yoklaması ve kahvaltı...” (K, s.53). Bu alıntıda romandaki mahkûm kadınlardan Gonca özne kişidir artık. Ama, daha önce de belirtildiği gibi özne anlatıcı her hikâyede değişse de Yeter karakteri, kişilerin tümünün ortak noktası ve olayları bilen kişi olarak varlığını sürdürür.

İssız Erkekler Korosu adlı romanda olduğu gibi Kelepçe’de de özne anlatıcılar yaşadıklarını hatırlamalara bağlı olarak anlattıkları için onlara da ayrılmış özne gözüyle bakmak doğru olacaktır. Eserde, Yeter’e eşlik eden kişiler; Sultan, Beyza, Esmâ, İlknur, Aysel, Zeyno, Merve, Nimet, Mimoza, Kevser, Sevil, Fatma (Yeliz), Gonca ve kızı Mine’dir. Bu kişilerin hikâyeleri roman türüne uygun olarak Yeter karakteri merkezinde birleştirilmeye çalışılsa da her kişinin öyküsü, aslında ayrı birer hikâye olarak da değerlendirilebilir.

2.2.2. Aktarma Yöntemleri

Romanlarda olay ve durumların sunuluş biçimi genellikle ya ‘anlatma’ ya da ‘gösterme’ metoduyla gerçekleşir. Anlatma metodunda (diegesis) anlatıcı, ilişkileri anlatır ve bu yöntem daha çok klâsik romanlarda geçerlidir. Gösterme metodunda (mimesis) ise ilişkiler temsil yoluyla sergilenerek ifade edilir. Anlatma metodunda anlatıcı tavrını açıkça belli eder. Anlatı boyunca araya girer, yorum yapar, değerlendirir, arada nasihat verir veya roman kişilerini yargılayabilir. Bu yöntemde zaman çoğunlukla geçmiş zamandır. Olaylar bitmiş ve üzerinden bayağı süre geçmiştir. Gösterme yöntemi ise daha çok modern romanda geçerlidir. Burada yazar-anlatıcı olabildiğince kendini belli etmemeye çalışır. Anlatıcının tavrından çok, anlatılanlar daha fazla önem arz eder. Roman kişilerinin eylemleri ve konuşmaları olduğu gibi sergilenir ve bu tekniğin kullanıldığı romanlar daha gerçekçidir (Çetin, 2007:116-118).

Gösterme yönteminin kullanıldığı romanlarda, anlatıcının “varlığı belli değildir. Tamamen geri plandadır ve görevi, olayları okuyucuya olduğu gibi göstermekten ibarettir. Canlı

yaşantılar ve hayat, bu yöntem ile daha da gerçekçi bir şekle bürünecektir. Tüm ayrıntılar, gerçek hayatta olduğu gibi sergilenir, araya yorum katılmadan en ince hatlarına kadar gösterilir” (Bulut, 2014:50).

Gösterme yönteminin uygulama yollarından biri olan sahneleme tekniği (scene-showing) de metinlerdeki karşılıklı konuşmaları merkez alır (Çetin, 2007: 119). Bu uygulama, daha çok tiyatro eserlerinde karşımıza çıksa da romanlarda anlatıcının doğrudan müdahalede bulunmadığı diyaloglar bu uygulamanın örnekleridir.

Romanlarda, bir aktarma yöntemi olarak değil de hem anlatma hem de gösterme tekniği sayılabilecek bir başka uygulama ise özet anlatıdır (summary narrative) (Çetin, 2007:120). Bu uygulama, roman kişilerinin geçmişlerine dönüldüğünde uygulanır. Örneğin, bir roman karakteri yaşadığı olayların hepsini değil çok önemli gördüğü kısımlarını anlatıp geçiyorsa burada özet anlatıdan söz edilebilir.

Canan Tan’ın romanlarının her birinde anlatma yöntemi ön plândadır. Ancak bu romanların içerisinde, gösterme yöntemine de yer verilir. Gösterme tekniğine başvuru kısımlar, genelde roman kişilerinin eylemlerinin ve karşılıklı konuşmalarının aktarıldığı yerlerdir. Yazar, bu yöntem sayesinde olaylara daha az müdahale etmiş ve olan biten her şey tüm gerçekliğiyle okuyucuya sunulmuştur. Ayrıca metinlerde gösterme yöntemine bağlı olarak karşılıklı konuşmalarla seyreden sahneleme tekniği de kullanılmıştır. Örneğin, yazarın En Son Yürekler Ölür adlı romanında Nehir’in, eşi Deniz’e bir telefonla gelen haber ile ilgili olarak;

“-Ne oldu?” diye fırlıyor yerinden. “Kötü bir haber değildir umarım.”
 -Kötü değil, merak etme. Hatta, bir bakıma müjde bile sayılabilir. Babamın Londra’ya gitmeden önce teminat akçesi yatırdığı büyük ihaleyi Sezen Şirketler Grubu kazanmış. Pazartesi sabahı sözleşmenin imzalanması gerekiyor. Ve babamın genel vekaletnamesi bende.”
 -Bu hafta sonu İstanbul’a dönmeyecekler miydi zaten?”
 -Öyleydi ama, Dila Hanım’ın işleri uzamış. Evi yerleştirdikten sonra da birkaç günlük bir dinlenme molası... Anlayacağın, gelecek haftanın ortasına kalmış dönüşleri. Bu durumda, tatil programımızı yeniden gözden geçirmemiz gerekecek.”
 -Programı tümünden iptal ediyoruz, desene şuna.”
 -Maalesef... Çok üzgünüm.” (ESYÖ, s.118).

Şeklindeki karşılıklı konuşmada, yazarın olaylara hiçbir müdahalesi olmadan kişilerin diyalogunu yansıttığını görmek mümkündür. Canan Tan’ın özellikle özne anlatıcısı

kullandığı romanlarında bu tür gösterme yöntemine başvurduğunu söylemek yanlış olmaz, fakat bu romanların tamamında bu yöntemi kullandığını da söyleyemeyiz. Yazar, romanlarının çoğunluğunda kahraman anlatıcıya yer verse de bu anlatıcı kimi zaman taraf tutan, olayları sadece kendi açısından değerlendiren veya ders veren bir anlatıcı tipidir:

“Yalnız bizde değil, dünyanın her yerinde babalar kızlarının peşindedir hep, onları adım adım izlemekten asla vazgeçmezler. Doğdu, büyüdü, okullu oldu, sevdalandı...Evin dışına çıktığında neler yapıyor acaba? Dünün kucakta hoplatılan bebeği, hangi sulara yürüyor da izini belli etmiyor? Nelerden etkileniyor, ruhsal dünyası sağlıklı mı? Kötü arkadaşlıklar, kötü alışkanlıklar edinmesin sakın! Evlendirmekle de bitmiyor babanın işi. (...) İçin için kıskanmaktan kendini alamadığı bir başka erkek, damat, kızını mutlu edebiliyor mu? Üzüyor mu yoksa! Her şey yolunda dese de kızı, izleyip kendi gözleriyle görecektir ki, rahat etsin” (İ, s.147).

Canan Tan’ın İz adlı romanından alıntılanan bu paragrafta yazar, baba ve kızının etrafında gelişen olayları ele almış ve özne anlatıcı Verda’nın ağzından, babanın toplumsal bakış açısına göre değerlendirilebilecek sorumluluklarına dikkati çekmiştir.

Yazarın bir başka romanı Pembe ve Yusuf, anlatma ve gösterme yönteminin bir arada başarıyla kullanıldığı eserlerinden biridir. Romanın erkek karakterlerinden İsmail, aldığı ev hakkında kardeşleri ile tartışırken hem anlatma hem de gösterme yöntemini görmek mümkündür.

“Kendinden emin bir tavırla, "Kapalı sandığınız gözlerim çoktandır açık!" diyerek meydan okudu İsmail. "Evimi aldım! Ne o, şaşırdınız mı? Evet, İstanbul'da bir evim var benim. Sıra işyerinde. Onun için de sizlerden ufak tefek fedakarlıklar bekleyeceğim haliyle."

Ali'yle Bekir'in gözleri kaçamak bir bakışta buluştu. İşin rengi belirmeye başlamıştı. -Yani? dedi Ali. Bizden istediğin nedir?

-Ne o? Yüzünüz düştü birden...Merak etmeyin, haraç istemiyorum sizden. Hakkım neyse o! Ne demişler? Ölüm hak, miras helal! Hisseme düşen neyse verirsiniz, çeker giderim.

-İyi de, ha deyince paraya çevrilecek malımız mülkümüz yok ki!"

-Yapma güzel abim! diye güldü Ali'nin sözlerine İsmail” (PY, s.103).

Anlatma yönteminde bazen yazar, anlatıcısı yoluyla okuyucuya hitap ederek ona bazı sorular sorar. Bu soruları anlatıcı, o anda kendi kendisine soruyor gibi görünse de aslında karşısındakiyle söyleşiyor gibidir. Örneğin, yazarın Eroinle Dans adlı kitabında babası psikiyatrist olan Eylül’ün, üniversitede kazandığı bölüm ile ilgili olarak zihninde bir iç konuşma yapması şöyle ifade edilmiştir:

“Evde konuşulan psikiyatri ve psikolojiyle ilgili konular, babamın hasta kimliklerini asla açıklamadan bize aktardığı ilginç olaylar, küçük yaşlardan beri ilgi odağım olmuştu. Hayır, yapı olarak doktorluğa yatkın değildim! Hem, Tıp Fakültesi 'ne girebilsem bile, Psikiyatri ihtisasını kazanacağıma kim garanti verebilirdi ki? Psikoloji bölümü yeterdi bana. O bana yeterdi de, ben ona yetebilecek miydim bakalım? Ünlü Psikiyatrist Ekrem Bey'in psikolog kızı olmak ... Çok şey mi istiyorum acaba?” (ED, s.12).

Canan Tan'ın eserlerinde popüler romanın bir gereği olarak³² bilgi verme işlevinin de olduğunu belirtmek gerekir. Yazarın çoğul anlatıcı kullandığı *İssız Erkekler Korosu* adlı romanında Âdemoğlu Pansiyonunda düzenlenecek fasıl gecesi için hazırlıkların başında emekli koro şefi Vecihi Bey vardır. Yazar, bir fasıl repertuvarının nasıl olması gerektiğini Vecihi Bey'in ağzından okuyucusuna şöyle aktarır : “Önce , herhangi bir sazla yapılan baş taksim ve peşrev; sonra bir kâr, bir ya da iki beste, ağır semai, çeşitli şarkılar, yürük semai ve bir saz semaisi, istenirse bir oyun havası... Şarkılar da usullerine göre sıralanır. Önce ağır aksak ve aksak şarkılar, sona doğru yürük usulündekiler icra edilir” (IEK, s.14). Yazarın sadece bu eserinde değil, başka eserlerinde de okura bilgi aktarma işini gerçekleştirdiğini söylemek yerinde olur. Nitekim, *En Son Yüreklere Ölür* adlı romanda organ nakli, *Eroinle Dans'ta* madde bağımlılığı, *Hasret'te* Türk- Yunan Mübadelesi, *Pembe ve Yusuf ile Piraye'de* töre konularıyla ilgili bilgiler kişilerin yaşantıları yoluyla bazen de anlatıcıların anlatımı ile okuyucuya sunulmuştur.

2.3. İçerik

2.3.1. Konu

Romanda konu, romancı ne anlatıyor? sorusunun kısaca ifade edilişi ve romancının iletisini fikrini ya da tezini okuyucuya ulaştırmada kullandığı bir vasıtaadır. Konu, gerçek ya da tasarlanmış bir olay, duyuş, düşünüş, bir nesne bir durum kesiti, bir tasvir, bir hatıra veya bir düş olabilir. Soyut ve somut olan her şey konu başlığı içinde değerlendirilebilir (Çetin, 2007: 123).

İzlek ise romancının romanında söz konusu ettiği gerçek ya da kurgusal ama özel, tekil bir olaydan genel için geçerli olduğunu iddia ettiği bir hükümdür. Aynı zamanda nesnel bir konunun farklı yazarlara göre öznel olarak yorumu olarak da söylenebilir. Okuyucunun

³² Popüler romanların bilgi verici işlevi de vardır. Örneğin, Janice Radway, popüler romanların bu işlevi ile ilgili olarak, Amerikan halkının önemli bir bölümünün tarih ve coğrafyayı bu popüler kitaplardan öğrendiklerini rahatlıkla söylenebileceğini ifade etmiştir (Sağlık, 2010:175).

romancı için “bize şunu anlatmak istiyor” biçiminde vardığı temel hüküm, romancının beklentisini yani izleği verir. (Çetin, 2007:123-124). Özellikle derin, katmerli yapısı olan veya bir tezi olan romanlarda izleğin varlığı daha belirgin iken, popüler olan veya katmanlı yapısı olmayan romanlarda bir ileti veya hükmün, yani izleğin varlığı -eğer ideolojik angaje, güdümlü) roman³³ değilse- belirgin değildir.

Canan Tan’ın kaleme almış olduğu on bir romanın tamamında Giriş’te de bahsedilen popüler roman türünün özellikleri mevcuttur. Bu yüzden tüm romanlarında ana konu etrafında farklı hususlara da değinilir. Buna göre yazarın romanlarındaki konuları; *aşk ve evlilik, aile ve dostluk, töre ve gelenekler, bireysellik, Türk-Yunan Mübadelesi ve göç, madde bağımlılığı, kadın mahkûmların yaşamları ve cezaevi* şeklinde yedi başlıkta incelemek mümkündür.

2.3.1.1. Aşk ve evlilik

Popüler romanlarda en çok işlenen konu aşktır. Aşk ve evlilik konularının fazlasıyla popüler olmasının nedeni ise toplumun her kesimden insanının yaşamak istediği romantik sahnelerin eserlerde dile getirilmesinde aranabilir. (Şahin, 2023:46)³⁴. Canan Tan ile yapılan röportajda³⁵ yazar, aşk konusunu eserlerinde ön planda tutmadığını, kendisinin bir aşk romancısı sayılmaması gerektiğini belirtse de yazdığı romanların hemen hepsinin kurgusu içinde aşk konusu mutlaka bulunmaktadır.

Canan Tan’ın konu olarak kırık bir aşk hikâyesini anlattığı romanı 2007 tarihli *Yüreğim Seni Çok Sevdi* isimli eseridir. Romanın merkezi kişisi Aslı adlı genç kadın, kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan ve iyi eğitim almış biridir. Aslı’nın maddi olarak kendisinden daha zengin bir ailenin çocuğu olan Murat ile yaşadığı aşk, romanın tamamında kendisini belli eder. Aslı, aşkın kendisi için ifade ettiği anlamı ise şu şekilde anlatmıştır:

³³ Popüler romanların “ideolojik/angaje” romanlar denilen çeşidi, tamamen fikir-hüküm kaygısının ürünüdür. Bu ideolojik romanlar dışında kalan popüler romanlara “fikir /hüküm/ileti” anlamında bakıldığında ise hemen hepsinin fikirden veya bir hüküm vermekten çok, günlük hayatla ilgili tamamen yaşama mücadelesini içeren bir tematik yapıda olduğu görülür. (Sağlık, 2010:165).

³⁴ Zübeyde Şahin tarafından hazırlanan “Popüler Roman Geleneği ve Canan Tan” adlı yüksek lisans tezi, Canan Tan’ın romanlarının popüler roman zemininde ayrıntılı ve titiz bir şekilde değerlendirildiği önemli bir kaynak özelliği göstermektedir.

³⁵ İlknur Bursalı’nın Canan Tan ile yaptığı bir röportajda, yazar: “Genellikle aşk romanı yazdığımı varsayanlar yanırlar. Bir yazarın bir ya da iki kitabı okunarak bu tür genellemeler yapılmamalı. Romanlarım arasında bir tek salt aşk romanı var: *Yüreğim Seni Çok Sevdi*. Gerçekten çok sevilen ve her yaştan kadının ve erkeğin okuduğu, şiirlerle örülü, tam bir aşk romanı.” Şeklinde bir açıklama yapar. (http://halikentmedya.com/kose-yazilari/canan_tan_roportaj-159.html erişim tarihi: 10.04.2023).

“Murat! Ve Bursa. Tersinden alınır. Bursalı Murat... Ya da Murat'ın Bursa'sı! Birbirinin içinde erimiş bu iki sözcük, neden hâli bu kadar acıtıyor içimi? Gerilerde bir yerlere gömüp unutulmaya terk ettiğim; dışardan bakıldığında, sıradan bir üniversiteli aşkı gibi görünse de yıllar ötesinden bugünlere uzanabilen en umulmadık anlarda karşıma dikilip benden hesap sorabilecek güçte, duygusal bir kördüğüm! İşte yaşadıklarımın biricik sorumlusu...” (YSÇS, s.10)

Aslı ve Murat'ın ilişkileri öncelikle arkadaş olmalarıyla başlar. Hatta Aslı, başta Murat'a oldukça ön yargılı düşünceler besler: “Daha öncesinde, Murat'ın adını ilk duyduğumda beynimde filizlenen tüm olumsuz görüşler birdenbire ayaklanıyor. Şımarık, züppe, baba parasıyla caka satan... Bunlar yetmezmiş gibi çokbilmiş, hatta küstah!..” (YSÇS, s. 27).

Kavuşma süreleri roman boyunca oldukça vakit alan iki aşığın- ki kavuşurlarsa okuyucudaki merak duygusu da azalacaktır- kavuşma ve buluşmaları da kısıtlı olmuştur. Yazar, âşıkların buluşuncaya kadar geçen süre içerisinde pek çok entrik öge yerleştirmiştir. Aslı ve Murat kısa bir süreliğine birlikte vakit geçirseler de Aslı daha sonra ABD'ye yüksek lisans için gitmiş ve orada birkaç yıl kaldıktan sonra yabancı olan Robin ile evlilik yapmıştır. Aslı, Robin'de hiçbir zaman aradığı sevgiyi bulamamış ve Murat'a yazdığı bir mektupta ise “İndireceğim ağır darbenin şiddetini hafifletecek bir yol aradım. Buldum da: gözlerden uzak bir yerde, bir yabancıyla evlenmek!” (YSÇS, s. 27) diyerek evliliğinin sebebini Murat'ın üzülmelerini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Romanda Aslı ve Robin'in evlilikleri dışında Murat da – hatta kızının adını, unutamadığı sevgilisi Aslı'nın adını verdiği- bir evlilik yapmıştır. Murat ve Aslı'nın ortak arkadaşları olan Ferda ve Emre de evlenmişlerdir.

Konusu tarih olsa da bunu, merkeze bir aşk hikâyesi koyarak yapan bir başka roman ise Hasret'tir. Kurtuluş Savaş öncesinde Kırıkkale'nin Keskin ilçesinde birlikte yaşayan Türkler ve Rumların savaşın acı yüzüyle karşılaşmaları ve bu arada iki cenahtan sevgilinin zorlu kavuşma öyküsünün anlatıldığı romanın merkezi kişileri Rum kızı Patricia ve Keskinli Tacettin'dir. Tacettin, yakın arkadaşları ile sık sık Patricia'nın annesinin işlettiği eğlence mekânına gider ve bir gece ilk kez mekânın kapısında Patricia'yı görür. Tacettin o anda kıza büyük bir aşkla tutulur: “İlk kez başına geliyordu böylesi. Gelir geçer bir yürek hoplaması sanmıştı önce. Ama değildi. Patricia'nın başrolde olduğu hayaller kuruyordu geceler boyu.” (H, s.43).

İki farklı milletten olan Tacettin ve Patricia'nın kavuşması oldukça zordur. Âşıklar, başta aileleri olmak üzere pek çok engelle karşılaşılır. Tacettin, bir beyin oğlu olduğu için ailesi

Patricia'yı asla istemez. Tacettin'in, kuma olan ikinci annesi Fatış Hatun; "Seni bilmem ama ben o kadının kızını gelin diye alıp şu eşikten içeri adımını attırmam." (H, s. 53) diyerek karşı tarafa olan kızgınlığını ifade etmiştir. Tacettin ve Patricia evlilik yapamazlar ancak Patricia hamile kalır. Bu durum üzerine Tacettin, ailesine evlilik kararını yeniden söyler ancak aile Patricia'yı istemez. Sadece, bebeğe bakabileceklerini söylerler.

Romandaki aşklardan biri de Patricia'nın annesi Omorfia ile vefat eden Dimitri arasında gençliklerinde yaşadıkları aşktır. Dimitri ve Omorfia henüz yirmili yaşların başlarındayken birbirlerini çok severler. Omorfia'nın babası bu aşka engel olmaya çalışınca sevgililer de kaçarak evlenmişlerdir. Omorfia, kaybettiği eşi Dimitri'ye her zaman sadık kalmış ve onu hep özlemle anmaktadır: "Her sabah erkenden kalkıp mezarlığa gidiyordu. Saatlerce Dimitri'yle konuşuyor, bırakıp gittiği için sitemler ediyor, haykırıyor, kaderine, yaşadıklarına isyan ediyordu." (H, s. 29).

Hasret romanında evlilik olayı sadece bir kere gerçekleşmiştir. O da Tacettin ve İstanbullu Behire arasında olur. Patricia ve ailesi mübadele nedeniyle Yunanistan'a giderler. Zaten kavuşamayan sevgililer -Tacettin ve Patricia- ayrılmak durumunda kalmışlardır. Bu ayrılığın ardından uzunca bir süre geçmiş ve Tacettin, ailesinin kendisine uygun gördüğü "kültürlü, olgun ve hamarat" (H, s.130) Behire ile evlenmiştir. Behire bu duruma başta soğuk baksa da sonradan olumlu yanıt vermiştir.

Yazarın aşk konusuna yer verdiği bir diğer romanı ise Başıbozuk Sevdalar adını taşır. Üç bölümden oluşan romanın merkezi kişisi Şiir adlı genç bir kadındır. Romanda da "küçük yaşta ailesinin parçalanmasıyla yalnız kalan Şiir'in özellikle aşk hayatında yanlış insanlarla karşılaşması, yaptığı hatalar ve dostları sayesinde tekrar toparlanıp hayatına yeni bir yön vermesi romanın merkez vak'a çizgisi"ni (Şahin, 2023:82) oluşturmuştur.

Şiir adlı genç kadın, roman boyunca üç aşk yaşamıştır. Ebeveynlerinin mutsuz ve geçimsiz evliliklerinden dolayı, aşk konusuna travmatize olmuş bir bilinçle yaklaşan Şiir, staj yapmaya gittiği tatil köyündeki Ezel'den çok etkilenir. Her ikisi de mutsuz evliliklerin tek çocuklarıdır. Ezel'in Şiir'e; "Öncelikle bilmeni isterim ki, Aria'ya asla âşık olmadım ben! Ama seni görür görmez vuruldum inan." (BS, s. 103) cümlesi Ezel ve Şiir'i yakınlaştırır. Ezel'in yaptığı bir hatadan sonra onu affetmeyen Şiir, "*yeniden kimseyi sevmeyeceğim*" (BS, s.45) dese de çalıştığı şirkette Baran adlı çalışma arkadaşına yakınlık duyar. Ancak, Baran

birkaç yıl önce karısından ayrı yaşamaya başlasa da ondan boşanmamıştır. Bunu öğrenen Şiir, Baran ile iletişimini keser. Romanda dikkati çeken bir husus da Ezel ve Şiir'in ailelerinin mutsuz evlilikler yapan ebeveynler olmalarıdır ve her iki aile de çocuklarıyla ilgilenmemiş, Ezel ve Şiir anneannelerinin yanında büyümüşlerdir. Bu yönüyle yazar, olumsuz sonuçlanan evliliklerin mutsuz çocuklar var edebileceği konusuna da dikkati çekmek istemiştir. Ayrıca Şiir'in babası, eşinden ayrıldıktan çok kısa bir süre içerisinde Semra Hanım ile evlenmiştir. Şiir'in annesi ise ayrılıktan sonra kendisinden yedi yaş küçük bir banka memuruyla evlenmiştir.

Canan Tan'ın diğer romanlarından farklı bir şekilde kurguladığı ve romanlarında yer alan kahramanlarının Âdemoğlu Pansiyon adındaki bir mekânda toplanarak, her birinin yaşadıkları hikâyeleri pansiyon sahibi Recep'e anlattıkları bir eser olan Issız Erkekler Korosu'nda aşktan yana dertli erkekler vardır:

“Murat, Aslı'ya âşıktır fakat sonunda önlerine çıkan engellerden dolayı ayrılmak zorunda kalmışlardır. Haşim, âşık olduğu Piraye'den vazgeçmek zorunda kalmış, Vedat âşık olduğu kadının ölümüyle hüsrana uğramıştır. En sonunda da Recep Suzan adında bir kadına âşık olmuş fakat onun ölümüne neden olmuştur. Vecihi yıllar sonra kendinden yaşça çok küçük bir kadına âşık olmuştur. Ancak o da aradığını bulamamıştır.” (Şahin, 2023:89).

Canan Tan bu romanında diğer eserlerindeki roman kişilerini bir araya getirip yeni bir hikâye üretmek istemişse de bunda başarılı olamamıştır. Âdemoğlu Pansiyonunun sahibi Recep'in öyküsü hariç yazarın eski romanlarının kahramanları ve onların başından geçen olaylar, özet şeklinde eserde yer almıştır.

Canan Tan'ın İz adlı eserinde ise romanın merkezi kişisi başarılı bir avukat olan Verda'nın, babası Avukat Vedat Karacan'ın ölümünü aydınlatmak için yaşadığı olaylar anlatılmıştır. Bu romanda aşktan çok evlilik müessesesine dikkat çekilmiştir. Verda'nın annesi Semra ve babası Vedat, genç yaşta evlenmişler, evlendikten bir yıl sonra da Verda doğmuştur. Semra ve Vedat'ın evlilikleri çok uzun sürmez, aralarında yaşanan geçimsizlik nedeniyle boşanırlar. Vedat, karısından boşandıktan hemen sonra bürosunda çalışan Meliha Hanım ile evlenir. Bu ara Verda kendisinden yaşça epeyce büyük olan Bülent ile tanışır. Ulusal bir Yayınevi'nde editörlük yapan Bülent , “Hukuk Fakültesi'ni henüz bitirmiş genç Verda'ya adeta tutulmuştur” (İ, s.62). Aralarında ön dört yaş bulunan Verda ve Bülent evlenir ama Verda eşine âşık olmamıştır: “Hayır, bunun adı asla aşk değildi.” (İ, s. 89). Düğün

yapmazlar. İki ay sonra bir nikah töreniyle evlenirler. Verda aralarında yaş farkı olan eşi Bülent ile evliliğini hem okuyucuya açıklamak hem de bilgi vermek adına şu şekilde ifade eder: “Bilimsel olarak kanıtlanmış ki genellikle babalarıyla aralarında sorun olan kadınlar, evlenmek ya da beraber olmak için kendilerinden yaşça çok büyük erkekleri seçiyorlarmış.” (İ, s. 103).

Yazarın ilk romanı olan ve büyük kitlelere ulaşarak popüler olan Piraye isimli eserinde ise aynı adlı genç bir kadının modern ve geleneksel hayat arasında kalışı, kendi bakış açısından anlatılır. Eserin merkezî kişisi İstanbullu Piraye, Diş Hekimliği Fakültesinden mezun olur olmaz Diyarbakırlı bir ağanın oğlu olan Haşim ile evlenerek Diyarbakır’a gelin gider. Romanın konusunu ise daha çok burada yaşadıkları oluşturur.

“Bence aşk aranmamalı, kendi kendine gelip sahibini bulmalı.” (P, s. 22) diyen Piraye, Haşim ile ilk kez bir otoparkta karşılaşır. Daha sonra okulun ikinci sınıfında arkadaşlıkları başlar. “Haşim Piraye’ye aşık olmuş”tur (P, s. 103). Ancak Piraye’nin zihni ve kalbi hep gelgit içindedir: “Haşim’den hoşlandım ama ancak aşık değilim.” (P, s.105) Piraye, Haşim’in ve ailesinin ısrarları ile onunla evlenir. Piraye, Haşim’in ailesinin baskıcı tavırlarına Haşim için bir müddet katlanır. Piraye’nin ablası Hatice, çok genç yaşta bir evlilik yapmış, fakat aradığını bulamamıştır. Kocası tarafından aldatılan Hatice, iki kızını da yanına alarak baba evine geri dönmüştür.

Piraye, Haşim’den önce ilk evlilik teklifini Marmara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesinde birinci sınıf öğrencisi iken orada çalışan bir asistan olan Nevzat’tan almıştır. Bu tekliften sonra içinden “Zavallı Nevzat! Hiç tanımıyor beni. Piraye’ye yapılacak evlenme teklifinin asla böyle olmaması gerektiğini nereden bilecek? Ölçülü, biçili, kalıplara hapsedilmiş...Romantizm içermeyen... Kupkuru, yavan bir sözcük kümesi! Körkütük âşık bile olsam kabul etmezdim böyle bir teklifi.” (P, s. 82) demiştir.

Canan Tan’ın aşk ve evlilik konularına değindiği bir başka romanı ise Sızı’dır. Sızı’da oldukça talihsiz bir şekilde dünyaya gelen Efsun adlı bir kadının sevgisizlik içinde büyümesi, erken yaşta âşık olarak evlendiği Erkan isimli eşini de erkenden kaybetmesi ve hayata tekrar tutunma çabası anlatılmıştır. Efsun ve Erkan henüz lise yıllarında tanışmışlardır: “Elimde kitaplarım, dalgın dalgın yürüyorum. Şiddetli bir çarpışma, kitaplarımın yerlere saçılması... ‘Pardon’ diye eğilip kitaplarımı topladı Erkan... İki yanda sıkı sıkıya örülmüş saçlarıma

dokundu usulca.” (S, s. 53). Liseden sonra evlenen çift, Erkan’ın ani ölümü ile bitmiştir. Efsun ve Erkan romanda, birbirine çok âşık bir çift olarak tanıtılmıştır.

Yazarın aşk konusunu ele aldığı son romanı ise En Son Yürekler Ölümlü romanıdır. Yazar, burada Deniz ve Nehir’in aşklarına odaklanırken geri planda organ bağışı hususunu da dile getirmiştir. Romanda, bireysel olarak mücadeleci genç bir kadın olan Nehir’in, Deniz adlı genç bir adamla tanışması, aşkları ve evlilikleri anlatılırken çiftin geçirdikleri bir kaza sonucunda Deniz’in organlarının bağışlanması hususu üzerinde durulmuştur. Deniz’in organları genç bir adam olan Arda’ya bağışlanır fakat daha sonra Arda da Nehir’e âşık olur. Romanda yaşanan ilk aşkın kahramanlarından Nehir ve Deniz birbirlerini görür görmez aralarında bir aşk doğar:

“Haklarını teslim etmek gerekirse Nehir de Deniz de hem birbirlerine hem de kendi iç seslerine sonuna kadar direnmekten vazgeçemediler. Profesyonel iş ilişkileri kıvamında başlayan doğal yakınlaşmaya ellerinden geldiğince karşı koydular. Ne var ki bu olağanüstü çabaları, beraberliklerinin başlamasını geciktirmekten (altı aylık bir gecikme) başka işe yaramadı.” (EYÖ, s. 52).

Deniz Nehir’i görür görmez ona âşık olsa da duygularında birtakım gelgitler yaşadıktan sonra Nehir’e evlenme teklif eder. Nehir de bu teklifi hemen kabul etmiştir. İkisinin de aileleri sosyal açıdan birbiriyle uyumlu olduğundan düğün hazırlık süreci sorunsuz ilerlemiştir. Bu uyumluluk ve mutluluk düğünlerine de yansımıştır: “Herkesten çok eğleniyor o gece Nehir’le Deniz; herkesten çok dans edip, herkesten çok gülüyorlar. Herkesten daha mutlular çünkü. Yalnız orada bulunanlardan değil, dünya üzerindeki, mutlu olduğunu iddia eden diğer tüm çiftlerden daha mutlu...” (EYÖ, s. 174)

Mutlu evlilikleri, geçirdikleri bir kazayla kâbusa döner. Deniz, yoğun bakımda kaldıktan sonra hayatını kaybeder. Bu arada Nehir, eşi Deniz’in organlarını bağışlamıştır. Deniz’in kalbi Arda adlı genç bir adama nakledilir. Sonrasında ise Arda, Nehir ile tanışmış ve genç kadına âşık olmuştur. Arda, iyileşip yüksek lisansını tamamlayarak Nehir’e aşkını itiraf eder. Ancak Deniz’i hiçbir zaman unutamayan Nehir, romanın sonundaki bu teklifi reddetmiştir.

Yazar her ne kadar aşk romanları yazarı olarak algılanmasını istemese de romanlarının çoğunluğunda aşk ve evlilik konularına değinmiştir. Yüreğim Seni Çok Sevdi, Hasret, Başbozuk Sevdalar, Sızı, Piraye, İssız Erkekler Korosu, İz ve En Son Yürekler Ölümlü isimli eserlerinde aşk ve evlilik konuları ön plâna çıkmıştır. Eserlerde aşkın işlenişi popüler romana

özgü olarak bol miktarda entrik öge içerisinde anlatılmıştır. Aşk romanları, popüler romanların en geniş çeşididir. Başlı başına aşkı işleyen bu tür romanlarda ise “seven” ve “sevilen” olmak üzere iki kişi vardır ve bunlara eşlik eden pek çok yardımcı karakter. (Sağlık, 2010:134) Tania Modleski, “Kadın ve Popüler Kültür” isimli kitabında aşk romanlarını anlamlı kılanın öykünün bitmesi olduğunu ve okurun anlatıcı kadın karakterle kendisini özdeşleştirebileceğini belirtir (Modleski, 1982:101). Canan Tan’ın yukarıda bahsettiğimiz tüm romanları da tamamlanmış bir sonla biter ve merkezî kişiler, okurun kendisiyle özdeşleştirebileceği, gerçek yaşamda karşılaşılabileceği kadın anlatıcılardır.

2.3.1.2. Aile ve dostluk ilişkileri

Canan Tan’ın romanlarında, hikâyelerinde ve çocuk edebiyatı ile ilgili eserlerinde en çok değindiği hususlardan biri de aile ve arkadaşlık konularıdır. İnsanın biyolojik olduğu kadar ruhsal gelişiminde de en önemli etki merkezi ailesidir. Özellikle çocukların, doğumdan on sekiz yaşında reşit olana kadar ki hal ve tavırları üzerinde anne ve babaların etkisi büyüktür. Toplumun en küçük ve en önemli yapı taşı olan aile kurumu, olumlu veya olumsuz etkiler aldığı anda ne gibi durumlar oluşur? Canan Tan, bu sorunun cevabı olarak bazı romanlarında ailevi ilişkilerin bireyler üzerindeki etkisine değinmiştir. Yazarın eserlerinde aile kadar önemli olan bir başka husus ise dostluk, arkadaşlık ilişkileridir. Doğru veya yanlış yaşanan arkadaşlık ilişkilerinin de insan üzerindeki yansımaları Canan Tan’ın romanlarındaki başat konulardan biridir.

Yazar, Erolinle Dans adlı romanında ebeveynlerin sorumlulukları konusuna değinmiştir. Eserde farklı iki aile vardır: Eylül’ün babası Ekrem Bey ve annesi (romanda ismi geçmez) ailesel sorumlulukları yerine getirmede övülürken, Eylül’ün arkadaşı Dünya’nın babası Tuncer Bey ve annesi Şahika Hanım ebeveyn sorumluluklarını lâıykıyla yapamayanlar olarak eleştirilirler. Eylül’ün babası Ekrem Bey, kızını hayatı boyunca hep desteklemiş, onun yanında olmaya gayret etmiştir. Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümünü kazanan Eylül, babasıyla birlikte İstanbul’a giderek kaydını tamamlar. Babası Ekrem Bey’in kızına desteği orada da devam eder:

“Yaşamının belki de en önemli dönüm noktasındasın. Buradan öteye, kendi ayaklarının üzerinde atacaksın adımlarını. Yanında biz olmayacağız. Ama desteğimiz, sonsuza kadar sürecek. Bugüne kadarki çizgin, yanlış yapmayacağının göstergesi... Bizim biricik kızımızsın sen. Yüzün hep böyle gülsün isteriz. Olumsuzluklar, engeller senden uzak dursun... Ama hayat bu! En akla gelmedik

durumlarla karşılaşabilirsin. Unutma, şartlar ne olursa olsun, her zaman yanındayız...” (ED s.20-21).

Eylül de buna binaen içinden şöyle geçirir: “Minnetle bakıyorum yüzüne. Benim için ilk değil söyledikleri. Ama, böyle önemli bir dönemeçte onun ağzından bir kez daha duymak içimi ferahlatıyor.” (ED s.21). Eylül’ün ailesine güveni tamdır. Ancak yanlış bir arkadaşlık neticesinde Eylül uyuşturucuya alışı, intihara kalkışı. Fakat, ailesi tarafından kurtarılır. Hastaneden çıktıktan sonra Eylül, ebeveynlerinin sıkı takibine alınır, onların ilgi ve sevgisiyle yeniden hayata sarılır. Böylelikle yazar, Eylül’ün atlattığı badireler nedeniyle ailenin, çocuğun hayatında önemli bir yere sahip olduğunu okuyucusuna hissettirmiştir. (Vural, 2017:28). Romanda bir de Dünya’nın ailesi vardır. Bu aile Eylül’ün ailesinin tam zıddı olacak şekilde kurgulanmıştır. Dünya, annesi Şahika Hanım ve babası Tuncer Bey’den istediği sevgi ve şefkati hiçbir zaman görememiştir. Şahika Hanım eşini, genç bir adamla aldatmış; Tuncer Bey ise eşini ve aşığını aynı evde yakalayınca karısıyla boşanmışlardır. Şahika Hanım, kızının kendisine ve genç aşığına ayak bağı olacağını düşünüp velayetin eski eşi Tuncer Bey’e verilmesini sağlar. Tuncer Bey ise kızının ona eski eşini hatırlattığı duygusuna kapılarak Dünya’yı babaannesine emanet eder. Kadıköy’deki babaannesine bakımı için emanet edilen Dünya, babaannesi tarafından “El bebek gül bebek, ana baba sıcaklığından yoksun kalmışlığını onarmak istercesine, özveriyle” (ED, s.55) büyütülse de ebeveynlerinin ilgisinden uzak, problemli bir genç kıza dönüşür. Sonunda da aradığını uyuşturucuda ve yanlış arkadaşlıklarda bulduğunu düşünecektir. Dünya ailesiyle ilgili olarak;

“Uzunca bir süre adımı bile anmamışlar. Babamı, içini rahatlatmak için olsa gerek, arada bir eli kolu dolu, babaannemin evine gelen bir yabancı gibi anımsıyorum. Zaman içinde, babaannemin de telkinleriyle, baba kimliğiyle bütünleştirmeye çalıştığım, yavaş yavaş ısınmayı başardığım zavallı bir yabancı... Annem ortada bile yoktu zaten.” (ED, s.55). diyerek anne ve babasına bakışını yansıtır.

Eylül daha sonra, kaldığı bir evi olmasına rağmen öğrenci yurdunda barınan Dünya ile karşılaşp arkadaş olacak, ancak onun uyuşturucu bağımlısı olduğunu öğrenecektir. Bu durumda ise düşüncelerini şu cümlelerle ifade etmiştir: “Kızmaya çalışsam da kızamıyorum. Onu bu noktaya getiren nedenlere lanet ediyorum yalnızca. Çevresinde kim varsa, hepsini suçluyorum; annesini, babasını, ciciannesini, cici babasını, kardeşlerini, nişanlısını; hatta kendimi...Herkesin az ya da çok payı var bu sonuçta. En masum olan, Dünya’yımış gibi

geliyor bana.” (ED s.167-168). Eylül, Dünya’nın madde bağımlısı olmasındaki en büyük suçu ailesi ve yanlış arkadaşlık ilişkilerinde aramaktadır.

Canan Tan aynı adlı romanında yanlış kişilerle arkadaş olmanın, insanı olumsuzluklara sürükleyeceği vurgusunu Eylül – Dünya ve arkadaş çevreleri üzerinden yapmıştır. Mesela Eylül, Dünya ve arkadaşlarından görerek alıştığı eroin hakkında şu yorumu yapmıştır:

“Böyle bir tabloyu yaşayacağımı aylar öncesinde söyleselerdi, gülüp geçerdim. Uçurumun eşiğinden dönen, şu anda da aynı uçurumun ne kadar uzağında olduğunu kestiremediğim Dünya; beni yoksunluk krizinden kurtarıyor; ardından da “Bu sana ders olsun!” diyebiliyor... Dünya’yı bu âlemden uzaklaştırma savaşı veren ben ise, eroin batağının dibine vurup ancak onun sayesinde düze çıkabiliyorum. (ED/277-278).”

Canan Tan’ın aile içerisinde özellikle baba-kız ilişkisini ele aldığı bir romanı da İz isimli eseridir. Verda, kendi ayakları üzerinde duran, sorumluluk sahibi, genç bir avukattır. Ancak anne ve babasının mutsuzluğunu kendi varlığına bağlamaktadır. Ebeveynlerinin kendisi dünyaya geldiği için mutsuz evliliklerini sürdürmek zorunda kaldıklarını şu şekilde ifade eder:

“Annem, babam ve ben... Bizi aile yapan üçgenin hiçbir zaman uyumlu bir bütün oluşturmadığını çok sonraları fark edebildim. (...) Ailemizde yaşanan, yıllar yılı aynı inat, kararlılık ve yeknesaklıkla süren çatırtıların ardından konulan son noktanın tüm vebalini yalnızca annemin ya da babamın omuzlarına yüklemek haksızlık olur. Suç ve hata aramak bile anlamsız aslında. Eğer bir suç ve suçlu vardysa, herkesten çok ben suçluydum. Dünyalarının merkezi bendim çünkü, gözbebekleriydim ikisinin de. Sırf benim için, biricik kızları Verda için katlandılar onca yıllık işkenceye. Kıyamadıkları, gözünün içine baktıkları biriciklerini de aynı işkenceye mahkûm ettiklerinin farkında bile olmadan...(İ, s.23)

İz romanının merkezî kişisi Verda’nın anne ve babası, evli kaldıkları süre boyunca hep anlaşmazlıklar yaşamış ancak kızları üniversiteyi kazanıncaya kadar boşanma kararı almamışlardır. Boşandıktan sonra da Verda, yıllarca annesi Semra’nın etkisinde kalmış ve babası Vedat Bey’i hiç aramamış, onunla iletişime geçmemiştir. Ancak Vedat Bey’in intiharından sonra onun yaşadığı yeri görmüş ve kendi oğluna yani torununa hasret olduğunu anladığı vakit, annesi Semra Hanım’a öfkesi oldukça artmıştır. “Çok özledin beni ha! Diye bağırdım. Çok özledin... Dinle o zaman. Babam da çok özlemişti beni. Deliler gibi... Öldü. Bana hasret gitti.” (İ, s.175). Yazar, bu romanında anne ve babanın arasında yaşanan

sorunların daha sonra bile olsa çocukları şiddetli bir şekilde etkileyeceği hususunu kişiler arası ilişkileri yansıtarak dile getirmiştir.

Yine, İz romanında Semra Hanım'ın eşi Vedat Bey'den altı yaş büyük olması, bu yüzden de onunla evlenirken sürekli kıskançlık yaşayacağı duygusu anlatılır. Kıskançlıkla ilgili bu durumu alevlendiren kişi ise Semra Hanım'ın yardımcısı Zişan Abla'dır. "Ayağını denk al Semra! Dünya yakışıklısı bir adamla evleniyorsun. Yapacağı yoksa bile çevresi zorlar böylesini. Gözün üstünde olsun." (İ, s. 29).

Aile ilişkilerine değinilen bir başka roman ise yazarın son romanı Sızı'dır. Annelik kavramının farklı yönlerinin işlendiği romanda eserin merkezî kişisi Efsun adlı genç kadındır. Efsun senelerce annesine hasret kalmış, okula başlayıncaya kadar anneannesini annesi sanmış ve ona bir süre anne demiştir: " Hem anası hem babası sağ ama hem öksüz hem de yetim bir çocuk! Gözlerimi dünyaya açtığım anda, boynu büküklerden yazılmıştı kimlik haneme. Ömrüm boyunca kimselere boyun eğmedim ama hiçbir zaman gerektiğince dik tutamadım o boynu." (S, s.54) Annesini hiç tanımayan Efsun kendisi anne olduğunda ise çocuğuna tüm şefkati ve ilgisi ile yaklaşmıştır. Efsun'un teyzesi ve anneannesini ise yazar tarafından örnek anne modeli olarak gösterilmiştir.

Canan Tan'ın Başbozuk Sevdalar adlı eserindeki Şiir isimli genç kadın ise babasız büyümenin zorluğunu hayatı boyunca yaşamıştır. Babasızlığın yarattığı boşluğu, lise çağlarında kendisinden otuz yaş büyük edebiyat öğretmenine duyduğu hislerle doldurmaya çalışsa da bunun hata olduğunu kısa sürede anlayacaktır. Yazar, *Babasız Büyümüş Kızlar* başlığı altında bu hususu da Şiir'in düşünceleriyle şöyle açıklamıştır: "Babasız büyüme, yaşam boyunca bir yanı eksik olmaktır. Dışarıdan bakıldığında güçlü, ama içten içe kırılğan ve naiftir babasız kızlar. Bilinçaltında, karşılaştıkları her erkekte kaybettikleri baba figürünü ararlar ve o özellikleri taşıyan erkeklere aşık olurlar." (BS, s.217).

Anne ve babası, Şiir henüz on dört yaşındayken ayrılmıştır. Ayrılma kararı ise Şiir'in doğum gününden hemen sonra ona söylenmiştir. Şiir'in babası, karısını başkasıyla aldatmış ve bu karar hemen alınmıştır. Bu olaylar Şiir'in hayata bakışında olumsuz değişikliklere sebep olmuştur. Bu yüzden kendisi de sağlıklı ilişkiler kurmakta zorlanmıştır. Ancak, üniversite yıllarından beri yakın arkadaşı olan Eda ile dostluğu hep sürecek ve Eda, Şiir'i her zaman

destekleyecektir. Bu arkadaşlık ilişkisi de yazarın, ‘güçlü dostluklar kişileri her zaman ayakta tutar’ fikrini savunduğu bir örnek olarak gösterilebilir.

Canan Tan’ın insanlar arasındaki dostluğa vurgu yaptığı bir başka eseri de Hasret’tir. Nitekim romanda Tacettin, Artin ve Aris arasında güçlü bir arkadaşlık ilişkisi mevcuttur. Farklı milletlerden olmaları aralarında problemlere yol açmamış, aksine birbirlerine ellerinden geldiğince destek olmaya gayret etmişlerdir. Hatta yıllar sonra Tacettin, oğluna Aris sayesinde kavuşmuştur.

Canan Tan’ın, bahsi geçen Eroinle Dans, İz, Sızı, Başıbozuk Sevdalar ve Hasret adlı romanlarında aile ve arkadaşlık ilişkilerine özellikle yer verilmiştir denilebilir.

2.3.1.3. Töre ve gelenekler

Türk Dil Kurumunun Güncel Türkçe sözlüğünde “töre” kelimesinin ilk *anlamı* “Bir toplulukta benimsenmiş, yerleşmiş davranış ve yaşama biçimlerinin, kuralların, görenek ve geleneklerin, ortaklaşa alışkanlıkların, tutulan yolların bütünü; âdet, ayin”³⁶ şeklindedir. Türk edebiyatında ise töre, daha çok toplumcu gerçekçi edebiyatla bağlantılı olarak köy romanlarında ele alınmıştır. Ayrıca, köylerden kentlere göçün artması ile bu eğilim de değişkenlik göstermiştir. Şehre yeni gelmiş ve şehir hayatına adapte olmaya çalışan insanlar, süregelen yaşam tarzlarını, kültür ve alışkanlıklarını bir anda değiştirememiş ve uzun soluklu bir süreçte törelerini devam ettirmeye çalışmışlardır. Bu noktadan bakıldığında töreyi ele alan eserlerin köy romancılığının bir uzantısı olduğu söylenebilir (Yiğitoğlu, 2019:59).

Canan Tan’ın özellikle Pembe ve Yusuf, Piraye adlı romanlarında töre olgusunu ele aldığını söylemek mümkündür. Piraye aynı fakülteden arkadaşı Haşim ile nişanlanır ve gelin olarak Diyarbakır’a gider. Çermik Beyi, Kenan Ağa’nın oğlu olan Haşim Artukoğlu, törelerin baskın olduğu varlıklı, geniş ve iktidar sahibi bir aileye mensuptur. İstanbul gibi büyük bir şehirden Diyarbakır’a, törelerin hüküm sürdüğü bir aileye gelin olarak gelen Piraye’nin yaşadıkları, romanın ikinci bölümünde ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Düğün merasimindeki geleneklerden erkek çocuk baskısına kadar birçok husus

³⁶ İlgili bağlantı için bkz. <https://sozluk.gov.tr/tore> (21.03.2024).

romanda yer alır. Piraye'nin bu yeni dünyadaki hikâyesi hüznü bir şekilde neticelenir (Yiğitoğlu, 2019:63).

Piraye romanında kumalık meselesine de değinilmiştir. Kuma teması, bir aşk hikâyesinin anlatıldığı bu romanda törelerin devreye girmesiyle ortaya çıkan toplumsal bir gerçektir: “Tut ki bıraktım hapları. Ve çocuğum olmadı. Ne yaparsın böyle bir durumda?” “Ben bir şey yapmam,” diye gülüyor. “Ama büyüklerim için garanti veremem. Hemen üstüne kuma getirirler. Hem de hiç gözünün yasına bakmadan...” (P, s.334). Piraye'den beklenen erkek torun gelmeyince Haşim'in ailesinin çözümü ise bir kuma bulmak olur. Haşim, ailesine karşı çıkamaz ancak Piraye böyle bir durumu kabullenip yerinde duracak bir kişiliğe sahip değildir. Piraye'nin üst komşularından Bekir Bey de eşinin üzerine kuma getirmiştir.

Kumalık konusu haricinde Piraye'de gelenekler ve bunların uygulanışı da önemli yer tutmaktadır. Piraye'nin ailesi, İstanbul'un en gözde yerinde yaşayan, maddi durumları iyi olsa da geleneksel bir anlayışa sahip olan bireylerden oluşmaktadır. Büyük kızlarının erken yaşta, onaylamadıkları bir evlilik yapmasıyla bütün baskılarını Piraye üzerinde kurarlar. Annesi Piraye'nin şiir kutusunu bulduğunda onun Arif'le sevgili olduğunu düşünür. Burs alan bir öğrencinin ileride devletin gönderdiği yerlere gitmek zorunda kalacağını söyleyerek Piraye'yi bu ilişki konusunda uyarmaya çalışır. Piraye, ailesinin daveti üzerine Haşim'i yemeğe çağırır. Haşim, Diyarbakırlı bir ağanın oğludur, geleneklere uymalıdır (Şahin, 2023:130). Bu hususta önce Piraye'yle konuşup ona yapılacaklar konusunda ona bilgi verir. “Karşımda görmüş geçirmiş, yasını basını almış biri var sanki. Nişanın kız tarafına ait olduğunu ben de biliyorum. Seçimi bize bırakmakla; ailemi, böyle bir yükün altına girmeye zorunlu kılmaktan kaçındığını gösteriyor. Hâşim'e özgü, ince bir davranış daha...” (P, s. 147). Özellikle kız isteme töreni, nişan ve düğün gelenekleri romanda yer almıştır. Kız isteme töreni için Haşim ve ailesi Diyarbakır'dan gelirler. Piraye'nin evinde de misafirleri iyi ağırlamak için telaşlı bir koşturmaca vardır: “İlk olarak Lamia Hanım'a uzatıyorum tepsiyi. Eliyle kocasını gösteriyor. Önce ona vermelisin, der gibi.” (P, s. 167). “Diyarbakır'ın hasır bileziği,” diyor Latife hala. “Oralarda bu bileziğe sahip olmayan gelin, gelinden sayılmaz.” (P, s. 169). Piraye, nişan töreninde ise bir aşiret gelini olmanın etkilerini görecek: “Lamia Hanım, kutlamasının ardından, Naran'ın elinde tuttuğu çok sayıdaki kutuları, kendi belirlediği sıraya göre tek tek açıp; kollanma, boynuma, göğsüme bir şeyler takmaya başlıyor. ‘Dal’ dendiğini sonradan öğreneceğim, Diyarbakır işi elmas broş;

zincirler, gerdanlıklar; telkâri, burmalı, inceli kalınlı bilezikler...” (P, s. 174). Düğün hazırlıkları sırasında yine adetler ön plandadır ve hepsine uyulmuştur. İmam nikahının olduğu günde Piraye’nin daha önce rastlamadığı bir şey daha karşısına çıkmıştır: “Sembolik bir miktar olmalı, diye düşünürken; Kenan Bey yardımına yetişiyor. ‘İki yüz altın, diyelim.’ Bana son derece gülünç gelen bedel saptamasından sonra, karı koca olduğumuzu söylüyor hocamız.” (P, s. 258). Düğünden sonra ise bazı gelenekler göze çarpar:

“Gelinin yedisi, yani gerdeğin üzerinden geçen yedinci gün çok önemlidir bizde. İkinci bir düğün de diyebilirsin buna. Ya da gelinin yüz akının kutlanması... Eş dost, akraba; düğüne gelen, gelmeyen herkes çağrılır. Geline mutluluk dilemek için toplanılır, yemekler yenilir, kadın kadına doyasıya eğlenilir. İlginç. Ama bu tür ilginçliklere çoktan alıştım artık.” (P, s. 275).

Törelere hâkim olduğu bir coğrafyada, erkek torun beklentisi mutlaka vardır. Burada gelenek adı altında belki bu husus da gösterilebilir: “Ne haliniz varsa görün,” diyor. ‘Yalnız, bilmiş olun ki, Artukoğlu namını yasatacak bir oğlunuz olmadıkça, yüzünüzü yerden kaldıramazsınız!’ (P, s.297). Piraye ve Haşim’in kızları Dicle dünyaya geldiğinde bebeğe ad verme töreni gerçekleşir. Bu da toplum içindeki geleneklerden biridir: “Ezan okunurken, üç kez sesleniyor kulağına. "Dicle... Dicle... Dicle..." (P, s. 356). Romanda yeni doğan bebekle ilgili tüm geleneklerin uygulandığı görülür. Örnek olarak; “Bebeğin ilk yıkanması geleneği bu işi de tören havasına sokuyor Lamia Hanım. Hamam tasının içine altın liralara, nazar boncukları atıyor. Tastaki suya dualar okuyor. Dicle'nin basından aşağı, bu okunmuş suları döküyor.” (P, s. 359). verilebilir.

Pembe ve Yusuf ise Piraye adlı esere göre daha orta sınıf bir aileyi konu almıştır. Törelere, bu ailede de hüküm sürer, hatta törenin ceza yönü en ağır şekliyle bu romanda vardır. Pembe ve Yusuf’un anneleri Keder’in doğumuyla başlayan roman, yaklaşık yarım asırlık bir süreyi konu edinir. Her ne kadar adı sadece bir kez zikredilse de romandaki ana mekân Diyarbakır’dır. Yazar bir röportajında bu konudaki hassasiyetini şöyle dile getirmiştir:

“Bu kitabımın sadece tek bir yerinde “Diyarbakır” lafını geçirdim. Bunu bilerek yaptım çünkü kitabımda mekân kavramına yer vermek istemedim. Yaptığım tasvirlerle birebir aynısını yansıttım ancak adını koymadım. Çünkü bir kişi ya da bir yeri kötü göstermek istemiyorum. Diyarbakır’ı da çok seviyorum (Serçek Biroğlu, 2014).

Keder istenmeyen bir çocuk olarak dünyaya gelmiştir. Törelere hâkim olduğu bir aileye doğan bu kız çocuğu henüz çocuk yaştayken evlendirilmiş ve çocukları olmuştur. Daha sonra kocası ile birlikte İstanbul'a göç etmişlerdir. Romanın ismindeki Pembe ve Yusuf, Keder'in çocuklarıdır. Keder'in ailesi Pembe'yi istemediği bir insanla evlendirmek ister ancak Pembe kendi istediği kişiye kaçır. Bu durumda, hazin bir son da Pembe'yi beklemektedir. Aile, namusunu temizlemesi için Pembe'nin kardeşi Yusuf'u seçmiştir.

Bu romanda da kumalık konusu da işlenmiştir. Özellikle Anadolu'nun doğusunda oldukça fazla rastlanan, bir çocuk ya da doğmuş bebekler varsa erkek çocuk dünyaya getiremeyen kadınların üzerinde törelere uygun olarak kuma getirmeyi erkekler kendilerine hak görmektedirler. Roman kişilerinden Servet de Zehra'nın yıllardır beklediği erkek bebeği dünyaya getiremediği takdirde üzerine kuma getireceğini söyler. Onu bu kararından Fatma Hanım caydırır. Erkek egemen ve ataerkil bir zihniyetin dışı yansımalarını Servet'in şu cümlelerinde görmek mümkündür: "Doğuracağı bebek kız olsun, erkek olsun fark etmezdi, üzerine gelecek kumayı çoktan hak etmişti karısı." (PY, s. 24). Keder'in İstanbul'daki komşusu Fidan'ın, kocasına kendi elleriyle çocuk sahibi olmasını sağlayacak bir kadın bulması da çarpıcıdır. İsmail yeni eve yeni bebek gerekir diyerek Keder'den bir çocuk ister. Keder'in itiraz etmeye hakkı yoktur. Çünkü üzerine kuma gelmesinden korkar. "İki oğlum var diye köşesine çekilip oturacak adam mıydı İsmail? Hele bir fırsatını yakalasın... Gözünün yaşına bakmadan bir değil iki kuma getirirdi Keder'in üstüne." (PY, s. 139).

Canan Tan'ın romanlarında töre ve geleneklerin işlenişi en çok bu iki romanda mevcuttur, denilebilir.

2.3.1.4. Bireysellik

Canan Tan romanlarında işlediği bir başka konu ise özellikle eserlerindeki merkezî kadın tiplerinin bireysel özgürlüklerine oldukça düşkün, haklarını korumak adına sürekli mücadele içinde bulunan kişiler olmalarıdır. Lâkin, yazar romanlarındaki olayları da bu kadın tiplerine göre şekillendirmiştir. Kahramanlar, kendilerini öyle olaylar içinde bulurlar ki sürekli bireysel özgürlüklerini koruma mücadelesi içine girerler.

Romanlarının merkezine genellikle güçlü kadın tiplerini yerleştiren Canan Tan'ın bu başlık altında değerlendirilebilecek ilk romanı Hasret'tir. Eşini erken yaşta kaybeden Omorfia,

hayatını idame ettirmek ve kızına bakmak için hep çalışmıştır. Omorfia'nın kızı Patricia bir Türk gencine, Tacettin'e âşık olduğunda genç çiftin arkasında durarak onları korumaya gayret etmiştir. Kızının Tacettin'den bir erkek çocuğu dünyaya geldiğinde sadece torununu kabul edeceklerini söyleyen Fatış Hatun'a: "Gözleri çakmak çakmak, Ali'yi kabul edecekler ha! diye haykırdı. Lütfetmişler! Şunu bilin ki hiç kimsenin gücü Ali'yi bizden koparmaya yetmez Tacettin Efendi! Omorfia'yı yabana atmayasınız! Kızıma koca, torunuma baba olurum ben." (H, s. 122) diyerek cevap vermiştir. Kendini her zaman güçlü olmak zorunda hisseden Omorfia, "Sırdaştı gece... Kimselere göstermediği, en yakınlarından bile gizlediği gözyaşlarını gecenin kuytu karanlığıyla paylaştı saatler boyu. Güçlü olmak, olduğundan da güçlü görünmek zorundaydı." (H, s. 144) diye düşünür.

Romanda kendi bireyselliğini en çok savunan ikinci kişi, İstanbul'da ailesiyle yaşayan ve Tacettin'e de eş olan Behire'dir. Behire, kendisine talip olan Tacettin'in adını duyduğunda "Ben baba zoruyla evlenecek kız değilim" (H, s.110) diyerek önce Tacettin'i reddetmiştir. Daha sonra ise genç adama olumlu dönüş yapar. "Yazarın bu romanında ve diğer romanlarında büyük şehirlerde yetişmiş kadın kahramanları kendi kararlarını veren ve uygulayan kişilerdir. Özgürlüklerinin önünde kurulacak olan engellerle savaşırlar"(Şahin, 2023:38).

Popüler romanların genel özellikleri arasında orta gelir ve bu gelir sahibi kitlenin seviyesine hitap eden konuların seçilmesi yer alır. Ancak, Canan Tan'ın romanlarının bu noktada diğer popüler romanlardan ayrılan yönü, roman kişilerinin halktan ve kadere boyun eğen, bu yaklaşımla hareket eden kahramanlardan çok, kendi ayakları üstünde durmaya çalışan ve iyi eğitim almış kadınlardan seçilmiş olmalarıdır (Şahin, 2023:55). Canan Tan, güçlü ve bireyselliklerini arayan kadınları, roman kahramanlarının duruşu üzerinden anlatmaya gayret eder.

Canan Tan'ın yine bu başlık altında değerlendirilebilecek bir başka romanı ise Yüreğim Seni Çok Sevdi isimli eseridir. Romanın merkezî kişisi Aslı iyi bir eğitim almış çalışkan, genç bir kadındır. Maddi olarak zengin bir aileden gelen Aslı, üniversiteyi kazandığı ilk yıl babasının araba alma fikrine karşı öğrenciliğini yaşamak istediğini vurgulayarak şunları söyler: "Annemle beraber sıfırdan başlayarak dişinizle tırnağınızla edindiğiniz malvarlığına olsa olsa saygı duyabilirim. Ama izin ver, bunlar özelimizde kalsın" (YSÇS, s. 15). Aslı ve Murat'ın sevgililiklerinin ilk zamanlarında yazar, Aslı'nın kısıtlanmaya karşı tepkisini de şu

şekilde dile getirir: “Dilediği gibi, şarkılarını özgürce söyleyebiliyor artık Murat. Ne yazık ki bu, benim özgürlüğüme indirilen amansız bir darbe anlamına geliyor” (YSÇS s. 27). Aslı karakteri, romanın sonuna kadar bireysel özgürlüğünü korumak adına hep mücadele etmiştir.

Canan Tan’ın, kendi bireyselliği peşinde sürekli güçlü durmaya çalışan bir başka kadın kahramanı ise Başıbozuk Sevdalar romanındaki Şiir’dir. Çocukluğu çeşitli sorunlarla baş etmekle geçen ve anneannesi tarafından yetiştirilen Şiir, roman boyunca kendi başına yetebilmenin yollarını aramaya çalışmıştır.

Canan Tan’ın, daha sosyal sayılabilecek ve toplumsal-acıklı popüler roman³⁷ kategorisinde değerlendirilebilecek bir eseri olan ve ön planda töre konusunu ele alan Pembe ve Yusuf romanında da Keder ve kocası İsmail, İstanbul’a taşındıktan sonra hayatlarına Fidan isimli bir kadın girer. Güçlü ve mücadelecı bir kadın olan Fidan, Keder ile arkadaş olur ve Keder onunla iletişim içinde oldukça fikirleri değişime uğrar. Keder, babasının öldükten sonra İstanbul’daki annesine gitmek için kocası İsmail’den izin isteme konusunda tereddüt ederken Fidan ona cesaret veren şu sözleri söyler: “İzin almak yok artık! Bundan sonra böyle... köle misin sen? Haber vermek var, izin istemek yok!”(s. 190). Romanda Keder’in bireysellik arayışı vardır lakin bunu toplumsal baskılar nedeniyle asla başaramamıştır.

Bireysellikten bahseden bir başka roman ise Piraye’dir. Piraye adlı genç kadın Diş Hekimliği Fakültesi mezunu, bilinçli bir ailede yetişmiş, ufku geniş, zeki biridir. Yapılan haksızlıklara hiçbir zaman boyun eğmemeyi yeğlemiş, geleneksel kurallara karşı çıkan bir duruş sergilemeyi seçmiştir: “Ama artık biliyorlar. Evlerinin bir odasına kapatacakları, tüm dünyası o odayla sınırlı, uysallık ve söz dinleme konusunda Hâşim’e benzer bir gelin olamayacağımın bilincindeler.” (P, s. 218).

Piraye’nin ablası Hatice, mutsuz bir evliliği yıllarca sürdürmüştür. Bunu yapmasının nedeni ise kendi ekonomik özgürlüğünün, bir mesleğinin olmayışıdır. Romanın sonuna doğru bu anlayışı kıran Hatice; "Çalışacağım," diyor ablam. "Kendi işimi kuracağım," diyor.

³⁷ Hemen hemen her popüler roman türünde sosyal motifler mevcuttur. Hatta popüler aşk romanlarında temel bir öğe olarak “acı çeken aşıklar” ve “acıklı olayları” da görürüz. Burada vurgulanmak istenen “toplumsal” ve “acıklı olma” öğelerini öne çıkaran ve romanı bu öğeler üzerine kuran türdeki romanlardır. Bu türdeki romanların yapısı, üslubu ve motifleri de diğer popüler romanlardan farklı değildir. Ancak bu romanlar, verdikleri mesajlar ve oldukça dramatik konuları nedeniyle toplumsallığı ve acıyı ön plana çıkarmış ve bu şekilde adlandırılmışlardır. Bu tür romanların en meşhuru ise Fransız yazar Xavier de Montepin’in “Ekmekçi Kadın” adlı eseridir. (Sağlık, 2010: 142-143).

"Anaokulu açacağım. Yaz sonu hazırlıklara başlıyoruz. Babamla..." (P, s.334) sözleri ile artık güçlü ve kendi bireyselliğini kazanmaya hazır bir kadın olarak karşımıza çıkar.

Canan Tan'ın Piraye, Hasret, Yüreğim Seni Çok Sevdi, Pembe ve Yusuf ve Başıbozuk Sevdalar adlı romanlarında kadının özgürlük arayışı konusu anlatılmıştır denilebilir.

2.3.1.5. Türk – Yunan mübadelesi ve göç

Canan Tan'ın, merkezine bir aşk hikâyesini yerleştirerek Türk – Yunan Mübadelesi'ni konu edindiği tek romanı Hasret isimli eseridir. Yazar, bir dönemin tarihî panoramasını (1923 Türk-Yunan Mübadelesi, Cumhuriyetin ilk yılları, İkinci Dünya Savaşı yılları gibi) gerçek bir öykü, tarihî kaynaklar ve belgeler üzerinden hareketle bir roman kurgusu içinde anlatmıştır. Eserde, 1923'te imzalanan Türk- Yunan Mübadele Sözleşmesi ile değişen hayatlar; göç ve aşk temi etrafında şekillendirilerek anlatılmış ve ortaya aksiyonel niteliğin de ağırlıkta olduğu, kısa sürede okunabilecek, sürükleyici bir roman çıkmıştır. Eser, ilk başta bir aşk ve hasret hikâyesi olarak değerlendirilse de roman ilerledikçe tarihî olayların da eserde ne denli etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Keskin'in tanınmış ailelerinden birine mensup olan Tacettin ile yine Keskin'de yaşayan Patricia'nın ilişkilerinin başlamasıyla genç çift, aslında engel ve sıkıntılarla dolu bir yola çıkmışlardır. Sonrasında yaşanacak tarihî mübadele olayı ile ikisinin de yolları ayrılacak ve her ikisi de yeni bir hayat kurmaya gayret edeceklerdir. Ancak içlerinde yaşadıkları hasret, hüznün ve ayrılık duyguları onları hayatları boyunca bırakmayacak ve yeni olayların doğmasına sebep olacaktır.

Roman üzerine yapılan akademik değerlendirmelerden birinde Fatih Sakallı, eserin sağlam bir kurgusu olduğunu, romanın konusu kadar mekânları ve şahıs kadrosunun da gerçekçiliğini, mübadillerin yaşadığı tüm sıkıntı ve insani olguların sahici bir şekilde anlatıldığını, ayrıca üslûbun da samimi, olduğunu vurgulayarak Hasret'in son dönemde yazılan en iyi mübadele romanlarından biri olduğunu belirtir (Sakallı, 2015a: 33). Türk-Yunan Mübadelesi'nin Türk romanına yansımaları ile ilgili olan başka bir incelemede ise Canan Tan'ın Hasret adlı romanında "mübadelenin birçok cephesine eğildiği" (Doğan-Üstün, 2016:153). vurgulanmıştır.

Cumhuriyet Kitap ekinde Elif Tanrıyar, Hasret romanını tanıttığı³⁸ *Suyun İki Yanında Süren Özlem* adlı yazısında “hikâyeyi zenginleştiren en dikkat çekici özellik ise kuşkusuz Tan’ın Anadolu gelenek ve göreneklerini bütün zenginliği ve detayları ile anlatması” (Tanrıyar, 2013:6) yorumunu yapmıştır.

Her edebî yapıt, kendisine has bir zihniyetin ürünüdür. Hasret, 2000’li yıllarda kaleme alınmıştır. Fakat içinde anlatılan olaylar tarihî nitelik taşıdığından, eserdeki hâkim zihniyeti, bu tarihî olaylarla bağdaştırarak açıklamak yerinde olacaktır. Romana yön veren, olayların seyrinin değişmesine neden olan en önemli tarihî olay Türk- Yunan Mübadelesi³⁹dir denebilir.

Göç olgusu (halkların geniş kitleler hâlinde yer değiştirmesi), tarihî süreç içinde insanlığı sosyal, psikolojik, ekonomik yönden en fazla etkileyen olaylardan birisidir. Göçler, tarih sahnesinde ilk etapta tek yönlü olarak karşımıza çıkmıştır. Fransız İhtilâli’nden sonra ulus devletlerin ortaya çıkması ile göçler bir nevi “mübadele” hâlini almış, yani “tek yönlülük” ten çıkarak “iki yönlü” kategoride de görülmeye başlanmıştır. Karşılıklı olarak iki halkın yer değiştirmesi, yani mübadele kendi tarihimizde de önemli bir sürecin halkası olarak yer alır. 30 Ocak 1923 tarihinde Lozan’da Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan “Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi” sözleşmesiyle “İstanbul dışındaki Türkiye topraklarında yerleşmiş Rum- Ortodoks Türk uyrukları ile, Batı Trakya dışındaki Yunanistan topraklarında yerleşmiş Müslüman Yunan uyruklarının 1 Mayıs 1923’ten başlayarak zorunlu mübadelesi (değiş-tokuş) söz konusu olur” (Arı, 2003: 1). Bu mübadele ile edebiyatta da pek çok hüznü hikâye karşımıza çıkacaktır. “Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi belki de dünyadaki en acıklı göç olaylarının başında gelir. Bu mübadeleye maruz kalan insanların yaşamış oldukları maddi ve manevi zararlar, mübadeleden ölene kadar yaşadıkları duygusal yıkım, ülke edebiyatlarına farklı şekillerde yansımıştır” (Sakallı 2015b: 103).

³⁸ Radikal Kitap’ta Ayça Örer’in Hasret romanını tanıttığı ve yazarla kitap hakkında yapılan bir başka söyleşi için bkz. “Bu Tam Bir Hasret Öyküsü” (22 Mart 2013: 10). Yazarın “en çok emek verdiğim kitabım” (Ünalan, 2013:44) dediği Hasret ile ilgili olarak Vatan Kitap’ta İpek Ceylan Ünalan ile yaptığı röportaj için de Bkz. “Mübadeleyle Ayrı Düşen Âşıklar” (Mart 2013: 44).

³⁹ Türk- Yunan Mübadelesinin canlı tanıkları olan mübadillerle yapılan röportajlardan oluşan iki kaynak kitap için Bkz. 1-İskender Özsoy (2007).*Mübadelenin Öksüz Çocukları*, İstanbul: Bağlam Yayıncılık. (Kitap, 5Aralık 2003-22 Aralık 2006 tarihleri arasında çeşitli yayın organlarında yayımlanmış röportajlardan oluşmaktadır.) 2-İskender Özsoy (2007).*İki Vatan Yorgunları* (Mübadele Acısını Yaşayanlar Anlatıyor) İstanbul :Bağlam Yayıncılık. (Kitap, 26 Kasım 1999- 8 Ekim 2003 tarihleri arasında çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış röportajlardan oluşmaktadır.) Yine mübadeleyi tarihi ve edebi çerçeveden değerlendiren bir başka eser için bkz. 100. Yılında Mübadele (2023). (Ed. Prof. Dr. Fatih Sakallı-Öğr. Gör. Kamil Parın, İstanbul: İhlamur Yayınları).

Hasret'te de aileleri tarafından etnik ve dinî yönden evlilikleri uygun görülme- yen iki âşığın (Tacettin ve Patricia) mübadele ile tamamen ayrı düşmeleri anlatılmış, böylece roman baştan sona bir hasret hikâyesine sahne olmuştur.

Romadaki zihniyeti etkileyen tarihî mübadele olayı dışında söz ettiğimiz gibi etnik ve dinî yönden farklı olan iki milletin de karşı karşıya gelmesi söz konusudur: Türkler ve Rumlar. Bu karşılaşma aşk ve göç temalarını besleyen en önemli niteliktir. Bu temaları oluşturan karşılaşmaya ait tavrı ise Hasret'te şu satırlardan okumak mümkündür: "Omorfia'nın kızına âşik olması ve henüz tanışma aşamasında da olsa bir ilişkiye başlamış olmaları, yeterince belalı bir durumdu. Tacettin'in mensup olduğu bey ailesi bu durumdan haberdar olunca kıyameti düşünmek bile istemiyordu Aris" (H, s.37). Yine romanda, Tacettin'in, arkadaşları Aris ve Artin ile diyalogları o dönemde Keskin'de birlikte aynı topraklarda yaşayan Türk ve Rumların zihniyetlerini, sosyal bakış açılarını yansıtmaları bakımından önemlidir:

"-Sen hiç Müslüman olmayan bir kızla ya da kadınla evlenmiş Müslüman bir erkek gördün mü şu Keskin'de?

-Görmedim. İlk evlenen ben olurum. Ne var bunda?

-O kadar kolay değil be Tacettin" dedi Artin.

-Neden? Bunca yıldır kardeş gibi yaşayıp gitmedik mi?

-Bayramlarımızı, seyranlarımızı beraberce yaşamadık mı?

-Doğru dedi Aris. Kurban bayramlarında kesilen etleri dağıtırken en önce bize getiren sendin. Paskalya çöreklerimizi koşa koşa size taşıyan da Artin'le ben. Ama farklı dinden biriyle evlenmeye kalkmak meşakkatli iş be arkadaşım" (H, s. 47-48).

Hasret'te Kurtuluş Savaşı öncesinden İkinci Dünya Savaşı'na kadar bir zaman akışı söz konusudur. Bu süreç içinde savaş atmosferi, mübadelenin getirdikleri, roman kişileri üzerinden dönemin sosyal, psikolojik manzarası verilmeye çalışılmıştır.

2.3.1.6. Madde bağımlılığı

Canan Tan'ın, üniversite okumak amacıyla İstanbul' gelen fakat burada yaşadığı yanlış arkadaşlık ilişkileri nedeniyle uyuşturucu bataklığına sürüklenen Eylül adlı genç bir kızın dramatik hikâyesini anlattığı romanının ismi *Eroinle Dans*'tır. Madde bağımlılığı ⁴⁰

⁴⁰"Uyuşturucu (ya da psikoaktif) madde kavramı; genellikle tıp dalında kullanılan bir kavram olmakla beraber, hukuki bir kavram niteliği de taşımaktadır. Yunanca "narke", "uyku" kelimesinden gelen kelime, uyuşturucu etkisi bulunan ve kişide alışkanlık yaratan maddeler için kullanılır. Uyuşturucu maddelere karşı kişide iki tür bağımlılık gelişebilir. Bunlardan ilki: "fiziksel bağımlılık" diğeri ise "psikolojik bağımlılıktır". Uyuşturucu maddeler ya da narkotikler, farmakolojik özellikleri nedeniyle merkezi sinir sisteminde bir uyuşukluk meydana getiren birçoğu ağrı giderici, kişide ruhsal ve fiziksel bağımlılık oluşturan maddelerdir.

gerçeğini çarpıcı bir şekilde anlatan bu roman, yazarın popüler roman çizgisinden ayrılıp metin boyunca önemli toplumsal bir soruna dikkati çektiği tek romanıdır.⁴¹ Eylül’ün ilk defa uyuşturucuyu fark etmesi, arkadaşları Dünya, Emre ve Tolga’nın birlikte çıktıkları akşam olur: “Kalkma zamanının geldiğini düşünürken cebinden küçük, antika görünümlü, yuvarlak bir kutu çıkarıyor Tolga. Kapağını açtığında içinde beyaz bir toz olduğunu görüyorum.” (ED s. 141). Bunu fark ettikten sonra yavaş yavaş uyuşturucu bağımlısı olmaya başlamıştır: “Derin bir solukla içime çekiveriyorum tozu. Burnumun ucunda hafif bir yanma... Gözpınarlarıma yürüyen ince bir sızı... Hepsi bu!” (ED, s. 142). Eylül uyuşturucu maddelere bağımlılık geliştirdikten sonra bu maddenin yokluğunda çeşitli yoksunluk belirtileri göstermeye başlar:

“Göğsümden yukarılara fırlayan yüreğim, ağzımın içinde atıyor sanki. Gitgide hızlanan soluklarım... çevremdeki insanların, önümden hızla geçen trenin penceresinden bana bakar gibi delice devinmeleri. Bedenimin tümünü saran kasılmalar midemde odaklandığında, göğsümün ortasından ağzıma kadar ulaşan bulantının dayanılmazlığı...” (ED s. 152).

Roman ilerledikçe Eylül de tam bir bağımlı olarak karşımıza çıkar. Yüksek dozda aldığı eroinen sonra artık kendini toparlamakta güçlük çeken Eylül, kendine gelmesi ve uyuşturucudan uzak durması gerektiğini anlar: “Aklını başına topla Eylül, diyorum.” (ED, s.306). Eylül daha sonra ailesinin desteği ile bağımlılık tedavisi görerek hayatını mahveden uyuşturucudan tamamen kurtulmayı başarır.

Bunlardan en önemlileri; afyon, morfin eroin, esrar, marihuana, kokain, amfetaminler, sedatifler, hipnotikler ile yapıştırıcı ve çözücülerdir. Tüm dünyada uyuşturucu-uyarıcı maddelerin kullanımı ve alışkanlığının arttığı hakkındaki genel kanıyı, var olan istatistikler de desteklemektedir. Uyuşturucu kullanımında en tehlikeli yaşlar 12-17 arasındır ve 17-25 yaş arasında bağımlı sayısı daha da artmaktadır. Madde kullanımıyla ilgili olarak; cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, kişilik, okul başarısı, aile, sigara ve alkol, maddelerin elde edilebilirliği, arkadaş etkisi ve yaş faktörlerinin etkili olduğu sayılabilir.” (Gökler R., Koçak, R. 2008: 89-90).

⁴¹ Canan Tan madde bağımlılığını işlediği romanıyla ilgili olarak Yeşilay Dergisi’nde yayımlanan bir röportajında kendisine sorulan “neden böyle bir roman çıkarmak istediniz?” şeklindeki soruya “Uyuşturucuya olan ilk ürküntümü çocukluk yıllarımda yaşamıştım. Apartmanımızda çocuk aklımla kendime örnek aldığım kolejli bir kız vardı. Çok güzeldi, gösterişliydi yanı sıra başarılı bir öğrenciydi. Annem o kızın bir uyuşturucu partisinde yakalandığını söyleyip, ‘hayatı mahvoldu!’ dediğinde çok etkilenmiştim. Eczacı oldum. Uyuşturucuyu farklı boyutlarıyla tanıyordum artık. Yazmalıyım. Edebiyat, insanı insana anlatmanın en iyi yoluydu. Herkes bilmeliydi bir adım ötesinde yaşananları. Bu illetin hiçbir ayırım gözetmeden herkese nasıl bulaşabileceğini...” (Yeşilay Dergisi, “Yazmazsam Yaşayamam”, Röp. Sumeyya Olcay, Nisan 2014, s.63). şeklinde cevaplandırır.

Canan Tan, bu romanıyla hem gençlerin içine düştükleri uyuşturucu tuzağına hem de sağlık açısından madde bağımlılığının olumsuz özelliklerine dikkati çekerek okuyucuyu bu noktada eğitme amacını gütmüştür denilebilir.

2.3.1.7. Kadın mahkûmların yaşamları ve cezaevi

Canan Tan'ın hapisanede kalan on dört mahkûm kadının öykülerini bir roman bütünlüğü içinde anlattığı eseri Kelepçe, diğer kitaplarından farklı bir konuyu, cezaevindeki kadınların yaşamlarını ele alır. Gazeteci Ayşe Arman'ın, Tan ile yaptığı röportajda yazara yönelttiği “*kadın suçluları araştırmak ve yazmak nereden aklınıza geldi?*” sorusuna Canan Tan şöyle cevap vermiştir:

“Türkiye’deki kadın suçluluk oranı yüzde üç. Erkeklerle kıyaslanırsa, çok düşük bir oran. 97 erkeğe karşı, üç kadın suçlu! Sadece üç. Ülkemizdeki cinayet faillerinin de yüzde 95’i erkek. Sadece yüzde beşi kadın...Birincisi bu. İkincisi ise yani beni bu kitabı yazmaya iten bir sebep de kadınlar ve erkeklerin cinayet işleme sebeplerindeki farklılık. Erkekler ‘töre cinayeti’ diyor, öldürüyor. “Namusumu temizlemem lazım!” diyor, öldürüyor. “Kafam kızdı” diyor, öldürüyor. “Gözünün üstünde kaşın var” diyor, öldürüyor! Kadınsa genellikle bıçak kemiğe dayanmadan cinayet işlemiyor. Ama tabii evladının üzerinde ona tecavüze yeltenen birini görürse, öldürüyor. O da bir cinnet anı. O anda artık gözü hiçbir şey görmüyor. Türkiye’de erkek de olumsuz şartlandı.” (<https://www.armanayse.com/canan-tan/> erişim tarihi: 29.05.2022).

Canan Tan, bu romanını yazmadan evvel, bilgi sahibi olmak adına özel izin alarak İzmir Aliğa Kapalı Kadın Ceza İnfaz Kurumuna gitmiştir. Burada kadın mahkûmlarla konuşmuş ve gözlem yapmıştır. Yazarın, Remzi Kitap adına yayımlanan bir başka röportajında ise Canan Tan, romanının yazılış sürecinde esere çok emek verdiğini ise şöyle ifade etmiştir:

“Mükemmeliyetçi bir yazar olduğumu söyleyebilirim. Gezip görmediğim, havasını solumadığım yerleri yazmam. Derinlemesine inceleme yaparım. Cezaevinde geçen bir romanı yazarken de o havayı solumam gerekiyordu. Ancak cezaevine giriş nedenim, yalnızca oradaki yaşam şartlarını gözlemlemek içindi. Koşullar, koşullardaki odalar, çeşitli etkinliklerin yapıldığı atölyeleri gezdim. Sabah öğlen akşam yenilen yemek listelerini aldım. Dört duvar arasında nasıl yaşandığını inceden inceye araştırdım. Topladığım verilerin her biri yazdığım öykülerde yerini aldı ve kitabıma gerçeklik kazandı.” (<https://www.remzi.com.tr/kitap-gazetesi/yazarken-hesap-kitap-yapmam> erişim tarihi: 29.05. 2022).

Romanın merkezi kişisi, kocasını öldürdüğü için on altı yıl hapis cezası alan Yeter adlı mahkûmdur. Romanda her kadının hikâyesi kendi ismiyle başlıklandırılmış ve her biri kendi öyküsünü Yeter’e anlatmıştır. Buna göre romanda on dört kadın mahkûmdan bir tanesi

kastın aşılması suretiyle, bir tanesi taksirle, üç tanesi tahrik altında, dört tanesi tasarlayarak (taammüden) cinayetten, bir tanesi tahrik altında cinayete teşebbüsten, iki tanesi uyuşturucu ticaretinden, bir tanesi hırsızlık ve gasptan, bir tanesi de dolandırıcılıktan hüküm giymiştir. Bu kadınlardan ikisinin sorunlarının ruhsal boyutta olduğu ve cezai ehliyetlerinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. İşlenen sekiz cinayetten üç tanesi koca, iki tanesi anne, iki tanesi evlat, bir tanesi arkadaşın öldürülmesi şeklinde açıklanabilir. (Uğurlu, 2016: 108-109)

Canan Tan'ın, cezaevi şartlarını anlatmak için değil de kadınları suça iten sosyolojik ve psikolojik nedenlerin neler olduğunu ifade etmeye gayret gösterdiği eserinde; Yeter, Sultan, Beyza, Esmâ, İlknur, Aysel, Zeyno, Merve, Nimet, Mimoza, Gonca, Kevser, Sevil ve Fatma'nın hikâyeleri üzerinde durulmuştur.

2.3.2. Zaman

Zaman kavramı, romanda bir anlatıcı tarafından anlatılan olayların oluşumundan itibaren sonuçlanmasına kadar geçen süredir. **Nesnel**, **vak'a** ve **anlatma** zamanı olmak üzere üç farklı şekilde incelenir. Türk edebiyatının geleneksel anlatı türleri olan masal, efsane, halk hikâyesi, destan gibi türlerde zaman unsuruna önem verilmez iken roman; gerçek zamandan bahsetmesi dolayısıyla zaman unsuruna önem verilen bir edebî türdür. Bu hususun önemsenmesi ise Türk edebiyatında daha çok Tanzimat döneminden sonra olmuştur denilebilir. (Çetin, 2007:12).

2.3.2.1. Nesnel zaman

Romanda zamanın üç şekilde karşımıza çıktığını belirtmiştik. Bunlardan ilki nesnel zamandır. Nesnel zaman, takvime bağlı olan kozmik zaman dilimini ifade eder. Aktüel, somut, var olan gerçek zaman nesnel zamandır. Dış dünyanın, evrenin, toplumların yaşamış oldukları, insan bilincinin bir bakıma dışında kalan genel zamandır (Çetin, 2007:129).

Canan Tan'ın, tarihi panoramasıyla dikkat çeken *Hasret* isimli romanında nesnel zamanı Kurtuluş Savaşı öncesinden başlayarak İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen bir süreç olarak belirlemek mümkündür.

Piraye romanında ise nesnel zaman açıkça belirtilmez ancak Canan Tan'ın 90'ların sonu 2000'lerin başında romanlarını yayımlamaya başladığı düşünüldüğünde zamanın da bu süreci işaret ettiği söylenebilir. Nitekim, yazarın romanlarında -tarihi roman özellikleri gösteren Hasret dışında- belirli bir tarihten söz edilmez.

En Son Yürekler Ölüyor'de ise romanın aktüel/nesnel zamanı bir kaza anıyla başlamıştır. Bu romanda da yine açık bir şekilde belirli bir tarih/yıl belirtilmez. Ancak romanın günümüze yakın zamanlarda geçtiği anlaşılabılır bir husustur. Hastanede geçen bu zaman, geçmiş anlatmaya başlayan anlatıcının olay akışını bir bir sıralaması ile vak'a zamanına bağlanmıştır.

Yazarın bir başka romanı *Yüreğim Seni Çok Sevdi*'de de yine yıl olarak bir tarih yoktur. Romanda geriye dönüş tekniği ile uzun bir zaman diliminin anlatılması söz konusudur. Burada nesnel /aktüel zamanı ise yaklaşık 10-15 gün kadardır.

Sızı isimli roman ise akronik olarak adlandırılabilir “geçmişle geleceğin bir arada olduğu” bir zaman kurgusuna sahiptir. Romanda nesnel zamanın başlangıcı olarak belirli bir yıldan bahsedilmez ancak roman Efsun'un kendi doğum hikâyesini anlatmasıyla başlar. Ayrıca romanın başlangıcından sonuna kadar ne kadar sürelik bir nesnel zaman olduğu belirsizdir.

Pembe ve Yusuf'ta aktüel yani nesnel zaman roman kişilerinden Yusuf'un Ademoğlu Pansiyon'una gitmesiyle başlar. Sonrasında geriye dönüş tekniğiyle yaklaşık 30-40 yıl öncesine gidilerek o dönemde yaşananlar anlatılır. Sonrasında yine Yusuf'un pansiyona gittiği zamana dönülerek orada kaldığı süreçteki yaşadıkları anlatılmıştır. Romanda belirli bir tarih/yıl aralığı söz konusu değildir.

Eroinle Dans isimli romanda ise nesnel zaman yine günümüze yakın bir zaman dilimidir. Bütün olayların akış sırasına göre /kronolojik şekilde verildiği romanda üç yıllık bir süreç göze çarpar.

Yazarın *Issız Erkekler Korosu* adlı romanında nesnel zaman belirgin değildir. Roman Recep'in hikâyesi ile başlar ancak pansiyona gelen misafirlerin tek tek kendi öykülerini anlatmalarıyla devam eder. Böylelikle zaman vurgusu diğer hikâyelerde de farklı şekilde karşımıza çıkacaktır. Yine belirli bir nesnel zamandan söz edilmemektedir.

Başıbozuk Sevdalar romanında ise nesnel zamanla ilgili olarak belirgin bir tarih olmamakla birlikte, romanın tamamında okuyucunun yapacağı zamansal çıkarım 6-8 yıllık bir süreç olacaktır.

Canan Tan'ın *İz* isimli eserinde belirli bir yıldan bahsedilmez ancak bu romanda başlangıç yıl olmaksızın 17 Ocak şeklinde bir tarihtir ve yaklaşık olarak iki yıllık bir süreç ele alınır.

Canan Tan'ın *Kelepçe* isimli romanı ise anlatıcı görevini üstlenmiş olan Yeter isimli roman kişinin diğer mahkûmlarla konuşmaya başlaması ve diğer kadınların da ona hikâyelerini anlatmaları ile başlar. Yine net bir tarih veya zaman vermek mümkün değildir.

2.3.2.2. Vak'a zamanı

Romanda vaka zamanı ise romanda olayların geçtiği zaman dilimidir. Nesnel zamanın tamamını kapsamayan, sadece olayların cereyan ettiği zaman süresi olarak tanımlanabilir (Çetin, 2007:131). Nesnel zaman, akıp giden bir zaman iken vak'a zamanı olayların geçtiği zaman dilimleri olarak karşımıza çıkar. Romanda gerçekleşen olaylar, nesnel zamanın tamamına eşit şekilde yayılmayabilir. Bu durumda vak'a anlatılırken nesnel zamanda bazı tasarruflar yapılır, atlamalarla ve kesintilerle olaylar aktarılır. Bu aktarımlar üç şekilde gerçekleşir:

a)Aynen aktarma: Olaylar, nesnel zamanda nasıl oluşmuşsa, hiç değiştirilmeksizin özetlenip, zaman dizimsel olarak olduğu gibi aktarma yoludur. Klasik romandaki giriş gelişme sonuç dizilimi bu türe örnektir.

b)Özetleme: Nesnel zamanda geçen olayların detaylandırılmaksızın özetlenerek, kısaltılarak aktarılması yoludur. Olaylar, nesnel zamanla paralellik göstermez birebir ilerlemez.

c) Genişletme: Olaylar nesnel zamana paralel biçimde devam ederken bazı çağrışımların bazı hatırlamalara yol açması ve bu durumda anlatıcının kimi tekniklerle geriye dönmesi ya da ileriye gitmesi yoludur. Genişletme, öznel zaman tekniğidir. Kişisel bir "iç" zaman olarak da tanımlanabilir (Bulut, 2014:146).

Hasret romanında vak'a zamanının okuyucuya açıkça sunulduğunu söylemek gerekir. Roman incelendiğinde olayların belirli bir sıra dahilinde geriye dönmeksizin okuyucuya aktarıldığı görülmektedir. Bu nedenle aynen aktarma kullanılmıştır denebilir. Romanda 1919-1925 yılları arasının romanda açıkça belirtildiğini, 1925'ten sonrası ile İkinci Dünya Savaşı yılları (1941) arasının ise geçen süre olarak sezdirildiğini görebiliriz. Romanın son bölümünde ise 1941 yılının bahsi geçer. Romanda gerçek/nesnel tarihlere de rastlamak mümkündür: "Türk ordusu Çerkez Ethem isyanıyla uğraşırken, 6 Ocak 1921'de üç koldan taarruza geçen Yunanlılar mağlup edilmiş ve 11 Ocak 1921 itibarıyla geri çekilmeye mecbur kalmışlardı. Bu zafer tarihe Birinci İnönü Savaşı olarak geçecekti" (H, s. 85) Ayrıca roman boyunca, günün zaman dilimleri "gündüzün cıvıltısı, gecenin sükûneti" (H, s.15) ve yılın mevsimlerinden "çetin geçiyordu kış" (H, s.79) örnekler bulunmaktadır.

Piraye isimli romanda ise vak'a zamanı Piraye'nin üniversiteye başladığı ilk gün ile yani aktüel bir zaman ile başlar. Piraye, kendini tanıtırken geriye dönüşler yapılarak en fazla dört beş yıl öncesine kadar giden kısa özetler yapılır. Nitekim bu kısımlarda özetleme tekniğinin kullanıldığını söylemek gerekir. Piraye'nin adının verilmesi, tiyatro okumak istemesi, ailesinin ondan beklentileri gibi konular hızlı bir şekilde okuyucunun zihninde canlandırılır. İlk yarı yıl tatiline kadar zaman akışı çok hızlıdır. Birinci sınıfın sonunda Haşim'le karşılaşır. Aradan geçen iki yılın sonunda Haşim'le yakınlaşırlar. Piraye'nin son sınıf öğrencisi olması ve Haşim'in askere gitmesine kadar olan olaylar hızlı bir şekilde verilmiştir. Haşim ve Piraye'nin evlenmesi, çocuk sahibi olmaları, ikinci çocuğu beklemeleri, Piraye'nin babasının ölümü ve Piraye'nin kumayla karşılaşması da yaklaşık üç dört yıl gibi bir zaman diliminde gerçekleşmiştir. Romanda genel olarak sekiz ilâ on yılı kapsayan bir zaman dilimi kullanılmıştır denilebilir (Şahin, 2023:115).

Anında aktarma yönteminin kullanıldığı romanın aşağıdaki alıntılarında; günün zaman dilimleri, mevsimler ve haftanın günlerine dair zaman ile ilgili hususlar gösterilmiştir:

"Kantinin en kalabalık, en cıvıltılı zamanı, sabah dersleriyle öğleden sonrakiler arasındaki o bir saatlik dilim..." (P, s.35).

"Baharın ılık yüzünü gösterdiği, tüm doğayla beraber içimizdeki coşkuyu da canlandırdığı ilk mayıs günleri..." (P, s. 41).

En Son Yürekler Ölür isimli romanda, vak'anın bir kaza ile başladığını belirtmiştik. Kaza gerçekleştiğinde Nehir ve Deniz'in henüz iki aylık evli olduğunu, bu kısımda zamanda bir genişletme yapılarak, geri dönüş tekniği ile bir yıl öncesine yani çiftin tanışma zamanına

gidildiği belirtilmelidir. Romanda yaklaşık üç dört yıllık bir zaman dilimi anlatılmış, Nehir ve Deniz'in tanışmaları, evlilikleri, kaza geçirmeleri, Deniz'in vefatı ile organlarının bağışlanması ise yaklaşık olarak bir yıllık zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Romandan alıntılanan aşağıdaki kısımlarda metindeki zamana dair süreçler örneklendirilmiştir:

“Hava çoktan kararmış, akşam telaşı çökmüş insanların üstüne. Bir an önce evlerine yetişmek için birbirleriyle yarışıyorlar sanki.” (ESYÖ, s. 31).

“Cumartesiden bugüne ne değişti Nevzat Bey?” diye patronunun gülüşünü paylaşıyor Nehir.”(ESYÖ, s. 13).

“Her mevsimi ayrı güzel, nadir şehirlerdendir Paris” diyor Nisa Hanım. “Baharı, yazı, kışı; göze görünen, ruha dokunan tüm çehreleriyle resmedilmeye değer; büyülmüş bir âlem...” (ESYÖ, s.143).

Yüreğim Seni Çok Sevdi'de ise roman zamanı, Aslı'nın, uzun zaman sonra bir seminer için Bursa'ya gitmesi ve burada çok sevdiği eski aşkı Murat ile karşılaşması ile başlar. Bu noktada geriye dönüş ve genişletme tekniği ile eskiye dönülerek vak'a zamanı başlatılır. Romanın vak'a zamanı, Aslı ve Murat'ın ilk karşılaşmaları olan on üç yıl öncesidir. Aslı'nın daha sonra Amerika'ya gitmesi, evlenmesi, doktoraya başlaması ve tekrar ülkesine dönmesine kadar geçen süreç romanda vak'a zamanı olarak karşımıza çıkar.

Geçmiş ve geleceğin bir arada olduğu Sızı'nın birinci bölümünde romanın merkezi kişisi Efsun'un nasıl doğduğu, nasıl bir bebek olduğu anlatılır. Daha sonra bu noktadan geriye dönülerek Efsun'un dedelerinin geçmiş öyküsüne odaklanılır: “Osmanlı'nın Avrupa'da hükümran olduğu dönem... Büyük dedelerimiz, vakti zamanında İtalya'dan Rodos'a geçmişler. Anneannem de Rodos'ta doğmuş. Dedem aslen Fethiyeli ve iyi bir aileden geliyor.” (S, s. 17).

Efsun'un ailesine ait geçmiş öyküsü verildikten sonra tekrar şimdiki zamana dönülerek, Efsun'un büyümesi, anne olması, Erkan ile evliliği, çiftin çocuklarının doğumu, Erkan'ın ölümü ve Efsun'un Ahmet ile evlenerek başka bir şehre taşınması anlatılmıştır. Ancak bu süre zarfında ne kadar bir zaman geçtiği romanda belirtilmemiştir. Yazarın diğer romanlarında olduğu gibi bu eserinde de yine ay, gün, mevsim ve saatlere dair kavramlar mevcuttur.

Pembe ve Yusuf'ta nesnel zaman, Yusuf'un pansiyona gitmesiyle, vak'a zamanı ise Yusuf'un annesi Keder'in doğumuyla başlar. Keder'in dünyaya gelişi ve ardından yaşanan olaylar sırasıyla romanda yerini almıştır. Keder küçük yaşta babası tarafından istenmeyen bir çocuk olması sebebiyle evlendirilir. Sırasıyla Nusret, Nevzat, Pembe ve Yusuf adında çocukları olur. Kitaba adını veren Pembe ve Yusuf'un hikayesi aktarıldığı birinci ve ikinci bölümler romanın vak'a zamanını oluşturmaktadır. Üçüncü ve son bölümde ise nesnel zamana geçilerek Yusuf'un pansiyonda kaldığı süre içinde yaşadıkları anlatılmıştır. (Şahin, 2023: 103) Romanda geçen mevsimlerle ilgili şu örneklere yer verilebilir:

“Bahara evrilmişti mevsim. Yeni yeni uyanmaya başlayan tabiatla beraber, canlı bir soluk gelmişti havaya. Çiçek kokuyordu dört bir yan, çimen kokuyordu.” (PY, s. 97).

“Birkaç gün sonra soğuk, karlı bir kış sabahında, yatağında bulamadılar Pembe'yi. Kaçmıştı! Kendi çizdiği yepyeni bir çizginin üzerinde yürümeyi denemek üzere...” (PY, s. 214)

Eroinle Dans'a bakıldığında vak'a zamanı Eylül'ün Boğaziçi Üniversitesini kazandığını öğrendiği gün başlar. Bu zamandan Eylül'ün uyuşturucudan kurtulduğu güne kadar geçen yaklaşık üç yıllık bir vaka zamanı söz konusudur. Bazı bölümlerde ise zaman akışı özetleme yöntemiyle verilmiştir. Romanda net tarihler söz konusu değildir, ancak yine zamana ait kavramlar gün ve günün saatlerine dair kavramlar yer almıştır.

Issız Erkekler Korosu isimli romanda Ademoğlu Pansiyonuna gelen misafirlerin her birinin hikâyelerine tanıklık edilir. O yüzden vak'a zamanları da her bir hikâyeye göre değişkenlik göstermektedir. Asıl vak'a zamanı ise romanın merkezî kişisi Recep'in pansiyonunda düzenleyeceği fasıl gecesinin hazırlıkları, bu geceyi düzenlemesi ve ölümüne kadar geçen süredir. Ancak bu sürecin ne kadar olduğuna dair, net bir bilgi verilmesi mümkün değildir.

Başlıbozuk Sevdalar romanının vak'a zamanı romanın merkezi kişisi Şiir'in tatil köyünde staja geldiği gün başlar. Sonrasında zamanda geriye gidilerek Şiir kendi hayatının bir özetini yapar. Sonrasında yine aktüel zaman dönülür ve olaylar kronolojik olarak ilerlemeye başlar. Şiir stajdayken Ezel ile sevgili olur ve İstanbul'a dönerler. Şiir hamile kalır ve Ezel Amerika'ya kaçır. Bunun ardından özetleme tekniğiyle Şiir'in bebeğini aldırması çok kısa zaman içerisinde anlatılır. Bu olaylardan sonra hızlı bir zaman akışıyla Şiir'in işe başladığını görmek mümkündür. Şiir daha sonra Baran ve Recep ile tanışır. Romanın aktüel zamanı yaklaşık altı sekiz yıllık bir zamanı kapsamaktadır (Şahin, 2023:75).

İz romanının vaka zamanı 17 Ocak zamanı ile başlar. Bu tarih, Verda'nın babasının da ölüm tarihidir. Avukat olan Verda, iki yıl boyunca bu şüpheli ölümü aydınlatmaya çalışır. Romanda aynen aktarma yöntemi kullanılırken olayların kronolojik sıraya göre ilerlediğini söylemek mümkündür. Verda, olayı aydınlatmış ve bir kardeşi olduğunu daha öğrenmiştir. Ancak o zaman da davasından vazgeçmiştir. Romanda bu olayla son bulmuştur.

Canan Tan'ın *Kelepçe* romanında ise vak'a zamanı günün epeyce geç bir zamanında gece vakitlerinde başlar. Yeter, kendi hikâyesini anlatır ve daha sonra diğer mahkumlar da kendi hikâyelerini bir sıra dahilinde anlatırlar. Bu hikâyeler anlatılırken özetleme ve geriye dönüş tekniklerinden de faydalanılmıştır. Diğer romanlarda olduğu gibi bu eserde de sabah, gece, akşam ve saatlerle ilgili hususlar kullanılmıştır.

2.3.2.3. Anlatma zamanı

Anlatma zamanı ise romanda geçen olayların birisi tarafından öğrenilip aktarıldığı, okuyucuya sunulduğu zaman olarak tanımlanır (Çetin, 2007:133).

Nesnel zaman ve vaka zamanından ziyade yazar tarafından yapılan tasarruflarla yeniden kurgulanan bu zamana ise **anlatma zamanı** denir. Anlatma zamanı iki biçimde gerçekleşir:

- a) **Anında aktarma:** Romanda geçen olaylar, daha olup bitmekteyken, sıcağı sıcağına aktarılır. Okuyucunun gözü önünde gerçekleşiyormuş gibi kaydedilir. Bu anlatma türünde genelde şimdiki zaman kullanımı söz konusudur.
- b) **Sonradan aktarma:** Romandaki olaylar, olup bittikten sonra ileriki bir zaman diliminde hatırlamalara ya da tutulan kayıtlara göre aktarılır. Hatıra defterlerinden ve günlüklerden oluşan romanlar bu anlatma türüyle yazılmış romanlardır ve genellikle belirli ya da anlatılan geçmiş zaman kipi ile yazılırlar (Bulut, 2014:151).

Bu anlatılanlardan yola çıkılarak romanların anlatma zamanını belirleyecek olursak ilk olarak *Hasret* 'ten söz edilebilir. Romanın anlatma yani okuyucuya sunulma zamanı ile vak'a zamanı arasında epey bir zaman farkı vardır. Lâkin eserin anlatma zamanı yayımlandığı zaman 2013'tür.

Yazarın *Piraye* isimli romanında olayların henüz yaşanırken aktarıldığını ve bu nedenle anında aktarma yönteminin kullanıldığını söylemek yanlış olmaz. Romanın okuyucuya sunuluş zamanı yani anlatma zamanı ise 2003 yılıdır.

En Son Yürekler Ölü isimli romanda ise geriye dönüş tekniği kullanılarak hatırlatılan zaman dilimleri olduğu için anında aktarmadan çok, sonradan aktarma yönteminin ağır bastığını söylemek lazımdır. Romanın okuyucuya sunulduğu anlatma zamanı ise 2009 yılıdır.

Yüreğim Seni Çok Sevdi geriye dönüşlerle anlatılan bir romandır, bu yüzden sonradan aktarma kullanılmıştır. Eserin anlatma zamanı ise 2009 yılıdır.

Sızı adlı romanın anlatma zamanı yayımlandığı yıl olan 2018'dir. Yazarın bu romanı, diğer eserlerine nazaran zaman anlamında belirsizlikler taşımaktadır.

Pembe ve Yusuf'ta da sonradan aktarma söz konusu olup eserin anlatma zamanı 2014'tür.

Canan Tan'ın bir başka romanı *Eroinle Dans*'ta ise kronolojik bir sıra izlenir ve anında aktarma tekniğinden faydalanılmıştır. Eserin anlatma zamanı 2009 olarak söylenebilir.

İssiz Erkekler Korosu adlı eserinde anlatma zamanını 2012 olarak kaydedebiliriz.

Başbozuk Sevdalar isimli romanın anlatma zamanı 2017 olup anında aktarma tekniğinden yararlanarak oluşturulmuştur.

İz romanı da yine kronolojik olarak ilerleyeni anında aktarma özelliğinin kullanıldığı bir romandır. Eserin anlatma zamanı ise yayımlandığı tarih olan 2012'dir.

Canan Tan'ın *Kelepçe* isimli romanın anlatma zamanı ise 2016'dır.

Canan Tan'ın romanlarının genelinde, zamanda kronolojik bir sıra izlenirken anında aktarma tekniğinin sıkça kullanıldığını söylemek yanlış olmaz. Hasret romanı dışında nesnel zaman hakkında belirleyici, net bir zaman söz konusu değildir, ancak romanların anlatma zamanı ile nesnel zamanları arasında bir fark olmadığı okuyucuya sezdirilmiştir. Romanlarda en çok kullanılan -zamanla ilgili- tekniklerden biri de geriye dönüş tekniği olmuştur.

2.3.3. Mekân

Edebî metinlerde olay ve durumların yaşandığı yer olan mekân, bir yönüyle olaylara *sahne olma* özeliği taşıırken diğeri bir yönüyle de metinde yer alan şahsiyetlerin “şahıs” özelliklerini kazanmalarında onlara yardımcı olan temel öğelerden biridir.

Felsefî olarak zaman ve mekân arasında da bağ kurmak mümkündür zira “Heidegger’e göre mekân “sıkıştırılmış zaman”ı ihtiva eder (David Harvey’den akt:Alptekin 2014: 37). “Bu yaklaşım esas alındığında mekân, zamanın kılıfı olmaktadır. Mekân yatay zamanı ve zamanda tikel mekânı içerebilmektedir. Bu sebeple, mekânın fütursuzca yenilenmesi, beraberinde hatıraları, düşleri ve hayalleri de kökünden kazıyıp götürebilmektedir. Zira insan hayal dünyasını içinde bulunduğu fizikî mekânı esas alarak kurar” (Alptekin 2014: 37). Yani kişiler, yaşadıkları mekândan etkilenerek zihinlerinde de buna uygun “mekân”lar kurabilirler. Romanlarda, roman kişileri de “mekân”ı kendi ruh dünyalarına uygun olarak şekillendirerek anlatabilirler. İşte mekânları, insan-mekân ilişkisi üzerinden okuyabilmek de bu şekilde mümkün olmaktadır. Romanda mekân, genel olarak ikiye ayrılmaktadır:

1. **Somut Mekânlar:** Roman kişilerinin gerçek hayatta olduğu gibi içinde bulundukları, yaşayıp hareket ettikleri, gündelik yaşantılarını ve her çeşit faaliyetlerini sürdürdükleri evrene ait somut, bildiğimiz mekânlardır. Burada açık ve kapalı olarak somut mekânlar sınıflandırılabilir.
2. **Soyut Mekânlar:** Bazı romanlarda içinde yaşanılan dünyadan farklı soyut plânda kalan, hayali mekânlar da görülebilir. Bunlar da kendi arasında ütöpik, fantastik, metafizik ve duyuşal mekânlar olarak dört grupta incelenebilir. (Çetin, 2007: 138).

2.3.3.1. Somut mekânlar

Canan Tan’ın romanlarının tamamında somut mekânlar söz konusudur.

2.3.3.1.1. Açık mekân

Canan Tan’ın romanlarında mekân konusu incelenirken yazarın genellikle şehir merkezli eserler ortaya koyduğu söylenebilir. Yazarın romanlarındaki kişiler de - aynı şekilde- daha çok “şehirli” özellikleri gösterirler. Açık mekânlar, olayların cereyan ettiği köy, kasaba, şehir, ülke, ova, deniz, dağ gibi dış alanlardan oluşan mekânlardır. Yazarın romanlarında oldukça geniş bir açık mekân yelpazesi mevcuttur.

Yazarın *Piraye* adlı romanında Balıkesir, Yalova, Bodrum, Marmaris, Safranbolu, Sapanca, Bursa, Erzurum, Karafatma Dağı, Yedikardeş Burcu, Yenişehir, Mardin, Hazar Gölü, Elazığ, Urfa-Balıklığöl, Gaziantep, Adana, Mersin, Yedikardeş Burcu, Mardin, Hazar Gölü, Elazığ, Urfa-Balıklığöl, Arsuz ve Seyrantepe gibi şehir ve ilçeler açık mekânlar olarak söylenebilir.

Hasret romanında ise açık mekânlar; Ayntab(Antep), Yahşıhan, Ulukışla, Mersin, Atina, Kırşehir, Keskin, Ankara, Polatlı, Eskişehir, Adapazarı, İzmit, İstanbul, Selanik olarak sıralanabilir. Romanın “Adım adım Anadolu’nun Bağına” başlıklı bölümünde romanın başlangıç noktası olan Kırşehir-Keskin şu şekilde geçmektedir: “Okuyacağınız, izleri Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet öncesi dönemine dayanan, gerçek yaşamdan alınmış, ağıt gibi bir hasret öyküsü. Kırşehir-Keskin’de başlıyor.” (H, s. 11).

Hasret romanındaki mekânları insan – mekân etkileşiminden hareketle bir “yaşam alanı olarak mekân” yönünden ele almak mümkündür. Özellikle olayların başladığı, geçtiği yer olarak *Keskin*⁴² romanın en önemli mekânıdır. Ayrıca mübadeleyi yaşayan insanların doğup büyüdüğü topraklardan (mekânlardan) ayrılmaları ile yaşadıkları ruhsal durum romandaki pasajlarda ayrıntısıyla yansıtılmaya, tasvir edilmeye çalışılmıştır. Romanın ilk bölümünün geçtiği yıllarda Keskin’de sosyal yaşam son derece canlıdır. Keskin civarındaki Türklerle, azınlıklar ve aileleri arasında hiçbir sorun yaşanmamakta ve komşuluk ilişkileri de oldukça iyi gitmektedir (H, s.12). Romanda Keskin’in önemli bir açık mekân olduğunu söylemek gerekir. Hikâye de Keskin sokakları ve Hacı Ali Bey’in evinin tasviri ile başlar:

“Güneş yorgun bedenini Keskin’in üzerinden sıyırıp dinlenmeye çekilirken, gecenin diri soluğu Arnavut kaldırımlı sokakların üzerine perde perde inmekteydi. Gündüzün cıvıltısı, gecenin sükûnetine devrediyordu nöbeti. Ak karaya, aydınlık karanlığa doğru doludizgin yol alırken, saygın ve itibarlı ailelerin yüksek duvarlarla çevrili evlerinin önünde akşam namazında yakılıp sabah namazına kadar yanık bırakılacak kandiller, kimi güçlü kimi ölgün ışıklarıyla, karınca kararınca yollarını aydınlatıyordu gelip geçenlerin. Bu kandillerden belki de en büyük ve en gösterişli olanı Cerid Aşiret beyi Hacı Ali Bey’in iki katlı görkemli evini ve geniş bir araziye yayılmış cennet misali bahçesini dış âlemden soyutlayan demir kapının üzerinde duruyordu” (H, s.15).

Eserde İstanbul’u, ona bağlılığı yönünden en iyi temsil eden karakter ise sonradan Tacettin ile evlenecek olan Behire’dir. Ailesi ile Keskin’e yerleştikten sonra “gözünü İstanbul’da

⁴² Şu an Kırıkkale’nin ilçesi olan Keskin, romanda konu edilen yıllarda Kırşehir’e bağlıdır. 1924’ten sonra ise başkent Ankara’ya bağlanmış, Kırıkkale’nin il olmasıyla da bu ilin bir ilçesi olmuştur.

açmış birinin buralara alışması zor” (H, s.234), “kim olursa olsun fark etmez. Evlenip Keskin’e yerleşecek olmak gerçek bir kâbus benim için” (H, 2003:259) diyen Behire, Tacettin’i çok beğenmiş olmasına rağmen ait olduğu İstanbul ile yeni taşındığı ve pek de bilmediği Keskin arasında kalmıştır:

“Tacettin’i alıp İstanbul’a götürdü hayalinde... İtiraf etmeliydi ki, Behire’nin üzerine yapıştırmak istediği bütün kusurlarından arınıyordu bu takdirde. Bütün mesele, onunla evlenmesinin Keskin’e yerleşmek anlamına gelmesiydi. İstanbul’un yüzüne hasret kalmaya dayanamazdı Behire” (H, s. 260).

Behire’yi bu mekânlar arası ikilemden ise babası İhsan Bey kurtarmaya çalışmıştır:

“Mekânlar önemli değil güzel kızım. Önemli olan beraberce yaşayacağınız hayat. Gelecekte ne olur bilinmez. Belki sen Keskin’e alışır, İstanbul’dan bile çok seversin. Belki de Tacettin sana uyar, buradan kalkıp gider, İstanbul’a yerleşirsiniz. Dediğim gibi, temeliniz sağlam olursa üstüne inşa edilecek binayı gönlünüzce süslemek size kalmış” (H, s.259).

Tacettin evlendikten sonra da Keskin’de yaşamayı sürdürür. O doğduğu ve yaşadığı mekâna, Keskin’e aittir ve İstanbul’u hiçbir zaman sevememiştir:

“Tacettin nadiren gidiyordu İstanbul’a. Gittiğinde de fazla kalamıyor, birkaç gün içinde dönüveriyordu Keskin’e. İstanbul’un büyüğü ve mistik havası hiç mi hiç etkilememişti Tacettin’i. Kendini kayıtsız şartsız Keskin’e ait hissediyordu” (H, s.341).

Canan Tan’ın bahsi geçen Hasret romanında insan-mekân etkileşiminin açık mekânlar üzerinden özellikle işlendiğini de belirtmek gerekir.

Yazarın *En Son Yürekler Ölür* adlı romanında ise diğer iki romanında olduğu gibi yine açık mekânlar ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Yalnız, bu mekânların esere çok fazla katkısı yoktur. O yüzden romanda bir nevi dekor şeklinde gösterilmiş olduğunu da söylemek gerekir. Bu yüzden bu tür mekânlar, çevresel özellikler sergileyen mekânlar olarak da tanımlanabilir. Buna göre romanda açık mekânlar olark şu şehirler vardır: İstanbul, Paris, Londra, Ankara, Antalya. Bunların dışında çeşitli tarihi ve tatil mekânlarını da görmek mümkündür.

Yüreğim Seni Çok Sevdi adlı eser de yine çevresel/açık mekânların yoğunlukta olduğu bir romandır. Buradaki açık mekânlar ise şu şekildedir: Uludağ, Mudanya, Trilye, Muğla, Mersin, New York, Hartford, Emirgan, Beyoğlu, Taksim, Tarabya, Boston.

Sızı romanına bakıldığında ise yine fiziksel mekân olarak kalan bazı açık mekânlar söz konusudur. İtalya, Rodos, Fethiye, İzmir, Küçükalya, Alsancak, Kordon, Kuşadası, Narlıdere, İstanbul ve Ankara romandaki açık mekânlardır. Fakat bunlardan sadece İzmir ile romanın merkezî kişisi olan Efsun'un özel bir bağı vardır. Romandaki “Yepyeni Bir Başlangıç” adlı bölümde “Ege'nin incisi İzmir'de yeniden filizlenen umutlar ve başlangıçta kimsenin öngöremediği başına buyruk savruluşlar... Karantina'da denizle kucaklaşan şipşirin bir eve yerleşme telaşı...” (S, s.23.) cümlesiyle Efsun'un bakış açısıyla İzmir'e duyduğu his tarif edilmiştir. Roman kişileri Efsun ve eşi Erkan'ın özel bir bağ kurdukları başka bir yer ise İzmir'in ilçesi Narlıdere'dir. Romandaki bölümlerden olan “Narlıdere, Balık ve Çiçek...”te geçen; “Narlıdere'ye gidelim mi bugün?” Epeydir balık keyfi yapmadık seninle” dediğinde, havalara uçtum sevincimden. Tamamdı işte, karamsarlık yüklü kara bulutlar dağılıyordu yavaş yavaş.” (S, s. 111). ifadeleri Efsun'un Narlıdere ile ilgili özel bağını anlatır niteliktedir.

Yazarın *Pembe ve Yusuf* adlı romanında açık mekânlara bakıldığında şu yerler karşımıza çıkmaktadır: Ağrı, Erzurum, İstanbul, Üsküdar, Sirkeci, Kadıköy, Kayseri. Bunların içerisinde İstanbul'un, roman kişilerinden İsmail için özel bir yeri vardır. İstanbul, onun için özgürlüğü ifade eder: “İstanbul'u bir türlü aklımdan çıkaramıyordum İsmail. Döndüklerinden beri gece düşlerini, gündüz hayallerini gasp etmişti Altın Boynuzlu Şehir. Er ya da geç bu şehrin bir parçası olmaktı hedefi.”(PY, s. 81).

Eroinle Dans adlı romanında geçen açık mekânları ise Taksim, İstiklal Caddesi, Beyoğlu, Bornova, Alsancak, Aydın ve Alaçatı-Dalyan olarak sıralayabiliriz. Bunların haricinde romanda yurtdışında olan açık mekânlar da söz konusudur. Romanın merkezi kişisi Eylül ve arkadaşları Burada, Roma, Venedik, Vatikan, Napoli ve Floransa gibi şehirleri gezerler. Canan Tan'ın bu romanında da geniş bir coğrafi çevreden söz edilebilir.

İssiz Erkekler Korosu'nda ise yine ülkemizin çeşitli şehir ve ilçeleri birer dekor vazifesinde romanda yerlerini almıştır. Bunlar: İstanbul, Tekirdağ, Bursa, Erzurum, Edirne, Şanlıurfa, Gaziantep, Adana, Mersin, Çınarcık, Ankara, Kayseri, Malatya ve Diyarbakır'dır.

Tan'ın *Başıbozuk Sevdalar* eseri diğerlerine nazaran daha az, açık mekân içermektedir. Bunlar; İstanbul, Ankara, Fethiye, Beyoğlu ve Çınarcık'tır. Ancak bunların içinde Fethiye-

Ölüdeniz'in romanın merkezî kişisi Şiir için önemli bir yeri vardır ve burayı şu şekilde anlatmıştır:

“Fethiye’de, “Tanrı’nın dünyaya bahsettiği cennet” olarak tanımlanan Ölüdeniz’i kucaklayan mis kokulu, zümrüt yeşili çam ormanlarıyla çevrili devasa bir tatil köyündeyiz. 340 dönümlük bir alan üzerine kurulmuş bu tatil köyüne, “tatil kasabası” demek daha doğru olur aslında. Bütün özellikleri bir yana, en güzel yanı yeşilden çalmadan, tek bir ağaca ya da çiçeğe zarar vermeden tasarlanmış olması. Her şey inceden inceye düşünülmüş ve dört dörtlük, mükemmel ötesi bir tatil cenneti yaratılmış burada.”(BS, s.16).

Yazarın açık mekân yelpazesini yine geniş tuttuğu bir başka eseri ise *İz* romanıdır. Burada esas mekân Ankara ve bazı semtleridir. Ankara dışında; İzmir, İngiltere, Antalya, Trabzon, Marmaris de yine bahsi geçen açık mekânlar içerisinde yer alırlar.

Yazarın *Kelepçe* adlı romanında olaylar bütünüyle bir kapalı mekânda, hapishanede geçmektedir. Ancak mahkûmların hikâyelerinde Şanlıurfa ve Aydın açık mekânlar olarak zikredilebilir.

Daha önce de belirtildiği gibi Canan Tan’ın romanlarında açık mekânlar – Hasret romanı hariç-daha çok dekor olarak yer almış, ayrıntılı özelliklerine yer verilmemiştir.

2.3.3.1.2. Kapalı mekân

Canan Tan’ın romanlarında geniş bir açık mekânların yanı sıra kapalı mekânlar⁴³ da önemli yer tutmaktadır. Dar veya iç mekân olarak da adlandırılan bu yerler ev, oda, daire, iş yeri, konak, köşk, hapishane gibi yerlerdir.

Yazarın romanlarında, kapalı mekân olarak insan-mekân etkileşiminin yoğun olarak görüldüğü en önemli eseri kadın mahkûmların hayatlarından kesitlerin anlatıldığı *Kelepçe* adlı romanıdır. Eserde olaylar, tamamen kapalı mekânla etkileşim içinde seyreder. Cezaevi, hücreler içinde bulunan kişileri de psikolojik olarak etkilemiştir. Roman kişilerinden Mimoza adlı kadın mahkûm, yaptığı bir kaza sonucunda iki kişinin ölümüne neden olmuştur. Mimoza kaldığı hücreyi ise şöyle anlatır:

⁴³ Kapalı mekânlarla ilgili daha geniş bilgilere bir sonraki bölüm olan “Mekân Tasvirleri”nde yer verilmiştir.

“Hücreye koydular beni... Bu geceki mekânım burasıydı. Bir ranza, üzerinde astarsız, çıplak bir sünger; şilte, çarşaf falan yok. Yukarıda tavana yakın, demir parmaklıklı minicik pencere, dışarının tüm ayazını içeriye taşıyor. Yerde alaturka, leş gibi bir tuvalet. Sinekler uçuşuyor üzerinde. Bir lavabo, bir musluk... Ama su yok!” (K, s.15)

Eserde, cezaevindeki odalar hücre, koğuş olarak adlandırılır. Bunun dışında eser kişilerinden Nuray’ın evi de ayrıca romanda yerini almıştır.

Yazarın *İz* adlı romanında ise kapalı mekânlar olarak Hacı Bayram Veli Camii, Nil Pastanesi, Karacan Hukuk Bürosu, Silivri’deki yazlık sayılabilir. Eserde Hacı Bayram Veli Camii şu satırlarda geçer: “Sana göre ayarladık cenazeyi” diyor yengem. “Öğlen namazına yetişecek. Erkekler gitti. Morgdan alıp gasilhaneye götürecekler, sonra da gelip bizi alacaklar. Hacı Bayram Camii’ni istemiş rahmetli. Cebeci Mezarlığı’nda yeri hazırmış zaten.” (İ, s.52).

Romanda ayrıca Verda’nın babası, Vedat Karacan’ın adeta ikinci evi gibi olan Karacan Hukuk Bürosu da önemli bir yer tutar. Zira, Verda babasının ölümünü aydınlatmaya çalışırken bu büroya sık sık gitmiştir. Verda, büronun yerini şu şekilde tarif eder: “Karanfil Sokak! Ağırlaşmak bir yana geri geri gidiyor adımlarım. Ve sonunda ulaşmam gereken adresteyim: Gündoğdu Apartmanı Kat 2/Karacan Hukuk Bürosu.” (İ, s. 149). Romandaki bir diğer kapalı mekân ise, Verda’nın annesi Semra Hanım’ın kızına yakın olmak adına aldığı Silivri’deki yazlıktır. Semra Hanım bu yazlığı daha sonra kızına hediye etmiştir. Eserdeki önemli bir kapalı mekân ise Verda ve babasının zaman geçirmeyi sevdikleri Nil Pastanesi’dir. Verda, babasıyla geçmiş günleri anarken babasının da bir zamanlar bu pastaneyi unutmadığını hatırlamıştır: “Unutmamış! Bugün gibi hatırlıyor. Çocukluk, hatta ilk gençlik yıllarımdaki Nil Pastanesi buluşmalarımızı en az benim kadar özlemle anıyor...” (İ, s.97)

Yazarın, *Başlıbozuk Sevdalar* isimli eserinde de kapalı mekânlar olarak merkezi kişi Şiir’in vakit geçirdiği ve babasının ikinci eşine ait olan Kumburgaz’daki yazlık ile annesine ait olan Şile’deki yazlıktır. Şiir bu iki yerde de kalmış ancak bu mekânlar kendisinde yalnızlık ve sıkışmışlık hissi oluşturmuştur. Şiir ebeveynleri tarafından anneannesine emanet edildiği için en fazla bulunmak durumunda kaldığı kapalı mekânlardan biri de anneannesine ait olan evdir. Fakat, yaşlı kadın ölünce orası da adeta bir ölü evine dönüşmüştür: “Anneannemi toprağa verip eve döndüğümüzde keskin bir acı kavuruyordu yüreğimi. Üstüme üstüme geliyordu duvarlar. Girip çıktığım her odada onun izi vardı.” (BS, s. 131). Baran’a ait olan

eğlence yeri Bizim Mekân ve Recep’e ait olan ise Dost Meclisi de kapalı mekânlar olarak sayılabilir.

Yazarın *Issız Erkekler Korosu* adlı eserinde ise kapalı mekân olarak, romanın merkezi kişisi Recep’in işlettiği Ademoğlu Pansiyon ön plâna çıkar. Birbirinden farklı hikâyeleri olan fakat ezilen, horlanan, hayatları çileyle dolu erkeklerin bir araya geldiği bir mekân olan bu pansiyonun odalarından biri şöyle anlatılmıştır: “Koridorun sonunda, arka cepheye, pansiyonun bahçesine bakan en geniş köşe odasını açmıştı Recep. Belliydi ki kafa dinlemek için gelmişti yeni müşterisi. Kafa dinlemek ve belki de yaşadığı mekân her neresiyse, orada özgürce dımbırdatmadığı uduyla baş başa kalabilmek için...” (IEK, s.15).

Eroinle Dans adlı romana bakıldığında ise en önemli kapalı mekânlar; Eylül’ün kaldığı öğrenci yurdundaki odası, Boğaziçi Üniversitesi, Eylül ve Ece’nin evi olarak söylenebilir.

Pembe ve Yusuf’ta ise dikkat çeken önemli kapalı mekânlar, Ademoğlu Pansiyon, Keder’in kayınpederi Salih Efendi’nin evi ve avlusu, İsmail ve Keder’in İstanbul’daki evleri, İsmail’in kahvehanesi, Keder’in büyüdüğü Hamdullah Bey’in evidir. Bunların içerisinde Salih Efendi’nin evi, Keder için mühimdir. Çünkü üzüntülü hayatında ona en iyi davranan kişi kayınpederi Salih Efendi olmuştur.

Yazarın *Sızı* isimli romanında ise en önemli kapalı mekân olarak Efsun ve Erkan’ın evleri gösterilmiştir. Hatta Erkan öldükten sonra ev bir taziye evine dönüşmüş, Efsun ise duygularını şöyle aktarmıştır: “Evin her yanı, iki gün önce Narlıdere’den beraberce aldığımız çiçeklerle dolu. Gözlerimle usul usul okşuyorum hepsini. Kokularını içime çekiyorum doyasıya. Hepsi Erkan kokuyor.” (S, s.125). Romanda geçen Kuşadası’ndaki otel ve Kordon’daki balık restoranı da yine kapalı mekânlar arasında değerlendirilebilir.

Yüreğim Seni Çok Sevdi adlı eser de açık mekânlar açısından önemli bir yer arz eder. Elbette ki romanda kişilerin yaşadığı veya vakit geçirdikleri kapalı mekânlar da mevcuttur. Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu, Kapalı Çarşı, Atatürk Kültür Merkezi, Safran Otel, Ramada Inn Otel, Akyar’daki yazlık, Bursa’daki ev, Çamlı Kahve adındaki kafe bu mekânlar içerisinde sayılabilir.

Yazarın, *En Son Yürekler* isimli romanında da yine kapalı mekânlara yer verilmiştir. Bunlardan birisi, romanın merkezi kişisi Nehir’in istemeyerek de olsa bulunmak durumunda kaldığı ve İstanbul’un Levent semtindeki bir işyeri olan Sezen Holding’dir. “Sezen Şirketler Grubu, Levent’te kendi adlarını taşıyan iş merkezinin, Sezenler Holding’in bünyesinde yapılmış, çatısının altında çok sayıda yan kuruluşun yer aldığı büyük bir topluluk. İstanbul’un birkaç yerinde daha ek binaları olsa da kuruluşun kalbi, şehrin sayılı gökdelenlerinden biri olan bu binada atıyor.” (ESYÖ, s. 19). Nehir’in çalıştığı Nokta Reklam Ajansı; Deniz ve Nehir’in tanışmasında önemli bir yere sahip olan Manolya Konakları da yine kapalı mekânlar olarak söylenebilir.

Piraye romanına bakıldığında ise roman kişisi Haşım’ın ailesinin oturduğu Diyarbakır’daki Artukoğlu Konağı önemli bir kapalı mekân olarak okuyucu karşısına çıkar. Nitekim Piraye bu konakta kendini hep sıkışmış hissedecektir. Piraye için önemli mekân da babasının satın aldığı ve Çınarcık’ta bulunan yaz köşküdür. Piraye ve ailesinin her yıl gittiği bu ev “Çınarcık... Yıllar önce babamın arsasını alıp sonra da üzerine iki katlı küçük bir villa kondurarak, annemle beraber özenle döşeyip bize yazlık bir yuva olarak sundukları Yaz köşkümüz...” (P, s.48) şeklinde aktarılır. Romanda yer alan diğer kapalı mekân ise Haşım’ın canı sıkılınca gittiği ve Diyarbakır’da bulunan Gazi Köşkü’dür.

Canan Tan’ın *Hasret* adlı romanı mekânlar açısından oldukça zengindir. Keskin’de roman kişilerinin hayatlarında önemli yer tutan iki mekânı daha görmek mümkündür. Bunlardan birincisi Omorfia’nın, eşi Dimitri öldükten sonra da işletmeye devam ettiği tavernasıdır. Burası seviyeli ve kaliteli bir yer olup, gayrimüslim müşterilerin yanında, Keskin eşrafından hali vakti yerinde tüccarlar, çiftçilerin de konuk olabildiği, izzet ve ikramla ağırlandıkları, insanların “içeriye girdiklerinde, köşelere yerleştirilmiş, çiçek ve kuş motifleriyle bezeli üç ayaklı kandiller ve masaların üzerindeki taba renkli tek mumluk toprak şamdanların içindeki ince beyaz mumlarla, bu tür eğlence yerlerine has hafif loşluğu muhafaza edecek derecede aydınlatılmış salonu” (H, s.19) ile karşılaştıkları, sevilen bir mekândır. Ne var ki mübadeleden sonra Omorfia’nın tavernası da devredilmiş ve adı *Keskin Esnaf Lokantası* olmuştur. Mübadele ile sadece hayatlar değil, mekânlar da değişime uğramıştır. Elbette bu, öncelikle insanların mekân ile kurduğu ruhsal bağların da farklılaşmasıyla oluşmuştur. Aşağıdaki pasajda da Tacettin’in, Omorfia’nın tavernasının Keskin Esnaf Lokantası’na dönüşümüne bakışı anlatılmaktadır:

“Gözlerini camekânın üzerinde gezdirdi. Bambaşka bir çehreye bürünmüştü taverna. Ama hâlâ eski ruhundan izler taşıdığından emindi Tacettin. İnsanlar gibiydi mekânlar da. Onların da hafızaları vardı. Tavernadan lokantaya dönüştürülürken, ne acılar çekmişti bu dükkân... Hiç mi özlemiyordu eski sahiplerini, eski müşterilerini?” (H, s.164).

Keskin’de Patricia ve Tacettin’in aşklarının da filizlenip büyüdüğü, roman şahısları için önemi olan başka bir mekân da Omorfia’nın bağ evidir. Bağ evi mübadeleden sonra, Omorfia ve ailesinin kapıya kilit vurması ile birlikte ıssız bir yere dönüşmüştür. Hasret’teki önemli kapalı mekânlardan biri de Tacettin’in babası Hacı Ali Bey’in oldukça gösterişli ve büyük evidir.

Canan Tan’ın romanlarına açık ve kapalı mekânlar olarak bakıldığında oldukça geniş bir mekân yelpazesi olduğu göze çarpar. Yalnız, açık mekânların romandaki görevi daha çok dekor vazifesi görmeleri, fiziksel mekânlar olarak adlarının anılıp geçilmesidir. Sadece bazı şehirlerin -İstanbul, Diyarbakır, Bursa ve Ankara gibi- semtleri, caddeleri insan- mekân ilişkisi bağlamında tasvir edilmiştir. Kapalı mekânlar ise yine daha çok şehir odaklı yerlerdir. Bunlar, ev, iş yeri, eğlence yerleri, restoran, otel, pansiyon ve sadece bir romanda geçmekle birlikte cezaevi olarak belirtilebilir.

2.3.3.2. Mekân tasvirleri

Tasvir, betimleme demektir. Bir nevi, kelimelerle resim yapma sanatı olan betimleme; gözlenen bir varlığın, çevrenin, kişilerin, olayların yani görülen her şeyin bütün özelliklerinin, şekillerinin, unsurlarının, oluş biçimlerinin belirtilmesi, ifade edilmesidir. (Çetin, 2007:139) Canan Tan’ın romanlarında mekânlar çok geniş bir coğrafyayı kapsarken- daha önce de belirtildiği gibi- bu coğrafya arka planda bir dekor olarak kalmıştır. Yalnızca, bazı mekânlar özellikle öznel tasvirlerle desteklenerek okuyucuda duygusal ve görsel bir algı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Yazarın Kelepçe isimli romanında, cezaevindeki mahkûm kadınlardan Mimoza kaldığı hücreyi şöyle tasvir etmiştir:

“Hayret! Filmlerde gördüğümüz, hikâye ve romanlarda okuduğumuz, ranzalı, çok sayıda tutuklu ya da hükümlünün bir arada kaldığı koğuşlara benzemiyor burası. İki katlı; alt katta beş, üst katta altı odası olan, her odada tek kişinin kaldığı yeni bir koğuş düzeni kurulmuş. Kadın gardiyan, üst katta soldan ikinci odanın kapısını açıyor. Yaklaşık on metre karelik bir oda; yan tarafında banyo, tuvalet... Burası yeni mekânım benim! Eşyalar

da bir kişiye yetecek kadar. Duvara dayalı bir karyola, başucunda küçük bir komodin, köşede metal bir elbise dolabı. Gerisi bana kalmış...Odaya televizyon ve küçük boy buzdolabı konulabiliyormuş. Tabii pamuk eller cebe..." (K, s. 18).

Yazarın mekân bakımından zengin olan Hasret adlı romanında Keskin'de Patricia ve Tacettin'in aşklarının da filizlenip büyüdüğü, roman şahısları için önemi olan bir mekân olan Omorfia'nın bağ evi romanda şu şekilde tasvir edilmiştir:

"Omorfia'nın bağ evi Keskin'in dış mahallelerinden birinde, geniş bir arazinin üzerindeki bağların, bahçelerin, bostanların ortasında yer alıyordu. Tavernanın mutfağını besleyen ürünlerin ana kucağıydı burası. Terütaze sebzelerin, kavun karpuzun yetiştiği bostan; beyaz, pembe, kara çekirdekli, çekirdeksiz, envai çeşit üzümün yer aldığı bağlar; elma, armut, ayva, kayısı, kiraz, vişne, erik ağaçları"(H, 39-40).

Bağ evi mübadeleden sonra, Omorfia ve ailesinin kapıya kilit vurması birlikte ıssız bir yere dönüşmüştür. Bu paragrafta, bağ evinde yaşayan kişilerin mekândan ayrılmasıyla orada oluşan atmosfer (değişen mekân algısı) Tacettin'in psikolojisi ile birlikte şu şekilde verilmiştir:

"Evet, her şey eskisi gibiydi. Ama nedense, daha önce hiç gelmediği bir yere gelmiş gibiydi Tacettin. Yıllar önce terkedilmiş, ıssız bir viraneye benziyordu bağ evi. Nereden geldiği belli olmayan kesif bir toz bulutu evin, bağın, bahçenin üzerine inmiş, griye boyanmıştı her yanı. Zaman durmuştu, donup kalmıştı tabiat. Dili tutulmuştu duvar diplerindeki sardunyaların. Hele güller! Nasıl olmuştu da yitirivermişlerdi renklerini, kokularını?" (H, s.127)

Başbozuk Sevdalar adlı romanın başkışisi Şiir, sağlıklı ruh haline sahip ebeveyne sahip olamamıştır. Babasının kendisi için hazırladığı odayı şu şekilde tasvir eder: "Sandık odası ya da yüklük denilebilecek derecede küçük ve çıplak bir oda. Kayda değer tek eşya, karşı köşeye yerleştirilmiş metal başlıklı bir karyola. Yanı başındaki cilasası dökülmüş ahşap iskemle ile penceredeki demir parmaklıklar tabloyu bütünlüyor: Kusursuz bir hapisane dekoru!" (BS, s. 21).

Eroinle Dans romanının merkezi kişisi Eylül'ün Boğaziçi Üniversitesi Psikoloji Bölümü'nü kazanarak geldiği ve kalmak zorunda olduğu yurt odası da betimlenirken, çocukluğuna dair bir vurgu yapılmıştır:

"Sekiz kişilik bir oda burası. Nazlı prensesler gibi saltanat sürdüğüm, özenle döşenmiş, her köşesi benden izler taşıyan, burasıyla aşağı yukarı aynı büyüklükte olan odama göre oldukça kalabalık. Duvar diplerinde sağlı sollu dört ranza yerleştirilmiş. Solda,

pencerenin önündeki ranzanın alt katı boş işte, İstanbul'daki, elde etmek için canımızı dişimize taktığımız avuç içi kadar minik evim.” (ED, s. 35).

Pembe ile Yusuf'ta, Yusuf'un, ablası Pembe'yi gömdüğü mezarlık, insan-mekân ilişkisi çerçevesinde şu şekilde tasvir edilmiştir:

“Ne faslı be abi!” diyor içinden. ‘Ayakkabılarıma bulaşan ne olduğunu sor önce. Mezarlık çamuru o! Bilir misin nasıldır mezarlık çamuru? Aha böyle boz renkli, sıvışık, yapışkan... Orada yatanların ruhlarından kopan haykırışlarla ağdalaşmış. Bugün ablamı gömdüm ben! Kürek kürek toprak attım üstüne. Canımın yarısı orada kaldı... Sen hiç ablanı gömdün mü abi?’” (PY, s. 12).

En Son Yürekler Ölümler adlı eserde de Nehir'in kalacağı oda şu şekilde tasvir edilmiştir: “Nehir'in kalacağı tek kişilik özel odanın pencereleri, İzmir Körfezi'nin dingin maviliğine açılıyor. Refakatçi yatağı, televizyonu, buzdolabı, iki kişilik oturma grubu ve körfez manzarasıyla hastaneden çok, lüks bir otel odasını çağrıştırıyor.” (ESYÖ, s. 45)

En Son Yürekler Ölümler'deki yukarıdaki bu paragraf, Canan Tan'ın romanlarında en çok görülen “birkaç cümleyle mekânı anlatmak” noktasında da önem arz etmektedir. Lâkin, yazar hem mekân hem de şahıs betimlemelerinde derinlemesine tahliller yapmaz.

Yazarın Piraye isimli romanında ise Haşim ve ailesinin yaşadığı Artukoğlu Konağı Piraye'nin gözünden şöyle anlatılmıştır:

“İlk gözüme çarpan, karşıdaki duvarı ortalayacak şekilde yerleştirilmiş, normal boyutların üzerinde, geniş bir karyola. Karyola başlığı ile yatak takımının odaya serpiştirilmiş diğer parçaları; tuvalet masası, komodinler, soldaki duvarı boydan boya kaplayan gömme dolap beyaz lake. Lake zeminin üzerinde, uçuk renklerde mineli ve sedef kakmalı işlemler var.” (P, s. 204).

Yine aynı romanda, romanın yardımcı kişilerinden Nurgül ve Emir çiftinin Diyarbakır'daki evleri Piraye tarafından şöyle tasvir edilmiştir:

“Nurgül'le Emir'in oturduğu ev, küçük bir apartman dairesi, iki oda, bir salon, kutu gibi ama çok şirin. Zevklerini birbirine katarak, gönüllerince döşedikleri evin her köşesi, ikisinden ortak izler taşıyor. Modern çizgilerdeki koltuklar, büfenin üzerine serpiştirilmiş sevimli biblolar, vitrin raflarına sıralanmış kristal bardaklar, mineli fincan takımları; seçimlerinde yaşanan heyecanı gözler önüne seriyor.” (P, s.237).

Belirtildiği gibi yazarın romanlarında ayrıntılı mekân tasvirlerine rastlanmaz. Mekân sayısı oldukça fazla olmasına rağmen, mekânlar romanlarda fiziksel bir fon olmaktan öteye geçememiştir. Bu da popüler romanların bir özelliği olarak düşünülebilir.

2.3.4. Kişiler Kadrosu

2.3.4.1. Merkezî kişiler

Roman kurgusunda ön plana alınması gereken başlıklardan biri de kişiler/şahıslar kadrosudur. Şahıs kadrosunun önemi, metinde anlatılan “olayları var eden” (Çetişli 2014: 89) varlıklar olmasından gelir.

Roman dünyasında “temel kişi”, “baş kişi”, “esas kahraman”, “asıl kahraman”, protagonist gibi karşılıkları olan ve romanın genelinde yerini alan kişi ise merkezî kişi olarak adlandırılır. Bu kişiler genelde özne durumunda olup baştan sona romanı idare eden ve romana hâkim olan şahıslardır (Çetin, 2007:147-148).

Canan Tan’ın romanlarında şahıslara⁴⁴ bakıldığında oldukça kalabalık bir kadro ile karşılaşırız. Fakat, merkezî ve yardımcı kişiler dışında diğer kişilerin fon karakterler (roman boyunca varlıkları ve yoklukları çok da belli olmayan, romandaki görevlerinin sadece olaylar arasındaki bağı sağlamak olduğu, kimi zaman da sadece isim olarak geçen kişiler) olduğunu da belirtmek gerekir.

Yazarın üç romanı hariç (Issız Erkekler Korosu, Pembe ve Yusuf, Hasret) diğer sekiz romanının hepsinde merkezi kişilerin kadın olduğu göze çarpar. Hatta tüm şahıs kadrosu değerlendirildiğinde kadınların erkeklerden daha fazla olduğu da söylenebilir.

Romanların merkezî kişilerine genel olarak bakıldığında ise Başlıbozuk Sevdalar’da Şiir, Yüreğim Seni Çok Sevdi’de Aslı, Eroinle Dans’ta Eylül, En Son Yüreklr Ölür’de Nehir, İz

⁴⁴ Gözde Gerçek, ayrıntılı ve titizlikle hazırladığı “Canan Tan’ın Romanlarında Yapı ve İzlek” isimli yüksek lisans tezinde yazarın romanlarındaki şahıs kadrosunu “norm karakterler, kart karakterler ve fon karakterler” olarak üç ayrı kısımda incelemiştir. Biz de tezimizde, roman kahramanlarının nitelikleri değişmez olduğundan ve romanlar popüler roman özelliği taşıdığından sözü edilen tez çalışmasındakine benzer olarak Merkezî kişiler (bu başlık altında ön plâna çıkmış özellikleriyle sınıflandırılan roman kişileri yer almıştır.), Tip ve Karakter başlığı altında da Olumlu ve Olumsuz Tipler, Yardımcı Kişiler olarak sınıflandırdık.

romanında Verda, Piraye’de aynı adla Piraye, Kelepçe romanında Yeter, Sızı’da Efsun, Hasret’te Tacettin, Pembe ve Yusuf’ta Yusuf, Issız Erkekler Korosu’nda ise Recep’tir.

Yalnız, bu romanlardan sadece ikisinde birden fazla kişinin hikâyeleri arka arkaya sıralandığı için her metinde hikâyeleri dinleyen tek bir isim, merkezî kişi olarak değerlendirilmiştir. Kelepçe’de romandaki tüm kadınların hikâyelerini bilen Yeter isimli karakterdir. Issız Erkekler Korosu’nda ise tüm erkeklerin hikâyelerini dinleyen Recep isimli roman kişisidir.

Yazarın romanlarında merkezî kişiler dört başlık altında değerlendirilebilir: Bunlardan birincisi *Eğitilmiş ve Mücadeleci Kadın, Toplumdan Dışlanan Kadın, Kırılğan ve Hassas Kadın, Kırılğan ve Merhametli Erkek* şeklindedir.

2.3.4.1.1. Eğitilmiş ve mücadeleci kadın

Canan Tan’ın romanlarının bazılarında merkezî kişi, eğitsel olarak belli bir donanıma sahip, hayata karşısında mücadeleyi bırakmayan, güçlü kadınlardır. Tan, romanlarında bu türde kişileri merkezî kişi olarak seçmiş ve bu yönde işlemiştir. Yazarın; *İz, Yüreğim Seni Çok Sevdi, Piraye, Eroinle Dans, En Son Yüreklere Ölür* romanlarında merkezî kişiler bu kategori içinde değerlendirilebilir.

Romancının, *İz* isimli eserinin merkezî kişisi Verda adında genç bir avukat kadındır. Verda’nın Hukuk Fakültesi’ni kazandığı yıl anne ve babası boşanmışlardır. Bu durumdan özellikle kendisini sorumlu tutan genç kadın sürekli üzüntü yaşamaktadır. Babası avukat Vedat Karacan ise bu süre zarfında ani bir şekilde vefat eder. Verda da bu gizemli ölümün perde arkasını aydınlatmak üzere yola çıkar. Verda, romanın bazı bölümlerinde “dikkatli” (s.23), “yetenekli” (s.45), “akıllı” (s.67) olarak adlandırılır. Canan Tan bu romanında hem eğitilmiş hem de kararlı bir genç kadın portresi çizmeye çalışmıştır. Verda romanda fiziksel olarak kendi ağzından şöyle tanıtılmıştır:

“Mini etekler, özellikle, bir beden küçük alınmış daracık pantolonlar, Ankara’nın soğuşuna inat yakası bağı açık incecik bluzlar... Ensesi kısa-usturaya vurdurmuştum-ve perçemleri gözlerimin üstünden aşır neredeyse yanaklarımın ortasına inen saçlarıma da kızıl-pembe harelî röfleler attırmıştım.” (İ, s. 67)

Verda hem fiziksel hem de ruhsal olarak kendine fazlasıyla güvenmekte ve romanın sonuna kadar bu özelliklerini yansıtmaktadır.

Eroinle Dans isimli romanın başkışısı ise Eylül'dür. Boğaziçi Üniversitesini dereceyle kazanan Eylül, büyük bir hevesle İzmir'den İstanbul'a gelerek öğrenci yurdunda kalmaya başlar. Fakat, orada tanışıp arkadaşlık kurduğu Dünya isimli genç kız Eylül'ün de dünyasını değiştirecek onun madde bağımlısı olmasına neden olacaktır. Eylül, madde bağımlılığından mücadelecı yapısı ve ailesinin desteği ile kurtularak yeni bir hayata kapılarını açacaktır. Roman boyunca hem merkez hem de diğer roman kişileri hakkında fiziki ve ruhsal çok ayrıntı verilmemiş, kişiler daha çok olaylar içindeki fonksiyonlarıyla kurgu içerisinde yerlerini almışlardır. Ancak roman boyunca Eylül'ün uyuşturucu ile mücadelesi gözler önüne serilmiş, onun burada galip gelmesi karakterindeki mücadelecı yapıya bağlanmıştır.

Canan Tan'ın Yüreğim Seni Çok Sevdi adlı romanının merkezî kişisi ise iyi eğitimli, kendi ayakları üzerinde durmaya gayret eden, hırslı bir kadın olan Aslı'dır. Romanda, fiziksel ve psikolojik tahlillere yer verilmezken, okuyucu merkezî kişinin özelliklerini olaylar içinde yüklendiği görevlerden tanır. Ancak bir bölümde Aslı kendisini şöyle tanıtmıştır:

“Akıl ve mantığı kendinden bir adım önde giden, yüreğini duygularının sesine kapatmış, yalnızca özgürlüğüne âşık; hayat dolu, cıvıl cıvıl, bir o kadar da uçarı Aslı, geleceğini bir sevdalının, hem de delicesine tutkulu bir kara sevdalının ellerine teslim edebilir miydi?” (YSÇS s. 12).

Özgürlüğüne oldukça düşkün olan Aslı, akademisyen olma yolunda ilerlemekte ve pazarlama üzerine doktora yapmak üzere Amerika'ya gitmek istemektedir. Roman, bir aşk hikâyesi üzerine kurulmuştur. Zengin bir ailenin oğlu olan Murat ve idealist bir genç kadın Aslı, birbirlerini çok severler ancak Aslı, kariyeri için yurt dışına gitmek durumundadır. Aile şirketini bırakamayan Murat, Aslı ile gidemeyecektir. Bu durum da ayrılmalarına sebep olmuştur. Aslı, Amerika'da Robin adında bir akademisyenle evlenir ama ondan ayrılır. Murat da Bursa'da bir evlilik yapmıştır. Yeni doğan kızına da Aslı'nın ismini vermiştir. Konferans vermek üzere Türkiye'ye dönen Aslı, Murat ile karşılaşır. Yıllar sonra birbirlerini gören iki eski âşık aslında hâlâ birbirlerini sevmektedirler.

Sosyal statüsü, mizacı Aslı ile oldukça benzeyen bir başka merkezî kişi ise En Son Yürekler Ölür romanındaki Nehir'dir. Romanda yine fiziksel ve psikolojik tasvirler ayrıntılı verilmemiştir ve sayısı da oldukça azdır. Nehir'in iş ve eğitim hayatı ise şöyle anlatılmıştır:

“Boğaziçi Üniversitesi’nden mezun olur olmaz Amerika’ya giderek işletme mastırı yaptı. Ardından, bir yıl daha kalıp başarılı bir iş deneyimiyle döndü Türkiye’ye. Reklamcılık, aklına gelebilecek belki de en son işti. Hiç hesapta yokken, üniversitedeki marketing (pazarlama)hocasının telkinleri ve aracılığıyla başvuru yaptı; güçlü özgeçmişi sayesinde onlarca aday arasından seçilerek, “strateji danışmanı” sıfatıyla şirketteki işine başladı.” (ESYÖ, s. 14).

Romanda Nehir, güçlü, çalışkan, bağımsız bir karakter olarak çizilmiştir. Eşini kaybetse de bile ayaklarının üzerinde durmayı başarmış, hayata karşı hiçbir zaman ümidini yitirmemiştir.

Canan Tan’ın yaşamından biyografik izler taşıyan romanı Piraye’de ise başkışı romanla aynı adı taşıyan Piraye’dir. Piraye ailesinin göz bebeği olarak büyümüş, konservatuar okumak isterken ailesinin yönlendirmesiyle Marmara Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesini kazanmış, oldukça sosyal, neşeli ve güçlü bir karakter olarak aktarılmıştır. Ancak, Fakültede okurken Haşim adlı bir gence âşık olmasıyla birlikte hayatın zorlu basamaklarını da deneyimleyecektir. Sosyal ve kültürel olarak kendisinden farklı olan Haşim ile evlenerek Diyarbakır’a giden Piraye, buradaki ağalık ve beylik sisteminin altında kendisini ezdirmemek adına bir mücadeleye girişecektir. Sonunda, kızı Dicle ile İstanbul’a dönen Piraye, Haşim’in ölümüyle vicdanen kendisini kötü hissetse de içindeki dayanma arzusu ile yeni bir hayat kurmaya çalışacaktır.

2.3.4.1.2. Toplumdan dışlanan kadın

Canan Tan’ın Kelepçe isimli romanı, birden fazla kadının hikâyesine tanıklık edilen ancak merkezde tek bir kişinin etrafında geliştiği bir kurguya sahiptir. Romanın merkezî kişisi cezaevinde kalan kadın mahkûmlardan olan Yeter’dir. Yeter, tüm kadınların hikâyelerini dinler, kendi hikâyesini ise en sonda anlatır. On altı yıl hüküm giyen Yeter, hüküm giydiği için toplumdan dışlanışını da vurgulayarak kendisini şu sözlerle anlatmıştır:

“Buradaki dördüncü yılım. On altı yıla hüküm giydiğime göre, daha işin başında sayılırım. Öncesinde yaşıyor muydum, yoksa asıl yaşantım bu dört duvar arasına kısılıp kaldıktan sonra mı başladı, kestiremiyorum. Kesin olan tek şey, burada eski yaşantıma göre çok daha farklı bir itibar görüyor olmam. Toplumda dışlanmam, ama burada kabul görmem belki de.” (K, s.21).

Yeter, kocası Ali’nin bir akşam şiddet uygulaması üzerine onu öldürerek hüküm giymiştir. Bundan dolayı Ali’nin yakınları ve tüm mahalleli tarafından dışlanmış, ancak cezaevinde tüm kadınlarla arkadaş olarak onlara bir nevi manevi destekte bulunmuştur.

2.3.4.1.3. Kırılğan ve hassas kadın

Canan Tan romanlarının hemen hepsinde kadınların hikâyelerinin işlendiğini belirtilmiştir. Eğitimli ve mücadeleci merkezî kişiler dışında, romanlarda bir de hassas/ duygusal etkilere fazlasıyla açık, hayata karşı kırılğan olan merkezî kadın şahıslar da mevcuttur.

Yazarın Başbozuk Sevdalar isimli romanının merkezî kişisi Şiir adlı genç kadındır. Parçalanmış bir ailenin çocuğu olan Şiir, doğmamış çocuğuna da Mısra adını vermiş ancak onu aldırma durumunda kalmıştır. Nitekim romanın ilk başlığının adı da “Mısra’sı olmayan Şiir” başlığını taşımaktadır. Şiir’in babası edebiyat öğretmenidir ve mesleğini çok sevdiği için kızına da bu ismi vermiştir. Şiir, babasına neden isminin böyle olduğunu sorduğunda babası; “En güzel şiirim sensin çünkü.” (BS, s.12) cevabını almıştır. Kırılğan, ürkek ve hassas bir yapısı olan Şiir’in fiziksel özellikleri kendi anlatımıyla ise şu şekilde aktarılmıştır:

“Minyon bir yapım var benim. Ufak tefek, fındıkkurdu dedikleri cinsten. Göze çarpan en belirgin özelliğim, belime kadar uzanan, arada bir papatya suyuyla rengini açtığım, sapsarı lepiska saçlarım... Ve üst dudağımın ince olmasına bağladığım, otuz iki dişimi ortada bırakan ve en kederli anlarımda bile yüzümden hiç eksik olmayan gülüşüm. Onlar da olmasa, kimsenin dönüp yüzüme bakacağı yok!”(BS, s.19).

Bu roman, Şiir ve hayatına giren sevgilileri üzerine kurulmuştur. Onun hayatında olan ve romanda da bahsi geçen üç erkekten biri, kızının da babası olan Ezel’dir. Ancak aşkları hüsrarla sonuçlanacaktır. Ezel’in Şiir’i bırakıp Amerika’ya kaçması hassas bir kadın olan Şiir’i daha da fazla etkileyecektir. Şiir’in hayatındaki ikinci sevgilisi ise Baran’dır. Fakat Şiir, Baran’ın evli ve çocuklu olduğunu öğrenecek, bir aşkı daha hüznle son bulacaktır. Şiir’in hayatına dokunan ve son olarak burada noktaladığı ve “hoşça kalın” diyerek izin istediği kişi ise Recep olacaktır. Ancak, Recep ile olan aşkı da yolunda gitmemiş ve Şiir ondan da ayrılmak durumunda kalmıştır. Bu vakitten sonra da Şiir, tüm aşklarına veda ederek, kırılğan ruhunu bir müddet başka sevdalara kapatma kararı alır.

Yaşadığı olaylar neticesinde hayata karşı kırılğan bir tutum sergileyen, duygusal yönleri ön plânda olan merkezî kişilerden biri de Sızı isimli romanın başkışisi Efsun’dur. Efsun, romanda babasını hiçbir zaman tanıyamamış, aile sevgisinden mahrum büyümüş ve anne sevgisini de tadamamış genç bir kadın olarak tanıtılmıştır. Efsun’un, eşi Erkan’ın vefatıyla sarsılan hayatı onu epeyce etkilemiş, böylelikle hayata karşı umutları azalmış, oldukça kırılğanlaşmış bir karakterdir. Efsun’un bebekliği şöyle tasvir edilmiştir:

“Çok narin, uslu bir bebekmişim. Kırk gün boyunca hiç ağlamamışım. Annemin yüzüne bakmışım hep, zerrece gözümü kırpmadan!” (S, s. 15).

Anne ve baba sevgisinden mahrum büyüyen Efsun, bu sevgiyi eşi Erkan’da bulmuş ancak onu da çok erken yitirmiştir. Efsun, romanın ilerleyen bölümlerinde astrolog olarak okuyucu karşısına çıkar. Bunun da temelinde çocukluk yıllarında evlerine gelen komşularına baktığı kahve falları oluşturmuştur. Efsun her ne kadar hayatının ilk ve gençlik yıllarında acı çekse de mesleği ve ikinci eşi Ahmet sayesinde hayata tutunmuştur.

2.3.4.1.4. Kırılğan ve merhametli erkek

Canan Tan’ın romanlarından sadece Issız Erkekler Korosu’nda ezilen hor görülen erkeklerin hikâyelerine yer verilmiştir. Nitekim yazar, bir röportajında⁴⁵ bu romanında toplum içinde ezilmiş erkeklerin öykülerine yer verdiğini söylemiştir.

Bu roman, merkezde tek bir hikâye olmak üzere peşi sıra hikâyelerden oluşmaktadır, ancak hikâyeleri dinleyen tek bir kişi vardır, o da Ademoğlu Pansiyonu’nun işletmecisi Recep’tir. Romanın merkezî kişisi de kendisidir. Roman, Recep’in düzenlediği bir fasıl gecesiyle başlar ve bu geceye hiçbir kadın dahil edilmemiştir. Recep’in bu pansiyonu açmasının nedeni ezilen, horlanan, acı çeken, ağlayan, üşüyen, hatta dayak yiyen erkeklere kucak açma isteğidir. Bu da onun merhametli tarafını göstermektedir. Nitekim kendisi de yaşadığı olaylar neticesinde hayata karşı kırgın hâle gelmiştir. Recep çocuk yaşta Nurşen adlı bir aile yakınına karşı sevgi ve hayranlık beslemiş, ancak Nurşen bir başkasıyla kaçıp şehri terk ettikten sonra Recep epeyce üzülmüştür. Bu, çocuk yaşta yaşadığı ilk ruhsal travması olarak kişisel tarihine eklenmiştir. Recep genç bir delikanlı olduğunda da Suzan adında genç bir şarkıcıya âşık olmuş hatta Suzan’ın çocuğu olacağı haberini almıştır. Ancak bu çocuk Recep’ten değil, bir başkasındandır. Bunu işiten Recep ve Suzan arasında bir kavga çıkmış ve Suzan merdivenden düşerek hayatını kaybetmiştir. Bu olaydan sonra Recep hayata karşı küsmüş ve uzun bir süre psikolojik tedavi görmüştür.

Romanda Recep’in ruhsal ve fiziksel özelliklerinden öte yaşadığı olaylara odaklanılmıştır. Bu arada kadınlar hakkındaki fikirlerine de yer verilir: “Asla kadın düşmanı değildi! Tam

⁴⁵ (İlknur Bursalı’nın Canan Tan ile 25.09.2019’da gerçekleştirdiği röportaj için bkz. http://halikentmedya.com/kose-yazilari/canan_tan_roportaj-159.html erişim tarihi: 22.09.2020)

tersine, iki cins için de eşit uzaklıkta gözlemler yapabilen, haktan yana bir er kişiydi.” (IEK, s. 12).

Canan Tan’ın Pembe ve Yusuf romanında ise hem hassas hem de merhametli yapısıyla ön plâna çıkan, aynı zamanda romanın merkezî kişisi olan Yusuf adlı bir karakter bulunur. Yusuf, töreler gereği kendisine verilen, kız kardeşini öldürme görevini reddetmiş ve bu davranışıyla ona olan merhamet ve düşkünlüğünü sergilemiştir. Yusuf’un romanda psikolojik özelliklerinin tahlili yapılmaz ancak bazı fiziki özelliklerine şu satırlarda yer verilmiştir:

“Zor bir doğumdu. Saatlerce sancı çekmişti Keder. Beklentileri boşa çıkmamıştı neyse ki. Erkekti bebek! Dört buçuk kiloluk bir tosuncuk...Yusyuvarlak bir çehre, kalemle çizilmiş gibi duran simsiyah muntazam kaşlar, iki üç aylık bebeğin yüzünde bile ender görülen ciddi bir yüz ifadesi...” (PY, s.179).

“Gerçekten de pek güzeldi Yusuf. Özenle oyulmuş heykel misali yüzüne bakmaya doyamıyordu Keder. Bebecik hali böyleyken, delikanlılığında ne kadar yakışıklı olacak, ne canlar yakacaktı kim bilir! Hiçbirine yüz vermeyecekti Yusuf, annesinin gösterdiği kızla evlenecekti!”(PY, s.180).

Yusuf , babası ve ağabeylerinin ısrarına rağmen ablası Pembe’yi öldürmemiş, aksine ona her zaman yardımcı olmaya çalışmıştır. Ancak, hayat karşısında bu duruşu sergilediği için annesi dışında tüm ailesi tarafından dışlanmış, yalnız ve kırgın bir şekilde hayatına devam etmek durumunda kalmıştır.

Canan Tan’ın merhametli ve kırılgan bir başka merkezi kişisi de Hasret isimli romanın kahramanı Tacettin’dir. Tacettin, Cerid Aşiret Bey’i Hacı Ali Bey’in oğludur. Cerid Aşiret Bey’i Hacı Ali Bey’in Ümüş Hatun ve Fatiş Hatun olmak üzere iki eşi vardır. Ümüş Hatun’un çocukları sırasıyla Göğüş Bey, Mahir Bey, Esat Bey, Osman Bey ve Abdullah Bey’dir. Fatiş Hatun’un çocukları da sırasıyla Münir Bey, Yahya Bey, Gaziye Hatun, Zahide Hatun ve Tacettin Bey’dir. Tacettin, evin en küçük çocuğu olmanın da verdiği yetkiyle biraz şımarık büyütülmüştür: “Evin en küçüğüydü Tacettin. Belki de bu yüzden gerek babası, gerekse aralarında epey yaş farkı bulunmayan ağabeyleri tarafından çok seviliyor ve şımartılıyordu.”(H, s. 17). Tacettin gençlik dönemlerinde oldukça dikkat çekici, hevesli bir kişi olarak şöyle tasvir edilmiştir:

“Uzun boyu, duru beyaz teni, düzgün yüz hatları, kömür karası gözleri, her baş hareketinde sağa sola savrularak harelenen simsiyah gür saçlarının yanı sıra, taşıdığı

meziyetleri benliğinde saklı tutup yeri geldiğinde gün yüzüne çıkarmasıyla, kimi zaman sıcakkanlı, esprili, çapkın bir delifişek oluyor, kimi zaman da ağırbaşlı, bilgece tavırlarıyla genç kızların hayallerini süslemeyi fazlasıyla hak ediyordu Tacettin.” (H, s. 18).

Tacettin daha sonra Rum kızı Patricia’ya âşık olacak, ancak tarihi mübadele olayı nedeniyle iki sevgili ayrılmak durumunda kalacaktır. Tacettin bu olaydan sonra kırılğan, hassas bir kişiliğe bürünecek; hayattan aldığı zevk de mutluluk da kalmayacaktır. Ancak, hayat devam etmektedir. Çok istemese de İstanbullu Behire ile evlenecek, kendisine farklı bir hayat kuracaktır. Tacettin bu evliliğe rağmen Patricia ve ondan olan oğlu Ali’yi hiçbir zaman unutmamıştır. Elinde kalan tek bir kare fotoğraftır ve ara sıra akşamları bu fotoğrafa bakarak Patricia ve oğlundan adeta af dilemektedir:

“Bir hıçkırık düğümlendi boğazına. Hem ondan, hem de kendisinden kaçmak ister gibi, başını Behire’nin göğsüne yasladı. Onun kulaklarına bir şeyler fısıldayacağına uzaklara gönderdi sesini. Duyuramayacağı kadar uzaklara... “Affet ben Patricia’m!” diye inledi. “Yalvarırım affet...” (H, s. 290).

2.3.4.2. Tip ve karakter

Canan Tan’ın romanlarının şahısları popüler roman türüne uygun olarak genellikle temel bir kahramanın çevresindeki fonksiyonel kişilerden olmuştur. Şahıs sayısının oldukça fazla olduğu romanlarda -ki Tan’ın romanlarında şahıs kadrosu oldukça geniştir- şahıslar; iyi/olumlu ve kötü/olumsuz kişiler olarak ayrışır (Şahin, 2023:18). Popüler roman kurgularında ya en iyilerin ya da en kötülerin vakayı etkilediğini görmek de mümkündür ancak ortalama dediğimiz “karakter”lere rastlamak güçtür. Merkezî kişiler ise genelde kadınlardan seçilmiştir. Ayrıca, sosyal bir kahraman yaratmaya uygun olan bu romanlarda “gönül basınçlarını hafifletmeyen, tutkuları doyurmayan, istekleri dindirmeyen, akli eylemeyen kahramanlar barınamazlar” (Uygur’dan akt: Şahin 2023: 19).

Popüler romanlarda şahıslar fazla olsa da romanlardaki kişiler; tam anlamıyla karakter özelliği göstermezler. Bu kişiler, günlük yaşamda her zaman insanların karşısına çıkabilecek, karmaşık ve derinliği olmayan şahıslardır. Bu tür romanların, genellikle tek bir merkezî kişi ve onu destekleyen yan kahramanlardan oluştuğunu belirtmek gerekir. Canan Tan’ın romanlarındaki şahıs kadrosunu da merkezî kişiler dışında, olumlu -olumsuz tipler ve yardımcı kişiler olarak sınıflandırmak mümkündür.

2.3.4.2.1. Olumlu tipler

Canan Tan'ın romanlarında şahıs kadrosunun oldukça geniş olduğunu belirtmiştik. Yazarın romanlarının kurgusunda, gerilim/çatışma unsurları da olumlu ve olumsuz diyebileceğimiz bu şahıslar üzerinde kurulduğu için tipleri de aynı isimle sınıflandırmak doğru olacaktır.

Olumlu tipler, merkezî kişinin destekçisi, ona bazı durum ve olaylarda yol gösteren, yardımcı olan tipler olarak değerlendirilebilir. Yazarın romanlarına bu açıdan bakıldığında ise sırasıyla şunları söylemek mümkündür:

Yazarın *Kelepçe* isimli romanının merkezî kişisi Yeter'e hayat hikâyelerini anlatan ve her zaman onun yanında olmaya çalışan mahkûm kadınlar Mimoza, Sultan, Beyza, İlknur, Zeynep olumlu tipler olarak değerlendirilebilir.

İz romanında ise Verda'nın babası Vedat Bey, annesi Semra Hanım, amcası Adnan, oğlu Kaan, yardımcısı Emine Abla, kız kardeşi Susem, avukat arkadaşı Vedat Türkoğlu, roman boyunca Verda'nın en büyük destekçileri olmuşlardır.

Başlıbozuk Sevdalar isimli romana bakıldığında ise merkezî kişi Şiir'in en büyük destekçisi, arkadaşı Eda'dır. Nitekim, Şiir pek çok zorluğu onunla birlikte aşmıştır. Şiir'in anneannesi Emine Hanım da yine Şiir'i yetiştiren ve varlığıyla onun hayatına dokunan bir isim olarak olumlu yönde değerlendirilebilecek bir tiptir.

İssız Erkekler Korosu'nun merkezî kişisi Recep isimli pansiyon sahibidir ve onun pansiyonda en çok sevdiği kişiler Vecihi Bey, Yusuf, Yusuf'un kardeşi Pembe ve annesi Keder (Bu isimler aynı zamanda Pembe ve Yusuf adlı romanın da kişileridir), Recep'in pansiyonda ağırlamaktan en fazla keyif aldığı; Haşim, Nizam ve Vedat da yine olumlu tipler olarak karşımıza çıkar.

Eroinle Dans'ta ise merkezî kişi Eylül'ün yanında olan babası Tuncer Bey roman boyunca kızına destek olmuş, Eylül'ün eroin bataklığından kurtulmasındaki en büyük paya sahip kişidir.

Pembe ve Yusuf romanında romanın merkezî kişisi Yusuf en büyük desteği annesi Keder ve kız kardeşi Pembe'den almıştır. Yıllarca ezilen, horlanan ama çocuklarına karşı sevgisini,

ilgisini hiçbir zaman kaybetmeyen Keder, Yusuf'a her zaman sahip çıkmaya ve onun kararlarının arkasında durmaya özen göstermiştir.

Sızı adlı romanda ise yıllarca anne baba hasreti çeken Efsun'un en büyük yardımcısı "pamuk annem" (S, s.12) diye sevdiği anneannesi Reyhan'dır. Onun dışında, müzisyen olan eşi Erkan, Erkan'ın ailesi ve Efsun'un dost olarak gördüğü Nazan da olumlu tipler olarak nitelendirilebilir.

Yüreğim Seni Çok Sevdi'nin merkezî kişisi Aslı'nın belki de hayatında en sevdiği kişilerden olan, sevgilisi, iş insanı Murat Alkanlı'dır. Romanın ilerleyen bölümlerinde yolları ayrılrsa da Aslı'nın hayatında Murat'ın etkisi büyüktür.

En Son Yüreklar Ölüyor'de ise merkezî kişi Nehir'in eşi ve aynı zamanda iş insanı Deniz Sezen, babası Nevzat Bey, arkadaşları Füsün ve Nevin, Nehir için önemli destekçilerdir.

Canan Tan'ın romanları içerisinde en fazla öne çıkan romanı Piraye'de ise Piraye'nin babası, aynı zamanda diş hekimi olan Fikret Bey, kızının her zaman yanında olmuş, fikirleri ve desteğiyle kızının hayatına yön vermiştir. Piraye'nin kızı Dicle de olumlu tipler içerisinde değerlendirilebilir.

Yazarın tarihi olaylar üzerinden okuyucuya sunduğu *Hasret*'te ise Tacettin'e destek olan en önemli kişiler olarak babası Hacı Ali Bey, annesi Ümüş Hatun, arkadaşları Aris ve Artin sayılabilir.

2.3.4.2.2. Olumsuz tipler

Romanlarda olumsuz tipler, genelde merkezî kişinin karşısında yer alan, ona zorluk çıkaran, merkezî kişinin hayatında dönüm noktalarına sebep olan kişiler olarak değerlendirilebilir.

Canan Tan'ın *Kelepçe* isimli romanının merkezî kişinin Yeter olduğunu söylemiştik. Onun hayatında en olumsuz kişi Yeter' e şiddet uygulayarak onun hapse düşmesine sebep olan kişi kocası Ali'dir. Yine romanda geçen hikâyelerde olumsuz olarak değerlendirilebilecek kişiler Aysel'in annesi, Nuray, Fehmi, Yeliz'in ağabeyi Celil, Aysun ve Haydar olarak sıralanabilir.

İz romanının başkişisi Verda, babasının ölümünün arkasındaki sır perdesini aralamaya çalışırken karşısında; zengin, varlıklı ve hayatta her şeyi para ile çözümleyebileceğini düşünen Arslanlı ailesi vardır. Mebrure Arslanlı, Aydın Arslanlı, Hale Arslanlı roman boyunca Verda'nın işini zorlaştırmaya çalışan olumsuz tipler olarak karşımıza çıkarlar.

Başıbozuk Sevdalar romanındaki olumsuz kişiler başta romanın merkezî kişisi Şiir ile büyük aşk yaşayan ancak daha sonra hayal kırıklığı yaratan, Şiir'in sevgilileri Ezel ve Baran'dır. Ezel, Şiir'i terk ederek eski sevgilisi Aria'ya dönmüştür. Baran ise evli ve çocuklu olduğunu Şiir'den saklamıştır.

Canan Tan'ın romanlarında dikkati çeken bir husus da bazı kişilerin farklı romanlarda yeniden kullanılmasıdır. Mesela, *İssız Erkekler Korosu*'ndaki Haşim, Recep, Yusuf, İsmail Efendi, Pembe, Zühre, Lamia Hanım, Suzan yazarın Piraye, Pembe ve Yusuf isimli romanlarında da karşımıza çıkmaktadır.

Yazarın *Eroinle Dans* isimli eserinde Eylül'ün hayatında en fazla olumsuzluğa sebep olan kişi olarak kendisi gibi öğrenci ve yurt arkadaşı olan Dünya gösterilebilir. Nitekim Dünya, Eylül'ün uyuşturucuya alışmasına sebep olmuştur. Dünya'nın arkadaşları Eda, Cengiz ve Emre de madde bağımlılığını yaymaya çalışan olumsuz tipler olarak gösterilebilir.

Pembe ve Yusuf romanının en olumsuz kişisi önce karısı Keder'in hayatını mahveden sonra da çocukları Yusuf ve Pembe'nin kaderlerini tehlikeli yönde etkileyen İsmail isimli roman kişisidir. İsmail, Diyarbakır'dan İstanbul'a göç etmiş ve orada bir kahvehane işleten, zalim, hırslı ve ön yargılı bir karaktere sahiptir.

Sızı romanında ise olumsuz olarak düşünülebilecek tipler ise romanın başkişisi Efsun'u çocuk yaştan itibaren kendilerinden mahrum bırakan ve kızlarının bir yanının hep eksik kalmasına sebep olan Efsun'un anne ve babasıdır.

Yüreğim Seni Çok Sevdi'de ise Aslı'nın büyük aşkı Murat'ın ailesinden ablaları olan Neslihan, Nevin ve Nefise, Aslı ile Murat'ın ayrılmalarda köprü vazifesi gören olumsuz kişiler olarak değerlendirilebilir.

*En Son Yürekler Ölü*r romanında Doktor Selim Kırcı ve Nükhet Çelik, Nehir'in hastanedeki serüveninde onu olumsuz derecede etkileyen kişiler olarak okuyucuya yansıtılmıştır. Nehir'in kayınvalidesi Nisa Sezen de oğlu Deniz'in hiçbir zaman Nehir ile evlenmesini istememiş, genç çifte her zaman zorluk çıkarmaya çalışmıştır.

Piraye'de olumsuz olarak nitelendirilebilecek tipler ise Haşim Artukoğlu'nun annesi Lamia Hanım ve babası Kenan Bey'dir. Bu kişiler, oğulları Haşim'i özellikle de evlilik hayatında büyük bir cendere içine almış, Haşim'in üzerinde tahakküm kurmuş ve hayatını olabildiğince zorlaştırmaya çalışmışlardır. Haşim ve Piraye'nin evliliklerinin olumsuz yönde ilerlemesinde onların etkisi büyüktür.

Hasret romanında ise olumsuz olarak gösterilebilecek tek kişi Tacettin'in üvey annesi Fatış Hatun'dur. Fatış Hatun, Tacettin'in Patricia ile evlenmesine her zaman karşı çıkmış, sevgililerin ayrılması için elinden geleni yapmıştır.

2.3.4.3. Yardımcı kişiler

Romanlarda yardımcı kişiler, tip ve karakter özellikleri göstermeyen, olayın ya da dekorun tamamlanmasında kendilerine ihtiyaç duyulan ve zaman zaman ortaya çıkan yardımcı unsurlardır (Çetin, 2007: 167). Canan Tan'ın romanlarında; bir merkezî kişi, ona olumlu ya da olumsuz yönde etki eden tipler ve bol miktarda yardımcı kişinin olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bu kişiler romanlardaki olayların ya bir sahnesinde görünürler ya da romanda sadece isimleri geçer. Popüler romanın özelliklerinden birinin şahıs kadrosunun çok fazla kişiden oluşması olduğunu daha önce de belirtmiştik. İşte bu şahıs kadrosunun çoğunluğunu da yardımcı kişiler oluşturmaktadır. Buna göre eserlerdeki yardımcı kişileri romanlara göre şöyle sınıflandırabiliriz⁴⁶:

Kelepçe: Gonca'nın kızı Mine, Sultan'ın babası, ağabeyleri ve kocası Metin Öğretmen, kızı Nazlı, ağabeyi Necmi, komşuları Perihan Hanım ve kocası, Yeter'in ablası, Kevser, kızı Pakize ve oğlu Memoş, Emre Bey, Beyza'nın arkadaşı Nalan, Nimet'in oğlu Kadir, Zeyno'nun kocası, Mustafa, Esma'nın oğlu Emir ve iki kızı, Kevser'in kızı, Mimoza'nın

⁴⁶ Canan Tan'ın romanlarındaki yardımcı kişiler, Gözde Gerçek'in hazırlamış olduğu "Canan Tan'ın Romanlarında Yapı ve İzlek" isimli yüksek lisans tezinde de "fon karakterler" başlığı altında ele alınmıştır. Bu kişilerin özellikleri ve fonksiyonları değişmeyeceğinden, biz de çalışmamıza aynı isimleri dahil ettik.

arkadaşları, babası, ev arkadaşı Ebru, gardiyanlar, Gülcan'ın kocası, Mimoza'nın ağabeyi, Aysel'in teyzesinin kızı, Nuray'ın misafiri Musa.

İz: Muhsin, Verda'nın dedesi, Semra Hanım'ın sevgilisi Gürkan, annesi, babası ve erkek kardeşi, Vedat Bey'in akrabaları Zışan, Eda Teyze, Ayda Teyze, Makbule Yenge, Verda'nın amcaları Sermet, İhsan ve Nusret, Sermet, Muzo, Bülent, Melda, Nermin Hanım, Selen, Ahmet Budak, Abdullah Arslanlı, Reşat, Soner, Efe, Nihat Güney, Doktor Ekrem Bey, Yazar Necmi Sencer, Cemil Paksoy, Altay ve kızları Melis, Neco, Karadeniz turunun tur rehberi Necip ya da Neco, Mithat Baturhan, Mimar Nail Çakırhan, Vedat Bey'in eski nişanlısı ve kızının annesi Sare Baturhan, kızı Susem, onun yardımcısı Nergis ve Sare'nin eşi Suat Baturhan.

Başıbozuk Sevdalar: Şiir'in üvey kardeşi Türkü, Eda'nın anne ve babası, Şiir'in annesinin sevgilisi Neco'nun oğlu Arda, tur rehberi Mehmet, Andre, Eda'nın eşi Hakan, gözleme ustası Zehra Bacı, Ezel'in annesi, babası, babaannesi, üvey kardeşleri, Baran'ın karısı Sevil, kızları Sude ile Dide, kapıcı Nusret Efendi, Ahu, Baran'ın Şiir'i takip etmesi için tuttuğu Osman, aşçı Gülbeyaz Sultan, Recep'in teyzesi Nurşen, Recep'in sevgilisi Suzan.

İssız Erkekler Korosu: Recep'in annesi ve anneannesi, Nizam'ın kuzeni Niyazi, Sırrı Bey'in karısı ve kızları, Nizam'ın karısı Zehra, Nizam'ın dayısı Abo Dayı, Zeliha'nın kocası Numan ve çocukları, Pembe'nin sevgilisi Mustafa, Pembe'nin bebeği Umut, Yusuf'un yengeleri Nurten ve Selma, Raşit'in sevdiği kadın Aysel ve onun kocası Oğuz, Piraye'nin arkadaşları Nurgül ve Emir, Piraye'nin Diyarbakır'daki dostları Turan Bey ve Ümran Hanım, Piraye'nin arkadaşı Kısmet, Gülbeyaz Hanım, Vecihi Bey'in iki kızı, karısı, iki torunu, pansiyondaki yardımcı Emrah, pansiyonun getir götür işlerini yapan Nuri, Vecihi Bey'in yeğeni Emre ve onun arkadaşı Murat, Murat'ın sevdiği kız Aslı, Aslı'nın en yakın arkadaşı Ferda, Murat'ın kızı Aslı, Vecihi'nin aşık olduğu genç kız Saba, korodaki erkek şarkıcı Alper, Vedat'ın sevgilisi Rümeysa, Rümeysa'nın annesi Süreyya ve babasıdır.

Eroinle Dans: Eylül'ün geniş bir çevresi vardır. Buna göre, Dünya'nın üvey kardeşleri, Ece'nin kolejden arkadaşı Seçil, Tolga'nın arkadaşı Sibel, Sedat, Ece'nin annesi Meltem Teyze, Eylül'ün arkadaşı Binnur, Esra, Selen'in sevgilisi Yılmaz, Emre'nin arkadaşı Hakan, Gürsel, Eylül'ün arkadaşı Zeren ve onun ailesi, Eylül'ün arkadaşları Selen, teyzesi Nevin,

Banu, Kemal, Sezgi, Elif, yurt sekreteri Özge, Eylül'ün yurt odasındaki arkadaşları Pınar, Ceren, Nurdan Ebru, Zeynep romanda yer alır.

Pembe ve Yusuf: Oldukça geniş bir şahıs kadrosuna sahip olan romanda pek çok yardımcı kişi mevcuttur. Ali'nin oğlu Nihat, Bekir'in oğlu Aziz, Ali'nin kayınbabası Kadir Ağa, kooperatif yetkilisi Suna, Gülistan ve Ahmet'in çocukları Gonca ve Mehmet, kahvehane çalışanı İzzet, Çırak Remzi, Fidan Abla, eşi Fazıl, Fazıl'ın eski eşi ve çocukları, komşu Pakize Teyze, satıcılardan Beşir Efendi ve Nezir, Pembe'ye çıkan talip Süleyman, Pembe'nin sevgilisi Mustafa, onun annesi, babası ve eniştesi Veysel, İsmail ve Keder'in gelinleri Nurten ve Selma, Fidan'ın eski sevdalandığı kişi Selim, Hamdullah Bey, karısı Zehra, erkek kardeşleri Hamit ve Celil, kızları Fikriye, Miriye ve Dürdane, gelini Zehra, b oğlu Servet, Servet ve Zehra'nın kızları Gülistan ve Hacer, Salih Efendi'nin karısı Hesna Hanım, oğulları Ali ve Bekir, gelinleri Nebile ve Pervin, İsmail'in askerlik arkadaşı Nusret, onun sevgilisi Mihriban, Nusret'in babası, Gülistan'ın kayınpederi Bahri Bey, kayıinvalidesi Ziyet Hanım, Gülistan'ın eşi Ahmet'tir.

Sızı: Nergis'in ikinci kocası olan kaptan, onun kanser hastası eşi, Efsun'un üvey kardeşi Mine, Efsun'un edebiyat hocası Makbule Hanım, Efsun'un komşusu ve Erkan'ın orkestra arkadaşları, Efsun'un teyzesinin eşi Ethem'dir.

Yüreğim Seni Çok Sevdi: Aslı'nın arkadaşı Gina, Yüksek Lisans yapan öğrenciler Ayla, Hakan ve Bora, Aslı'nın çalıştığı okuldaki öğrenciler olan Paul ve Jack, Murat'ın yardımcısı Beyza, Özden'in ablası Özge, Patron Linda, Emlakçı Tim, Robin'in yardımcısı Margaret, Özden'in arkadaşı Atay, Robin'in annesi Carol ve babası Dale, Cihan Amca, turist rehberi Hasan Tatlıcı Atiye Sultan, fabrika patronu Turgay Bey, Burak, Aslı'nın Amerika'daki ev arkadaşları olan Özden ve Taylandlı bir kızdır.

En Son Yürekler Ölü: Nevzat Bey'in eşi Sedef Hanım, Sezenlerin avukatı Cengiz Koçar, Deniz'in kalbinin nakledildiği Arda'nın annesi Feride Hanım ve babası Nahit Bey, Dila'nın nişanlısı Sarp, Deniz Sezen'in asistanı Yeliz Gülmen, Nehir'in eski erkek arkadaşı Alp, Sezen ailesinin yardımcısı Münevver, Kaktüs Restoran'daki piyanist ve kadın şarkıcı, Deniz'in amcası Hilmi Sezen ve yengesi Saadet, Nehir ve Deniz'in gittikleri tatildeki gözlemci hanım Nergis Hala, Deniz'in korneasının nakledildiği Mine ve onun annesi Adnan'ın eşi Sarah, kızları Monica ve Susan.

Piraye: Haşım'ın arkadaşı Erhan ve Mehmet, çaycı Kevser Hanım, Doktor Ayten Hanım ve Yılmaz Bey, Haşım'ın yardımcısı Recep, Haşım ve Zühre'nin engelli kızları Kader, Serap'ın kayınbiraderi Boran ve Lamia Hanım'ın arkadaşı Nermin Hanım, Terzi Numan, Ahmet Enişte, Piraye'nin yeğenleri Göksel ve Gökçe, Piraye'nin arkadaşları Sibel, Volkan ve Turan, Besim Hoca, Bekçi Nuri ve karısı Aysel, Bekçi Nuri'nin oğlu Nihat, Esin'in erkek arkadaşı Korhan, Laborant Halil Ağabey, Ömer'in liseden arkadaşı Müjde, Haşım'ın sınıf arkadaşı Selami, Haşım'ın lisedeki kız arkadaşı Nurten, Haşım'ın ablasının arkadaşı Nevin Abla, yardımcı Zehra Abla, Haşım'ın yeğenleri Burak ve Burçin'dir.

Hasret: Cerid Aşiret reisi Hacı Ali Bey'in on çocuğu vardır. Beşi ilk karısı Ümüş Hatun'dan (Göğüş, Mahir, Esat, Osman, Abdullah) diğer beş çocuğu ise kuma olarak aldığı ikinci eşi Fatış Hatun'dandır (Münir, Yahya, Şaziye, Zahide ve Tacettin) kızıdır. Omorfia'nın yardımcısı Eleni, Patricia ve Tacettin'in oğulları Ali, Tacettin'in kiracısı İhsan Bey ve ailesini (eşi Celile ve kızı Behire), Selanik'te Patricia ve ailesine evini açan fırıncı Celal ve ailesi de yine romandaki yardımcı kişiler olarak sıralanabilir.

2.4. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri

2.4.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri

Romanda kurgulama tekniği ve öğeleri romancının hikâyesini belli bir anlatı yöntemiyle düzenleme yoludur. Romanı meydana getiren unsurların, metin halkalarının yapılanma, düzenleme ve sıralanma sistemleri bu başlık altında incelenir (Çetin, 2007:187).

2.4.1.1. Olay örgüsü

Roman incelemelerinde yapı içerisinde yer alan en önemli unsurlardan biri de olay örgüsüdür. Olay örgüsü, roman olaylarını adlandırma, birtakım bağlantılar kurma, ilişkilendirme faaliyeti olarak da tanımlanabilir (Çetin, 2007: 190).

Canan Tan'ın romanlarına bakıldığında popüler romana has olarak birçok kişinin ve olayın olduğu aşikârdır: “Popüler romancıların öykü ve macera anlatmaya o kadar eğilimleri vardır ki bir romanın içine birçok kişinin öyküsünü ve çok sayıda macerayı yerleştirebilirler.”(Sağlık, 2010:244).

Canan Tan'ın romanları, olay örgüsünü⁴⁷ oluşturan unsurlarla birlikte düşünüldüğünde tüm romanlarındaki olayların baştan başladığını ancak kimi zaman geriye dönüş tekniği ile geçmiş zamandaki olaylara da gidildiği görülür. Klâsik romanlara has giriş, gelişme ve sonuca sahip olan bu romanlarda postmodern izlere rastlamak güçtür.

Canan Tan'ın romanlarında olay örgüsü başlığı altında romanlarındaki ana metin halkalarını özetlemek gerekirse önce *Hasret* romanından başlanabilir. Bu romanda olay örgüsünü, yazarın kitaptaki temel bölümlendirmesinden yola çıkarak yapmak mümkündür. Roman üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümdeki metin halkası Cerid Aşiret Beyi Hacı Ali Bey'in on çocuğundan biri olan Tacettin ile o zamanlar Kırşehir'e bağlı olan Keskin'de ikâmet eden ve bir taverna işleten Omorfia'nın kızı Patricia'nın aşkları etrafında oluşur. İkinci halka ise Mübadele ile birlikte ilk bölümdeki ana olay halkasını oluşturan "aşk" temasından "göç"e geçiş yapılmış ve olay örgüsünün ikinci büyük metin halkası oluşmuştur. Mübadele sırasında Patricia; oğlu Ali, annesi Omorfia ve yardımcıları Eleni ile birlikte zorlu bir yolcuktan sonra Selânik'e göç etmişlerdir. Tacettin'in İstanbul'da Binbaşı İhsan Bey ile karşılaşması ve onun kızı Behire ile evlenmesi başka bir metin halkası, son metin halkası ise Tacettin'in oğlu Ali (Andoni) ile karşılaşması ile oluşmuştur.

Kelepçe adlı romanda toplamda yirmi dokuz alt başlık bulunur. Roman, mahkûm kadınlardan Mimoza'nın öyküsüyle başlar ve devamında romanın baş kişisi Yeter ve diğer kadınların hikâyeleriyle devam eder. İlk metin halkasında yazar, öncelikle kadın ve erkeklerin toplumumuzdaki suç oranlarını mukayese eder. Daha sonra Yeter'in diğer kadınlarla karşılaşarak onlarla bir iletişim ağı kurması söz konusu edilir. İkinci metin halkasında mahkûm kadınların hikâyeleri kendi ağızlarından aktarılır. Son metin halkasında ise Yeter'in hayat öyküsü ve koğuşa düşme nedenleri anlatılarak Yeter'in hapisneden çıkması söz konusu edilir.

İz isimli roman ise üç ana bölüm ve altmış dokuz alt başlıktan oluşur. Canan Tan, bunlara sayı vermek yerine bölüm içeriğiyle ilgili olarak başlıklandırmayı seçmiştir. İlk bölümün metin halkası romanın başkışisi Verda'nın, babasının intiharını öğrenmesiyle gelişen süreçtir. Verda, babası Vedat Bey'in ölümünün arkasındaki nedenleri öğrenmek için "iz"

⁴⁷ Canan Tan'ın romanlarında "Olay örgüsü"yle ilgili olarak yapılan daha ayrıntılı ve geniş çapta inceleme için bkz. Gerçek, Gözde (2024). "Canan Tan'ın Romanlarında Yapı ve İzlek." Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.

peşine düşecektir. İkinci bölümdeki metin halkası ise Verda'nın iz peşinde giderken bulduğu ipucu ve araştırmaların okuyucuya aktarılması, üçüncü bölümün metin halkası ise Verda'nın araştırmaları sonucunda elde ettiği verilerle birlikte kendi geçmişiyle yüzleşmesi, üvey kardeşini bulması ve babasıyla ilgili bu davadan vazgeçmesi olarak belirtilebilir.

Başlıbozuk Sevdalar isimli romanın üç bölümden meydana geldiğini, romanın ilk bölümünde otuz sekiz, ikinci bölümünde yirmi altı, son bölümünde ise on başlık olduğunu belirtmek gerekir. Birinci bölümün metin halkası romanın başkışısı Şiir'in bebeğini aldırması, sonrasında geriye dönüş ile ailesinden bahsetmesi, ebeveynlerinin kendisini nasıl yalnız bıraktıkları ile ilgili detayları açıklaması ile şekillenmiştir. İkinci bölümdeki metin halkasında ise Şiir'in Ezel ile tanışması, aralarında aşk ilişkisinin filizlenmesi, ayrılmaları, Şiir'in hemen sonra Baran adlı genç bir adamla yakınlaşması fakat onun da hala evli olması gibi olaylar söz konusu edilmiştir. Üçüncü bölümün metin halkasında ise Baran'dan ayrılan Şiir'in Recep adında bir gençle tanışması ancak ondan da ayrılarak bir daha aşkın adını anmayacak şekilde yemin etmesi konu edilmiştir.

Yazarın *Issız Erkekler Korosu* isimli eseri de yine üç bölüm ve yirmi altı başlıktan oluşmaktadır. Birinci bölümün metin halkasında Recep adındaki başkışının Ademoğlu adın verdiği pansiyonunda yapmak istediği fasıl gecesi için hazırlık yapması, bu pansiyonu açmasının sebepleriyle birlikte, pansiyonun neden sadece erkeklere açık bir mekân olduğunu anlatması söz konusu edilmiştir. İkinci bölümün metin halkasında ise ilk bölümde hazırlığı yapılan müzik fasılının başlaması ile konukların gelmesi, Recep'in bu konuklarla tek tek ilgilenerek onların hikâyelerini dinlemesi konu edilir. Üçüncü bölümün metin halkasında da Recep'in acılarla dolu hikâyesinin nakledilmesiyle romanın sonuçlanmıştır.

Eroinle Dans ise üç bölüm ve kırk üç altı başlıktan oluşmuştur. İlk bölümün metin halkası Eylül adlı roman kişinin Boğaziçi Üniversitesini kazanması, buradaki öğrenci yurdunda Dünya adlı genç kızla arkadaş olup eroinle alışması anlatılır. İkinci bölümün metin halkasında ise Eylül'ün, Dünya ve arkadaş çevresi nedeniyle iyice madde bağımlısı olması ve bu konuda yaşadığı sıkıntılar aktarılmıştır. Üçüncü bölümdeki metin halkasında da Dünya'nın uyuşturucu yüzünden ölümü ile Eylül'ün bu durumdan etkilenmesi, İzmir'e dönüşü ve madde bağımlılığı tedavisi görerek bu durumdan kurtuluşu anlatılmıştır.

Canan Tan'ın *Pembe ve Yusuf* romanı da diğer romanlar gibi üç ana bölümden ve kırk yedi alt başlıktan oluşmuştur. Birinci bölümün metin halkasında Yusuf'un Ademoğlu Pansiyonuna rastlaması, annesi Keder'in acı dolu hikâyesinin anlatımı, Pembe ve Yusuf'un doğumu söz konusu edilmiştir. İkinci bölümün metin halkasında Pembe ve Yusuf'un dünyaya gelişleri ile diğer aile üyeleri, özellikle de babaları İsmail tarafından hor görülmesi, Pembe'nin, uzaktan tanıdığı Mustafa'ya kaçması, Mustafa'dan Umut adında bir oğlunun olması, tekrar ailesinin yanına sığınması, bu durumun babaları İsmail tarafından olumsuz değerlendirilerek Pembe'nin öldürülmesi gerektiği kararını alması, cinayeti işlemesi için Yusuf'un görevlendirilmesi ve Pembe'nin bu ağır yük altında daha fazla dayanamayarak intihar etmesi anlatılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise oldukça üzgün olan Keder ve oğlu Yusuf'un evden ayrılımları konu edilmiştir.

Yazarın 2018'de kaleme aldığı son romanı *Sızı* da üç bölümden müteşekkildir. İlk bölümdeki metin halkasında romanın başkişisi Efsun'un doğumu, adının hikâyesi, Efsun'un ebeveyn sevgisinden yoksun büyümesi, Erkan ile tanışması, çocukları Ege ve Efe'nin dünyaya gelişini anlatılır. İkinci bölümde ise Efsun'un astroloji merakı, Erkan'ın ani bir şekilde ölmesi ve Efsun'un hayat karşısında dik durabilmek adına bir mücadeleye başlaması söz konusudur. Üçüncü ve son bölümde ise Efsun'un Ahmet ile tanışması, evlilikleri, İstanbul'a taşınarak kendilerine yeni bir hayat kurmaları anlatılmıştır.

Bölgümlere ayrılmayan *Yüreğim Seni Çok Sevdi* isimli roman da otuz dokuz bölümden oluşmuştur. İlk metin halkasında Aslı'nın Amerika'dayken bir telefon konuşması ile geçmişe dönmesi, eski aşkı Murat ile ilişkisini hatırlaması söz konusudur. İkinci halkada ise Aslı ve Murat'ın birlikteliklerinde yaşadıkları, ayrılıktan sonra da Aslı'nın Amerika'ya gidişini anlatılır. Üçüncü ve son halka da Aslı'nın tekrar Türkiye'ye dönüşü ve bir tesadüf eseri Murat ile tekrar karşılaşmasını içermektedir.

Tek bir bölüm ve yetmiş bir adet alt başlıktan oluşan *En Son Yüreklcr Öliir*'de ise metin halkalarını şöyle açıklayabiliriz. İlk metin halkasında Deniz ve Nehir'in sevgili olmalarının hikâyesi, evlenmelerinden hemen sonra geçirdikleri trafik kazası anlatılmıştır. İkinci halkada ise kaza sonucunda Deniz'in vefat etmesi, organlarının bağışlanması, kalbinin ise Arda adında genç bir adama verilmesi söz konusu edilir. Üçüncü ve son metin halkasında da Nehir'in çocuğunun dünyaya gelmesi ve Arda ile aralarında bir sevgi bağının oluşmasıyla birbirlerine karşı yakınlık duymaları anlatılmıştır.

Yazarın ilk romanı olan *Piraye* ise üç bölüm ve elli altı başlıktan meydana gelmiştir. Birinci bölümde Piraye'nin isminin koyuluş hikâyesi, Marmara Üniversitesini kazanması, okulda kurduğu arkadaşlıklar, Haşim ile tanışarak sevgili olmalarının öyküsü vardır. İkinci bölümde ise Piraye'nin Haşim ile evlenerek Diyarbakır'a gelin gidişi, Dicle adlı bir kızının olması, Haşim'in Piraye ile sorunlar yaşaması sonucunda yeniden farklı biriyle aşk yaşaması anlatılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise Piraye'nin İstanbul'a giderek yeni bir hayat kurmaya çalışması, Haşim'in tekrar Piraye'ye dönmek istemesi ancak bunun Piraye tarafından kabul görmemesi, Haşim'in bir kavgaya karışarak öldürülmesi ve Piraye'nin pişmanlığı söz konusu edilmiştir.

Yazarın romanlarında **başlangıç** ögesine bakıldığında ise tümünün **baştan başladığını** belirtmek gerekir. Metinlerde ortadan veya sondan başlatma söz konusu değildir. Bu da romanların klâsik roman kurgusuna sahip olduğunu gösterir. Yazar, kronolojik zamana bağlı olarak olayları art arda anlatmıştır. Ancak bazı romanlarında geriye dönüş⁴⁸ tekniğini uygulamıştır. Bu teknik, dış zamana, takvime bağlı devam etmekte olan olayların durdurularak, yani zamansal ilerleyiş sırası bozularak geçmiş zamandaki olaylara dönüp onları aktarma yöntemi olarak tanımlanabilir (Çetin, 2007: 193).

Canan Tan'ın romanlarında olay ve kişiler yoğunlukta olsa da popüler romana özgü karmaşık olay örgüsüne rastlanmaz. Konular -daha çok- aşk kavramını içerdiğinden ve okuyucuyu da sıkmamak adına -aşk merkezde tutularak- roman kişileri arasında cereyan eden kıskançlık, entrika, intikam alma, bireysel hayat mücadelesi gibi hususlarla beslenen olay örgülerini görmek mümkündür.

2.4.1.2. Olay bütünlüğü

“Romanda metin halkalarının düzenlenişinde, olay örgüsünün yerleştiriliş biçiminde, anlamlı bir bütün içinde sunuluşunda uyulan sistem, bize olay bütünlüğünü verir.” (Çetin, 2007:194) Olay bütünlüğü bazı teknikler kullanılarak oluşturulur. Bu teknikler: *Hâl değişimi kalıbı, arayış yolculuğu kalıbı, organik bütünlük, dalga biçimi ve mekanik yapılaşma*dır.

Canan Tan'ın romanlarında daha çok **organik bütünlük** denilen; sebep-sonuç ilişkisi içerisinde kurulmuş, olayların düz bir çizgi üzerinde zincir halkalarının birbirine eklenmesi

⁴⁸ Geriye dönüş tekniğinin kullanıldığı romanlar, çalışmanın Zaman başlıklı kısmında belirtilmiştir.

(Çetin, 2007:199) gibi akışların kesilmeden sunulduğu, tekniğin kullanıldığı söylenebilir. Canan Tan'ın dokuz romanında (Piraye, Eroinle Dans, En Son Yürekler Ölür, Yüreğim Seni Çok Sevdi, En Son Yürekler Ölür, Pembe ve Yusuf, Hasret, Başıbozuk Sevdalar ve Sızı) organik bütünlük görülür. Yalnızca iki romanında (Issız Erkekler Korosu ve Kelepçe) mekanik yapılaşma adı verilen bir teknik kullanılmaya çalışılmıştır. **Mekanik Yapılaşma**, olayların birbirinin devam olmadığı, olayların nedensel olarak değil; zamansal olarak birbirine bağlı olduğu bir sistemdir. Kişilerin birbirinden bağımsız, ayrı ayrı hikâyelerinin arka arkaya veya yan yana aktarılması ile oluştuğu bir teknik olarak karşımıza çıkar (Çetin, 2007:201). Issız Erkekler Korosu'nda bir fasıl gecesinde aynı pansiyonda toplanan erkek roman kişilerinin kendi ağızlarından hikâyeleri yan yana aktarılmıştır. *Kelepçe* isimli romanda ise aynı cezaevinde kalan kadın mahkûmların hikâyeleri birbirinin peşi sıra şekilde okuyucuya nakledilir.

Roman kurgusunun en önemli öğelerinden biri de romanın sonu ve bitirilişidir. Genelde sonlarıyla akılda kalan romanlarda kurgunun sonuç kısmı, ya **tamamlanmış bir son** ile ya da **ucu açık bırakılmış bir son** ile gerçekleştirilir (Bulut, 2014:270). Romandaki **Son** kısmı; **şaşırtıcı**, **trajik** ve **ucu açık son** olmak üzere üç bölümde incelenmelidir. Bazen romanlarda bu son çeşitlerinden birkaçı bir arada kullanılabilir.

Canan Tan'ın romanlarının “Son” kısmı ile ilgili olarak da Kelepçe, İz, Başıbozuk Sevdalar, Eroinle Dans, Sızı, En Son Yürekler Ölür, Hasret ve Piraye isimli romanlarda tamamlanmış son; Issız Erkekler Korosu, Pembe ve Yusuf'ta tamamlanmış ve trajik son, Yüreğim Seni Çok Sevdi'de ise ucu açık son olduğu söylenebilir.

2.4.1.3. Bölümlendirme

“Roman kurgusunda biçimsel bir özellik olarak romanın bölümlendirilmesi de dikkat çeker. Bazı romancılar, olaylar arasındaki insicamı sağlamak, romanı belli bir düzene sokmak, bir bütünlük içinde sunmak, romanın unsurları arasındaki bağlantıyı etkin bir şekilde sağlamak için bölümlere ayırırlar.”(Çetin, 2007:211)

Canan Tan'ın romanlarının genelinde alt başlık şeklinde adlandırılabilen bölümlendirmeler mevcuttur. Bölümlendirmelerine isim verilen romanlar şu şekilde sıralanabilir:

Hasret isimli romandaki alt başlıklar şu şekildedir: **Birinci Bölüm:** Keskin’de Bir Akşam Vakti, Omorfia’nın Tavernası, Büyük Sır, Bağ Evi Buluşması, Patricia’nın Gözleri, En Güçlü Yemin, Memleketin Ahvali, Umut, Yolumuza Işık Olacak Oğlumuz, Ali... Ali... Ali..., Sapla Samanı Ayırmak, Savaşın Çirkin Yüzü, İlk Çözülüş, Mübadele Ya da Andalayı Gerçeği, Evsiz Barksız Kimsesiz, Gülümseyiniz Lütfen, Dili Tutulmuştu Sardunyaların, Elin Çocuğu İçin Dertlenmek, Babalar Birbirini Tanır, Vatanımıza Gidiyoruz Vre, İnzivaya Çekilmiş Bir Derviş Gibi, Çocukları Denize mi Atıyorlar Tete, Duvarsız Evler, Keskin Esnaf Lokantası, Yediveren Güllerin Itırlı Fesleğenlerin Kokusuna Hasret, Aleko ve Tacettin, Sevap ve Günah, Cicili Bicili Kurabiyeler, Gidenler ve Kalanlar, Anneler. **İkinci Bölüm:** Tacettin Evlendiği Zaman, Üsküdar’dan Keskin’e, İki Dövüşken Kartal, Geri Gelmesi Mümkün Olmayan Sevgililer, Yeni Bir Yol Çizebilmek, Baba Zoruyla Evlenecek Kız, Ağırlık, Yüzüklerin Yayıdığı Sıcaklık, Evlenmenin Arifesinde, Bey Evine Yaraşır Bir Düğün, Gizli Mabet, Eylül Müjdesi, Aşık Olan Sırlar, Kimse Kimsenin Yerini Tutamaz, Bahar Müjdesi, Yüzleşme. **Üçüncü Bölüm:** Atina’da Bir Hastane, Benim Babam Kim, Keskinli Bir Ziyaretçi, Vuslat.

En Son Yürekler Ölür romanındaki başlıklandırma şu şekildedir: Kiraz Kırmızısı Spor Araba, Takvimi Başa Sarsak, Deniz Sezen, Manolya Konakları, İlk Kıvılcımın Yüreğe Düştüğü An, Yollarını Beklerken, Yalnız Beni Kurtarmaya Hakkınız Yok, Ya Deniz Nerede?, Nereden Nereye, Açık Hava Kokteyli, Sevgili Değil Arkadaşız, Deniz’in Yanındaki Afet-i Devran Kim?, Nisa Sezen, Depresyon, Deniz’i Resmetmek, Aşk Dediğin Nedir ki?, Kaktüs Restoran, Gecikmiş Kahvaltı, Uğur Abla, Araf, Düğün Hazırlıkları, Fazlaca Yolundaydı Her Şey, Gelinlik, Paris, Nisa Sultan’a Böylesi Yakışır!, Düğüne Doğru, Balayı Çifti, Yeni Düzen, Lara Yolu Üzerinde Bir Otel, Tatil Başlıyor, Benim Düşlerindeki Tatil Bu Değil, Derinliklerin Büyüsü, Ölüdeniz, Adrenalini Yüksek Tutan Eylemler, Kiraz Kırmızısı, 72. Saat, İki Kişilik Ölüm, En Son Yürekler Ölür, Vedalaşma, Arda, Soğuk Rüzgar, Mine, İki Özel Hasta Ziyareti, Yürek ve Gözler, Dönüş, Demir Leydi, Şimdi Uzaklardasın, En Zorlu Gece, Çürümüş Zeytin, Veraset İlamı, Aile Kabristanı, Alışveriş, Kristal Orkide, Kalpler, İzmir Kaçamağı, Doğum Günü Partisi, Babasız Değil O!, Derin Dönemi, Doğuş, Tehlikeli Sorular, Mucize, Kahvaltı, Aşk, Keşke Ölseydim, Boşluk, Babam, Arda’yı Çağırın, Bisiklet, Mezuniyet Töreni, Kalbine Dokunmak.

Sızı romanındaki başlıklandırma şu şekildedir: **Birinci Bölüm:** Efsun, Soyağacı, İzmir, Yepyeni Bir Başlangıç, Babam, Kaçak Gelin, İstenmeyen Bir Bebek, Anasının Yanında

Anasız Bir Çocuk..., İkinci Koca, Cam Kırıkları, Eksik Büyüyen Bir Çocuk, Bebek, Çok Bilinmeyenli Bir Denklemdi Annem, İçe Kapanık Bir Çocuk, Ana Kız, Evlilik Kararı, Lise Yılları, La Edri, İlk Aşk, İlk Ayrılık, Üniversite Yılları, Kürek Mahkûmu, Gelinlik Özlemi, Kısır Gelin, Bebeğin Adı Ne Olacak?, İkinci Bebek, Çalışma Zamanıdır Artık. **İkinci Bölüm:** Astroloji Ve Ben..., Horoskop Dedikleri Ne Ola Ki?, Kocamın Dolunay Hali. **Üçüncü Bölüm:** Huzursuzluk, Yine Aylardan Kasım, Onunla Son Doğum Günüm, Yeni Yıl, Tatsız Bir Mart Ayı, Keşke Rüyalara Gerçek Olmasa..., Narlıdere, Balık Ve Çiçek..., Efsunum İçin, Yanımda Uyu, Hoşça Kal Sevgilim, Hoşça Kal, Taziye Evi, Kırkıncı Gün, Çözümlemesi Zor Gariplikler, Nerede Benim Can Dostlarım?, Üç Yıl Sonra, Beklenmedik Bir Tanışma, O Gecenin İzdüşümü, İkinci Filmin Kahramanı, Çocuklarım ve Ben, İzmir'den İstanbul'a Uzanan Uzun İnce Bir Yol, Veda Turları, Annem, İstanbul'un Diğer Yüzü, İtirafılar..., Sonsöz.

İssiz Erkekler Korosu'ndaki bölüm başlıkları şu şekildedir: Ademoğlu Pansiyon, Fasıl Gecesi, Son Gün Gelen Konuklar, Hicaz Makamı, Herkesin Bir Hikâyesi Var, Beni Kör Kuyularda..., Makamdan Makama, Bir Tatlı Tebessüm, Platonik Aşk, Uzaksın, Akşamlar, Unutamam, Damardan Şarkılar, Gönlü Yaralılar, Kıymet, Sen Olmasan, Ömrümde, Gecenin Sonu, Zalim Kadın, Kimse Sen Değil.

Başıbozuk Sevdalar'daki bölüm başlıkları şu şekildedir: **Birinci Bölüm:** Mısrası Olmayan Şiir, Annem, Babam ve Eda, Arkadaşlık, Babaevinde, Evin Direği Kadın, Annem ve Neco, Maceralar, Beni Oku, Animatör, İlk Görüşte Aşk, Tek Başına Orkestra, Günaydın Rapunzel, Senden Daha Güzel, Misafir, Ölüdeniz, Tarak, Beni Benden Dinlemeye Hazır Mısın?, Amerikalı, New Yorklu Kadın, Aria, Her Şey Kalıcı Olsun..., Aşk Pişmanlık Mıdır? Söz Ve Nişan Muhabbetleri, İki Alyans, Mutluluk, Pamuk Annem Yok, Ölümün Çıplak Gelir, Çift Çizgi, Kaçak, Küçük Nokta, Ezel, Olumlu Ve Güzel, Ne Günah İşledikse Yarı Yarıya, Tertemiz, Saf, Masum, İyilikten İbarettir Bir Melek, Bazı Şartlar, Başıbozuk Sevda. **İkinci Bölüm:** Kaldığımız Yerden, Buluşma, Bizim Mekan, Baran, Kahvaltı, Pankek, Takipçi, Sevmek, Akşam Yemeği, Aşkın Yaşı Ve Mantığı Yok, Satranç, Tavla, Yamaç Paraşütü, Fayton, Hezeyan, Yüzleşme, İnsana En İyi Gelecek Şey Kendi Kendisiyle Dalga Geçebilmesidir, Babana Bile Güvenme, Sensiz Hastayım, Recep, Vecihi Bey, Koca, Zorla Elde Tutulacak Bir Eşya Değildir, Harbi Kızmışsın, Başıbozuk Bir Sevdaydı. **Üçüncü Bölüm:** Sen Her Şeyisin, Güzel Kadın, Kanaryam, Benzerlik, Nurşen, Suzan, Remziye, Dertleşme, Altı Ay, Gitmek...

Pembe Ve Yusuf romanında ise ana bölümlerin içerisinde yer alan başlıklar şunlardır: **Birinci Bölüm:** Yıllar Yıllar Önce, Keder, Umut Çiçekleridir Çocuklar, Talipler Kapıda, Bir Çocuk, Başlangıç Ve Yeni Umutlar, Kedinin Bacağı, Küçümen Gelin, Hizmetçiler, Kocasına Sevdalı Kadınlar, İstanbul Gelini, İstanbul, Salon Düğünü, Düşler, Ah O Cıgaralar, Öküz Öldü Ortaklık Bozuldu, Sıra Dükkanda, Veda, Armut Dibine Düşer, Taşlar Yerine Otururken, Fidan Abla, Yeni Eve Yeni Bebe, Kadınlar Pazarı, Bekleyiş, Her Kadın Kız Doğuramaz, Pembe Bebek, Yusuf, Baba, Haber Vermek Lazım, Boşlukta Asılı Kalmak. **İkinci Bölüm:** Ezilmişlik, Kaderin Gözü Kör Olsun, Nikah, Kara Duvaklı Gelinler, Dönüş, Hadi Bakalım Yedekçi, Kıyamam Sana, Beceriksiz Yedekçi, Bir Umut. **Üçüncü Bölüm:** Pansiyon, Fasıl Gecesi, Son Gelen Konuklar, Ve Yusuf, Hicaz Makamı, Herkesin Bir Hikayesi Var, Yusuf'un Şarkısı.

Kelepçe romanında ise başlıklar şu şekildedir: Parmaklıklar Ardındaki Kadınlar, Mimoza, Aysel, Gonca, Sultan, Görüş Günü, Beyza, Yılbaşı Hazırlıkları, Dört Duvar Arasında, İlknur, Bir Ocak, Yen, Yıl Yeni Kararlar, Fatma, Yeliz, Akrep, Zeyno, Atölyede Bir Ahu, Sevil, Mutluluk Oyunu, Kurban Kavurması Esmâ, Merve, Kevser, Masum Değiliz, Zincir.

Yüreğim Seni Çok Sevdi, Eroinle Dans, İz ve Piraye'de ise numaralandırma sistemi ile bölümlendirme yapılmıştır. *Piraye*, üç bölümden meydana gelmiştir. Birinci bölümde yirmi üç alt kısım, ikinci bölümde yirmi sekiz alt kısım, üçüncü bölüm ise üç alt kısımdan oluşmuştur. *Eroinle Dans*'ta ise üç ana bölüm mevcuttur. İlk bölüm, on bir kısımdan, ikinci bölüm on dört kısımdan, üçüncü bölüm ise on sekiz kısımdan oluşmaktadır. *Yüreğim Seni Çok Sevdi* otuz dokuz, *İz* romanı ise altmış dokuz bölüme sahiptir.

2.4.1.4. Metinlerarası ilişkiler

Metinlerarası yöntemlerin uygulanmasının 1960'tan sonra ve özellikle postmodern tarzda yazan romancılar arasında gittikçe yayılan bir özellik olduğunu belirtmek lazımdır. Günümüz romanlarının da vazgeçilmez öğelerinden olan bu özellik, romanlarda genellikle iki şekilde kullanılmaktadır: **Metin ekleme** ve **Metin dönüştürme**. Metin ekleme, herhangi bir metnin hiç değiştirilmeden yeni yazılmakta olan metnin içine yerleştirilmesi, montaj ya da kolaj tekniği olarak da anılan bir yöntemdir. 20. yüzyılın başında resimde doğmuş daha

sonra da sinema ve tiyatrodaki benimsenmiş bir tekniktir (Bulut, 2014: 274). Metin ekleme de metin olarak epigraf⁴⁹, şiir, mektup, tarihi belgeler, resim gibi unsurlar kullanılabilir.

Metin dönüştürme ise “başka metinleri ya da metin parçalarını aynen alıp yapıştırma değil, onları değiştirerek, dönüştürerek alıp kullanma ve değerlendirme yöntemidir.” (Çetin, 2007:217-218) Metin dönüştürme yöntemi, kurgu ve teknik taklidi, ifade kalıpları taklidi, üslup taklidi, gülünç taklit, içerik aktarımı ve çağrışımsal gönderme gibi tekniklerden meydana gelir.

2.4.1.5. Romanlarda Kullanılan Metinlerarası Teknikler

Canan Tan’ın romanlarında özellikle şarkı, türkü ve şiir dizelerinden sıkça “metin ekleme”lerin yapıldığını görmek mümkündür. Yazar, bu teknikle, şiirin okuyucuyu duygusal yönden hareket geçiren fonksiyonunu da kullanmış olur. Yazarın bu tekniği en fazla kullandığı eseri *İssız Erkekler Korosu*’dur. Romanın “Hicaz Makamı” başlıklı bölümünde şu dizeler metin eklemeye örnek verilebilir.:

“Tadı yok sensiz geçen ne baharın ne yazın
Kalmadı tesellisi ne şarkının ne sazın
Sarıldım kadehlere derman olur diyerek
Kalmadı tesellisi ne şarkının ne sazın” (IEK, s.32).

Aynı adlı romanın “Bir Tatlı Tebessümün Bin Vuslata Bedeldir” başlıklı bölümünde Dügâh makamındaki şarkı metin ekleme tekniği ile romana dahil edilmiştir:

“Yine o menekşe gözler aralı
Oya kirpiklerde yaşlar sıralı
Uyu ey gönlümün nazlı meralı

Susun garip kuşlar ötmeyin susun
Yetimler güzeli yavrum uyusun
Uyu yavrum ninni diyeyim sana

Şu mahzun gönlümü salma hicrana
Sen kaldın gidenden hatıra bana

⁴⁹ Epigraf; bir eserin veya bir bölümün başlangıcında yer alan cümle, alıntı ya da şiirdir. Epigraf; önsöz, özet ya da aynı alandaki başka metinlere gönderme amacıyla kullanılabilir. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Epigraf> erişim tarihi : 26.03.2024)

Susun garip kuşlar ötmeyin susun
Yetimler güzeli yavrum uyusun” (IEK, s. 47).

Yine, Issız Erkekler Korosu’nda *Şarkılar* isimli kısımda romana eklenen şarkıların listesi şu şekilde verilmiştir:

Münip Utandı şarkısı “Nideyim sahnı çemen seyrini”, bestecisi Avni Anıl ve güftecisi Turgut Yarkent olan “Dil şad olacak diye kaç yıl avuttu felek”, Bestesi, Muzaffer İlkar Güftesi Güzide Taranoğlu’na ait “Tadı yok sensiz geçen ne baharın ne yazın”; Yusuf Nalkesen’e ait “Avuçlarımda hala sıcaklığın var inan”, bestesi Fehmi Tokay’a güftesi Melâhat Akan’a ait “Aşkı seninle tattı, hicranla yandı gönül”, bestesi Alâeddin Yavaşça güftesi Fâruk Nâfız Çamlıbel olan “Artık bu solan bahçede bülbüllere yer yok”, bestesi Melâhat Pars, güftesi Sıtkı Angınbaş’a ait “Ben gamlı hazan, sense bahar, dinle de vazgeç”, bestesi Selâhattin Pınar güftesi Vecdi Bingöl “Ayrılık yarı ölmekmiş”, beste ve güftesi Zeki Müren’e ait “Şimdi uzaklardasın”, bestesi Münir Nûrettin Selçuk güftesi Yahyâ Kemâl Beyatlı olan “Dönülmez akşamın ufkundayız”, bestesi Münir Nûrettin Selçuk, güftesi Behçet Kemâl Çağlar’a ait olan “Yokbaşka yerin lütfu ne yazdan ne de kıştan”, hikmet Münir Ebcioglu’nun güftesi ve Teoman Alpay’ın bestesiyle “Sevmekten kim usanır”, Beste: Abdullah Yüce Güfte: Hasan Bayrı “Bu ne sevgi ah bu ne ızdırap”, “Rastlarsan gözleri yaşlı yavruna”, “Benzemez kimse sana”, “Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır”, “Kara bulutları kaldır aradan”. (IEK, s.219-222).

Romanda, Nazım Hikmet’in “Gel dedi bana” (s.45), Cemal Süreyya’nın “Biliyorum sana giden yollar kapalı” (s.67). adlı şiirleri de kullanılmıştır.

Canan Tan’ın metinlerarasılık tekniklerinden yararlandığı bir başka romanı da Hasret’tir. Romanda, Türkler ve Rumlar arasında imzalanan mübadele sözleşmesinin metni yer almıştır:

“MADDE 1- Türk topraklarında yerleşmiş Rum Ortodoks dininden Türk uyruklarıyla Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyrukluların, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiçbirisi, Türk Hükümeti’nin izni olmadıkça Türkiye’ye ya da Yunan Hükümeti’nin izni olmadan Yunanistan’a dönerek orada yerleşmeyecektir.” (H, s. 110)

Yine romanda, Keskin gazetesinden gerçek haber metinleri kullanılmıştır:

“Mübadele Komisyonu’ndan gelen telgraf üzerine başlayan sevkiyat sürüyor. Memleketten yüz altmış haneden fazla Rum gidecektir. 7 Ağustos 1340 Perşembe günü giden ilk kafileden sonra, yeniden on iki bin Rum sevk edilmiştir. Daha gidecek olan on beş bin Rum vardır. Keskin Gazetesi/11 Ağustos 1340 Pazartesi” (H, s.112).

“Muhacirler geldi. Kasabaya yarım saat mesafedeki Karıştıran, Yeniköy’e iskân edilebilirler. Fakat her gün sabah erkenden çocukları pek sefil, pek ziyade acınacak vaziyette, akşama kadar yar ü ağyare el açarken görüyoruz. Ve bu hal cidden yüreğimizi sızlattıyor. Keskin’e gelen muhacirler şimdilik topu topu yüz elli kişidir. Bu kadar insana bakamamak pek samimiyetle söylüyoruz, hükümet için iyi intibalar huluse getirmiyor. Keskin Gazetesi/18 Ağustos 1340 (1924) Pazartesi” (H, s.114).

Yüreğim Seni Çok Sevdi’de ise romanın kahramanları Aslı ve Murat Bursa’da Safran Restoran’a giderler ve burada masaların üzerinde ve duvarlarda Türk ve dünya düşünürleri ve sanatçılarının sözleri vardır. Nietzsche’nin “Sevilmek istiyorsan, önce sevmeyi bileceksin”, Ömer Hayyam’ın “Kim demiş haram nedir bilmez Hayyam”, Roosevelt’in “Ayakta ölmek, dizüstü yaşamaktan yeğdir.”, Neyzen Tevfik’in “Türkü yine o türkü, sazlarda tel değişti.”, Can Yücel’in “Bilmelisin ki gerçek arkadaşlar arasına mesafe girmez. Gerçek aşkların da.”, Benjamin Franklin’in “Bırak bütün insanlar seni tanısin ama hiç kimse seni tam olarak tanımasın. İnsanlar, sığ yerini gördükleri dereyi kolay geçerler.” (YSÇS, s.98).

Aynı romanda Aslı’nın Murat’a yazdığı ancak ona göndermeye cesaret edemediği bir mektup da yer almaktadır:

“Yarın evleniyorum Murat!
Bir başkasının kadını olmadan önceki son gecem bu...
Biraz dertleşelim mi?
Biliyorum, çok kızdın bana. Veda bile etmeden çekip gitmekte haklıydın.
Son sözlerinle, Bursa’ya gelin gideceğime Amerika’da evlenip oralara yerleşmemi göze almamı yadırgamıştın.
Bunu senin için yazdığımı söyleyen inanır mısın bana?
Unutma, sen de kabul etmiştin; imkânsız aşkı bizimki. Asla bir araya gelemeyecektik.!
İçindeki son umut kırıntılarını yok etmeden benden vazgeçip kendi düzenini kuramayacaktın. O kırıntıları söküp atmalıydım ki, yollarımız bir daha kesişmemek üzere ayrılabilsin.
İşte bunu yaptım ben Murat!

Başka türlü kurtulamayacaktın sevdamdan
İndireceğim ağır darbenin şiddetini hafifletecek bir yol aradım.
Buldum da: gözlerden uzak bir yerde, bir yabancıyla evlenmek!
Kabul etmelisin ki, burnunun dibinde bir başka Türk’le evlenmeme dayanamazdın.
Söylemiştim sana, ölesiye bir aşk yok aramızda. Onun yüreği, seninki kadar

sevmiyor beni.
Benim yüreğimse, çoktan vazgeçti kendinden.
Sen ne düşünürsen düşün aşkımıza ihanet ettiğime inanamıyorum ben.
Sessiz sedasız, hayatından çıkıyorum yalnızca...
Hoşça kal Murat!
Özgürsün artık...." (YSÇS, s. 367).

Başıbozuk Sevdalar romanının başkışisi Şiir staj yapmak üzere bir tatil köyüne gider. Burada bir eğlence mekânı vardır ve güncel-nostaljik yabancı ve yerli şarkılar romanda yerini alır:

"Calvin Harris'in May Way (s.13), Justin Bieber'ın Let me Love You (s.21), 'Cold Water'ı (s.32), Maroon'ın 'Don't Wanna Now'u (s.34), Harun Kolçak'ın 'Yanımda Kal'ı (s.45). Zakkum'un 'Al Gece Yarılarımı Benden'i (s.35), House of the Rising Son, Diamonds and Rust, Imagine, Donna Donna, No Woman, No Cry... Türk ve yabancı pop şarkılarının yanı sıra, Aşık Veysel'in 'Mecnun'um Leyla'mı gördüm', Neşet Ertaş'ın 'Açma zülflerin yay yar' ve 'Cahildim dünyanın rengine kandım', Yesari Asım Aksoy'un 'Ömrüm Seni Sevmekle Nihayet Bulacaktır', Düş Sokağı Sakinleri'nin 'Ölümler Çıplak Gelir', Erdiç Demirkol'un 'Gel Gönlümü Yerden YereVurma Güzel', Fehmi Tokay'ın 'Benzemez Kimse Sana', Melahat Pars'ın 'Ben Gamlı Hazan', Yesari Asım Arsoy'un 'Seni Herkesten Kıskanıyorum, Selahattin Pınar'ın 'Nerden Sevdim O Kadını' şarkılarına ayrı ayrı yer verilir. (Şahin, 2023:120, 121, 77).

Romanda pek çok önemli sanatçının şiir ve sözlerine de yer verilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Jean-Christophe Grange, "Gidenin ardından nokta koyun ki gelecek olanın ismi büyük harfle başlasın." (BS, s.56) Ahmet Muhip Dıranas'ın şiiri 'Fahriye Abla'(BS, s.67). Nazım Hikmet'in 'Küçük Bir Mutluluk İstiyorum' (BS, s.89), Cemal Süreyya'nın 'Uçmak İçin Kuş Olmak' (s.90), Can Yücel'in 'Yapma Be Hayat' (BS, s.99). Tezer Özlü'nün 'Hayat bağıra bağıra sevmeyi öğretir insana' (BS, s.157).

Aynı romanın sonunda merkezi kişi Şiir, okuyucuya bir mektup aracılığıyla şöyle seslenmiştir:

"Çoktan gittim ben! Farkında değilsiniz belki, ama kayıplara karıştım. Sizin için yok' um ben artık. Ben' siz yapın bütün hesaplarınızı. İlle de bir yanıt istiyorsanız..." "Başıbozuk sevdalara paydos!" diyorum. Ve ben artık başıbozuk değil, başı da sonu da aynı derecede sağlam ve tutarlı sevdalara açacağım kapılarımı. İzninizle...Hoşça kalın!" (BS, s. 323).

Piraye isimli romanda ise Nazım Hikmet ve Ahmet Arif'in şiirlerine yer verilmiştir:

"Karıcığım,
Hasretliğin on ikinci yılı bu on ikinci yılı
Gönül ağzına kadar dolu

Sen diyorum İstanbul geliyor aklıma
 İstanbul diyorum sen
 Sen şehrim kadar güzelsin
 Şehrim senin kadar acılı.” (P, s. 15).

“Bahardı sevgilim bahardı ve bahtiyar olmak için
 toprakta, havada, suda, her şey vardı sevgilim,
 her şey hazırdı,
 her şey vardı.
 Baharın coşkusu bile sevgiliyle paylaşan,
 Kimbilir belki bu kadar sevmezdik birbirimizi
 uzaktan seyretmeseydik ruhunu birbirimizin.
 Kimbilir felek ayırmasaydı bizi birbirimizden
 belki bu kadar yakın olamazdık birbirimize...” (P, s.10)

“Dün Memed' i de vurdular
 Yarın sıra bize gelebilir
 Gelirse ölürüz
 Ne var ki...”(P, s.17)

“Gitmek,
 Gözlerinde gitmek sürgüne.
 Yatmak,
 Gözlerinde yatmak zindanı.
 Gözlerin hani?
 İçmek,
 Gözlerinde içmek ay ışığını.
 Varmak,
 Gözlerinde varmak can tılsımına.
 Gözlerin hani?” (P, s.19)

Yazarın Erolle Dans kitabının sonunda ise Eylül’ün madde bağımlılığına binaen yazdığı bir mektup vardır:

“Yenildin eroin! Kabul et artık...Acımasız çarmihına germiştin beni. Çırılçıplak;
 kollarımdan, bacaklarımdan, buz gibi kapkara bir tahtaya çivilemiştin...Tutsağındım!
 Ama kurtuldum! Çekip kopardım bedenimi çivilerden. Etlerim paramparça... Kanlar
 içinde...Bana güç veren neydi, biliyor musun? Korkularım! Evet evet, yanlış duymadın;
 korkularım kırbaç oldu bana!

...

Korkularımın kırbacında yeniden can buldum. Yüzümde şaklayan her darbe, BEN' i
 bana biraz daha yaklaştırdı. Sancılıydı öze dönüşüm! Dayandım... Önce BEN' le
 barıştım. Yeniden kendimi sevmeyi öğrendim. Başardım! Özgürüm artık...Dansımız
 bitti! Sonsuza dek susturuyorum orkestrayı...” (ED, s. 395).

Yazarın Kelepçe isimli romanı ise sözleri Meral Okay’a ait olan Sezen Aksu’nun
 seslendirdiği Masum Değiliz ile başlamıştır:

“Eller günahkar
Diller günahkar
Bir çağ yangını bu
Bütün dünya günahkar
Masum değiliz hiçbirimiz!” (K, s.10)

Yazarın En Son Yürekler Ölür isimli romanında da bazı eser isimleri geçer. Romanda Nehir’in eşi Deniz’in kalbinin nakledildiği kişi olan Arda’nın nakil konusunda incelediği kitapların isimleri sıralanmış ve böylelikle de okuyucu o kitaplara yönlendirilmiştir. Bu kitaplardan ilk göze çarpan, Analitik Psikoloji’ nin kurucusu İsviçreli düşünür ve psikiyatr Cari Gustav Jung’ın “*Anılar, Düşler, Düşünceler*” adlı kitabıdır. Metin ekleme tekniğinin kullanıldığı bir diğer nokta ise Arda’nın altını çizdiği ve Dr. Paul Pearsall’ a ait olan “*Varlığımızın özü beyin değil, kalptir.*” sözüdür. Bu söz Amerikalı ünlü bir nöropsikolog Dr. Paul Persall’ a aittir. Yine Pearsall’ ın sözünü ettiği “*Hücrel Bellek*” kavramına da yer verilerek metinlerarasılık tekniği kullanılmıştır. Roman boyunca sıralanan bir diğer kitap ise Dr. Andrew Armour’a ait olan “*Nörokardiyoloji*” adlı kitaptır. Yine roman boyunca Georgetown Üniversitesi’nden nöroloji uzmanı Candace Pert’in de görüşlerine yer verilerek metin ekleme yöntemine başvurulmuştur. (Şahin, 2023: 90).

Pembe ve Yusuf’ta ise Yusuf’un gittiği Ademoğlu Pansiyonunda popüler şarkılardan olan Annem şarkısının sözlerine yer verilir:

“Rastlarsan gözleri yaşlı yavrına
Suçunu bağışla sarıl boynuna
Biz bize yaşarken geldik oyuna
Eller kadir kıymet bilmiyor anne
Senin kadar kimse sevmiyor anne.
Bir yar için seni terk edip gittim
Vidanıma bir sor ne acı çektim
Kendimi ben sana emanet ettim
Eller kadir kıymet bilmiyor anne
Senin kadar kimse sevmiyor anne” (PY, s.289)

Yine aynı romanda, Yusuf’un gittiği pansiyondaki fasıl gecesinde hüzzam makamında bestelenmiş bir eser olan “At kadehi elinden” yer almıştır:

“Bu gece son gecemiz acı günler yakında
Bir ömür böyle geçti olamadık farkında
At kadehi elinden bin parçaya bölünsün
Dökülsün meyler yere hatıralar gömülsün.” (PY s.288)

“Sevmekten kim usanır, tadına doyum olmaz
 Hangi gönül uslanır, sevenle oyun olmaz
 Kaç kere yemin ettim, kaç gönüle de girdim
 Sensiz yapamıyorum, bak yine geri geldim” (PY, s.286)

Aynı romanda içerik ekleme yöntemine örnek gösterilebilecek şu ifadeler de geçmektedir:

“Sözler Fitnat Hanım'a ait. Kimileri şiirin Fitnat Hanım tarafından Yesari Asını Arsoy için yazıldığını söyler, kimileri de Fitnat Hanım'a umutsuz bir aşk besleyen Yesari'nin bu şiiri aşkının ifadesi olarak bestelediğini. Hangisinin aşkı umutsuz, hangisinininki karşılık görmüş, bilemeyiz ama daha çok erkek ağzına yakıştırırım bu şarkıyı ben. Ve pek severim...” (PY, s.284).

“Ömrüm seni sevmekle nihayet bulacaktır
 Yalnız senin aşkın ile ruhum solacaktır
 Son darbe-i kalbim yine ismin olacaktır
 Yalnız senin aşkın ile ruhum salacaktır” (PY, s.284)

“Unutturamaz seni hiçbir şey, unutulsam da ben
 Her yerde sen, her şeyde sen, bilmem ki nasıl söylesem
 Bir sisli hazan kesilir ruhum, eğer görmesem
 Neş'emde sen, hüznümde sen, bilmem ki nasıl söylesem.” (PYs.281)

Aynı romanda Yahya Kemal Rindlerin Akşamı şiiri de yer almıştır:

“Dönülmez akşamın ufkundayız.Vakit çok geç;
 Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç!
 Cihana bir daha gelmek hayal edilse bile,
 Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.
 Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
 Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
 Geçince başlayacak bitmeyen sükunlu gece.
 Guruba karşı bu son bahçelerde, keyfince,
 Ya şevk içinde harab ol, ya aşk içinde gönül!
 Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahud gül.” (PY s.280)

Canan Tan'ın romanları metin ekleme yönünden oldukça zengindir. Bu eklemeler daha çok şarkı ve şiir dizelerinden yapılmıştır.

2.4.1.5. Kurgu türleri

Canan Tan'ın on bir romanında kullandığı kurgu türü öncelikli olarak *popüler roman* türüdür. Bu tür içerisinde kendisinin *popüler aşk ve kadın romanları* yazdığını da yeniden belirtmek gerekir. Popüler aşk romanları haz üreten metinlerdir ve yazarların amacı, okurları

gündelik yaşamın sıkıntısından uzaklaştırmaktır. Ayrıca, popüler aşk romanlarının okurlar tarafından kabul görmesi ve ‘bestseller’ olması, metinlerin, içinde üretildikleri kültürün özelliklerini taşımaları ve bu kültür için anlam ifade eden mekân ve olaylarla kurulmuş olmasına bağlıdır (Polat, 2009: 81-82) Ayrıca daha önce de bahsedilen acıklı toplumsal popüler roman kurgusunu da romanlarda görmek mümkündür. Bu minvalde bakıldığında Canan Tan’ın romanlarının tümünü popüler kurgu içerisinde değerlendirmek gerekir.

2.4.2. Dil ve Üslûp

Roman incelemelerinde metinlerin dili de önem arz eder, lâkin roman okuyucusu için de eserlerdeki dilin kullanımı önemlidir. Canan Tan’ın romanları dil bakımından değerlendirildiğinde ise romanların tümünde İstanbul Türkçesinin hakimiyeti göze çarpar. Bu doğrultuda bakıldığında ise ağız özelliklerine pek fazla rastlanmaz denirse yanlış olmaz. Tan’ın romanları toplumun çeşitli katmanlarında geçmesine rağmen dil olarak yörelerin ağızını yansıtmada noktasında zayıf kalmıştır denilebilir. Sadece Hasret isimli romanında Rum olan Patricia’ nın annesi Omorfia’ nın kullandığı bazı cümlelerde ağız özellikleri ön plana çıkarıldığını belirtmek gerekir. Yine aynı romanda Tacettin’in arkadaşları, Arin ve Artin’in de Rumlara has ağız özelliklerini kullandıklarına rastlanır.

Canan Tan’ın romanlarının dili ele alındığında okuyucunun karşısına çıkan bir diğer özellik ise argo ve kaba nitelikli sözlerin romanlarda yer almadığıdır. Canan Tan, romanlarında herkesin anlayabileceği bir dil kullanmaya çalışırken atasözü ve deyimlere de rastlanmaktadır Örneğin Eroinle Dans isimli romanında “Göreceksiniz. Tereyağından kıl çeker gibi halledeceğim bu işi.” (ED, s.35), “Taş yerinde ağırdır, diyor etkileyici bir ses tonuyla.”(ED, s.39) gibi kullanımlar söz konusudur.

Canan Tan’ın romanlarının dili oldukça basittir ve sanatsal anlatımdan uzaktır. Yazar, bazı romanlarında- metinlerarasılık kısmında örnekler mevcuttur- popüler, sevilen şairler ve yazarların eserlerinden alıntılar yaparak romanda estetik/sanatsal ifade tarzı oluşturmaya çalışsa da bunda başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Romanlarında dilin kullanımının derinlikli olduğunu da söyleyemeyiz. Örneğin, törelerin hakim olduğu Doğu illerinde geçen Piraye, Pembe ve Yusuf gibi romanlarında ağız özellikleri fazla olmasına rağmen bunlara çok fazla yer verilmemiştir. Can Tan’ın

romanlarında uzun ve devrik cümlelere de rastlanmaz. Bu da okuyucu açısından düşünüldüğünde onu zorlamayan ve akıcılığı sağlayan bir husus olarak değerlendirilebilir.

Yazarın romanlarında en baskın üslûp çeşidi olarak yalın üslûbun geldiğini söylemek yanlış olmaz. Yalınlık dilin açıklığı ve anlaşılır oluşudur. Romanlar, okuyucunun anlayabileceği basit ve sade bir dile sahiptir.

III. BÖLÜM

ÇOCUK ROMANLARININ KURGUSAL YAPISI

3.1. Çocuk Edebiyatına Kısa Bir Bakış

Çocuk edebiyatı; çocukların büyümelerine ve gelişimlerine duygu, düşünce, zevk ve duyarlılıklarına, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla yazılan (Şirin, 1998: s.10) edebiyat ürünlerinin geneline verilen isim olarak tanımlanabilir. Sedat Sever, *Çocuk ve Edebiyat* isimli eserinde çocuk edebiyatının tanımı ve amacı ile ilgili olarak şunları ifade eder:

“Çocuk edebiyatı, edebiyatın bir parçasıdır ve çocuğun gelişiminde büyük bir rol oynamaktadır. Çocuk edebiyatı sorgulamadan, anlamadan karar veren insanlar yerine; duyumsayarak, düşünerek karar verebilecek duyarlı insanların yetiştirilmesine dönük bir çabanın ürünü olarak da adlandırılabilir. Bu sebeple dilin ve resmin anlatım olanaklarıyla çocuklara ulaşabilecek yetkinlikteki sanatçıların, çocuk edebiyatı adına çocuklar için sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir” (Sever, 2010, 24).

Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere “çocuk edebiyatı” edebiyatla iç içe olan ve edebiyat içerisinde ele alınan bir kavramdır denilebilir. Çocuk edebiyatının, çocukların eğitime katkı sunan ve onların dünyasına hitap ederek çok yönlü bakış açısı da gerektiren bir alan olduğunu da belirtmek gerekir.

Edebi türler olarak roman ve hikâyenin çocuk edebiyatında da sıkça karşımıza çıktığı söylenilebilir. Roman türündeki yapıtların çocuklara katkısı düşünüldüğünde, romanlarda *çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik* ilkelerinin öncelenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu kavramlarla anlatılmak istenen ise çocuğa hitap eden kitapların özellikleridir. Çocuk kitabı; biçim, içerik ve eğitsel özellikleriyle çocuğa görelilik ilkesine uygun olmalıdır. Ayrıca, çocuk kitabında çocuk gerçekliğine uygun olarak çocuğun “doğası, ilgisi, bakış açısı, gereksinmesi, dil ve anlam evreni”nin dikkate alınması da gerekir (Çer, 2016: 86; 2018: 183-185).

Çocukların erken yaşlardan itibaren hem içerik hem de görsellik olarak kendi yaş ve gelişimlerine uygun kaliteli kitaplarla tanışması, onların bakış açısını genişleterek yaşamı daha iyi kavramalarına katkı sağlayacak, çocukların kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı

kazanmasında önemli rol oynayacaktır. Bu nedenlerden ötürü, çocuğa sunulan çeşitli edebi türlerdeki eserlerin duyulara hitap ederek bilgilendirmeyi amaçlaması da elzem bir husustur (Koç, 2021:384). Bunun haricinde çocuk edebiyatının “çocuk” edebiyatı sayılmasında şu etkenler de rol oynamaktadır:

“Çocuk edebiyatı çocuksu fantezinin şölenidir. Oyun, masal ve serüven çağı çocuğunun eğilimleri anlatıma yansıdığı oranda çocukların ihtiyacını karşılayan edebiyattan söz edilebilir. Derin ruh çözümlemelerinin çocuk edebiyatında yeri yoktur. Sadeliğin egemen olduğu anlatım şiir, hikaye, masal ve romanı çocuğa göre olana yaklaştırır. Konunun gerektirdiği durumlarda anlatım ve biçim oyunları çocuk edebiyatı yazarının vazgeçemediği yönelişlerdir. Böyle durumlarda amaç, anlatım ve biçimin öne çıkması değil etkili anlatımın gereğine uygun hareketin bilinçli olarak kullanılmasıdır. Çocuk bakışını sanatçı bakışıyla bütünleştirebilen yazar ve çizerler gerçek çocuk kitabı yazar ve çizerleridir. Çocuk edebiyatının yerini ve önemini bu yazar ve çizerler belirler.” (Şirin, 1994:13-14).

Kısaca çocuk edebiyatı kavramı ve çocuk kitaplarının elzem özelliklerinden söz ettikten sonra biraz da çocuk edebiyatı tarihine değinmek gerekir. Çocuk edebiyatı tarihine bakıldığında bu sürecin Batı’da iki evrede incelendiği söylenebilir. Bunlardan ilki 18. yüzyıldan başlayarak 20. yüzyıl ortalarına kadar devam eden birinci evre, diğeri de 20.yüzyıldan günümüze kadar gelen ikinci evredir. Çocuğun yetiştikten ayrı görülmeyle başlamasıyla yetişkinler için yazılan yapıtlardan başka onların dünyalarına seslenebilecek yapıtlar, çeviri yoluyla oluşturulmaya başlanmıştır. 18. yüzyılda Aydınlanma Çağı’nın etkisiyle keşfedilmeye çalışılan çocuk ve çocuk için ayrı bir edebiyat oluşturma isteği, 19. yüzyıldaki birçok alanda gerçekleşen ilerlemeyle artmaya başlamıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde 2. Dünya Savaşı’nın etkisiyle sorgulanmış ve çocuklar için oluşturulacak edebiyat yapıtlarında nitelik aranmaya başlanmıştır (Dilidüzgün, 1996:55 ; Neydim, 1998:65 Şimşek, 2014: 21). Batı’da çocukların da okuyabileceği düşünülen eserler olarak 18. yüzyılda Daniel Defoe’dan *Robinson Cruseou*, Jonathan Swift’ten *Gulliver*; 19. yüzyılda Mark Twain’den *Tom Sawyer’in Maceraları*, 20. yüzyıla gelindiğinde ise Saint Exupery’nin *Küçük Prenses* adlı eserleri sayılabilir (Şirin, 1994: 32 ; Şimşek, 2014: 45).

Ülkemizde ise çocuklar için yazınsal ürünler Tanzimat Dönemi’ne kadar sözlü halk edebiyatı ürünlerinden ninniler, tekerlemeler, bilmece, Karagöz, meddah, ortaoyunu gibi türlerden oluşmuştur. Bu türlerle çocukların yazınsal gereksinimleri karşılanmıştır. Ancak eğitim olgusunun biraz daha ön plânda olduğu Tanzimat Dönemi ile birlikte çocuklar için Batı’dan çeviri eserler verilmeye başlanmıştır. Batılılaşmanın etkisiyle çocuklar için ilk

çeviri romanlar *Robinson Cruseou* ve *Gulliver* olmuştur. Kendi edebiyatımızda ise Şinasi, Recaizâde Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi'nin La Fontaine ile başka yazar ve şairlerden düz yazı ve şiir biçiminde çevirileri bulunmaktadır (Neydim, 1998; Şimşek, 2014).

20. yüzyıla gelindiğinde ise Cumhuriyet'in ilanı ve yeni harflerin kabulü ile yapıtların niteliğinde ve niceliğinde artış görülmüştür. Ancak dönemin önde gelen yazar ve şairleri özgün yapıtlar vermeye çalışsa da çeviri edebiyatının etkisinden kurtulamamışlardır. 60'lı yıllardaki yayınlar, devletin politikası ve yayınevlerinin çalışmalarıyla ilgili olarak devam etmiştir. 70'li yıllarda da 60'lı yıllara oranla basılan kitap sayısı düşüktür. Bu dönemde Aziz Nesin, Ülkü Tamer, Erdal Öz, Fakir Baykurt, Rıfat Ilgaz gibi yetişkin edebiyatı yazarları çocuklar için yazmaya çaba göstermişlerdir (Neydim,1998:34). Milli bilinç ve duyarlıkların konu olduğu yapıtlar, 1980 sonrası dönemde daha farklı özellikleri de bünyelerinde bulundurmaya başlamışlardır. Ancak günümüze kadar artarak devam eden *çocuk gerçekliği* ve *çocuğa görelilik* anlayışıyla kurgulanan yapıtların niceliği ve niteliği olumlu değişimler göstermektedir. (Turan, 2022: 43).

3.2. Çocuk Romanlarının Tanıtımı

3.2.1. Sokaklardan Bir Ali

Canan Tan'ın ilk çocuk romanı olan Sokaklardan Bir Ali, 1997 yılında İzmir Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen Çocuk Romanları Ödülü'nü almıştır. Sokak çocuklarının yaşamını konu edinen bu sosyal konulu roman 2001 yılında Bu Yayınevi'nden, 2013'te Altın Kitaplar'dan, 2016 yılında da Doğan Egmont Çocuk Kitapları Serisi'nden yayımlanmıştır. Toplam dört bölümden oluşan romanda Ali adlı bir çocuğun sokaklara düşmesi ve orada tanıştığı başka sokak çocukları olan Yusuf, Necip, Selim ve Necati'nin acıklı öyküsü anlatılır. Romanın arka kapaktaki tanıtım yazısında ise şu ifadeler yer almıştır:

“İzmir Büyükşehir Belediyesi Çocuk Romanları Ödülü kazanmış bu dokunaklı eseri hayranlıkla okuyacaksınız. ‘Delice yağın bir yağmur. Ya da dondurucu soğuk bir hava. Gecenin ilerlemiş bir saati. Sıcacık evlerinde oturup televizyon seyredirken, aklınıza geldiğim oluyor mu? Arabanızın camını silmeye çalıştığım da, daha beter kirletiyorum diye azarlamıştınız beni; hatırladınız mı? O küçücük, kirli, yapışkan sokak çocuğuyum

ben. Nerede barındığımı, ne işler yaptığımı, bir lokma ekmek uğruna nasıl bir yaşam savaşı verdiğimi merak ettiniz mi hiç?”

Usta yazar Canan Tan, duyarlı kalemıyla bir kez daha toplumun vicdanına ses veriyor. Sokaklardan Bir Ali, sokak çocuklarının yürek burkan yaşamını gözler önüne seriyor, acı gerçeklerin içinden umudu süzerek geleceğimize ışık tutuyor.” (Tan, SBA)

3.2.2. Beyaz Evin Gizemi

Beyaz Evin Gizemi yazarın ikinci çocuk romanı olup 2000 yılında Bu Kitabevi’nden, 2013’te Altın Kitaplar Yayınevi’nden, 2016’da da Doğan Egmont Yayınları’ndan üç ayrı baskısı yapılmıştır. Anne ve babası öğretmen olan ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi Eray ve ablası Nilay, yaz tatillerini geçirmek üzere yazlık bir site olan Dostlar Sitesi’ne giderler. Roman, Eray adlı çocuğun burada yaz boyunca yaşadıklarını konu edinir. Yirmi iki bölümden oluşan romanın tanıtımı ise şu şekilde yapılmıştır:

“Bu yaz süper olacak. Eray ile ailesi Dostlar Sitesi’ndeki yazlık evlerine taşındılar ve günlerini neşe içinde geçirmeye başladılar. Ama Eray ve arkadaşlarının kafalarını kurcalayan bir gizem var: Çevresi yüksek duvarlarla çevrili, geceleri bile bembeyaz bir ev .Bu evde kim yaşıyor, niye bu kadar sessiz, bir şeyler mi saklanıyor içinde? Sizce Eray, Korhan, Nilay, Burak, Burcu, Levent, Zeynep ve Sinem evin sırrını çözebilecekler mi?” (Tan, BEG).

3.2.3. Ah Şu Uzaylılar

Canan Tan’ın çocuk romanlarının üçüncüsü olan Ah Şu Uzaylılar; kurgu bilim⁵⁰ türünü çocuk edebiyatına has anlatım özellikleriyle birleştiren bir esedir. Kitapta, kendilerine Şirinler grubu diyen beş arkadaşın, uzaya gerçekleştirdikleri heyecanlı seyahat anlatılır. Roman, Bu Yayınevi’nden 2002’de, Altın Kitaplar’dan 2013’te, Doğan Egmont Yayınları’ndan ise 2016’ta yayımlanmıştır. Otuz iki bölümden oluşan roman, çocuklara bilimi sevdirmeye amacı da taşımaktadır. Romanın tanıtım yazısı ise şu şekildedir:

“Ah Şu Uzaylılar!; orman kampında tatil yaparken, gümüş renkli yaratıklarla ve uzaylılarla karşılaşp onların gezegenine yolculuk yapan bir arkadaş grubunun, Şirinler’in heyecan dolu serüvenlerini ve türlü türlü acayipliklerini anlatıyor. Otostop yerine ufostop yaparak başlayan ilginçlikler, farklı boyutlara taşıyor küçük kahramanlarımızı. Örneğin; yemek yerine geçen tabletler, ayakta uyunan uykular, uzay dansları... Ve gezegen içindeki savaşlar!” (Tan, AŞU).

⁵⁰ Türle ilgili genel bilgi, Kurgulama Tekniği ve Öğeleri kısmında verilmiştir.

3.2.4. Sevgi Dolu Bir Yürek

Yazarın dördüncü çocuk romanı Sevgi Dolu Bir Yürek 2009 yılında Altın Kitaplar Yayınevi'nden, 2016'da ise Doğan Egmont Yayıncılık'tan yayımlanmıştır. Bu eserde de yüzmeyi her şeyden çok seven, sevimli ve neşe dolu bir çocuk olan Elif'in, elim bir trafik kazasından sonra, arkadaşları sayesinde yeniden sağlığına kavuşma mücadelesi anlatılmıştır. Seksen sayfalık romanın tanıtım bülteninde ise

“Arkadaşlarının sevgilisi, havuzun birincisi; biraz afacan ama çok sevimli, cıvıl cıvıl bir kız Elif...Yaşamayı çok seviyor, çevresindekilere mutluluk veriyor. Bir gün, talihsiz bir olay geliyor Elif'in başına. Ama Sevgi Dolu Bir Yürek'le aşılmayacak hiçbir güçlük yok...Elif'in tatlı mı tatlı dünyasına konuk olmaya, onun sevgi dolu yüreğine dokunmaya var mısınız?” (Tan, SDBY) cümleleri yer alır. Roman yirmi iki bölümden oluşmaktadır.

3.2.5. Uzak Kampı Maceraları

Yazarın, sonuncu çocuk romanı ise Uzak Kampı Maceraları'dır. Bu romanın özelliği, Canan Tan'ın 2000 yılında İzmir'in Gazimur ilçesinde kurulan ve o zamandan beri çeşitli programlar düzenleyerek gençlere uzak bilimini tanıtan Uzak Kampı Türkiye adlı merkezde gözlemlediklerinden oluşturduğu bir kurgu olmasıdır. Can, Kutlu, Anita ve Barış adlı çocukların bu kampa katılarak yaşadıkları ve öğrendiklerinin kurgusal şekilde anlatıldığı roman yirmi dokuz bölümden oluşmaktadır. Romanın 2014 yılında Doğan Egmont Yayınları'ndan ilk basımı yapılmıştır. Romanın arka kapak tanıtımında ise şu açıklama yapılmıştır:

“Can, Kutlu, Anita, Barış ve daha pek çok çocuk ve genç, hayatları boyunca unutamayacakları bir serüvene atılmak üzereler. Uzak Kampı Türkiye'de altı gün sürecek eğitim için bir araya geliyorlar ve eğlenceli macera başlıyor! Son teknolojiyle donatılmış tesiste onları bekleyen o kadar çok aktivite var ki... Takım liderlerinin eşliğinde astronot simülatörleri kullanacak, uzak mekiği uçuş görevini üstlenecek, model roketler hazırlayıp fırlatacaklar. Ayrıca yarışmalara katılacak ve uzak hakkında merak ettikleri tüm sorulara yanıt bulacaklar. ‘Geleceğin liderleri buradan doğar’ sloganıyla öğrencilerini karşılayan Uzak Kampı Türkiye'yi keşfetmeye hazır mısınız?” (Tan, UKT)

3.3. Anlatıcı

Canan Tan'ın çocuk romanlarından *Sokaklardan Bir Ali* ve *Beyaz Evin Gizemi*'nde özne anlatıcı; *Sevgi Dolu Bir Yürek*, *Ah Şu Uzaylılar* ve *Uzay Kampı Maceraları*'nda ise tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı kullanılmıştır.

Sokaklarda yaşamak zorunda kalan Ali ve arkadaşlarının yaşadıkları sosyal problemleri konu alan *Sokaklardan Bir Ali*'de olayların anlatıcısı Ali adlı on üç yaşında bir çocuktur. İlk bölümün onuncu sayfasına kadar özdeş özne (olayları sıcağı sıcağına aktaran “ben”anlatıcı) olarak yaşadıklarını kendi duyuş ve yaşayış tarzıyla anlatan özne anlatıcı, onuncu sayfadan sonra ayrılmış özne olarak geçmişte yaşadıklarını okuyucuya anlatır. Burada amaç, Ali'nin sokaklarda yaşamaya başlamasından önce nasıl bir hayatı olduğunu okuyucuya açıklamaktır. Ali önce kendini tanıtır ve daha sonra birden eskiye dönüş yaparak Muş'tan Bursa'ya taşındıkları yolculuğu hatırlar. Bu kısımdan sonra ikinci bölüme kadar ayrılmış özne olarak aktarım yapar:

“Ben, on bir çocuklu bir ailenin Ali'si, on üç yaşındayım ve artık sokaklardayım... Ne zaman kendimi keşfettim, ne zaman çevremi fark ettim anımsayamıyorum... Belli belirsiz gözümde canlanıyor; otobüsle uzun, upuzun bir yol yapmıştık. (SBA, s.10-11).

Ali, birinci bölümün sonuna kadar geçmişte yaşadıklarından bahseder. İkinci bölümden itibaren ise olayları yine anbean anlatan özdeş özne olarak okuyucu karşısına çıkar.

Yazarın, özne anlatıcıyı kullandığı bir diğer çocuk romanı *Beyaz Evin Gizemi*'dir. Burada da anlatıcı, ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi Eray'dır. Eray ve ailesi yaz tatillerini geçirmek üzere Dostlar Sitesi adında bir yazlık siteye giderler. Eray burada arkadaşlarıyla yaşadığı olayları kendi bakış açısıyla okuyucuya anlatır. Romanın başlangıcından sonuna kadar anlatıcı, olayların içinde, onları birebir yaşayan özdeş öznedir.

Üçüncü çocuk romanı *Sevgi Dolu Bir Yürek*'te de ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi ve aynı zamanda yüzücü olan Elif'in başından geçenler anlatılır. Fakat bu romanda diğer iki romandan farklı olarak, tüm kişilere ve olaylara vâkıf olan tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı söz konusudur. Metnin başlangıcından sonuna kadar da bu anlatıcı konumu değişmemiştir.

Canan Tan'ın dördüncü çocuk romanı Ah Şu Uzaylılar'da ise çocuklar için düzenlenmiş bir orman kampına katılan ilkokul öğrencileri Çetin, Sibel, Gökhan, Cansu ve Özgür'ün Z gezegeninden gelen Zeton adlı uzay gemisinde yaşayan Zibi ve Zobo adlı uzaylılarla yaşadıkları maceralar anlatılır. Bu romanda da kişi ve olayların her şeyini bilen tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı vardır.

Yazarın sonuncu çocuk romanı ise Uzay Kampı Maceraları'dır. Bu romanın diğer romanlardan farkı, gerçekte de var olan Uzay Kampı Türkiye adlı kampta her yıl düzenlenen etkinliklerin kurgusal bir şekilde anlatılmasıdır. Anlatıcı, tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıdır. Yazar, tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıyı kullanıp romandaki merkezi kişi Caner'e söz vererek onun ağzından okuyuculara uzay ve gezegenler hakkında çeşitli bilgilendirmeler yapar. Örneğin, Merkür gezegeninin anlatıldığı kısımda Caner; "Merkür'ün güneşe bakan yüzeyi 200 santigrat derece iken, diğer yüz -300-400 santigrat derece olabiliyor. Gece ve gündüz arasındaki ısı farkı da çok büyük. Gün içinde 350 santigrat derece olan ısı, gece -175 santigrat dereceye düşüyor. Bu ısı değişimi, yüzey yapısını da etkiliyor haliyle." (UKM, s. 88) diyerek çocuk romanlarındaki okuyucuya bilgi verme fonksiyonu anlatıcı tarafından yerine getirilmiştir.

Romanlardaki aktarma yöntemlerine bakıldığında yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi anlatma yönteminin ön plâna çıktığını fakat gösterme tekniğinden de yararlandığını görmek mümkündür. Gösterme yöntemine bağlı olarak sahneleme tekniği hemen her romanda kullanılmıştır. Örneğin, Sevgi Dolu Bir Yürek'in merkezî kişisi Elif, ayağı sakat olduğu halde Melike adlı arkadaşının havuzda boğulacağını düşünerek onu kurtarmak üzere havuza girer ve arkadaşını su yüzüne çıkararak kurtarır. Melike'yi evlerinde de ziyarete giden Elif'in annesi Meltem ile Melike'nin annesi Sevim arasında şöyle bir diyalog oluşur:

- "-Melike'nin hayatını Elif'e borçluyuz Meltem Hanım.
 - Lütfen Sevim Hanım üzmeysin kendinizi, geçti artık. Ayrıca çok teşekkür ederiz.
 -Yoo, geçmedi. Olayın gerisindeki gerçek sürüyor hala. Melike gibi iyi bir yüzücünün boğulma tehlikesi atlatması herkesi şaşırttı değil mi?
 -Orası öyle ama... Melike'nin yerine, bir başka arkadaşı da yaşayabilirdi aynı şeyleri."
 (SDBY, s.73-74)

Buna benzer diyaloglar diğer dört romanda da vardır ancak yazarın romanlarında olduğu gibi anlatma yöntemi öne çıktığından diyaloglar da uzatılmaz. En fazla dört veya beş cümlede son bularak yine anlatma ve gösterme yöntemine geri dönülür.

3.4. İçerik

3.4.1. Konu

Bu bölümün girişinde çocuk edebiyatı ürünlerinin *çocuk gerçekliği ve çocuğa görelilik* ilkelerini benimsenerek oluşturulmasının gereğine değinilmişti. Çocuk romanları ve hikâyelerinde içerik planlanırken temelinde bu ilkeler gözetilmelidir. Buradan hareketle, özellikle “çocuklara kitabı sevdirmek ve onlara okuma alışkanlığı kazandırmak için çocuk kitaplarının merak unsuru içermesi ve çocuğun merak unsuru içeren bu nitelikli kitaplar ile buluşması önemlidir” (Yiğit - Süğümlü, 2022:37). Ayrıca, çocuk okuyucuların merak duygusunu harekete geçiren, kitaba ve okumaya ilgisini sağlayan merak unsurlarını, içerikle buluşturmak da önem arz etmektedir. Doç Dr. Yiğit Süğümlü danışmanlığında Mevlüde Yiğit tarafından hazırlanan “Türk ve Çeviri Çocuk Romanlarının Merak Unsuru Açısından İncelenmesi” adlı makalede çocuk roman ve hikâyelerindeki merak unsurları şu şekilde sıralanmıştır:

- “1.Düş gücü
- 2.Yaratıcı düşünme ve yeni şeyler üretme isteği
- 3.Problemi çözmeye ortak olma
- 4.Akıl yürütme ve tahminde bulunma
- 5.Neden-sonuç ilişkisi kurma
- 6.Keşfetme ve serüven yaşama isteği
- 7.Olağan dışı, farklı, ilginç, yeni, yabancı ve belirsiz varlık/durum
- 8.Gizem, bilinmeyen, sır
- 9.Dikkat kesilme ve ilginin devindirilmesi
- 10.İpuçlarını takip etme
- 11.Heyecanlanma
- 12.Araştırma ve inceleme
- 13.Soru sorma/sorulara yanıt arama” (Yiğit- Süğümlü, 2022:38).

On üç maddede sıralanan merak unsurları, nitelikli çocuk kitaplarında bulunması gereken aile, insanlık, yurt, doğa ve yaşama sevgisi gibi konularla birleşerek hem eğitsel yönden kuvvetli hem de çocukların okumaktan zevk alacağı bir içeriğin oluşumunu destekler.

İncelememize konu olan çocuk romanlarından Sokaklardan Bir Ali’de, toplumsal bir sorun olan sokak çocukları meselesine bakışta *problemi çözmeye ortak olma, neden- sonuç ilişkisi kurma, dikkat kesilme, soru sorma ve sorulara yanıt arama* gibi merak unsurlarının varlığı söz konusudur. Yazarın ikinci çocuk romanı Beyaz Evin Gizemi’nde ise romanın merkezî kişisi Eray ve arkadaşları, yazlık sitedeki beyaz yüksek duvarları olan evi oldukça merak

etmişler ve bu merakın arkasından çeşitli hadiselerle karşılaşmışlardır. Bu romanda da merak unsurlarından *problemi çözmeye ortak olma*, *akıl yürütme ve tahminde bulunma*, *keşfetme ve serüven yaşama isteği*, *olağan dışı, farklı, ilginç, yeni, yabancı ve belirsiz varlık/durum*, *gizem, bilinmeyen, sır, ipuçlarını takip etme* ve *heyecanlanma* maddeleri vardır denilebilir. Yazarın üçüncü romanı Sevgi Dolu Bir Yürek'te ise *düş gücü*, *yaratıcı düşünme* ve *yeni şeyler üretme isteği*, *problemi çözmeye ortak olma*, *dikkat kesilme* ve *ilginin devindirilmesi* adlı hususlar ön plandadır. Canan Tan'ın uzay ve bilim sevgisini çocuklara kazandırmaya çalıştığı Ah Şu Uzaylılar ve Uzay Kampı Maceraları isimli yapıtlarında ise yukarıda sayılan merak unsurlarının hepsini görmek mümkündür.

3.4.1.1. Merhamet

Canan Tan'ın hem çocuk romanları hem de çocuk hikâyelerinde ortak olarak değindiği en önemli konulardan biri, merhamettir. Yazar, “acıma duygusu” olarak da adlandırılabilir bu kavramı işlerken okuyucuda da bu duygunun oluşmasını sağlamaya yönelik olarak bir kurgu oluşturur. Tan'ın ilk çocuk romanı olan Sokaklardan Bir Ali'nin birinci bölümünden evvel, yazar “Kimdir ‘Sokaklardan Bir Ali’?..” şeklinde bir giriş yazısı yazmıştır. Burada öncelikle Ali'ye sözü vererek onun ağzından şu satırlara yer vermiştir:

“Delice yağan bir yağmur... Ya da dondurucu soğuk bir hava... Gecenin ilerlemiş bir saati... Sıcacık evlerinizde oturup televizyon seyrederken , aklınıza geldiğim oluyor mu? Arabanızın camını silmeye çalıştığımda, daha beter kirletiyorum diye azarlamıştınız beni; hatırladınız mı? O küçücük, kirli yapışkan sokak çocuğuyum ben.” (SBA, s.5)

Yazar, Ali'yi kendi anlatımıyla okuyucuya sunarken bir yandan da okurda acıma duygusu uyandırmaya çalışır. Bu kısımdan sonra yazar, toplumun önemli bir sorunu olarak gördüğü sokak çocukları meselesine değinmiş ve kendince yapılması gerekeni şöyle ifade etmiştir: “Oysa onlar da birer çocuk. Çarpık düzenin mink kurbanları hepsi. Sahip çıkana olmayınca sokaklara dökülen ve ne yazık ki sayıları her geçen gün artan sokak çocukları. Onları yok sayamayız. Toplum olarak kocaman bir aileyiz hepimiz” (SBA, s.6).

Romanın ilk bölümünde babasının işsiz oluşu, annesinin hastalığı nedeniyle kardeşleri Hasan, Ömer, Güllü ve Memo ile çaresizce kalan Ali: “İçim parçalanıyordu. Ne yapabildim Allah'ım? Anam için, kendim için, kardeşlerim için...” (SBA, s.18) diyerek üzüntüsünü dile getirir. On üç yaşındaki Ali, devam etmeyi çok istediği okulunu maddi sebepler yüzünden mezuniyetine bir ay kala bırakmak zorunda kalır:“Okulun son günü mezuniyet töreni vardı.

Gitmedim. Gidemedim. Herkes annesiyle babasıyla gelecekti. Güzel giysilerle, neşeyle... ya ben... zavalcılık ben ne yapacaktım?” (SBA, s.19). Romanın üçüncü bölümünde ise “İnsanın oturacak, yatacak yerinin olmaması ne kadar da zor...”(SBA, s.62) ifadesiyle Ali, yaşadıklarının acısını okura da yansıtmaya çalışır.

Canan Tan’ın merhamet kavramına birinci derecede olmasa da ikinci planda yer verdiği eseri Beyaz Evin Gizemi’dir. Sitelerindeki beyaz evin içinde kimlerin yaşadığını merak eden Eray ve arkadaşı Korhan, bir gün ev sahibesi İpek Teyze tarafından misafirlğe davet edilirler. İpek Teyze’nin uzun zamandır herkesten sakladığı sır, oğlu Murat ile ilgilidir. Murat bir bisiklet kazasından sonra sakat kalmıştır. Bu durumu o gün öğrenen Eray ve Korhan çok üzürlüler: “Hüseyin Efendi’yle tekerlekli sandalyedeki Murat’ın havuz başından ayrılıp, beyaz evin camlı kocaman kapısından içeri girmelerini hüznle izledik. Korhan’da da bende de konuşacak hal kalmamıştı. İçimiz acımıştı.” (BEG, s.68) İki çocuk da kendi yaşlıları olan Murat’a sevgi ile karışık bir merhamet duygusu duyarlar. Bu duygularla hareket eden Eray ve Korhan, romanın geri kalan kısmında Murat’ın yeniden hayata dönmesini sağlamaya çalışırlar.

3.4.1.2. Sevgi ve dostluk

Yazarın, sevgi ve dostluk konularını en fazla ön plâna aldığı eseri ise Sevgi Dolu Bir Yürek’tir. Bu romanda merhametli, sevgi dolu Elif adlı bir ilkokul öğrencisinin, arkadaşlarıyla kurduğu dostluk ilişkisi, herkesin sevgisini kazanması ve Melike isimli arkadaşını önemli bir kazadan kurtarması anlatılır. Yüzme yarışmalarında her zaman birinci gelen Elif yine bu yarışmalardan birinde daha birinci olmuş ve tüm arkadaşları onu kutlamışlardır. “Melike hariç. Her yarıştan sonra yaptığı gibi öfkeli bir yüzle arkasını dönüp uzaklaştı. Birinci olamadığı için kendini yiyip bitiriyordu. Arkadaşları da onun bu huysuz ve kıskanç tavırlarına alışmışlardı.” (SDBY, s.17) Elif, Melike’nin her türlü huysuzluğuna rağmen roman boyunca ona hep şefkatle ve sevgiyle yaklaşmış hatta onu havuzda boğulmaktan kurtarmıştır. Yazar, bu husus ile çocuklara kin ve nefrete karşı her zaman sevgi ve şefkatin galip geleceğini de hatırlatmak istemiştir. Romanın sonunda, yaptıklarından pişmanlık duyan Melike ve Elif birbirilerine sarılırlar. Melike, Elif’ten özür diler. Elif ise “Seviyorum tüm dünyayı. Seviyorum insanları. Seviyorum çiçeği böceği. Evrende ne varsa her şeyi. Sevgi dolu bir yürekle hepinizi seviyorum.” (SDBY, s.78) şeklinde bir şarkı mırıldanarak duygularını ve eserin ana temasını dile getirmiştir.

Canan Tan, Sokaklardan Bir Ali’de, sokak çocuklarının aralarındaki arkadaşlığı anlatırken bunu romanın merkezî kişisi Ali ve yakın arkadaşı Yusuf’un dostlukları üzerinden anlatır. Beyaz Evin Gizemi’nde ise Eray’ın en yakın arkadaşı Korhan’dır. Roman ilerledikçe aralarına çocuk yaşta sakat kalan Murat da dahil olur. Eray ve Korhan sevgi, ilgi ve arkadaşlıklarıyla Murat’ı yeniden hayata döndürerek ameliyat olması yönünde onu ikna ederler. Yazar, bu eserinde de sevgi ve dostluğun önemini yeniden vurgulamış olur.

Tan’ın dördüncü romanı olan Ah Şu Uzaylılar’da ise Zibi, Zobo ve Zegna adlı uzaylıların “Bizi en iyi, çocuklar anlayacaktır. Biz onlarla sevgi ve dostluk bağı kurmalıyız.” (AŞU, s.10) diyerek bir orman kampında tanıştıkları Çetin ve arkadaşları arasında zamanla gelişen arkadaşlık anlatılmıştır.

3.4.1.3. Uzay ve bilim

Canan Tan’ın Ah Şu Uzaylılar ve Uzay Kampı Maceraları’nda diğer roman ve hikâyelerinden farklı olarak bilim ve uzay hakkında bilgiler verilir. Her iki eser de kurgusal özellikler taşır, lâkin ikisinde de amaç, çocukları her iki alan hakkında bilgi sahibi yapmaktır.

Uzay Kampı Maceraları gerçekte birebir örtüşen ve didaktik yönleri ağır basan bir çocuk romanıdır. Hatta öğretici metinlere has açıklama, bilgi verme gibi anlatım yöntemleri roman boyunca kullanılmıştır. İzmir’de bulunan Uzay Kampı Türkiye’ye⁵¹ katılan Can, Kutlu, Anita ve Barış, altı günlük bir program için bir araya gelmişlerdir. En son teknoloji ürünleriyle donatılan bu kampta, birbirinden heyecanlı etkinliklere katılan çocuklar, kampın sonunda bilimsel bilgilerle aydınlanmış olarak oradan ayrılırlar. Kamp sırasında astronot simülörleri kullanıp, uzay mekiği uçuş görevini üstlenerek çeşitli modellerde roketler hazırlayıp fırlatırlar. Ayrıca bilimsel yarışmalara katılarak uzay hakkında merak ettikleri tüm

⁵¹“Uzay Kampı Türkiye; dünyanın ikinci, Türkiye’nin ilk ve tek uzay kampıdır. Bir *uzay ve bilim merkezi* olan Uzay Kampı Türkiye, gençleri bilim, matematik ve teknoloji alanında kariyer yapmaları için motive etmeye odaklanmıştır. STEAM (Science-Technology-Engineering-Art-Math) öğrenme yaklaşımlarıyla desteklenen programlarda; katılımcıların fen bilimlerine olan ilgileri uygulamalı eğitimlerle arttırılarak; diyalog kurma, sorgulama ve eleştirel düşünme konularında yol gösterici olmak hedeflenmektedir. Hem çocuklar hem de yetişkinler, uzayla ilgili interaktif simülasyonların kullanıldığı dinamik ve eğlenceli bir ortamda; iletişim, takım çalışması ve liderlik alanlarında da eğitim alırlar. 12 Haziran 2000’de açılan eğitim ve eğlence merkezi Uzay Kampı Türkiye’yi, 60’ın üzerinde ülkeden 260 bini aşkın genç ve yetişkin ziyaret etmiştir. Uzay Kampı Türkiye dünyadaki ikinci; Türkiye, Ortadoğu, Güneydoğu Avrupa ve Batı/Orta Asya’da bulunan tek uzay kampıdır. Uzay Kampı Türkiye, şehir merkezine 15 dakika, İzmir Adnan Menderes Havalimanına 10 dakika uzaklıktadır.” (<https://www.spacecampturkey.com/kamp-hakkinda> erişim tarihi: 12.05.2023).

sorulara yanıt bulan çocuklar, ufukları genişlemiş ve bilgilerine yeni bilgiler eklemiş olarak kamptan ayrılmışlardır.

Canan Tan'ın uzay ile ilgili bir diğer çocuk romanı ise Ah Şu Uzaylılar adını taşır. Bu romanda ise orman kampına gelmiş çocukların “gümüş renkli” (AŞU, s.34) olarak ifade ettikleri uzaylılarla karşılaşarak onların gezegenlerine yaptıkları seyahat anlatılır. Çocuklar burada ufolar, uzay bilimi ile ilgili çeşitli konuları aralarında tartışırken ilk kez karşılaştıkları bu varlıklardan da epeyce bilgi edinirler.

3.4.2. Zaman

Canan Tan'ın çocuk romanlarında nesnel zaman ve anlatma zamanı aynıdır. Uzay Kampı Maceraları, aynı zamanda vak'a zamanı olan 14 Temmuz 2012'de başlayıp 20 Temmuz 2012'de altı günlük kamp programı sonunda biter. Buna göre nesnel ve vak'a zamanının aynı olduğunu belirtmek gerekir. Anlatma zamanı ise 2014'tür. Ayrıca roman boyunca anında aktarma yöntemi ile olaylar sıcağı sıcağına anlatılır.

Ah Şu Uzaylılar'da ise nesnel zaman 2000'li yıllar, anlatma zamanı ise 2002'dir. Vak'a zamanı ise romanın sonunda Cansu adlı çocuğun “Gelecek yaz tatilinde bu kampa yine gelmeliyiz.” (AŞU, s.128) cümlesinden öğrencilerin yaz aylarında geldikleri anlaşılmaktadır. Sabah, gece yarısı, akşam gibi zamana ait öğelerin kullanıldığı romanda net bir zaman aralığı verilmemiştir. Romanda, anında aktarma kullanılmıştır.

Sevgi Dolu Bir Yürek'te de vak'a zamanı “Nurten öğretmenin öğle vakti derse başlamak üzere” (SDBY, s.7) oluşuyla başlatılabilir. Sonunda ise “o gece huzurlu bir uykuya daldı Elif (SDBY, s.77) ifadesi vardır. Arada geçen zaman yine net olarak belirtilmemiş, sabah, öğle, akşam, gece gibi günün vakitleri roman boyunca kullanılmıştır. Romanın anlatma zamanı ise 2009'dur. Anında aktarma yöntemi bu romanda da mevcuttur.

Beyaz Evin Gizemi'nde anlatma zamanı 2000 yılıdır. Romanda vak'a zamanı romanın merkezî kişisi Eray'ın “işte geldi bir yaz tatili daha... Sonunda yazlık evimize gidiyoruz.” (BEG, s.8) cümlesiyle başlar. Buradan da anlaşılabileceği üzere, olayın başlangıç zamanı öğrenciler için yaz tatilinin başlangıcı olan Haziran ayıdır. Romanın sonunda ise üç aylık yaz tatili bitmek üzeredir. Romanın çocuk kahramanı Eray'ın: “Artık önümüzde iki haftalık

bir zaman var.İki hafta sonra şehre dönüp okul hazırlıklarına başlayacağız.” (BEG, s.110) cümlelerinden, tatilin sonuna yaklaşıldığı ve okulların eylül ayında açıldığı düşünülürse ağustos ayı sonu olduğu düşünülebilir. Romanda anında aktarma tekniği vardır.

Yazarın , Sokaklardan Bir Ali adlı romanının anlatma zamanı 1997’dir. Ali’nin:“İçim acıyla doluyor, bu benim sokaklardaki ilk gecem” (SBA, s. 9) cümlesiyle tarihi belli olmayan bir gecede başlayan roman; “Öğle vakti gelmişti. Şimdi Sokak Çocuklarını Koruma Vakfı Başkanı, Sayın Ali Bektaş, sizlere sokak çocuklarının sorunları ve bunların çözümleri hakkında bilgi verecek.” (SBA, s.159) cümlesinden anlaşıldığı üzere bir öğle vaktinde sona erecektir. Burada konuşma yapan Ali Bektaş, romanın merkezî kişisi, çocukluğunu sokaklarda geçiren ve eğitim ile sokaklardan kurtularak kendini yetiştiren Ali’dir. Romanda anında aktarma yerine, Ali’nin çocukluktan yetişkinliğe kadar olan dönemini özetleme tekniği kullanılmıştır.

3.4.3. Mekân

Yazarın kaleme aldığı çocuk romanlarının -Ah Şu Uzaylılar adlı kitabı hariç- hemen hepsinde “mekân” gerçekte de var olan, yaşanan yerlerdir. Ah Şu Uzaylılar’da Z gezegeni adı verilen ve tamamen yazarın zihinsel kurgusuna dayanan fantastik bir mekân söz konusudur. Bulundukları açık mekân orman kampından Z gezegeni adı verilen “geniş bir düzlüğün ortasında, buzlu camdan yapılmış gibi, yarı şeffaf kocaman bir yarım küre... Göz kamaştıran güzellikte, görkemli bir yapı” ya (AŞU, s. 43) inen Şirinler adlı çocuk grubu, buradan adeta büyülenmişlerdir. Bu kurgusal gezegende çocukların ziyaret ettikleri Zeta Uzay Üssü, gezegenin yöneticisi Başkan Z’nin sarayı gibi mekânlar da kapalı ve soyut/ hayali mekânlardır. Romanın merkezî kişisi Çetin ve arkadaşlarının kaldıkları orman kampı ise somut bir mekândır ve kalın gövdeleri gökyüzüne uzanmış yemyeşil çam ağaçlarının ortasında, geniş bir düzlükte kurulmuş bir kamp... Çocuklar için düzenlenmiş bir tatil durağı...” (AŞU, s.11) şeklinde öznel bir şekilde tasvir edilir.

Yazarın uzay kavramını içeren bir diğer çocuk romanı Uzay Kampı Maceraları ise kapalı ve somut bir mekân olan gerçekte de var olan, İzmir Gaziemir’deki Uzay Kampı Türkiye’dir. Üç katlı ikişer adet büyük binadan oluşan ve “son teknoloji olanaklarıyla donatılmış” (UKM, s.24) tesiste çocuk ve gençlerin etkinlik sürecinde konakladıkları “yatakhane ve üçüncü

katta büyük bir yemekhane” bulunur. (UKM, s.14). Bu romandaki mekân tasvirlerine son derece az yer verilir. Yapılan tasvirler de nesneldir.

Beyaz Evin Gizemi’nde ise somut ve kapalı mekân; Eray’ın ailesi ve komşularıyla konakladıkları Dostlar Sitesi adlı yazlık sitedir. Romanın merkezî kişisi Eray’ın “gerçek dostların bulunduğu, yazlık evimiz...” (BEG, s.8) şeklinde öznel bir betimlemeyle tanıttığı bu yazlık sitede çocuklar için açık oyun alanları da bulunmaktadır. Bunun dışında kapalı ve somut bir mekân olarak site ahalisinin Şeker Bakkal olarak ifade ettikleri bir de bakkal dükkânı bulunur. Romanın adında da geçen “Beyaz Ev” ise roman kişileri Eray ve Korhan’ın başlangıçta oldukça merak ettikleri ve Eray’ın “bizim sitenin yanı başında, hafif eğimli bir yamacın üzerine oturtulmuş, bize göre biraz yüksekte kalan, parlak beyaz bir ev...” (BEG, s.12) olarak tarif ettiği gizemli evdir. Bu evin çocuklar tarafından fazlasıyla merak edilmesinin sebeplerinden biri de Korhan’ın “Bizim evler, çimlerin üzerinde özgürlüklerini yaşarken, bu ev, duvarların içine hapsedilmiş. Yetmezmiş gibi, demir parmaklıklarla çevrilmiş. Gelen giden kimse yok bu eve. Gündüz, köpek havlamaları geceleri de garip bir aydınlatması var.” (BEG, s.13) sözlerinden de anlaşılacağı üzere evin diğer evlere göre farklılıklarının olmasıdır.

Yazarın, Sevgi Dolu Bir Yürek adlı romanında ise mekânlar okul, sınıf, ev, kapalı yüzme havuzu ve hastane olarak ifade edilebilir. Bu mekânların özellikle tasvir edildiği bir kısım yoktur.

Canan Tan’ın ilk çocuk romanı Sokaklardan Bir Ali’de ise odaklanılan mekân, sokaklardır. Yalnız, burada sokak kavramının simgesel değerinden de söz edilebilir. Mekânın simgesel değeri ile kasıt, “bir kısım sosyal yaşantıların mekânın temsil niteliğine bağlı olarak sunulabilmesidir” (Çetin, 2007: 143). Bu romanda “sokak” ile temsil edilenin, toplum dışına itilmiş, ezilen sosyal bir grubun- sokak çocuklarının- yaşadığı yer olmasıdır. Romanda sokak sadece bu yönüyle anlatılan bir mekân olarak okuyucuya sunulmuştur. Bunun dışında, Bursa, İzmir ve Muş romanda adı geçen şehirler olarak karşımıza çıkar. Ali ve arkadaşlarının yaşadıkları sokaklar ise İzmir’dedir. Çocukların kaldıkları yer ise “harabe” (s.45) olarak adlandırılır. Çocukların ara sıra kaldıkları yerler ise açık bir mekân olan çocuk parklarıdır.

Canan Tan’ın çocuk romanları mekân bakımından değerlendirildiğinde kapalı ve somut mekânların çokluğu dikkati çeker. Yazarın diğer romanlarındaki gerçekçi tasvirlerine çocuk

romanlarında rastlanmaz. Bu romanlarda mekânların özellikleri uzun uzadıya anlatılmaz, kısa ve öznel tasvirler ağırlıktadır.

3.4.4. Kişiler Kadrosu

Yazarın çocuk romanlarında ikinci bölümdeki romanlarında olduğu gibi kişilerin fiziksel, sosyal veya psikolojik ayrıntılarına fazlaca yer verilmez, kişiler derinlemesine tanıtılmaz. Kişilerin olaylardaki fonksiyonları- aksiyonu başlatan veya sürdüren gibi- daha fazla ön plândadır. O yüzden karakterlerden değil yine tiplerden bahsetmek gerekecektir.

Canan Tan'ın çocuk romanlarında kişilerin beş farklı tipinden bahsetmek mümkündür. Bunlar *çocuk*, *anne*, *baba*, *öğretmen*, *komşu* tipleri olarak adlandırılabilir. Tan'ın romanlarındaki çocuk tipi aynı zamanda romanların merkezi kişilerini de oluşturur. Sokaklardan Bir Ali'nin merkezi kişisi anne, baba ve kardeşleriyle Muş'tan Bursa'ya göç etmiş olan on üç yaşındaki Ali'dir. Ali mezuniyetine bir ay kala ekonomik nedenlerden dolayı okulunu bırakmak zorunda kalmış duygusal, mücadeleci bir çocuktur. Fakat evlerindeki sıkıntılar onu çaresiz bırakmıştır: “O evde dayaklarla, horlanmayla, yoklukla, yoksullukla yaşamaya gayret ettim. Olmadı, başaramadım... Kaçışım, kurtuluş olacak mı bilemiyorum. Ama başka çarem yoktu” (SBA, s.10) Ali'nin Hasan, Ömer, Güllü ve Memo adından kendinden yaşça küçük kardeşleri vardır, ancak bunlarla ilgili ayrıntılar romanda belirtilmemiştir. Ali'nin yaşça kendinden büyük iki tane de ağabeyi vardır fakat onların da adları verilmemiştir. Romanda yardımcı kişiler olarak Ali'ye eşlik edenlerden en fazla ön plâna çıkan kişi Yusuf'tur. Yusuf, Ali'den iki yaş büyüktür ve sokaklarda yaşamaktadır. Ali'nin Bursa'daki evlerinden kaçması olayında ona yardımcı olan kişidir. Yusuf haricinde Ali'nin sokaklardaki arkadaşları da romanda yakın çevre diyebileceğimiz gruba dahil edilebilir. Bu kişiler ise Necati, Selim ve Necip'tir. Diğer çocuklar da Ali gibi çaresiz, maddi durumu kötü fakat buna rağmen içlerindeki yardımlaşma özelliğini kaybetmemiş, yazar tarafından iyi yönleriyle gösterilmiş kişilerdir.

Sevgi Dolu Bir Yürek'in merkezî kişisi ise ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi “dünya tatlısı, sevimli, sevgi dolu, cıvıl cıvıl; ama bir o kadar da yaramaz, şirin mi şirin bir kız...” (SDBY, s. 8) olan Elif'tir. Elif arkadaşlarıyla son derece iyi anlaşılan, yardımlaşmayı seven, ayrıca okulun yüzme takımında yer alan “sevgi dolu bir yürek” (SDBY, s.23.)' tir aynı zamanda. Romanda yardımcı kişiler olarak Elif'in arkadaş grubu Zeynep, Murat ve Ayşe gösterilebilir.

Romandaki Melike adlı çocuk ise Elif'e zıt karakterde sürekli arkadaşlarını kıskanan bir kişidir. Burada yazar tarafından Elif ve Melike arasında bir çatışma oluşturulmuştur. Diğer çocuklar ise yine Elif gibi sevgi dolu, merhametli ve arkadaş canlısı çocuk tipleridir. Yardımcı kişiler arasında spor hocası Aydın, Elif'in annesi Meltem, babası Ferit, çocukların öğretmeni Nurten ve Melike'nin annesi Sevim bulunur. Bütün bu yardımcı kişiler roman boyunca merkezî kişi Elif'in çevresinde oluşan aksiyonlara katkıda bulunmak adına yer alırlar.

Yazarın Beyaz Evin Gizemi adlı romanının merkezî kişisi de ilkökul öğrencisi Eray'dır. Anne ve babası öğretmen olan Eray'ın bir de ablası vardır: Nilay. Eray'ın yazlık sitedeki en yakın arkadaşı Korhan'dır. Aynı yaşlarda olan ikili roman boyunca sitelerine kısa bir mesafede olan beyaz evdeki sırrı çözmeye çalışırlar. Eray; meraklı, heyecanlı ve candan bir çocuk tipi olarak çizilmiştir. Yazarın diğer çocuk romanlarında olduğu gibi burada da merkezî kişi Eray, merhametli ve duygusal bir çocuktur. Romanda yardımcı kişiler olarak belirtebileceğimiz diğer kişiler ise Eray'ın anne ve babası, komşuları Gülten ve Nihat, beyaz evde oturan İpek ve yardımcısı Hüseyin Efendi, İpek Hanım'ın oğlu Murat, Eray'ın diğer arkadaşları Zeynep, Sinem, Levent ve sitenin bakkalı Şeker Bakkal Amca'dır. Romanda kişilerin psikolojik ve fizikî ayrıntılarına yer verilmemiştir.

Canan Tan'ın Uzay Kampı Maceraları isimli romanında da merkezî kişi Uzay Kampı Türkiye'ye arkadaşlarıyla katılmak üzere gelen, lider ruhlu ve öğrenmeye meraklı bir çocuk olan Can'dır. Can'ın sadece ortaokul öğrencisi olduğu bilinmektedir. Diğer çocuklar ise Kutlu, Anita ve Barış'tır. Roman olaylardan ziyade, öğretici bir nitelik taşıdığından, eserde çocukların kişiliklerinden çok, onların katıldıkları etkinliklerde edindikleri bilgiler ve yaşadıkları heyecanlı bilimsel tecrübeler anlatılmıştır. Ah Şu Uzaylılar'da ise tasarlanmış kişi⁵² diyebileceğimiz uzaylılar Zobo, Zibi, Zegna adlı kurgusal tipler bulunur. Ancak, bunlara kişileştirme yoluyla insani özellikler kazandırılmıştır. Dünyadaki insanlarla özellikle çocuklarla (s.10-11) dostluk kurmak isteyen, "gümüş renkli" (AŞU, s.29) yaratıklar olarak ifade edilmişlerdir. Romanın merkezi kişisi Çetin adlı ilkökul öğrencisidir. Çetin meraklı ve dayanışmaya yatkın, liderlik vasıfları ağır basan bir çocuktur. Yakın çevre olarak adlandırabileceğimiz yardımcı kişiler ise arkadaşları onunla aynı sınıfta okuyan arkadaşları

⁵² *Tasarlanmış kişi*, romanda roman için var olan, gerçek hayatta var olup olmadığı düşünülmeyen, romancının kafasının içinde ürettiği kişidir. Gerçek hayatta yoktur, olsa bile gerçek hayattakiyle tıpatıp benzer değildir. Tamamen hayalidir. (Çetin, 2007:168).

Sibel, Cansu, Özgür ve Gökhan'dır. Bu romandaki çocuk tipi de yine diğer romanlardakiyle aynı özelliklere sahiptir. Bu özellikler; meraklı, yardımsever ve merhametli olmalıdır.

Daha önce belirtilen anne tipi ise Sevgi Dolu Bir Yürek'te Elif'in annesi Meltem ile Melike'nin annesi Sevim, Uzak Kampı Maceraları'nda Reyhan, Beyaz Evin Gizemi'nde Ayşe olarak okuyucuya sunulmuştur. Sokaklardan Bir Ali'de ise annenin ismi belli değildir lâkin kocasından şiddet gören ve evlere temizliğe gitmek durumunda olan bir annedir (SBA, s. 13). Meltem, Reyhan ve Ayşe aynı ortak özelliklere sahip duyarlı, çocuklarına karşı korumacı ve merhametli yapıda tiplerdir. Sözü edilen romanlarda bir de baba tipi vardır. Sevgi Dolu Bir Yürek'te Elif'in babası Ferit, kızına oldukça düşkün (SDBY, s.45), Beyaz Evin Gizemi'nde Eray'ın babası Cahit oldukça korumacı, Sokaklardan Bir Ali'deki Ali'nin babası ise sürekli çocuklarına ve eşine şiddet uygulayan (SBA, s.14), acımasız bir tip olarak gösterilmiştir.

Canan Tan'ın çocuk romanlarında kişiler arasında bir de öğretmen ve komşu tiplerini vurgulamak gerekir. Sokaklardan Bir Ali'de Ali'nin sokaklardaki çaresiz hayatından kurtulmasına destek olan Güzide Öğretmen yardımsever ve “pırıl pırıl bir kalbe sahip” (SBA, s. 66). biridir. Sevgi Dolu Bir Yürek'teki Nurten Öğretmen ise “otoritesini sarsacak şeylerden hoşlanmayan” (SDBY, s.21) bir öğretmendir. Beyaz Evin Gizem'inde Eray ve ailesinin komşuları Gülten Teyze, Nihat Amca ve İpek Hanım sitedeki tüm çocuklara karşı duyarlı yardımsever kişiler olarak betimlenmişlerdir. Sevgi Dolu Bir Yürek'te de Elif ve ailesinin komşuları Mehmet Bey ve Sema Hanım da “çocukların gürültüsünü çekemeyen” (SDBY, s.35) biraz huysuz, yaşlı komşular olarak ifade edilmişlerdir.

Canan Tan'ın çocuk romanlarında merkezi kişilerin meraklı, yardımsever, merhametli ve candan çocuk tipleri olduğu aşikârdır. Onların yanındaki yardımcı kişiler ise kendileri hakkında psikolojik veya fiziksel detaylara yeterince yer verilmeyen, olayların içinde sadece kendi fonksiyonlarını yerine getiren, derinlikli olmayan tipler olarak değerlendirilebilir.

3.5. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri

3.5.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri

Canan Tan'ın çocuk romanlarının biri hariç (Sokaklardan Bir Ali) hepsi, sıralanış ve düzenleniş biçimi açısından birbirini takip eder, yani zaman dizimsel bir sıra izler. Olayların bütünündeki parçalar kendi doğal akışı içindedir ve tamamı sırasıyla gerçekleşir. Sokaklardan Bir Ali adlı romanın ilk bölümünde kahraman anlatıcının bugününden başlayarak geriye dönüş tekniği ile Ali'nin geçmiş yaşantısındaki hatıralarına dönülür. Diğer dört romanda *baştan başlatma* varken , Sokaklardan Bir Ali'de *ortadan başlatma* söz konusudur. Yine beş romanda da olaylar düz bir çizgide, akışları kesilmeden ilerlemiş ve sebep sonuç ilişkisi içinde *organik bütünlük* sağlanmıştır. Romanlardan sadece Sevgi Dolu Bir Yürek'te Elif, sevgi dolu, cömert bir kişilik olarak çizilirken Melike adlı çocuk onun tam zıttı olacak şekilde kıskanç bir tip olarak gösterilmiştir. Çocukların özellikleri üzerinden de tipler arası bir *çatışma* oluşturulmuştur denilebilir. Romanların hepsi *tamamlanmış sona* sahiptir. Hiçbirinde herhangi bir sürpriz veya açık uçlu bir sona yer verilmemiştir.

Canan Tan'ın ikinci bölümdeki romanlarında olduğu gibi çocuk romanlarında da bölümlendirme oldukça fazladır. Sokaklardan Bir Ali isimli romanda her birinde isim verilmeksizin dört bölüm mevcuttur. Beyaz Evin Gizemi'nde yirmi iki bölüm başlığı vardır: Dostlar Sitesi, Evimize Yerleşiyoruz, Açık Hava Kahvaltısı, Meraklı Bisikletliler, Şeker Bakkal, Dedektifçilik Yok, Akıllı Uslu Tatil Yapıyoruz, Kırmızı Bir Araba, Top Bahçeye Kaçamaz mı?, İpek Teyze, İyi İş Yaptın Bıcırık!, Beş Arabalı Toplantı, Kale Surları Geçit Verir mi?, Beyaz Evin Yeni Konukları, Beyaz Evin Gizemi, Beyaz Ev Günleri, Beyaz Evin Havuzu, Toplu Ziyaret, Beklenmedik Konuklar, Farklı Bir Armağan, Doğum Günü İşte Böyle Kutlanır!, Gelecek Yaz.

Sevgi Dolu Bir Yürek ise; Elif'in Marifetleri, Yüz Kişilik Doğum Günü Pastası, Havuzun Birincisi, Doğum Günü Armağanları, Büyük Yarış, Dershanenin Neşe Kaynağı, Hızla Yola Fırlayınca, Yürüyebilecek mi? Ne Oldu Bana? Elif'in Yeri Boş, Hastane Ziyareti, Eve Dönüş, İlk Adımlar, Hoş Geldin Elif, Ne Zaman Yürüyebileceğim? İlk Yüzme Denemesi, Eski Günlere Dönüş, Havuzdaki Mini Yarışma, Havuzda Çırpınan Kim? Elif'in Sürprizi, Herkese Her Şeye Dost Olmak, Sevgi Dolu Bir Yürek başlıklı yirmi iki bölümden oluşmaktadır.

Ah Şu Uzaylılar isimli romandaki bölüm isimleri şöyle sıralanır: Uzay Gemisi Zeton Dünya Yolunda, Orman Kampı Çocukları, Şirinler Orman Yürüyüşünde, Kampta Akşam Yemeği, Uzay Gemisi Zeton Dünya Üzerinde, Gümüş Renkli Yaratıklar, Uzaylılardan İlginç Davet, Karar Vermek Zor, Yolculuk Başlıyor, Z Gezegeni'nin Şirin Konukları, Görkemli Bir Karşılama Töreni, Şirinler Başkanlık Sarayı'nın Önünde, Başkan Z'den Sıcak Karşılama, Uzay Üssü'nden Dünya'ya Bakış, Şirinler Uzay Mutfağı'nda, Ayakta da Uyunur muymuş Hiç?, Ayakta da Pek Güzel Uyunurmuş, Şirinler Z Televizyonu'nda, Barış Şöleni'ne Doğru, Şirinler Uzay Okulu'nda ,Uzay Tarihine Gececek İlk Dünyalılar, Uzay Kütüphanesi, Barış Sofrası, Obur Dünyalılar, Şirinler Uzay Dansı Öğreniyor, Düşlerde Kalacak Anılar, Yeniden Dünya'ya Işınlanırken, Şirinler'in Ortak Düşü, Beş Ayrı Düşten Oluşan Uzay Serüveni, Ah Şu Uzaylılar, Heyecanlı Bekleyiş, Aynı Düşü Yeniden Görmek.

Yazarın son çocuk romanı Uzay Kampı Maceraları da yirmi yedi bölüm başlığından oluşmuştur: Uzay Kampı Türkiye'ye Hoş Geldiniz, Kamp Kuralları, Uzay Kampı'nda İlk Akşam Yemeği, İlk Gece, Önce Kahvaltı, Uzay Giysileri, Uzayda Uyku ve Banyo, Uzayda Yeme İçme, Uzay Mekiği Görev Paylaşımı, Hidroponik Laboratuvarı, Yarışmalar ve Ödüller, Kampta Bir Uyurgezer Var!, Yoğun Bir Gün, Simülatör Keyfi, Planetaryum, Gösteri Başlıyor, Uluslararası Uzay İstasyonu, Doğum Günü Kutlaması, Havuz Keyfi, Roket Yapıyoruz, Biraz da Eğlenelim, Yarışma Hazırlığı, Roketlerimizi Fırlatıyoruz, Sıcak hava Balonu, Mars'a Bir İki Bir İki..., Mezuniyet Töreni, Ödüller ve Ayrılık. Bu bölümlerin haricinde yazar, ek bilgi olarak *Uzay Kampı Türkiye Hakkında* ve *Uzay Kampı Türkiye'nin Kuruluşu* isimli kısımları da eserin sonuna eklemiştir. Bu kısımlar, kurguya dahil olmayıp yazarın ansiklopedik tarzda bilgi sunduğu bölümlerdir.

Yazarın çocuk romanlarından Ah Şu Uzaylılar kurgu türü açısından diğerlerinden ayrılır. Gerçek dışılığa bağlı roman türlerinden olan *kurgu bilim* türü olarak nitelendirilebilecek romanda, uzay yolculuğu, uzayda hayat ve uzay yaratıkları konu edilmiştir. Bu tür romanların en temel özelliği ise mevcut bilimsel bilgi birikimine göre olağanüstü yani gerçek dışı bilimsel öngörülere yer vermesidir. Amacı ise bilimsel çalışmalara ışık tutmak, okuyucunun hayal gücünü genişletmek olarak sıralanabilir (Çetin, 2007:249). Canan Tan'ın uzay bilimini ele alan diğer çocuk romanı ise kurgu türü olarak kurgu bilim olarak nitelendirilemez. Romanda, uzay kavramına ait bilimsel bilgiler salt bilgi olarak okuyucuya sunulmuştur. Uzay Kampı'na gelen çocuklar ve gençler burada uzay ile ilgili bilgiler öğrenerek deneyim kazanırlar. Canan Tan'ın diğer üç romanını ise tek bir kurgu

kategorisinde değerlendirmek g olduğu için bunları, geniş kitlelere hitap eden macera ve sosyal konulu ocuk romanları olarak nitelendirmek mümkündür.

3.5.2. Dil ve slp

Canan Tan'ın ocuk romanları da tıpkı romanları gibi açık, anlaşılır ve sade bir dil ve üslûpla kaleme alınmıştır. Hiçbirinde argo kelimeye rastlanmaz. Cmler düzgün kurgulanmıştır. Romanlarda yöresel sözlere, atasözü ve deyimlere fazla yer verilmemiştir. Ayrıca yalın üslûp söz konusudur.

IV. BÖLÜM

MİZAH ÜSLÛBUYLA YAZILMIŞ HİKÂYELERİN KURGUSAL YAPISI

4.1. Mizah Üslûbuna Kısa Bir Bakış

Canan Tan'ın sanat yaşamına girişi mizah üslûbuyla kaleme aldığı hikâyeler yoluyla olmuştur. Yazarlık hayatının başlangıcında çocuk edebiyatı ve mizahı bir arada yürütmeye çalışan yazar, daha sonra kendisinin Türkiye’de tanınmasını ve oldukça büyük bir okuyucu kitlesi edinmesini sağlayacak romana yönelmiştir.

“Mizah, saçma ve uyumsuz düşünce olay ve durumların zihin tarafından keşfedilme tecrübesi”⁵³ olarak tanımlanabilir. Kendisine edebî türlerde de yer bulan mizah kavramı edebiyatımızda ilk olarak masallar, fıkralar ve seyirlik oyunlarda karşımıza çıkar. Cumhuriyetle birlikte Türk mizahı yeni bir kimlik kazanmıştır. Bu dönem yazarları geçmiş eleştiren, yeni dönemi savunan bir tutum benimsemişlerdir. Çok partili dönemle birlikte mizah; kapsam ve konu bakımından büyük zenginlik kazanmış, özellikle *Aziz Nesin, Sabahattin Ali, Rıfat Ilgaz, Orhan Kemal, Bedii Faik, Haldun Taner, Muzaffer İzgü, Çetin Altan* gibi yazarlar mizahî üslûbun kullanımında bu dönemin önemli isimleri olmuştur.⁵⁴

Mizah üslûbu, “mizahi” ton olarak da adlandırılabilir ve salt güldürme, yerme, alaya alma, farkındalık yaratma gibi hedeflerle sözün imkânlarından yararlanan ve okurda hafif, toleranslı karnavalesk bir ruh hâli uyandırmayı hedefleyen bir anlatım tonudur. Bu anlatım tonu “Olay komiği, Dramatik komik, Dilsel mizah” şeklinde sınıflandırılabilir. (Solak, 2019:260).

Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki mizah edebi bir tür değil, pek çok edebî türde görülen bir motiftir. Mizah üslûbunun bir başka sınıflandırması ise şu şekildedir: *Kişî Mizahı, Cahillik ve Kültür Mizahı, Dil Mizahı, Giyim Kuşam Mizahı ,Durum Mizahı, Davranış*

⁵³ Hale Koçer, Seda Eskidemir, Tuğçe Özbek (2012), 6 Yaş Çocuklarının Mizahi Tepkilerinin Paul E. McGhee’nin Mizah Gelişim Evrelerine Göre İncelenmesi (2012), Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, C.1, S. 4, s.1.

⁵⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/Mizah_maddesi (Erişim tarihi 25.01.2022).

Mizahı, Vehim Ürünü Yakıştırma Mizahı, Çocuk Safiyeti Mizahı, Tersinlemeli Mizah, Beden Yapısı Mizahı, Cinsiyet Mizahı (Çetin, 2010: 284-290).

Mizahî üslûp Canan Tan’ın da eserlerinde geniş bir yelpazede kendisine yer edinmiştir. Hatta yazar, sanat hayatına “mizah” ile başlamış ve bu anlamda ön plâna çıkabilecek eserler ortaya koymuş ve bunlardan ödül de kazanmıştır. Canan Tan kendisiyle yapılan bir röportajında hayatını Aziz Nesin öyküleri okuyarak geçtiğini, mizahî yönünün edebiyat tutkusuyla bu şekilde birleştiğini belirtmiştir.⁵⁵ Yazarın mizah üslûbuyla kaleme aldığı yedi tane hikâye kitabı mevcuttur. Ancak çalışmamızın bu bölümünde Canan Tan’ın, gülmece unsurlarının ağırlıklı olduğu, mizahî üslûbun hiçbir şekilde farklı üslûplara kaymadığı hikâyelerinin yer aldığı eserleri olan *İster Mor İster Mavi* ve *Sol Ayağımın Başparmağı*’ndaki hikâyeler incelenmiştir.

4.2. Hikâyelerin Tanıtımı

4.2.1. *İster Mor İster Mavi*

Canan Tan’ın ilk hikâye kitabı, 1996 yılında Aziz Nesin Gülmece Öykü Ödülü alması vesilesiyle İnkılâp Kitabevi, 2002’de de Ercan Kitabevi tarafından basılan *İster Mor İster Mavi* adını taşımaktadır. Eser, Altın Kitaplar Yayınevi’nden 2003’te, Doğan Kitap tarafından da 2016 yılında basılmıştır. Kitabın tanıtım bülteninde, Tan’ın okuyucuyu düşündürerek güldürmeyi hedeflediği belirtilerek şu satırlar yazılmıştır:

“Aziz Nesin Gülmece Öykü Yarışması’nda basılmaya değer bulunan *İster Mor, İster Mavi* adlı kitabıyla Türkiye’de mizah öyküleri kitabı olan ilk ve tek kadın mizah yazarı unvanını⁵⁶ kazanan Canan Tan, 1997 Rıfat Ilgaz Gülmece Öykü Yarışması’nın da birincisi. Canan Tan, Aziz Nesin ekolünün, sayıları günümüzde gitgide azalan temsilcilerinden. Öyküleri, geleneksel mizahımızdan izler taşıyor. Ancak konuları güncel... Espriler düzeyli. Gıdıklamadan, düşündürerek güldürmeyi hedefliyor. Öykülerin hepsi yaşamın içinden. Parası yetmeyince, kiralık kurban almaya kalkanlar...Yeniyetme dedektif bozuntuları...Yırtıcı gazeteciler...Can yakmayan, kibar dolandırıcılar...” (Tan, İMİM)

⁵⁵ http://www.e-kutuphane.teb.org.tr/pdf/eczaciodasiyayinlari/ila_habr-nisa04 (erişim tarihi: 25.01.2022)

⁵⁶ Canan Tan, Tavsiye Evi adlı Youtube kanalında katıldığı bir söyleşide, Aziz Nesin’in birinci ölüm yıldönümünde İnkılâp Yayınevi’nin açtığı Mizah Öyküleri Yarışması’na gönderdiği *İster Mor İster Mavi* adlı hikâye dosyası sonrasında yazar Turgut Çeviker tarafından telefonla aranarak kendisine “kitabını basıyoruz, Türkiye’deki ilk ve tek kadın mizah yazarısın” dendiğini söyler. İlgili söyleşi için bkz. <https://www.youtube.com/watch?v=sXdx6e-3W5s> erişim tarihi 10.10.2023)

On üç hikâyeden oluşan eser; günlük hayatta karşılaşılabilecek olaylar, halkın farklı tabakalarından insanlara yer vererek anlatan, akıcı bir dille yazılmış güldürme öğelerinin ağırlıkta olduğu, mizahî üsluba sahip bir kitaptır. Kitaptaki hikâyeler ise sırasıyla şunlardır: *İster Mor İster Mavi*, *Kiralık Kurban*, *Dedektiflik Bürosu*⁵⁷, *Hızır Gibi Çocuk*, *Nâzım Hikmet'in Soyadı*, *Gazeteci Dediğin Biraz Yırtıcı Olmalı*, *Etiye Sütüye Karışmadan*, *Gazetekolik*, *Yönetici Adayı Osman*, *Cımbız Şako*, *Temizlik Suçlusu*, *Örgüt Şifresi*, *Varoşların Feministi*.

4.2.2. Sol Ayağının Başparmağı

Yazarın ikinci hikâye kitabına adını veren Sol Ayağının Başparmağı isimli hikâye, 1997 yılında Rıfat Ilgaz Gülmece Öykü Yarışması'nda birincilik ödülünü kazanmıştır. Eser, 1998 yılında İnkılâp Kitabevi, 2002'de Ercan Kitabevi, 2004 yılında da Altın Kitaplar Yayınevi'nden basılmıştır. Kitabın son baskısı ise 2016 yılında Doğan Kitap'tan yapılmıştır. Eserin tanıtım bülteninde içerisindeki hikâyelerin keyifli birer espri bombası olduğu belirtilerek hikâyelerin konuları şu şekilde ifade edilmiştir:

“Dolap kapağının düştüğü, davula dönmüş sol ayağının başparmağına ağıt yakanlar... Nazlı karısına kıyamayıp çocuk doğurmayı üstlenen hamile kocalar... Apandisit salgını yaşadıklarını sanan gariban ilçe halkı... Piranha yırtıcılığında böbrek taşları...” (Tan, SABP)

Yüz otuz dokuz sayfadan oluşan kitaptaki hikâyeler ise şunlardır: *Sol Ayağının Başparmağı*, *Kocam Hamile*, *Düldülü Kaptırdık*, *Apandist Salgını*, *Ver Allah'im Ver*, *Mutluluk Üstü Sevgi*, *Oğlum Piranha*, *Cennet Yolu Tatil Köyü*, *Nohut Gözlü Tombul Teyze*, *Benim Alınan Dostlarım*.

4.3. Anlatıcı

Canan Tan'ın çocuk hikâyeleri dışında, mizahi üslûpla kaleme aldığı iki hikâye kitabında toplamda yirmi üç öykü bulunmaktadır. Hikâye kitaplarından ilki olan *İster Mor İster Mavi*'de bulunan ve mizah üslûbuyla yazılmış hikâyelerin anlatıcı tiplerini şu şekilde sıralayabiliriz: İlk hikâye *İster Mor İster Mavi*'de ismi belli olmayan öykü kahramanının bir kaza geçirdikten sonra yaşadığı zihin bulanıklığı esprili bir dille kişinin bakış açısıyla

⁵⁷ Bu hikâye, I. Ulusal Nasrettin Hoca Gülmece Öykü Yarışması'nda Mansiyon ödülü kazanmıştır.

anlatılmış ve özne anlatıcıya sahip bir hikâyedir. İkinci hikâye *Kıralık Kurban*, Kurban Bayramı'nın ilk günü bayram namazından çıkan özne anlatıcının gözünden anlatılır. Üçüncü hikâye *Dedektiflik Bürosu* ise Akif adlı özne anlatıcının bakış açısıyla verilmiştir. Dördüncü hikâye *Hızır Gibi Çocuk*'ta ise Hızır adlı bir çocuğun gözünden aktarılmış, özne anlatıcıya sahip bir öyküdür.

Beşinci hikâye *Nazım Hikmet'in Soyadı* ise Fikret isimli bir edebiyat öğretmeninin ağzından anlatılır ve “ben” dili söz konusu olduğu için özne anlatıcı vardır denilebilir. *Gazeteci Dediğin Biraz Yırtıcı Olmalı* isimli hikâyede ise Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı vardır. Hikâyede Fikret Ünsalan adlı 30 yıllık gazetecinin ameliyat geçirmesi ve ameliyat olmadan evvel anestezi ile tüm huyunun değişeceğinden korkması ile ilgili korkuları komik bir dille anlatılmıştır. Eserdeki yedinci hikâye *Etliye Sütliye Karışmadan*, özne anlatıcıya sahiptir. Hikâyede genç bir gazetecinin siyasi ve eleştirel yazılar yazmak isterken patronu tarafından yemek yazarı olması süreci anlatılmıştır. Sekizinci hikâye olan *Gazetekolik*'te Sabahattin isimli, gazete okuma tutkusu olan bir adamın gazetelerin verdiği kuponları biriktirerek promosyon yarışına girmesi özne anlatıcı ile kahramanın kendi bakış açısından anlatılmıştır. Eserdeki dokuzuncu hikâye, *Yönetici Adayı Osman*'da ise kendi halinde bir yazlık sitenin yöneticisi olmaya çalışan Osman'ın hırsı kendi ağzından özne anlatıcı olarak anlatılmıştır. Eserdeki mizahî üslûpla kaleme alınmış son hikâye olan *Temizlik Suçlusu*'nda ise yanlışlıkla hapse atılan temizlik hastası Refet Bey'in koğuştaki yaşadıkları yine onun ağzından özne anlatıcı şeklinde yansıtılmıştır.

Eserdeki hikâyelerin sadece birinde tanrısal konumlu anlatıcı mevcut iken diğer hepsinde özne anlatıcının varlığı söz konusudur. Ben dilinden anlatılan bu hikâyelerin her birinde, bir şekilde gülünç duruma düşürülen kişiler söz konusu olup kişilerin kendi hikâyelerini anlatmaları okuyucu tarafından da samimi bir dil olarak değerlendirilebilir.

Canan Tan'ın hikâyelerinde kullandığı aktarma yöntemlerine bakıldığında ise roman olduğu gibi hem anlatma hem de gösterme yöntemini bir arada kullandığı söylenebilir. Örneğin, *Kıralık Kurban* isimli öyküsünde hikâyenin başkışısı kestiği kurban ile ilgili olarak apartmanın kapıcısı Selim Efendi ile bir diyaloga girer:

“-Bunu beşinci kata Mustafa Beylere götürüver!”

-Tamam efendim”

-Bunu da ikinci kata...”

-Onlar gittiler abi, kurbanlarını kesip Bodrum'a indiler. Ömer Beyler de yoklar, - Kuşadası'na gittiler onlar da.”

-Biz kaçamadık be Selim, neyse al işte bu da sizin.” (İMİM, s.26)

Yazarın *Sol Ayağımın Başparmağı* isimli eserindeki mizahî üslûpla kaleme alınmış hikâyeleri bakıldığında yazarın eserle aynı ismi taşıyan öyküsünde, karısının konken partisinde ayağının üstüne vitrin devrilen Abidin adlı bir adamın komik öyküsü anlatılır, anlatıcı ise özne anlatıcıdır. Hikâye kitabının ikinci öyküsü *Kocam Hamile*'de ise karısının hamilelik sürecini içselleştiren Abidin isimli bir erkeğin durumu, karısı Şeyda'nın ağzından özne anlatıcı şeklinde aktarılmıştır. Eserdeki bir diğer hikâye *Apandist Salgını*'nda ise köye yeni gelen genç bir doktorun bir yanlış anlaşılma sonucunda köyde salgın olduğunu düşünmesiyle gelişir. Hikâye tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı ile aktarılmıştır. *Mutluluk Üstü Sevgi* isimli hikâyede ise Hüsnü adında oldukça şişman bir adamın kilolarıyla olan öyküsü komik bir dille kendisinin ağzından anlatılmıştır. *Oğlum Piranha*'da da böbrek sancısı çeken Sıtkı isimli bir adamın gülünç hikâyesi yine kendisi tarafından anlatılır.

4.4. İçerik

4.4.1. Konu

Canan Tan'ın hikâyelerini konu bakımından sınıflandırdığımızda karşımıza çıkabilecek iki ana başlık vardır: Bunlardan biri *kadın-erkek ilişkileri* ikincisi ise *günlük hayatta karşılaşılan gülünç durumlar*dır.

4.4.1.1. Kadın- erkek ilişkileri

Canan Tan'ın hikâyelerinde, romanlarında olduğu gibi yine insanlar arası ilişkiler ön plândadır denilebilir. Yazar, kaleme aldığı kısa hikâyelerinde günümüzdeki kadın- erkek ilişkilerine genel olarak mizahî açıdan yaklaşmıştır. Yazar, kaleme aldığı hikâyelerinde bir yandan kadın ve erkek arasındaki ilişkileri irdelerken öte yandan da metinlerini okuyucunun bundan keyif alması adına kurgulamıştır.

Dedektiflik Bürosu isimli hikâyede eşler arasındaki aldatma vakalarını incelemek ve çözmek adına bir büro açan Akif, bu durumu “Yersiz şüpheler yüzünden çatırdayan nice evlilikler var... Ya da birbirinin gözünün içine baka baka aldatan hain kadınlar, kötü kocalar ve onların karşısındaki aldatılmış zavallılar...Haydi, sizleri bekliyorum! Derdinize deva Akif kulunuzda.” (İMİM, s.24) diyerek açıklamıştır. *Kocam Hamile* isimli öyküde karısının

hamilelik sürecinden oldukça etkilenen, sanki kendisi doğum yapacakmışçasına bu durumu içselleştiren Abidin ile rahat ve pervasız eşi Şeyda'nın komik hikâyesi anlatılmıştır.

4.4.1.2. Günlük hayatta karşılaşılan gülünç durumlar

Canan Tan, özellikle mizahî üslûbu kullanarak anlattığı hikâyelerinde günlük hayatta görülebilecek son derece basit durumları esas almıştır. Örneğin, *İster Mor İster Mavi* isimli hikâyesinde; geçirdiği bir trafik kazasından sonra önceden karısının söylediği “ İster mor ister mavi...Boyatırım ben abi...” (İMİM, s.9) sözünü sürekli tekrar ederek çevresindekileri de bezdiren aynı zamanda güldüren bir adamın durumu anlatılmıştır. *Kiralık Kurban*'da ise bayramda kurban almak yerine kiralama usulünü seçen bir adamın düştüğü komik durum söz konusudur.

Hızır Gibi Çocuk öyküsünde ise aralarında yaş farkı olan yeni evli bir çiftte, komşuları tarafından Hızır adlı bir çocuk emanet edilmiştir. Anlatıcı Muhittin ile küçük çocuğun birbirleri arasında geçen komik diyalogların konu edildiği bu hikâye de yine bu başlık altında değerlendirilebilir. *Gazeteci Dediğin Biraz Yırtıcı Olmalı* 'da ise Fikret Ünsalan adlı otuz yıllık gazetecinin bir ameliyat olması ve ameliyat olmadan evvel anestezi ile tüm huyunun değişeceğinden korkması ile ilgili korkuları komik bir dille anlatmıştır.

Etliye Sütliye Karışmadan'da ise genç bir gazetecinin siyasi ve eleştirel yazılar yazmak isterken patronu tarafından yemek yazarı olması süreci anlatılır. *Gazetekolik* isimli hikâyede de Sabahattin adlı, gazete tutkusu olan bir adamın gazetelerin verdiği kuponları biriktirerek promosyon yarışına girmesi ve bu yarışmada düştüğü gülünç durum anlatılmıştır. *Yönetici Adayı Osman*'da sıradan bir yazlık sitenin yöneticisi olmaya çalışan Osman'ın hırsı ile karışık, komik hikâyesi söz konusu edilmiştir.

Yanlış anlaşılma sonucu hapse atılan ve temizliğe karşı takıntıları olan Refet Bey'in koğuştaki yaşadıkları da *Temizlik Hastası* isimli öyküde ele alınmıştır. *Sol Ayağımın Baş Parmağı* isimli hikâyede, Abidin isimli bir adamın ayağının üstüne vitrinin devrilmesiyle yaşadığı komik durum anlatılmıştır. *Apandist Salgını* adlı hikâye ise köyde işe yeni başlayan genç bir doktorun haberi olmadan köyde bir apandist salgınının başladığı haberinin yayılması ve bunun neticesinde yaşanan komik durumlar anlatılmıştır. *Oğlum Piranha*'da da böbrek sancısı çeken Sıtkı isimli bir adamın ailesi içinde düştüğü komik durumlar anlatılmıştır.

Canan Tan'ın mizah üslûbuyla kaleme aldığı hikâyelerinin hacim olarak kısa, anlatılan durumların derinlik ve karmaşıklıkla uzak, basit ancak oyuncuya keyifli vakit geçirmeyi vadeden bir içeriğinin ve anlatımının olduğunu söylemek yanlış olmaz.

4.4.2. Zaman

Canan Tan'ın mizahî üslûpla yazdığı hikâyelerinin hiçbirinde net bir tarih aralığı belirtilmemiştir. Hikâyelerin hemen hepsi durum hikâyesi özelliği gösterdiği için nesnel zaman yoktur. Olay da yok denecek kadar azdır. Hikâyelerin genelinde, vak'a zamanı, zaman dizimsel yani kronolojik olarak, doğal akışıyla sunulur. Ama bazı hikâyelerinde yer yer özetlemeye başvurulmuştur. Hikâyeler oldukça kısa oldukları için olayları anında aktarma biçiminin kullanıldığını da belirtmek gerekir.

Hikâyelerin çoğunda sabah, akşam, öğlen gibi günün vakitlerine oldukça fazla yer verilmiş, birkaç tane hikâyede de ay ismi geçmektedir:

Dedektiflik Bürosu isimli hikâyede; “Sabah erkenden uyanıyorum, doğru kahvaltıya.” (İMİM, s.31)

Hızır Gibi Çocuk; “O pazar sabahı da tıpkı diğerleri gibi başladı.” (İMİM, s.39)

Hikâyelerin anlatma zamanları ise genelde 90'lar sonu 2000'lerin başı olarak belirlenebilir. İster Mor İster Mavi'nin yayımlanış zamanı 1996, Sol Ayağımın Başparmağı'nın ise 1997'dir.

4.4.3. Mekân

Yazarın kaleme aldığı hikâyelerinde mekânlar yaşanılan yerlerdir. Hikâyelerinde, özellikle şehirli ve şehirde yaşayan insanların hayatlarından kesitler sunan yazarın, en çok kullandığı mekân; ev veya apartman daireleridir. *Kocam Hamile* isimli hikâyesinde hastane mekânlar arasında yer almıştır. Yazarın *Apandist Salgını* isimli hikâyesinde ise açık bir mekân olarak köy kullanılmıştır. *Dedektiflik Bürosu Gazeteci Dediğin Biraz Yırtıcı Olmalı*, *Etiliye Sütliye Karışmadan* isimli hikâyelerinde ise diğer mekânlardan farklı olarak gazeteci bürosu vardır.

Yönetici Adayı Osman isimli hikâyede yazlık site ve sitenin bahçesi, *Temizlik Suçlusu*'nda ise cezaevi koğuşu birer kapalı mekân olarak kullanılmıştır. Canan Tan'ın hikâyelerinde genel olarak kapalı mekânlar söz konusudur. Yazarın hikâyelerinde mekân tasvirlerine yer verilmemiş, insan-mekân ilişkisi bağlamında herhangi bir yazım örneğine de rastlanmamıştır.

4.4.4. Kişiler Kadrosu

Canan Tan'ın hikâyelerinin şahıs kadrosu romanlarının aksine kalabalık değildir. Hikâyeler de kişi sayısı beşi geçmez. Çoğunlukla bir durumu anlatan hikâyeler, merkezî kişiler üzerinden ilerlerler. Hikâyelerde daha çok şehirli, belli bir sosyal statüye sahip kişiler söz konusudur. Doktor, öğretmen ve gazeteciler ise hikâyelerde sıkça karşımıza çıkan meslek gruplarıdır. Hikâyeler oldukça kısa oldukları için metinlerde fizikî ve ruhsal tasvirlerle de yer verilmemiştir.

Hikâyelerdeki merkezî kişileri ise şöyle açıklayabiliriz: *İster Mor İster Mavi*'de geçirdiği kazadan sonra aklı karışan ismi verilmeyen bir erkek, *Kiralık Kurban*' da Kurban Bayramında kiralık kurban kesmeye kalkışan bir adam, *Dedektiflik Bürosu*'nda Akif adında bir dedektif, *Hızır Gibi Çocuk*'ta genç bir kadınla evli olan ve yaşı karısından oldukça büyük *Muhittin Bey*, *Gazeteci Dediğin Biraz Yırtıcı Olmalı*'da gazeteci *Fikret Ünsalan*, *Etlie Sütliye Karışmadan*'da ismi verilmeyen genç bir gazeteci, *Gazetekolik*'te Sabahattin *Yönetici Adayı Osman*'da Osman Bey, *Temizlik Suçlusu*'nda ise Refet'tir. *Sol Ayağımın Baş Parmağı*'nda parmağı kırılan bir adam, *Kocam Hamile*'de heyecanlı mizacı ile Abidin, *Apandist Salgını*'nda ismi verilmeyen genç doktor, *Oğlum Piranha*'da ise bütün gece böbrek sancısı çeken Sıtkı'dır. Bunların dışında yardımcı kişiler de genelde aile ve yakın çevreden seçilmiştir.

4.5. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri

4.5.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri

Yazar, hikâyelerinin hemen hepsini kronolojik sıraya uygun olarak kaleme almıştır. Yani olayların belli bir mantığa uygun şekilde sıralandığını söylemek mümkündür. Öyküler, *Olay bütünlüğü* başlığı altında değerlendirildiğinde metinlerdeki tüm olay halkalarının birbirini

takip ettiği ve okuyuculara da *organik bütünlük* içinde sunulduğu görölür. Hikâyelerin hiçbirinde geriye dönüş tekniği kullanılmamıştır. Hikâyelerde vak'alardan çok, içine düşülen komik durumlar anlatılmıştır.

4.5.2. Dil ve Üslûp

Canan Tan'ın mizah üslûbuyla kaleme aldığı tüm hikâyelerinde canlı, yalın ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır. Yazarın hikâyelerinde de romanlarında olduğu gibi bir şehirli dili, şehre aitlik söz konusudur. Argo hiçbir kelimeye yer verilmemiş, yazar yalın ve mizah üslûbunu bir arada kullanmaya gayret etmiştir.

Yazarın hikâyelerinde bu bölümün girişinde de belirtilen mizah üslûbu türlerinden kişi mizahı (kişiyi karikatürleştirme), davranış mizahı (kişilerin davranışlarının alışılmışın dışında kullanılmasıyla oluşan gülünç durumlar) ve durum mizahı (kişinin kendi isteği dışında gelişen ve onun bilincine bağlı olmayan durumlardan dolayı gülünç duruma düşmesi) söz konusudur. Bu başlıklara göre Canan Tan'ın mizah üslûbu ile yazdığı hikâyelerinden bu sınıflandırmaya dahil edilebilecek olan hikâyelerini şöyle sıralayabiliriz:

Kişi Mizahı: Hızar Gibi Çocuk, Gazeteci Dediğin Biraz Yırtıcı Olmalı, Temizlik Suçlusu, Yönetici Adayı Osman, Gazetekolik, Nohut Gözlü Tombul Teyze, Cımbız Şako.Varoşların Feministi.

Davranış Mizahı:Dedektiflik Bürosu, İster Mor İster Mavi,Oğlum Piranha.

Durum Mizahı: Kiralık Kurban, Etliye Sütliye Karışmadan, Sol Ayağımın Başparmağı, Apandist Salgını, Kocam Hamile, Düldülü Kaptırdık.

V. BÖLÜM

ÇOCUK HİKÂYELERİNİN KURGUSAL YAPISI

5.1. Hikâyelerin Tanıtımı

5.1.1. Sevgi Yolu

Babasının tayini Erzurum'dan İstanbul'a çıkan ve ilkokul üçüncü sınıfa geçtiği sene yaz tatilinde İstanbul'a gelen Ali adlı bir çocuğun, burada yeni arkadaş ve okul çevresine alışma sürecinin anlatıldığı hikâyenin ilk basımı 1997 yılında Bu Yayınları'ndan, ikinci tekrar basımı Altın Kitaplar Yayınevi'nden, üçüncü tekrar basımı ise 2016 yılında Doğan Egmont Yayınları'ndan yapılmıştır. Eserin tanıtım bülteninde şu satırlar yer almıştır:

“Erzurum'da küçük, mutlu bir dünyası vardı Ali'nin. O yaz, babasının tayini İstanbul'a çıkınca, kararverdi o minik dünya... Yapayalnızdı Ali. Eski okulunu, öğretmenini, arkadaşlarını çok, ama çok özliyordu. Acaba, yeni arkadaşlarıyla yeni öğretmeni de aynı derecede sevebilecekler miydi onu? Hiç ummadığı bir anda, pırıl pırıl bir "Sevgi Yolu" açıldı önüne...

Tüm sevgisini döktü o yola. Sevgi dolu yüreğini, o yüreğin içindekileri paylaştı sevdikleriyle. Başarmıştı! Sevgi çiçekleriyle bezeli o yolda el ele, hep beraber yürüyebilirlerdi artık...” (Tan, SY).

Yazar, kırk beş sayfalık ilk hikâye kitabı ile, Bu Yayınevi'nin İzmir'de açmış olduğu Çocuk Öyküleri Yarışması'nda 1. Mansiyon Ödülü'nü kazanmıştır.

5.1.2. Arkadaşım Pasta Panda

Canan Tan'ın ikinci çocuk hikâyesi ve bir genç kızın küçük bir oyuncak panda ile kurduğu dostluğu anlatan Arkadaşım Pasta Panda, İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin düzenlediği *Cumhuriyet'in 75. Yılı Çocuk Öyküleri* Ödülü kazanmış bir hikâyedir. Eser daha sonra Bu Yayınevi'nden 1999 yılında, yazar Altın Kitaplar Yayınevi'ne geçtikten sonra 2008 yılında, Doğan Egmont Yayıncılık'tan ise 2016'ta basılmıştır. Kitabın tanıtım bülteninde ise;

“O benim en iyi sırdaşım” dediğiniz bir oyuncuğınız oldu mu hiç? Elif ile Pasta Panda'nın dostluğu bir oyuncakçı dükkânında başladı. Küçük kız tüm oyunlarını Pasta Panda'yla oynadı, büyüdüğü her sırrını onunla paylaşır oldu. Ayrılmaz bir ikiliydi onlar. Ta ki, Elif üniversiteye gitmek için başka bir şehre taşınmak zorunda

kalana dek...Usta yazar Canan Tan duyarlı yaklaşımı ve akıcı diliyle bizlere bir kız çocuğu ile oyuncak ayısı arasındaki unutulmaz dostluğu anlatıyor.” (Tan, APP) şeklinde ifadelerle eser hakkında bilgi verilmiş olup, kitabın kapağında eserin ilköğretim 2.ve 3. sınıf öğrencileri için hazırlandığı da belirtilmiştir.

5.1.3. Sokakların Prensesi Şima

Butonya adında hayali bir ülkede, Şima adlı bir prensesin sokak çocuklarıyla kurduğu ilişkiyi ve onlar için yaptığı çalışmaları anlatan merhamet duygusunun ön plâna çıktığı bu hikâyenin ilk basımı 1999 yılında Bu Kitabevi Yayınları’ndan, tekrar basımı 2008’de Altın Kitaplar’dan, sonuncu tekrar basımı ise 2016 yılında Doğan Egmont Çocuk Kitapları Serisi’nden yapılmıştır. Çocuklar arasındaki dostluk bağının önemine değinen eserin tanıtım bülteninde;

“Dadısıyla ilk kez ülkede gezintiye çıkan Prenses Şima acı bir gerçekle karşılaşır: sığınacak evleri olmayan, sokaklarda çalışarak ekmek parası kazanmaya çalışan sokak çocukları...Dünyalar güzeli sevimli Şima gerçek bir prenses olduğunu kanıtıyor. Sokak çocuklarıyla dost olup onlara kucak açıyor, kimsesiz arkadaşlarının sıkıntılarına çare bulmak için çalışıyor.” (Tan, SPŞ) ifadelerinin yer aldığı hikâye kitabı, kırk sekiz sayfadan oluşmaktadır. Kitabın kapağında eserin ilköğretim 2.ve 3. sınıf öğrencileri için hazırlandığı ilaveten belirtilmektedir.

5.1.4. Beşiktaş’ım Sen Çok Yaşa

Canan Tan’ın 2004 yılında Altın Kitaplar Yayınevi’nden basılan, ancak hem Altın Kitaplar hem de 2016’daki Doğan Kitap’taki basımında mizah öyküleri türü içinde yer verilen bu kitabındaki hikâyeler; hitap ettiği kitle, içerik⁵⁸, anlatım tarzı açısından daha çok, çocuk hikâyesi özelliği göstermektedir. Yüz on sayfalık kitapta bulunan on bir öykünün beşi, bir çocuğun takım tutma macerası, altı tanesi ise bir yaz tatili boyunca afacan bir çocuğun yaşadıkları üzerine kurgulanmıştır. İki ayrı bölümden oluşan bu hikâyelerin ilk bölümünde (Beşiktaş Beşlemesi) Furkan isimli ilköğretim dördüncü sınıf öğrencisinin, futbol takımı tutma sürecinde, ailesi ve çevresiyle yaşadığı serüvenleri anlatılmıştır. Bu bölüm, *Doğuştan Beşiktaşlı, En Büyük Karakartal!, Kızlar da Beşiktaşlı Olmalı, Yaşasın Demokrasi!, Rakip*

⁵⁸ Tacettin Şimşek’in Türk Dili Dergisi, *Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı* için kaleme aldığı “Çocuk Edebiyatına Dair Ön Söz”de (Şimşek, 2014:15) Çocuk edebiyatının temel işlevi hakkında “Çocuk edebiyatı, edebiyatın taşıdığı hemen her niteliği taşımakla birlikte eğitici yönüyle de öne çıkan bir sanat dalıdır. Amacı doğrudan doğruya eğitmek olmasa da çocuğun dil becerisini, hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirmek, çocuk edebiyatının amaçları arasındadır. Çocuk duyarlılığını yitirmemiş her yaştan yetişkin yazar, çizer ve şairin kurduğu çocuk edebiyatının temel kaygısı, kullanılan dil ve seçilen temalar bakımından ‘çocuğa görelilik’ ilkesidir.” şeklinde açıklama yapar. Canan Tan’ın ele aldığımız bu eserinin içindeki hikâyeler de hem dil hem de seçilen temalar bakımından çocuğa görelilik ilkesine uymaktadır.

Takım Tutulur mu? adlı hikâyelerden oluşmaktadır. Eserin ikinci bölümü ise Yazlık Serüvenleri adı altında altı hikâyeden müretteptir ve Efecan adlı yaramaz bir ilkokul öğrencisinin yazlık bir sitedeki serüvenleri anlatılmıştır. Bu hikâyeler ise *Domuz Kurşunu*, *Sivrisineklere Bayram*, *Sitenin Afacanı*, *Mustafa Amca Benim!*, *Kıyafet Balosu* ve *Birinci Kim Olacak?* isimlerini taşımaktadır. Kitabın arka kapak yazısında “Ağız dolusu gülmeli çocuklar! Aynı noktada buluştukları Büyükler kadar...” (Tan, BSÇY) şeklinde bir ifade kullanılarak eserin çocuklar için gülmece unsurları taşıyan özellikler gösterdiği vurgulanmıştır.

5.1.5. Aliş’e Kardeş Geliyor

Canan Tan’ın kaleme aldığı ilk çocuk hikâyeleri serisi olarak adlandırılabilir Aliş ve Maviş serisinin birinci kitabıdır. Ekim 2008’de Altın Kitaplar Yayınevi’nden basılan eser, yirmi dört sayfa olup, kapağında 7-9 yaş aralığındaki çocuklar için olduğu ibaresi bulunmaktadır. Hikâye tekrar 2016 yılında Doğan ve Egmont Yayıncılık- Çocuk Kitapları serisinden yayımlanmıştır. Kitabın tanıtım bülteni şu şekildedir:

“Aliş’in kardeşi olacaktı. Tüm aile çok heyecanlıydı. Ama Aliş’in korktuğu bir şey vardı: Paylaşmak... Oyuncaklarını, eşyalarını... Annesini, babasını, sevdiklerini; onların sevgisini... Aliş'in bu yeni duruma alışması pek kolay olmayacak gibi görünüyordu. Ama sonra, neler oldu neler!” (Tan, AKG).

Dört yaşında Aliş adlı bir çocuğun sürekli bir kardeşi olmasını istemesi ve kardeşi olduğunda yaşadıklarının anlatıldığı bir hikâyedir.

5.1.6. Aliş Anaokulunda

Aliş ve Maviş serisinin ikinci hikâye kitabı ise yine Ekim 2008’de Altın Kitaplar Yayınevi’nden yayımlanmış, 2016’da da Doğan Egmont Yayınları’ndan tekrar basımı yapılmıştır. Bu hikâyede de kız kardeşi Maviş’in doğumunun üzerinden bir yıl kadar zaman geçmiş ve Aliş anaokulu öğrencisi olmuştur. Aliş’in anaokuluna alışma süreci ve orada yaşadıklarının anlatıldığı hikâye yirmi üç sayfadır ve tanıtım bülteninde ise şu ifadeler yer alır:

“Aliş o yıl anaokuluna başlayacaktı. Ama bunu hiç mi hiç istemiyordu! Keşke minik kardeşi Maviş’in yerinde olsaydı; evinden, güzelim oyuncaklarından ayrılmak zorunda

kalmasaydı... Aliş'in bu düşüncesi değişecek mi? Anaokulunu sevecek mi? Haydi, hep birlikte bu güzel hikayeyi okuyup öğrenelim!" (Tan, AA)

5.1.7. Aliş Okula Başlıyor

Aliş'in ilkokula başlama heyecanının ve bu süreçte yaşadıklarının anlatıldığı hikâye, Ekim 2008'de Altın Kitaplar Yayınevi'nden, 2016'da da Doğan Egmont Yayınları'ndan basılmıştır. Toplamda yirmi dört sayfa olan ve bir çocuğun ilkokula başlangıç duygularının yansıtıldığı eserin tanıtım bülteninde ise

"Aliş'in ilkokula başlama zamanı gelmişti. İçi içine sığmıyordu. Yeni okulunu çok sevdi. Arkadaşlarıyla da çabucak kaynaşıverdi. Ama Maviş, ağabeyi okuldayken çok sıkılıyordu. Onun dönüşünü sabırsızlıkla bekliyordu. Abisine biraz da özeniyordu ve bu hevesi türlü türlü afacanlıkla sonuçlanıyordu! Aliş ve Maviş'in bu güzel günlerinde gelin onlara eşlik edelim..." (Tan, AOB) şeklinde ifadeler yer almıştır.

5.1.8. Aliş Sünnet Oluyor Maviş de Gelin

İlkokul ikinci sınıftan üçüncü sınıfa geçen Aliş'in yaz tatili dönemindeki sünnet töreni ve törende yaşananların anlatıldığı hikâye, Ekim 2008'de sadece Altın Kitaplar Yayınevi'nden basılmış, bu eserin tekrar bir baskısı yapılmamıştır. Bu hikâye kitabına özgü, ayrıca bir tanıtım bülteni de bulunmamaktadır. Yazar, çocuk edebiyatıyla ilgili diğer eserlerinde edebiyatın pedagojik imkânlarını kullanmış olsa da zaman zaman cinsiyetçi bakışın kökleşmesine neden olacak eserler de vermiştir. O yüzden Aliş Sünnet Oluyor Maviş de Gelin isimli hikâyenin bu anlamda olumsuz bir örnek oluşturduğu söylenebilir (Çetindaş, 2020).

5.1.9. Aliş ile Maviş Hayvanat Bahçesinde

Aliş ve Maviş kardeşlerin babaları Ercan Bey ile gittikleri Hayvanat Bahçesi'nde gözlemledikleri üzerine yazılan bir hikâye olan Aliş ve Maviş Hayvanat Bahçesi'nde, Ekim 2008'de Altın Kitaplar'dan, 2016'da da Doğan Egmont Çocuk Kitapları Serisi'nden basılmıştır. Aliş ve Maviş serisinin son hikâyesi olan eser yirmi dört sayfadır. Hikâye kitabının tanıtım metninde ise şu ifadeler yer almıştır:

"Aliş de Maviş de hayvanları çok seviyordu. Sevimli kuşları Korsan dışında, evde besleyecekleri bir hayvanları olsun istiyorlardı. Hele Maviş! Öyle hayvanlar beslemeyi düşünüyordu ki: Mor bir fil, şirin bir aslan yavrusu, yakışıklı bir zürafa... Babaları, çareyi

iki kardeşi hayvanat bahçesine götürmekte buldu. Böylece iki kardeşin hayvanları daha yakından tanıyacağı güzel bir gün başlamış oldu. Sonrasında ise, neler oldu neler!” (Tan, AİMHB).

5.1.10. Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan

Yazarın son çocuk hikâyesi olan Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan 2021 yılında Doğan Egmont Çocuk Kitapları Serisi’nden yayımlanmış olup , Can adlı bir çocukla kendisine hediye edilen kedisinin maceraları anlatılmaktadır. Hikâyenin en önemli unsuru, metindeki Can adlı karakterin yazarın gerçek hayattaki torunu Can Tavukçuoğlu olmasıdır. O yüzden hikâye, kurgusal özellikleri olması dışında, gerçek yaşamdan bir karakteri de içerisinde barındırmaktadır. Kırk dokuz sayfadan oluşan hikâyenin tanıtım bülteninde ise şu satırlar yer almıştır:

“Cancan benim o güne dek aldığım en harika doğum günü armağanıydı. Adını ben koydum; CANCAN dedim ona. Bir daha da hiç ayrılmadık. İkimiz beraberce öyle ilginç maceralar yaşadık ki sizlerle de paylaşsam olmazdı! Türk edebiyatının usta kalemi Canan Tan Benim Adım Can, Kedimin Adı Cancan ile tüm okurlarını gülümsetiyor; hayvanlarla dostluğumuza dair ölümsüz bir anlatı sunuyor. CAN ile CANCAN'ın eğlenceli dünyasına hoş geldiniz!” (Tan, BACKAC).

Hikâye kitabının son sayfasında ise hayvan barınaklarının önemi ve bir kedi evinin nasıl inşa edileceğine dair bilgiler yer almaktadır.

5.2. Anlatıcı

Canan Tan’ın çocuk hikâyeleri kitaplarında toplamda yirmi tane öyküsü bulunmaktadır. Anlatıcı yönünden bakıldığında ise yazarın *Sevgi Yolu*, *Arkadaşım Pasta Panda*, *Sokakların Prensesi Şima*, *Aliş ve Maviş*, serisindeki hikâyelerinde tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı; *Beşiktaş’ım Sen Çok Yaşa* ve *Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan* isimli hikâyelerde de özne anlatıcı kullanılmıştır.

Beşiktaş’ım Sen Çok Yaşa’nın ilk bölümü olan Beşiktaş Beşlemesi’ndeki hikâyelerin kahramanı ve özne anlatıcısı ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi Furkan’dır. Furkan sırasıyla, *Doğuştan Beşiktaşlı*, *En Büyük Karakartal!*, *Kızlar da Beşiktaşlı Olmalı*, *Yaşasın Demokrasi! Rakip Takım Tutulur mu?* isimli hikâyelerin hepsinde yer alarak, olaylara tanık olmuş ve bunları kendi bakış açısından anlatmıştır. Furkan, yaşadıklarını sıcaklığına anlattığı için özdeş özne olarak görülebilir. Beşiktaş’ın Sen Çok Yaşa adlı hikâye kitabının

ikinci bölümü olan Yazlık Serüvenleri’nde ise özne anlatıcı yine bir ilkokul öğrencisi olan Emre’dir. Bu ölünde bulunan *Domuz Kurşunu*, *Sivrisineklere Bayram*, *Sitenin Afacanı*, *Mustafa Amca Benim!*, *Kıyafet Balosu* ve *Birinci Kim Olacak?* isimli hikâyeler ise Emre’nin özne anlatıcı konumuyla onun bakış açısıyla okuyucuya sunulmuştur. İlkokul dördüncü sınıfa geçen Emre’nin, yaz tatilinin gelmesiyle birlikte anlatmaya başladığı yazlık serüvenlerinde hatıra ve geriye dönüşlere yer verilmemiş, özdeş özne kullanılmıştır. Canan Tan’ın özne anlatıcıyı kullandığı bir diğer hikâyesi *Benim Adım Can*, *Kedimin Adı Cancan*’da ise anlatıcı baştan sona kadar Can adlı küçük bir çocuktur. Can’ın yaşı ve sınıfı ile ilgili bir bilgi verilmemiştir. Ancak daha önce de belirtildiği gibi buradaki Can karakteri gerçek hayatta Canan Tan’ın torunudur.⁵⁹ Bu hikâyede de Can adlı çocuk, kendisine doğum günü hediyesi olarak verilen kedisi Cancan ile kurduğu ilişkiyi ve onunla yaşadıkları serüvenleri anbean anlatır. Bu yüzden hikâyede özdeş özne kullanılmıştır denilebilir.

Yazarın tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tipini kullandığı diğer hikâyelerinde ise tüm olaylar ve kişilere vâkıf anlatıcı söz konusudur. Ancak, yazar tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıyı kullansa da zaman zaman olayları yorumlayarak, olaylar hakkında yargıda bulunan bir konuma geçtiği söylenebilir. Örneğin, yazarın Arkadaşım Pasta Panda adlı hikâyesinde gözlemci anlatıcı nesnel bakış açısından sıyrılarak, öykünün merkezî kişisi Elif adlı genç kızın oyuncak pandası Pasta ile sıkı dostluğu hakkında; “Artık herkes, onların ayrılmaz bir bütün olduğunu biliyordu. Bakalım bu sevgi, bu coşku ne zamana kadar sürecek?..” (APP, s.24) şeklinde bir yargıda bulunmuştur. Sokakların Prensesi Şima adlı öyküde de tanrısal konumlu gözlemci anlatıcının, her şeyi bilen anlatıcı konumundan okuyucuyu tahmine yönelten bir konuma geçtiği olur: “Şima halkın içine karışmayı, onları daha iyi tanımayı istiyordu. Bakalım bunu başarabilecek mi?” (SPŞ, s.8).

Canan Tan’ın çocuk hikâyelerinde kullandığı *aktarma yöntemlerine* bakıldığında ise roman ve hikâyelerinde olduğu gibi hem anlatma hem de gösterme yöntemini bir arada kullandığı söylenebilir. Karşılıklı diyalogların yer aldığı kısımlarda ise sahneleme tekniğine başvurulmuştur. Örneğin, Beşiktaş’ım Sen Çok Yaşa isimli kitapta yer alan Sivrisineklere Bayram öyküsünde gece yazlık sitenin hamağında uyuyakalan Emre’nin tüm vücudunu

⁵⁹ Canan Tan, Doğan Egmont Çocuk Kitapları için çekilen hikâye kitabının tanıtım videosunda, bu hususu açıklayarak Cancan adlı kediyi nasıl sahiplendiklerini ve kaleme aldığı hikâyede ise bu durumu nasıl kurgu haline getirdiğini anlatır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.facebook.com/Dogancocukyayinlari/videos/t%C3%BCrk-edebiyat%C4%B1n%C4%B1n-usta-kalemi-canan-tan-%C3%A7ocuklar-i%C3%A7in-yazd%C4%B1%C4%9F%C4%B1-benim-ad%C4%B1m-can-ked/650899429406413/> erişim tarihi: 22.02.2022)

sivrisinekler sokar. Annesi ise bu durumdan dolayı Emre’yi suçlar ve aralarında bir diyalog gelişir. Bu da sahneleme tekniğine bir örnek oluşturabilir:

“-Açıkta kalan, ya kurda kuşa ya da böyle, sivrisineklere yem olur...
 -Aşk olsun anne! Birici oğlunun başına gelenlere üzülüyorsun da...
 -Kendi düşen ağlamaz, diye bir söz vardır. Duymadın mı hiç?
 -Kapıda kaldığımı bilmiyor muydunuz yoksa?” (BSÇY, s.65).

5.3. İçerik

5.3.1. Konu

Canan Tan’ın çocuk hikâyelerinde tıpkı çocuk romanlarında olduğu gibi aile, merhamet-dayanışma, sevgi ve dostluk⁶⁰ gibi konular önemli bir yer tutar. Ayrıca hikâyelerinde de çocuklar için yazdığı romanlarında olduğu gibi konuyla ilgili resimlere fazlasıyla yer ayrılmıştır. Bu hususun pedagojik bir yönü de vardır:

“Çocuklar, resimli kitaplar ile gerçek yaşam arasında bağ kurmaya çalışırlar. Kurulan bağ, çocuğun belleğinde yeni öyküler kurmasına, oyunlar oluşturmaya olanak sağlar. Çocuk, çevresinde gördüğü nesne ve varlıkları görsel imgeleriyle belleğine yerleştirir. Resimler, yazısız kitaplardan başlayarak çocukların belleklerinde nesne ve varlıkların imgelerini oluşturur, kavramsal gelişimini destekler.”(Sever, 2012:188).

Ayrıca kitapların ön kapaklarında içeriklerin hangi yaş aralığındaki çocuklar için uygun olduğuna dair bilgiler de yer almaktadır. Bu konuyla ilgili olarak şu şekilde bir sınıflandırma yapılabilir:

- Aliş ve Maviş Serisi: 7-9 yaş
- Sevgi Yolu: İlkokul 2. ve 3. Sınıf
- Sokakların Prensesi Şima: İlkokul 2. ve 3. sınıf
- Arkadaşım Pasta Panda: İlkokul 2. ve 3. sınıf
- Beşiktaş’ım Sen Çok Yaşa: Yaş veya sınıf aralığı yok.
- Benim Adım Can Arkadaşımın Adı Cancan: İlkokul 2. ve 3. sınıf

⁶⁰ Çocuk edebiyatındaki türlerde ele alınan konular genelde sevgi, aile, yardımlaşma, çevre sorunları gibi konulardır. Ancak bu konular ele alınırken, çocuğun anlam evrenine uygun olarak kurgulanması gerekir. Başka bir söyleyişle, yaşamda var olan gerçeklikler ve çatışmalar, çocuk gerçekliğine özgü bir biçimde ele alınmalı ve çatışmaların anlatımında çözümün sevgi ve saygıya dayalı olarak çözümlenmesi sezdirilmelidir.(Gökmen, 2017:25).

Canan Tan'ın çocuk hikâyelerinde de romanlarında olduğu gibi çocuk edebiyatına has merak unsurlarının varlığı dikkati çeker. Çocuk hikâyelerinde özellikle kullanılan merak unsurları ise *düş gücü, problemi çözmeye ortak olma, akıl yürütme ve tahminde bulunma, keşfetme ve serüven yaşama isteği, heyecanlanma*⁶¹ olarak sıralanabilir.

5.3.1.1. Aile

Yazarın tüm çocuk hikâyelerinde aile ve aile ilişkileri önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Aile kavramı üzerine vurgu yapılırken, aile bireyleri arasındaki dayanışma, ailenin çocuğa karşı güven ve hoşgörü gibi tutumları özellikle ön plâna çıkarılmıştır. Yazarın, Sokakların Prensesi Şima adlı hikâyesinde Prenses Şima'nın, aldığı her kararın arkasında ebeveynlerinin durması aynı zamanda yazarın bakış açısını da açıklamaktadır. Örneğin, aynı hikâyede Şima adlı karakter, sabah kahvaltısında sokak çocuklarına nasıl yardım edileceği hususuyla ilgili bir fikir beyan etmiş, annesi aynı zamanda ülkenin kraliçesi de “Aferin Şima! Çok iyi düşünmüşsün. Biz de büyük bir kermes düzenleriz. Toplanan tüm ürünler, sokak çocukları için satılır. Geliri de onlara kalır.” (SPŞ, s.37) diyerek kızına desteğini belirtmiştir.

Aliş ve Maviş serisinde de aynı adlı çocukların anneleri Nazan Hanım ve babaları Ercan Bey, çocuklarının görüşlerine olumlu yaklaşan, onlara her koşulda sevgiyle karşılık veren ideal ebeveynler olarak okuyucu karşısına çıkar. Yazarın, Arkadaşım Pasta Panda adlı hikâyesindeki Elif'in annesi Nuran Hanım da her zaman kızının destekçisi olan bir anne olarak çizilmiştir. Nitekim, kızı üniversiteyi kazanıp farklı bir şehre gittiği vakit onun en sevdiği oyuncağı ile teselli bulmaya çalışır.

Canan Tan'ın aile ve yakın çevre ilişkilerini içine alan bir diğer hikâye kitabı ise Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa'dır. Kitabın ilk bölümü Beşiktaş Beşlemesi adını taşır. Bu kısmın anlatıcısı ve merkezi kişisi ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi Furkan isimli bir çocuktur. “Annesi Fenerbahçeli, babası Galatasaraylı olan ben, tüm engelleri aşarak Beşiktaş sularında yelken açmayı başarabildiysem; bunu biricik dayıma borçluyum.” (BSÇY, s.11) diyerek hem tuttuğu futbol takımını hem de çok sevdiği dayısının buradaki payını ortaya koyan Furkan, ailesinden en çok dayısı ile anlaşılmaktadır. Buradaki beş hikâyede de aile içinde dayısının ne

⁶¹ İlgili maddelerin tamamı ve kaynağı Üçüncü Bölüm: Çocuk Romanlarının Kurgusal Yapısı'nda verilmiştir.

kadar önemli bir rol üstlendiğini sürekli vurgular. Hikâyelerde ayrıca Furkan'ın kız kardeşi İlayda ile dayanışmaya dayalı kardeşlik ilişkisine de vurgu yapılmıştır.

Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa'nın ikinci bölümü Yazlık Serüvenleri adıyla *Domuz Kurşunu*, *Sivrisineklere Bayram*, *Sitenin Afacanı*, *Mustafa Amca Benim!*, *Kıyafet Balosu* ve *Birinci Kim Olacak?* isimli öykülerden oluşmaktadır. Burada da merkezî kişi olan Emre isimli ilkokul dördüncü sınıf öğrencisinin yaz tatilinde ailesiyle birlikte gittiği yazlık sitede yaşadığı serüvenler anlatılır. Bu hikâyelerde de Emre'nin anne ve babasının isimleri hiç geçmez lâkin tüm hikâyelerde mutlaka merkezî kişi Emre'nin, yaşadığı olayların içerisinde bulunurlar. Bu hikâyeler dizisinde de yine bir kız kardeş vardır. Emre'nin kardeşi Elif. Emre ve Elif'in yardımsever kişilikleri de olayları şekillendiren bir unsur olarak okuyucuya sunulmuştur.

Yazarın *Sevgi Yolu* ve *benim Adım Can* *Kedimin Adı Cancan* adlı hikâyelerinde ise “aile”den çok, dostluk ilişkilerinin vurgulandığı söylenilebilir.

5.3.1.2. Sevgi ve dostluk

Canan Tan'ın çocuk romanlarında olduğu gibi çocuk hikâyelerinde de sevgi ve dostluk kavramlarına oldukça fazla önem verilmiştir. Yazarın ilk çocuk hikâyesi olan *Sevgi Yolu*'nda Erzurum'dan İstanbul'a gelen Ali adlı bir ilkokul öğrencisi hem öğretmeni Gülten Hanım hem de arkadaşları Elif, Murat ve Mine'nin sevgi ve yakınlıklarıyla okuluna alışabilmiştir. Ayrıca hikâyenin adı da *Sevgi Yolu*'dur. Bu başlık aynı zamanda hikâyenin merkezî kişisi Ali'nin resim yarışmasında birinci olmasını sağlayan resminin adıdır. Ali, yarışmada birinci olduktan sonra şöyle bir konuşma yapar: “İşte, bu benim sevgi yolum... Bunlar da sizlersiniz. Yolun sonunda da barış var. Bakın, burada herkes el ele , dost sevecen... Öyle bir yol ki bu, hepiniz kendinize bir yer bulabilirsiniz” (SY, s.39). Ali, yeni okuluna alışmaya çalışırken ona dostluk eden ve sevgi ile yeni hayatına alışmasını sağlayan tüm arkadaşlarına, çevresine aslında bu resim yoluyla teşekkür etmek istemiş ve önemli bir nasihat vermiştir.

Yazarın *Pasta Panda* adlı hikâyesinde de bu sefer oyuncak bir panda ile Elif adlı bir lise öğrencisinin dostluğu anlatılır. Elif bu oyuncakla zaman zaman dertleşir ve onu hiçbir zaman

yanından ayırmaz. Metinde, Pasta Panda'nın kişileştirme tekniği ile duygu ve düşüncelerine de yer verilmiştir.

Canan Tan'ın Alish ve Maviş serisinde hem iki kardeşin arasındaki sevgi hem de Alish'in anaokulu ve ilkokulda tanışıp kaynaştığı arkadaşlık ilişkileri birlikte anlatılmıştır. Bu iki kardeşin anne ve babalarıyla kurdukları iletişim de sevgi ve dayanışma temelli olarak dile getirilmiştir.

Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan isimli hikâyede de Can adlı ilkokul öğrencisinin kendisine hediye edilen Cancan adlı kediyle kurduğu sevgi ve dostluk bağı anlatılmıştır. Öyle ki Cancan sadece Can ile değil, evdeki herkesle güzel bir bağ kurmuş hatta kedilerden korkan anneanne bile ona alışmıştır: “Bizim Cancan anneannemin tüm korkularını yok etmeyi başardı. Anneannem Cancan'ı en az bizler kadar seviyor ve ‘Cancan sayesinde yeniden tam bir kedi dostu oldum’ diyor. Hatta ona rengârenk battaniyeler bile örüyor” (BCKC, s.30).

Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa'nın ilk beş hikâyesinde ilkokul öğrencisi Furkan, İlayda ve dayıları Murat arasındaki sevgi bağı da dikkat çekicidir. Murat dayısı Furkan'ı her zaman destekleyen bir kişi olarak çizilmiştir. Bu hikâye kitabının ikinci bölümündeki Yazlık Serüvenleri'nde ise merkezi kişi Emre'nin; kardeşi Elif ve arkadaşları Efecan, Burak, Murat, Mert, onlara zaman zaman iyiliklerde bulunan Sibel Abla ile kurduğu arkadaşlık ilişkisi, olaylar üzerinden anlatılmıştır.

5.3.1.3. Merhamet

Sokakların Prensesi Şima adlı hikâye, kendisinden daha zayıf olanlara karşı merhametli olmanın öneminin anlatıldığı bir metindir. Hikâyenin başında, Butonya adlı ülkenin prensesi Şima, dadısıyla perşembe günü kurulan pazara giderler. Orada, üstleri başları kir içinde, mendil satan Yiğit ve arkadaşlarını gören Şima, onlara çok acır ve yardımcı olmak ister. Öyle ki saraya geldiğinde çocukların o zavallı halleri hiçbir şekilde aklından çıkmaz: “Kendi yaşındaki bu çocukların durumu prensesi çok etkilemişti. İçi acıyla doluydu Şima'nın. Yiğit ve arkadaşları neredeydiler şimdi? Sığınacak bir saçak altı bulmuşlar mıydı acaba? Ya ıslanmışlarsa ya üşüyorlarsa...” (SPŞ, s.22). Şima bu düşünceler içindeyken birden aklına parlak bir fikir gelir ve bunu ebeveynleri kral ve kraliçe ile paylaşır. Ülke çapında bir yardım

kampanyası düzenleyen aile, buradan elde edilenlerle fakir çocuklara evler yaptırarak onların gereksinimlerini karşılarlar. Bu olaydan sonra toplumsal bir rol üstlenen Prenses Şima kendisini buradaki çocuklara yardımcı olmaya adar. “Sizler benim kardeşlerimsiniz ve ben kendimi sarayın değil, sokakların prensesi olarak görüyorum.” (SPŞ, s.47) diyerek aslında toplumsal bir mesaj da vermektedir. Yazarın Aliş ve Maviş hikâye serisinin Aliş ve Maviş Hayvanat Bahçesinde adlı öyküsünde de hayvanlara duyulan sevgi ve merhamet ön plana alınarak anlatılmıştır.

5.3.4. Zaman

Canan Tan’ın çocuk hikâyelerinin hiçbirinde net bir tarih aralığı belirtilmemiştir. Buna göre hepsinin nesnel zamanı ile anlatma zamanının aynı şekilde olduğunu söylemek mümkündür. Hikâyelerin biri dışında, nesnel ve anlatma zamanının 90’lı yılların sonu ile 2000’li yılların başları olarak belirlenebilir. Nesnel zamanının net olarak belli olmadığı tek hikâye Butonya adında kurgusal bir mekânda geçen Sokakların Prensesi Şima’dır. Bu öykünün vak’a zamanının başlangıcını ise her hafta pazarın kurulduğu perşembe günü oluşturur (SPŞ, s.9) ve hikâye geriye dönüş olmaksızın kronolojik şekilde ilerler. Anlatma zamanı ise 1999’dur.

Hikâyelerde haftanın günleri, gece, gündüz, öğlen gibi günün vakitlerini anlatan adlar hariç, hiçbirinde genel bir tarih geçmemektedir. Arkadaşım Pasta Panda adlı hikâyenin vak’a zamanı belli değildir ve hikâye “yepyeni bir gün başlıyordu oyuncakçı dükkanında” (APP, s.7) şeklindeki ibare ile başlar. Hikâye, merkezî kişi Elif’in yaz tatili için evine tekrar dönmesiyle son bulur. Hikâyenin anlatma zamanı ise 1999 yılıdır. Öyküde geriye dönüş tekniği kullanılmamıştır, dolayısıyla hatırlatılan bir zamandan da bahsedilemez. Yazarın ilk çocuk hikâyesi olan Sevgi Yolu’nda ise vak’a zamanı Ali’nin ilkököl üçüncü sınıfa başladığı okulların açıldığı Eylül ayıdır. Ay ismi net olarak belirtilmese de “yeni sınıf arkadaşları , yaz tatilinden dönüş coşkusu içindeydiler”(SY, s.10). şeklindeki ifadede okulların açılma zamanı olan eylül ayı olduğu anlaşılmaktadır. Hikâye, zamanının belli olmadığı resim yarışması sonrasında son bulmuştur. Hatırlatılan zaman dilimi yoktur ve hikâye kronolojik şekilde ilerler. Anlatma zamanı ise 1997 yılıdır.

Canan Tan’ın Aliş ve Maviş serisindeki hikâyeleri ise zaman olarak birbirini takip eden öykülerdir. İlk hikâye, Aliş’in kardeşi Maviş’in varlığından haberdar olması ve bebeğin dünyaya gelişi arasındaki zamanı içine almaktadır. İkinci hikâyede de Aliş’in anaokuluna

başladığı zamandan küçük bir kesit sunulur. Üçüncü hikâyede Aliş bu sefer ilkokula başlamıştır. Dördüncü hikâyede Aliş'in sünnet töreni vardır. Son hikâyede ise Aliş ve Maviş'in bir Pazar günü hayvanat bahçesinde yaşadıkları olaylar söz konusu edilmiştir. Bu seride nesnel zamanla anlatma zamanının aynı olduğu düşünülecek olursa bu, 2008 yılı olarak belirtilebilir.

Canan Tan'ın Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa adlı hikâye kitabının ilk bölümü “cumartesi sabahı her günden daha geç uyandım” (BSÇY, s.7). şeklindeki cümleyle cumartesi gününden başlar ve zamanı net olarak verilmeyen Beşiktaş- Trabzonspor maçının oynandığı günde biter. Hatırlatılan zaman yoktur. Anlatma zamanı ise 2004 yılıdır. Hikâye kitabının ikinci bölümü olan Yazlık Serüvenleri ise öğrencilerin yaz tatiline başladıkları gün (zaman net olarak verilmemiş ancak, “ikimiz de güzel bir tatile başlıyoruz”(s.47) ifadesinden tatil başlangıcı olduğu sezdirilmiştir.) ile başlar ve geçen on günlük süre sonunda “cumartesi gecesi havuz başında yapılacak kıyafet balosu” (BSÇY, s. 109) ile biter. Hikâyelerde hatırlatılan zaman yoktur ve anlatma zamanı yine 2004 yılıdır.

Yazarın kaleme aldığı son hikâyesi Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan'da ise yine net bir nesnel zaman verilmemekle birlikte bir cumartesi günü hikâyenin merkezi kişisi Can'ın doğum gününde başlar ve tarihi belli olmayan bir hafta sonunda yazlıkta sona erer. Hikâyede hatırlatılan zaman yoktur ve anlatma zamanı 2021 yılıdır.

5.3.5. Mekân

Yazarın kaleme aldığı çocuk hikâyelerinde mekânlar yaşanan yerlerdir. Yazarın romanlarındaki gözlemciliğine dayanan gerçekçi mekân tasvirlerine çocuk hikâyelerinde rastlamak çok da mümkün değildir. Yazar, *açık mekân* olarak genelde yazlık site bahçesi, çocuk parkı, okul bahçesi, plaj, açık hava stadyumu ve açık pazar yeri gibi mekânları kullanırken, *kapalı mekânlar* olarak da özellikle okul, ev, balo salonu, saray, oyuncakçı dükkânı gibi olaylarla uyum sağlayan yerleri kullanmıştır. Hikâyelerden sadece birinde - Sokakların Prensesi Şima'da- hayali bir ülke olan Butonya'nın yine hayali başkenti Buton adlı bir yer vardır.

Ülkemizin çeşitli şehirlerinin adları da hikâyelerde geçer. Sevgi Yolu'nda İstanbul ve Erzurum; Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan'da İzmir ve ilçesi Urla, Arkadaşım Pasta Panda'da Ankara, bahsi geçen yerlerdir.

5.3.6. Kişiler Kadrosu

Yazarın çocuk hikâyelerinde merkezi kişiler dışında, diğer kişilerdeki ayrıntılara yer verilmemiştir. *Sevgi Yolu* adlı hikâyenin *merkezi kişisi* üçüncü sınıfı İstanbul'da okumak üzere gelen Ali'dir. Ali, sevgi ve merhamet dolu, biraz utangaç fakat paylaşma ve dayanışmaya açık bir çocuktur. Hikâyedeki Sevgi Yolu isimli resmi yaparak yarışmada birinci olmuştur. Bu hikâyede yardımcı kişiler ise Ali'nin yeni okulundaki Gülten Öğretmen ve Ali'nin yeni okulundaki arkadaşları Murat, Elif ve Mine'dir. Ali'nin anne ve babası da hikâyede vardır ancak isimleri verilmemiştir.

Canan Tan'ın *Sokakların Prensesi Şima* adlı hikâyesinin merkezî kişisi öykünün adından da anlaşılacağı üzere Şima isimli prenestir. Şima, Butonya kralı ve kraliçesinin tek evladıdır: “Şima, henüz on yaşında, bukle bukle sarı saçları, deniz mavisi gözleriyle bir taş bebek kadar güzel... Öyle cana yakın, öyle sevecen ki çevresine mutluluk saçıyor. Pırıl pırıl sevgi dolu yüreğiyle anne ve babasının kopyası sanki... (SPŞ, s.8). Hikâye boyunca Şima, merhameti ve sevgisiyle fakir çocuklara yardımcı olmaya çalışır. Bu hikâyedeki yardımcı kişiler ise Şima'nın anne ve babası, dadısı, prenesin yardımcı olmaya çalıştığı sokak çocukları Yiğit ve arkadaşlarından oluşmaktadır.

Arkadaşım Pasta Panda'nın merkezî kişisi Elif adlı liseye giden bir genç kızdır. Elif, çocuksu, şefkatli ve sevgi dolu bir kişiliğe sahiptir. Bu hikâyede dikkati çeken husus, kurgusal bir kişi olan oyuncak panda Pasta'dır. Bu figür, tamamen yazarın muhayyilesine göre kurgulanmış ve kişileştirilmiştir. Metinde merkezî kişinin çevresindekiler anne Nuran Hanım, oyuncakçı dükkânı sahibi Ayten Hanım ve Pasta'nın oyuncakçı dükkanında arkadaş gibi gördüğü yine bir eşya figürünün kurgusal bir kişi olarak kurgulandığı, oyuncak bebek Tombiş'tir.

Aliş ve Maviş serisinin merkezî kişisi Aliş adlı çocuktur. Aliş, ilk hikâyede dört yaşındadır. Son hikâyede ise ilkokul 2.sınıfa geçmiştir. Sevimli , heyecanlı ve duygularını gösteren, hareketli bir mizaca sahiptir. İlk hikâyenin sonunda Maviş adlı bir kız kardeşi olur. Bundan

sonraki dört hikâyede hem kardeşine ağabeylik yapmayı hem de kardeşiyle karşılıklı dayanışmayı öğrenecektir. Bu hikâye serisinde yardımcı kişiler ise başta Aliş'in ondan dört yaş küçük kardeşi Maviş, Aliş'in arkadaşları Emrecan, Furkan, Barış, Ceren, öğretmeni Gülten Hanım, ailesinin komşusu Meryem Teyze, Aliş'in anneanne ve dedesi, Aliş'in babası Ercan Bey ve annesi Nazan Hanım, Nihat Dayı ve Nurten Yenge olarak sıralanabilir.

Benim Adım Can, Kedimin Adı Cancan'ın merkezi kişisi ise ilkokul öğrencisi Can'dır. Can da hareketli ve yardım etmeyi seven bir çocuk tipi olarak çizilmiştir. Burada, kurgusal özellik taşıyan Cancan isimli bir kedi vardır. Kediye, zaman zaman kişi özellikleri de kazandırılmıştır. Hikâyede ayrıca Can'ın ebeveynleri, anneanne ve dedesi de merkezi kişinin yakın çevresi olarak bulunurlar.

Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa'nın ilk bölümünün merkezî kişisi ilkokul öğrencisi Furkan'dır. Kardeşi İlayda, annesi, babası, dayısı Murat, babaanne ve dedesi de yakın çevre olarak okuyucu karşısına çıkar. Furkan, okumayı, öğrenmeyi ve tartışmayı seven, meraklı bir tip olarak kurgulanmıştır. Yazlık Serüvenleri isimli bölümün merkezi kişisi ise Emre'dir. Bu bölümde Emre'ye kardeşi Elif, iki kardeşin anne ve babaları, Emre'nin arkadaşları Efecan, Burak, Murat, Mert, onlara zaman zaman iyiliklerde bulunan Sibel Abla ve sitenin yöneticisi Mustafa Bey'dir.

Genel olarak kişiler kadrosuna bakıldığında *çocuk tiplerinin* hep sevgi dolu, merhametli ve dayanışmayı seven kişiler olduğu dikkati çekmektedir. *Anne ve baba tipleri* de çocuklarına her daim yol gösteren, şefkatli ebeveynler olarak çizilmişlerdir. *Öğretmen tipleri* ise mesleklerine yaraşır şekilde olgunca davranan, iyi eğitimciler şeklinde kurgulanmıştır. Hikâyelerdeki yardımcı kişileri ise genelde aile ve yakın çevreden insanlar oluşturmaktadır. Canan Tan'ın çocuk hikâyelerinde de diğer hikâyelerinde olduğu gibi kişilerin derin özellikleri vurgulanmamış, genelde tek bir yönlerine dikkat çekilmiştir. Bu da metinlerde karakterden çok, tiplerin oluşmasını sağlamıştır.

5.4. Anlatma Yöntemi ve Öğeleri

5.4.1. Kurgulama Tekniği ve Öğeleri

Yazar, çocuk hikâyelerinin hemen hepsini zamandizimsel sıraya uygun olarak kaleme almıştır. Yani olaylar belli bir mantığa uygun şekilde sıralanmıştır. Öyküler, *Olay bütünlüğü* başlığı altında değerlendirildiğinde metinlerdeki tüm olay halkalarının birbirini takip ettiği ve çocuk okuyuculara *organik bütünlük* içinde sunulduğu görülür. Hikâyelerin hiçbirinde geriye dönüş tekniği yoktur ve hikâyeler, serim-düğüm-çözüm şeklindeki klâsik öykü yapısına uygun olarak şekillenmiştir. Aliş ve Maviş serisindeki hikâyelerin adları: *Aliş'e Kardeş Geliyor*, *Aliş Anaokulunda*, *Aliş Okula Başlıyor*, *Aliş Sünnet Oluyor Maviş de Gelin*, *Aliş ve Maviş Hayvanat Bahçesi*'nde şeklindedir. Yazarın *bölümlendirme* kullandığı tek çocuk hikâye kitabı ise *Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa*'dır.⁶²

Canan Tan'ın çocuk hikâyelerinden sadece Sokakların Prensesi Şima'da gerilim unsurlarından olan *sosyal çatışmaya* rastlanır. Bu hikâyede varlıklı ve zengin olan Şima'ya karşı, sokakta yaşayan ve fakirlik çeken Yiğit ve arkadaşları karşı karşıya getirilmiş, bu iki farklı dünya arasında bir ortaklık ve dayanışma kurulmaya çalışılmıştır. Yazarın hikâyelerinin tamamında klasik vak'a öyküsüne has *tamamlanmış son* görülmektedir. Ayrıca çocuk hikâyelerinin hiçbirinde metinlerarası ilişkilere rastlanmamıştır.

5.4.2. Dil ve Üslûp

Canan Tan'ın roman ve hikâyelerindeki içten ve yalın anlatım, onun çocuk hikâyelerinde de mevcuttur. Konuşma dilini kullanan yazar, çocuk hikâyelerinde doğru anlatım özellikleri sergilemeye de gayret etmiştir. Yazar, çocuk diliyle ilgili herhangi bir kelime veya kullanıma gitmemiştir. Yazarın hikâyelerinde yöresel ağız özellikleri taşıyan kelime veya söyleyiş biçimlerine de rastlanmaz. Ayrıca, atasözü ve deyimleri sıkça kullanmıştır denilemez.

Yazarın tüm eserlerinde olduğu gibi çocuk hikâyelerinde de yalın üslûbu tercih ettiği söylenilebilir.

⁶² Kitaba dair *bölümlendirme*, "Çocuk Hikâyelerinin Tanıtımı" kısmında verildiğinden burada ayrıca bahsedilmemiştir.

SONUÇ

Edebî hayatına mizahî üslubuyla kaleme aldığı kısa hikâyeleri ve çocuk edebiyatı ürünleri ile giriş yapan Canan Tan, 2000’li yılların popüler Türk edebiyatının şüphesiz en çok okunan yazarlarından. Hem kullandığı dil hem de seçtiği konular bakımından kendisine önemli derecede büyük bir okuyucu kitlesi edinmiş olan yazarın özellikle romanlarında bulunan sinematografik anlatımı (romandaki aksiyonun ve betimlemelerin sinema filmi gibi zihinde canlanması) ve romanlarının kolay okunur kurgusu nedeniyle okur tarafından en çok tercih edilen yazarlardan biri olmuştur.

Canan Tan’ın Popüler Türk edebiyatının 2000’li yıllarda kaydettiği ivmedeki yeri ve önemini roman ve hikâyelerinin incelenmesi yoluyla tespit etmek amacı ile hazırladığımız çalışmamız toplam beş bölümden meydana gelmiştir. İlk bölümde; hayatı, sanatı ve eserleri kısmında yazarın bireysel hayatı, ailesi, mesleki yaşantısı hakkında bilgi verilmiş, yazarın sanatçı kişiliğinin oluşumu, ilk edebi tecrübeleri ve özellikle de yazarlık hakkındaki fikirlerine değinilmiştir. Sanatçının ödülleri ve kaleme almış olduğu eserleri de bu bölümde sıralanmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde de ise Prof. Dr. Nurullah Çetin’in “Roman Çözümleme Yöntemi”ndeki roman tahlil metodundan faydalananarak oluşturduğumuz metin inceleme yöntemi ile yazarın kaleme almış olduğu Piraye, İz, En Son Yürekler Ölür, Yüreğim Seni Çok Sevd, Kelepçe, Başbozuk Sevdalar, Pembe ve Yusuf, Sızı, Issız Erkekler Korosu, Eroinle Dans ve Hasret isimli romanlar bazı açılardan tahlil edilmiştir. Canan Tan’ın romanlarının bir kısmını popüler aşk ve kadın romanları (Piraye, Yüreğim Seni Çok Sevd, Sızı, En Son Yürekler Ölür, Başbozuk Sevdalar) bir kısmının ise toplumsal-acıklı romanlar (Issız Erkekler Korosu, Kelepçe, Pembe ve Yusuf, Eroinle Dans, İz, Hasret) oluşturduğunu yeniden vurgulamak gerekir. Yazarın romanlarıyla ilgili yaptığımız incelemede, anlatıcı yönünden özellikle özne anlatıcının ağırlıkta olduğu; aşk, ilişkiler, evlilik, töreler, gelenekler, Türk-Yunan Mübadelesi, madde bağımlılığı, bireysellik, cezaevindeki insanların hayatları gibi konular ile özellikle “aşk ve kadın ” temasının ön plâna çıktığı söylenebilir. Yazarın romanlarında zamanın genel olarak tüm romanlarında zamandizimsel bir çizgiyi takip ettiği, karmaşık zaman ölçütlerine rastlanmadığı, mekâna bakıldığında ise popüler romanlara has olarak vakaların geniş ve çeşitli mekânlara yayılan özellikler gösterdiğini de eklemek gerekir.

Yazarın romanlarındaki şahıs kadrosu da oldukça kalabalıktır. Ancak bunlar derinlikten uzak, sadece merkezi kişilerin daha belirgin, tipik özellikler gösterdiği , olumlu ve olumsuz olarak sınıflandırılabilir kişilerdir. Yazarın romanlarını anlatma yöntem ve öğeleri bakımından incelediğimizde ise özellikle metinlerarasılık başlığı altında yazarın eserlerine çok sayıda metin ekleme (şiir, şarkı sözü v.s) yaptığı tespit edilmiştir. Romanlarındaki dil ve üslûbun ise basit, sade ve yalın olduğunu, eserlerin okuyucu tarafından kabul görmesinde bu özelliklerin etkisinin mühim olduğu belirtilmiştir.

Canan Tan’ın romanlarının çok fazla okuyucuya ulaşmasındaki en önemli hususlardan biri de anlattığı hikâyelerdeki çoğu kadın kahramanın gerçek yaşamda da okuyucunun karşısına çıkabilecek, kendi ayakları üstünde duran, idealist, okuyucunun kendisiyle bağ kurabileceği veya hayranlık duyabileceği türden kişiler olmasıdır. Yazarın toplumsal-acıklı romanlar veya sosyal popüler romanlar olarak değerlendirilebilecek romanlarında ise bireylerin toplumsal normlar karşısında yaşadıkları çatışmalar ve kendilerini gerçekleştirmek için verdikleri mücadele ön plâna çıkmıştır.

Canan Tan, yazdığı romanlarla toplumun her kesiminden insana hitap etmesinin yanı sıra çocuk edebiyatı ve mizahî üslûp ile kaleme aldığı eserleriyle de günümüz edebiyatında önemli bir yer tutmaktadır. Edebiyat hayatına romanlarından önce çocuk edebiyatı ve mizah ile başlayan yazar, bu alanlarda da yalın üslûp ile kaleme aldığı, sıradan insanların gülünç durumlarını akıcı bir dille anlattığı yapıtlarıyla yine pek çok okura ulaşmayı başarmıştır.

Çalışmamızın üçüncü bölümü ise yazarın çocuk edebiyatına ait ürünlerinin incelenmesiyle ilgilidir. Çocuk edebiyatı ile ilgili kısa bir bilginin ardından yazarın eserleri tahlil edilmiştir. Yazarın çocuk romanlarında sevgi, merhamet, arkadaşlık, uzay ve bilim gibi konular ön plâna çıkmış, basit olay örgüsü, gerçek mekânlar – Ah Şu Uzaylılar hariç- kronolojik zaman dizimi kullanılmış ve çocukların keyifle okuyabilecekleri metinler ortaya konmuştur. Bu metinlerde de çocuk edebiyatı ürünlerinde önemli iki husus olan “çocuğa görelik” ve “ çocuk gerçekliği”nin gözetildiğini görmek mümkündür.

Çalışmamızın dördüncü bölümü ise yazarın edebiyat hayatına başlangıcında etkili olan mizah üslûbuyla yazdığı hikâyeleri ile ilgilidir. Yazarın mizahî üslûpla kaleme aldığı hikâyelerinde konu olarak kadın-erkek ilişkileri ve günlük hayatta yaşanan gülünç durumlar başlıkları ön plâna çıkarken, zamanın yine kronolojik olarak ilerlediği, mekânların ise

romanlara göre daha dar mekânlardan oluştuğu, dil ve üslûp anlamında ise yazarın buradaki metinleri, romanlarında olduğu gibi yine sade, anlaşılır bir dille fakat, mizahi üslûp özellikleri ve gülmece unsurlarıyla kaleme aldığını belirtmek gerekir.

Çalışmamızın son bölümünde ise çocuk hikâyelerine yer verilmiştir. Buradaki öyküler, çocuk romanlarındaki özelliklerle paralellikler taşımaktadır. Konu olarak aile, merhamet, dostluk gibi öğeler ön plana çıkarken çocuk edebiyatındaki eserlerin özelliklerinde bahsi geçen “çocuğa görelilik” ilkesine yazar tarafından çoğunlukla uyulduğu tespit edilmiştir.

Canan Tan, günümüz Türk edebiyatında kazandığı çok okunan yazar ünvanını -genellikle- yazdığı romanlarına borçludur denilebilir. Yazarın hem çocuk edebiyatına hem de son dönem Türk hikâyesinde mizahî üslûbun gelişimine de katkısı olduğu aşîkârdır. Ancak yazarı her zaman ön planda tutan romanları ve romancılığı olmuştur. Özellikle kadın meselesine karşı duruşu, romanlarda güçlü kadın figürlerini öne çıkarması, yazarın kadın okuyucular tarafından daha da rağbet görmesini sağlamıştır. Yazarın ele aldığı konular aslında 2000’li yılların ilk çeyreğinde okuyucunun da romanda ne aradığı sorusuna da bir çeşit yanıt olmaktadır.

Yazarın romancılığı dışında, özellikle mizah alanında da kaydedilir bir ilerleyiş göstermesi önemli bir husustur. Edebiyatımızda daha çok erkek yazarlara ait bir alan gibi görülen mizahın içinde, bir kadın yazar olarak varlık göstermesi ve mizahî üslûpla hikâyeler yazarak ödüller alması da son dönem edebiyatımız açısından dikkat çekici ve önemle vurgulanması gereken bir konudur.

Tez çalışmamızla ilgili son husus da Canan Tan’ın mizahî üslûpla yazdığı hikâyelerinin ve çocuk edebiyatına ait ürünlerin ilk kez inceleniyor olmasıdır. Canan Tan’ın roman ve hikâyeleriyle ilgili yapılan bu tez çalışması, modern Türk edebiyatında hem popüler romanın hem de çocuk ve gençlik edebiyatının son dönem edebiyatımızda kaydettiği ve yakaladığı ivmeyi göstermesi bakımından kayda değerdir. Bu inceleme kuşkusuz, yazarın çocuk edebiyatı ve hikâyeciliğiyle ilgili yapılacak farklı çalışmalara da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Romanlar

- Tan, C. (2002). *Yüreğim Seni Çok Sevdı*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2003). *Piraye*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2005). *Eroinle Dans*. İstanbul:Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2009). *En Son Yürekler Ölü*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2011). *İz*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2012). *İssız Erkekler Korosu*. İstanbul:Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2013). *Hasret*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Tan, C. (2014). *Pembe ve Yusuf*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Tan, C. (2016). *Kelepçe*. İstanbul: Doğan Egmont.
- Tan, C. (2017). *Başbozuk Sevdalar*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Tan, C. (2018). *Sızı*. İstanbul: Doğan Kitap.

Çocuk Romanları

- Tan, C. (2004). *Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2002). *Ah Şu Uzaylılar*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2013). *Sevgi Dolu Bir Yürek*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2013). *Sokaklardan Bir Ali*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2014). *Uzay Kampı Maceraları*. İstanbul: Doğan Egmont.

Mizahî Üslûpla Kaleme Alınan Hikâyeler

- Tan, C. (1996). *İster Mor İster Mavi*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Tan, C. (1998). *Sol Ayağımın Başparmağı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Çocuk Hikâyeleri

- Tan, C. (2008). *Aliş Anaokulunda*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2008). *Aliş Sünnet Oluyor Maviş de Gelin*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2008). *Aliş Okula Başlıyor*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tan, C. (2008). *Aliş'e Kardeş Geliyor*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Tan, C. (2008). *Aliş ile Maviş Hayvanat Bahçesinde*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Tan, C. (2012). *Sevgi Yolu*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Tan, C. (2013). *Arkadaşım Pasta Panda*, İstanbul: Altın Kitaplar.

Tan, C. (2013). *Sokakların Prensesi Şima*, İstanbul: Altın Kitaplar.

Tan, C. (2013). *Beşiktaş'ım Sen Çok Yaşa*. İstanbul: Altın Kitaplar.

Tan, C. (2021). *Benim Adım Can Kedimin Adı Cancan*. İstanbul: Doğan Egmont.

Diğer Kaynaklar

Aktaş, Ş. (1998). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Aktaş, Ş. (2002). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Alptekin, M. Y. (2014). “Şehirden Kente Mekânsal Dönüşüm”, *Doğu- Batı Düşünce Dergisi (Şehir Yazıları-I)*, 67, s. 35-61.

Andaç, F. (2008). *Öykü Yazmak Öyküyü Düşünmek*. İstanbul: Doruk Yayınları.

Arı, K. (2003). *Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923- 1925)*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Arslan, G. (2013). “Söyleşi: Canan Tan'dan Hasretin Romanı”, *Milliyet Kitap*. Mart, s. 10.

Aygün, Ö. (2012). *Edebiyatımızda Popüler Roman ve Aka Gündüz*. İstanbul:Kriter Yayınevi.

Bulut, Y. (2014). *Tarık Buğra'nın Romancılığı*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.

Çavdaroğlu, Ö. (2021). *Popüler Roman Geleneği ve Sadık Yalsızuçanlar'ın Romanları*. Yüksek Lisans Tezi. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu.

Çer, E. (2016). “*Türkçe Öğretimi Nitelikli Çocuk Edebiyatı Yapıtlarıyla Nasıl Gerçekleştirilebilir?*” E. Çer (Ed.), *Türkçe Öğretimi ve Çocuk Edebiyatı İçinde* (s. 1-8). Ankara: Anı Yayınları.

Çetin, N. (2007). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.

Çetin, N. (2017). *Türk Hikâyesi Tahlilleri*. Ankara: Nobel Yayınları.

Çetindaş, D. (2020). “Canan Tan” maddesi. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/tan-canan>. Erişim tarihi: 22.11.2022.

Çetişli, İ. (2004). *Metin Tahlillerine Giriş 2/Hikaye-Roman-Tiyatro*.Ankara: Akçağ Yayınları.

Dilidüzgün, S. (1996). *Çağdaş Çocuk Yazını:Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İzmir: Tudem Yayınları.

- Doğan A., & Üstün K. (2016). Türk-Yunan mübadelesinin Türk romanına yansıması: Savaş'ın çocukları/Girit'ten sonra Ayvalık, kuşaklar ya da Ayvalık yaşantısı, Girit'ten Cunda'ya ve hasret romanlarında mübadele, *Turkish Studies*, 11/20, 141-160.
- Gerçek, G. (2024). *Canan Tan'ın Romanlarında Yapı ve İzlek*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elâzığ.
- Gökler R., & Koçak R. (2008). “Uyuşturucu ve Madde Bağımlılığı”, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 89-104.
- Güngör, M. (2012). *Popüler Roman Geleneği ve Oğuz Özdeş'in Popüler Tarihî Romanları*. Yüksek Lisans Tezi. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kırşehir.
- Koç, O. (2021). “Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitaplarına Yönelik Toplumsal Bir Bakış”. *International European Journal of Managerial Research Dergisi*. 5(9), 379-395.
- Koçer, H., Eskidemir, S., Özbek, T. (2012). 6 Yaş Çocuklarının Mizahi Tepkilerinin Paul E. McGhee'nin Mizah Gelişim Evrelerine Göre İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 1-10.
- Modleski, T. (1982). *Kadın ve Popüler Kültür*. İstanbul: Pencere Yayınları.
- Mutlu, N. Y. (2005). *Lozan'da Mübâdele veya Memleketin Türk Nüfusunun Arttırılması*. Ankara.
- Neydim, N. (1998). *Çocuk ve Edebiyat-Çocukluğun Kısa Tarihi, Edebiyatta Çocuk Figürleri*. İstanbul: Bu Yayınevi.
- Oktay, A. (1995). *Türkiye'de Popüler Kültür*, İstanbul: YKY.
- Sağlık, Ş. (1998). *Popüler Roman ve Estetik Roman Kavramları Açısından Esat Mahmut Karakurt ile Ahmet Hamdi Tanpınar'ın Romanları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakallı, F. (2015b). “Türk Hikâyesinde Mübadele”. *SOBİDER (Sosyal Bilimler Dergisi)*. 4, 101-116.
- Sakallı, F. (2015a). “Bir Mübadele Romanı: Hasret”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*. 4(11). s.19-34.
- Sayar, Elif (2020) “Tasarının Biçimlenişi ve Edebî Metinlere Yansıması: 2000'lerden Sonraki Popüler Türk Romanlarında “Araçsallaşma” ve Yazarın Rolü”. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. 4(4), 1093-1125.
- Sever, S. (2010) *Çocuk ve Edebiyat*. Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sınar Uğurlu, A. (2017). “Canan Tan'ın Kaleminden Kelepçeli Kadınlar”. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(32), 103- 129.

- Solak, Ö. (2019). “Bir Anlatım Tutumu (Tonality) Olarak Mizah ve Mizahi Üslubun Çözümlemesi”. *Türk Edebiyatında Mizah Sempozyumu*, Ankara: TDK Yayınları.
- Süğümlü Ü., Yiğit, M. (2022). “Türk ve Çeviri Çocuk Romanlarının Merak Unsuru Açısından İncelenmesi”. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 35-57.
- Şahin, Y. (2018). “Canan Tan’ın Yüreğim Seni Çok Sevdi Adlı Romanına Popüler Roman Açısından Bir Yaklaşım”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, 125-144.
- Şahin, Z. (2023). *Popüler Roman Geleneği ve Canan Tan*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Pamukkale.
- Şimşek, T. (2014). “Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz”, *Türk Dili Dergisi*, 3, 15-58.
- Şirin, M. R. (1998). *99 Soruda Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tanrıyar, E. (2013). “Suyun İki Yanında Süren Özlem: Canan Tan’dan Hasret”, *Cumhuriyet Kitap*, S: 1212, Mayıs, s.6
- Turan, Ö. (2002). *Behiç Ak’ın Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Çocuk Edebiyatının Temel Ögeleri Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat.
- Uğur, V. (2013). *1980 Sonrası Türkiye’de Popüler Roman*. Ankara: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Vural, G. (2017). *Canan Tan’ın Romanlarında Toplumsal Eleştiri*. Yüksek Lisans Tezi. Doğu Akdeniz Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim ve Araştırma Enstitüsü.
- Yalçın, A. (2005). *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Dönemi Çağdaş Türk Romanı (1946-2000)*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yalçın, S.D. (1998). *XIX Yüzyıl Türk Edebiyatında Popüler Roman*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Yılmaz, A. (2014). “Popüler Roman ve Melodram Kavramları Çerçevesinde Muazzez Tahsin Berkand ve Sarmaşık Gülleri”, *Folklor- Edebiyat*, 20(77), 141-172.
- Yiğitoğlu, M. (2019). “Canan Tan’ın Töre Eksenli İki Romanında Düzenin Koruyucuları”. *Edebî Eleştiri Dergisi*, 3(1), 57-73.

İnternet Kaynakları

- YouTube. (2022, Mayıs 9). Video. <https://www.youtube.com/watch?v=sXdx6e-3W5s>
- Gzlbrcn. (2021, Mayıs 9). *Canan Tan röportajı*. <https://gzlbrcn.blogspot.com/2012/12/canan-tan-roportaj.html>
- YouTube. (2023, Mayıs 3). Video. <https://www.youtube.com/watch?v=d5OiHXo6PXg>
- YouTube. (2022, Mayıs 9). Video. <https://www.youtube.com/watch?v=sXdx6e-3W5s>

- Arman, A. (2022, Mayıs 29). *Canan Tan*. <https://www.armanayse.com/canan-tan/>
- Space Camp Turkey. (2023, Mayıs 12). *Kamp hakkında*. <https://www.spacecampTurkey.com/kamp-hakkinda>
- Gzlbrcn. (2012, Aralık). *Canan Tan röportajı*. <http://gzlbrcn.blogspot.com.tr/2012/12/canan-tan-roportaj.html>
- Dailymotion. (2019, Nisan 11). *Video*. <https://www.dailymotion.com/video/x56vp17>
- YouTube. (2019, Aralık 10). *Video*. <https://www.youtube.com/watch?v=Q4gMIp816cY>
- YouTube. (2021, Mart 12). *Video*. <https://www.youtube.com/watch?v=d5OiHXo6PXg>
- CNN Türk. (2021, Aralık 21). *Canan Tan 'İşsiz Erkekler Korosu' adlı kitabında neler anlattı?*. <https://www.cnnturk.com/video/hazir-cevap/biyografi/canan-tan-issiz-erkekler-korosu-adli-kitabinda-neler-anlatti>
- YouTube. (2021, Aralık 23). *Video*. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=CaC3hXkTEho>
- Vikipedi. (2022, Ocak 25). *Mizah*. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Mizah>
- YouTube. (2022, Mart 9). *Video*. <https://www.youtube.com/watch?v=d9bujFpe1VU>
- Simge Çerkezoğlu. (2022, Eylül 21). *Erkeklerin çok derdi olduğunu düşünüyorum – Canan Tan*. <https://www.simgecerkezoglu.com/erkeklerin-cok-derdi-oldugunu-dusunuyorum-canan-tan/>
- Milliyet. (2022, Ekim 8). *Yazmak benim için nefes almak gibi*. <https://www.milliyet.com.tr/gundem/yazmak-benim-icin-nefes-almak-gibi-2446258>
- YouTube. (2022, Ekim 21). *Video*. <https://www.youtube.com/watch?v=w--1KiwMBIU>
- Halikent Medya. (2023, Nisan 10). *Canan Tan röportajı*. http://halikentmedya.com/kose-yazilari/canan_tan_roportaj-159.html
- YouTube. (2023, Ekim 10). *Video*. <https://www.youtube.com/watch?v=sXdx6e-3W5s>
- Türk Dil Kurumu. (2024, Mart 21). *Töre*. <https://sozluk.gov.tr/tore>
- Vikipedi. (2024, Mart 26). *Epigraf*. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Epigraf>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : Uğurdağ, Canan
Uyruğu : T.C.

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	2010
Lisans	Gazi Üniversitesi / Türk Dili ve Edebiyatı	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2013	Hitit Üniversitesi	Öğretim Görevlisi

Yayınlar

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

- Uğurdağ, C. (2020). “Orhan Kemal’in Ekmek Kavgası Adlı Hikâye Kitabında Temalar”. **Akademik Dil ve Edebiyat / (Vefatının 50. Yılında Türk Edebiyatının Usta Kalemi Orhan Kemal Özel Sayısı)**, 4(3), s. 335-345.
- Uğurdağ, C. (2020). “Ömer Seyfettin’in Balkan Harbi Hatıraları Üzerine Notlar”. **Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi**. 13(1), s.107-112.
- Uğurdağ, C. (2016). “Hayatı ve Edebî Kişiliği Bağlamında Refi Cevat Ulunay ve Hatıraları.” **Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi**. 9(2), s.123-132.
- Uğurdağ, C. (2014). “Burhan Günel’in Şiirleri Üzerine Bir Değerlendirme”. **Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi**, 7(2), s.153-160.

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Ve Bildiri Kitaplarında (Proceedings) Basılan Bildiriler :

- Uğurdağ, C. (2018). “Ahmet Kutsi Tecer’in Satılık Ev Adlı Oyunu Üzerine Bir Tahlil Denemesi”. Uluslararası Kültür ve Bilim Kongresi, 187-188. (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)
- Uğurdağ, C. (2017). “15. Yüzyıldan Bugüne Rumeli Motifli Türk Şiiri Antolojisi Üzerine Bir İnceleme.” 22. Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, s.74-80. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)

Uğurdağ, C.(2016). “Dede Korkut’tan Tiyatroya: :”Deli Dumrul” Üzerine Metinlerarası Bir Karşılaştırma Denemesi”. VI. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi Kongresi (Özet Bildiri/Sözlü Sunum)

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler:

Uğurdağ, C. (2013). “Halide Edip Adivar’ın Dağa Çıkan Kurt Adlı Eserindeki Yolculuk Notlarına Dair Bir İnceleme”. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi, 1(20), s. 93-104.

Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler

Uğurdağ, C. (2014). “Sanatçı ve Mekân İlişkisi Bağlamında Bedri Rahmi Eyüboğlu ve İskilip Üzerine Bir Değerlendirme.” Her Yönüyle İskilip: Dünyü, Bugünü, Yarını., s.116-125. (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)

Yazılan Ulusal/Uluslararası Kitaplar veya Kitaplardaki Bölümler

Uğurdağ, C. (2020). “Bir Eleştirmenin Anlam Arayışı: Fahir Onger'e Göre Şiir ve Şair” **Mana’ya Dair**. İstanbul: Kesit Yayınları.

Uğurdağ, C. (2020). “Namık Kemal’in Vaveyla Şiiri Tahlili.” **Tanzimat Dönemi Şiir Çözümlemeleri**. Ankara: Yade Akademik.

Uğurdağ, C. (2020). “Orhan Veli'nin Şiirlerinde Yaşama Sevinci.” **Vefatının 70. Yıldönümünde Bir Garip Orhan Veli**. Ankara: İlbilge Yayınları.

Uğurdağ, C. (2019). “Tanzimat Dönemi Türk Edebiyatında Roman ve Hikâye.” **Yeni Türk Edebiyatı**. Ankara: Nobel Yayınları.

Uğurdağ, C. (2019). “Sadri Ertem’in Çıkrıklar Durunca Adlı Romanında Toplumcu Gerçekçi Algı”. **Algı’ya Dair**. İstanbul: Kesit Yayınları.

Uğurdağ, C. (2018). “Suat Derviş’in Buhran Gecesi Adlı Romanına Dair Bir İnceleme”. **Doğaüstü Varlıklar ve Anlatılar Üzerine İncelemeler**. İstanbul: Kesit Yayınları.

Uğurdağ, C. (2016). “Şiir Evreninde Tabiat ve Geçmişe Özlem Temaları Etrafında Gezinen Bir Şair: Burhan Günel”. **Aşkın ve Ateşin Sözcüsü Hatay Sevdalı Bir Yazar Burhan Günel**. Hatay: Semerci Yayınları.

Uğurdağ, C. (2015). “Önyargılar Eşiğinde Klâsik Bir Aşk Hikâyesi: Aşk ve Gurur”. **Edebi Eserden Beyaz Perdeye (Roman ve Hikayelerden Filme Uyarlanan Eserler Üzerine İncelemeler**. Ankara: Gece Kitaplığı.

Uğurdağ, C. (2013). “Edebiyatın Uçurum Kenarında Bir Melodram: Zavallı Necdet”. **Onlar Ölümü Seçti**. Ankara: Son Çağ Yayınları.

Editörlük

Edebî Metinlerde Zaman Kavramına Dair İncelemeler (2016). Kitap, Editör, Gazi Kitabevi.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

